

31
A187

М. Т. Авдеева



СЛОВАРЬ
УКРАИНСКИХ ГОВОРОВ
ВОРОНЕЖСКОЙ ОБЛАСТИ

Том 2

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РФ
ФЕДЕРАЛЬНОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ БЮДЖЕТНОЕ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ ВЫСШЕГО
ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
«ВОРОНЕЖСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ»

М. Т. Авдеева

**СЛОВАРЬ
УКРАИНСКИХ ГОВОРОВ
ВОРОНЕЖСКОЙ ОБЛАСТИ**

**Том II
Н—Я**

Издательско-полиграфический центр
Воронежского государственного университета
2012

УДК 811.161.2(374.8)

A18

*Издание осуществлено при финансовой поддержке РГНФ,
проект № 11-14-36002 аЦ*

Рецензенты:

доктор филологических наук, профессор *Е. Д. Глуховцева*
(Луганский национальный университет им. Т. Шевченко);
кандидат филологических наук *В. А. Сёмушкин*
(Воронежский государственный университет)

Авдеева М. Т.

- A18 **Словарь украинских говоров Воронежской области : в 2 т. /
М. Т. Авдеева. – Воронеж : Издательско-полиграфический
центр Воронежского государственного университета,
2012. – Т. 2 : Н–Я. – 307 с.
ISBN 978-5-9273-1995-4**

Украинская лексика, представленная в словарных статьях, сохранит диалектный материал для дальнейшего его исследования, выяснения устойчивости и условий жизнеспособности тех или иных лексических групп слов. Словарь адресован диалектологам и историкам языка, учителям-словесникам в сёлах с украинским населением, краеведам и всем, кто интересуется историей и языковой ситуацией края.

УДК 811.161.2(374.8)

© Авдеева М. Т., 2012
© Воронежский государственный
университет, 2012
© Издательско-полиграфический центр
Воронежского государственного
университета, 2012

ISBN 978-5-9273-1995-4

ПРЕДИСЛОВИЕ

Для удобства пользования в начале второго тома повторяются список условных сокращений, сокращённые названия населённых пунктов и украинский алфавит.

В алфавите рядом с украинскими буквами даются их русские соответствия (в первом томе были представлены замечания по поводу отдельных букв).

Список населённых пунктов пополнился названиями 36 сёл, материал из которых вошёл только во второй том. Это как старые записи, не использованные в первом томе, так и материалы последних (2009-2012) лет.

Особый интерес, на наш взгляд, представляют собой тексты, записанные в 2011-2012 гг. в с. Урыв Острогожского района, так как они сохраняют архаические черты северноукраинской группы говоров. Их (кроме сельскохозяйственной лексики) нам предоставила Н.Ф.Искусова, изучающая статус украинских говоров Воронежской области в рамках программы диссертационного исследования при Центре Лингвистики Лейденского Университета (Нидерланды).

Примеры из села Ближняя Полубянка Острогожского района (**Бл. Плб. Остр.**) отражают аканье. Оно и сейчас отмечается в этом говоре, однако не у всех коренных жителей, что объясняется, вероятно, особенностями заселения.

Постоянные наблюдения и записи речи жителей велись в сёлах Бычок и Замосте Петропавловского района на протяжении последних пяти лет. Эти сёла, как и Старотолучево Богучарского района, можно считать базовыми. Материалы картотеки кафедры славянской филологии включают записи, сделанные в украинских сёлах области, с 60-х годов 20 столетия по 2012 год. Таким образом, в Словаре отражена речь диалектоносителей более чем за 70 лет. Устаревшая за это время лексика имеет в словаре соответствующую помету.

В составлении статей на буквы О и Р принимала участие канд. филол. наук Е.В.Кончакова.

Украинский алфавит
Український алфавіт

Украинские буквы	Русские соотвествия	Украинские буквы	Русские соотвествия
Аа	а	Нн	н
Бб	б	Оо	о
Вв	в	Пп	п
Гг	-	Рр	р
Ґґ	г	Сс	с
Дд	д	Тт	т
Ее	э	Уу	у
Єє	е	Фф	ф
Жж	ж	Хх	х
Зз	з	Цц	ц
Ии	ы	Чч	ч
Іі	и	Шш	ш
Її	йи	Щщ	щч
Йй	й	Ьь	ь
Кк	к	Юю	ю
Лл	л	Яя	я
Мм	м		
		* (апостроф)	ъ

СОКРАЩЁННЫЕ НАЗВАНИЯ
НАСЕЛЁННЫХ ПУНКТОВ

Адр. Остр. – село Александровка Острогожского района
 Адд. Павл. – село Александровка-Довская Павловского района
 Алп. Рос. – село Алёйниково Россошанского района
 Алф. Н.-Хоп. – село Алфёровка Новохопёрского района
 Арх. Бутур. – село Архангельское Бутурлиновского района
 Бзм. Павл. – хутор Безымен Павловского района
 Бл. Пльб. Остр. – село Ближняя Полубанка Острогожского района
 Бод. Кант. – село Бондарево Кантемировского района
 Бин. Вороб. – село Банное Воробьёвского района
 Бол. Подг. – село Белогорье Подгоренского района
 Брз. Павл. – село Берёзки Павловского района
 Брз. Подг. – село Берёзово Подгоренского района
 Брз. Остр. – село Берёзово Острогожского района
 Брл. Н.-Хоп. – село Бурляевка Новохопёрского района
 Бчк. Петр. – село Бычок Петропавловского района
 Вд. Н.-Усм. – посёлок Воля Новоусманского района
 Влд. Лиск. – село Владимировка Лискинского района
 Влс. Гриб. – село Власовка Грибановского района
 Влш. Остр. – село Волошино Острогожского района
 Ври. Павл. – село Воронцовка Павловского района
 Век. Лиск. – село Высокое Лискинского района
 Втб. Подг. – хутор Витебск Подгоренского района
 Глв. Бог. – село Галиёвка Богучарского района
 Гич. Подг. – село Гончаровка Подгоренского района
 Грг. Подг. – село Григорьевка Подгоренского района
 Грм. Кант. – село Гармашевка Кантемировского района
 Грин. Калач. – хутор Гринёв Калачёвского района
 Грин. Павл. – село Грань Павловского района
 Двц. Остр. – село Девица Острогожского района
 Ддв. Петр. – село Дедовка Петропавловского района
 Днс. В. Мам. – хутор Донской Верхнемамонского района
 Дрз. Ольх. – село Дроздово Ольховатского района
 Дрк. Реп. – село Дракино Репьёвского района
 Дчи. Бог. – село Дьяченково Богучарского района
 Евд. Кам. – село Евдаково Каменского района

Евстр. Рос. – село Евстратовка Россошанского района
Ектр. Лиск. – село Екатериновка Лискинского района
Енд. Семил. – село Ендовище Семилукского района
Жлн. Рос. – село Жглино Россошанского района
Жрв. Кант. – село Журавка Кантемировского района
Злм. Бог. – село Залиман Богучарского района
Зле. Калач. – хутор Залесный Калачевского района
Змс. Петр. – хутор Замостье Петропавловского района
Зцв. Кант. – село Зайцевка Кантемировского района
Ивн. I Кант. – село Ивановка-I Кантемировского района
Инд. Петр. – хутор Индычий Петропавловского района
Квл. Лиск. – село Ковалёво Лискинского района
Квш. Подг. – хутор Кувшин Подгоренского района
Кзн. Тал. – село Казанка Таловского района
Клб. Лиск. – село Колыбелька Лискинского района
Клм. Лиск. – село Коломыцево Лискинского района
Клв. Ольх. – село Кулешовка Ольховатского района
Кмн. Кам. – село Каменка Каменского района
Кмн. Остр. – село Каменка Острогожского района
Кш. Бог. – село Купянка Богучарского района
Крв. Пл. Остр. – село Кривая Поляна Острогожского района
Крп. Остр. – село Криница Острогожского района
Крп. Подг. – село Карпенково Каменского района
Крс. Калач. – село Краснополье Калачевского района
Крс. Н.Хоп. – село Красное Новохопёрского района
Крс. Петр. – село Красноёловка Петропавловского района
Крч. Кам. – село Кириченко Каменского района
Кси. Кант. – село Касьяновка Кантемировского района
Лгв. Бог. – село Луговое Богучарского района
Лкв. Подг. – село Лыково Подгоренского района
Ломы Вороб. – село Ломы Воробьёвского района
Лсв. Павл. – село Лосево Павловского района
Лск. Лиск. – село Лиски Лискинского района
Лти. Семил. – село Латное Семилукского района
Лфц. Бог. – село Лофицкое Богучарского района
Млх. Лиск. – село Мелахино Лискинского района
Ммн. В. Мам. – село Мамоновка Верхнемамонского района
Мни. Калач. – село Манино Калачевского района
Мрк. Кам. – село Марки Каменского района

Мрч. Ольх. – село Марченковка Ольховатского района
Мсв. Лиск. – село Мисево Лискинского района
Мтр. Кант. – село Митрофановка Кантемировского района
Мхл. Кант. – село Михайловка Кантемировского района
Мхл. Павл. – село Михайловка Павловского района
Нвб. Кант. – село Новобелая Кантемировского района
Нвбг. Петр. – село Новобородицкое Петропавловского района
Нвдл. Лиск. – село Новозадонск Лискинского района
Нвмл. Калач. – село Новомеловая Калачевского района
Нвта. Вороб. – село Новотолучеево Воробьёвского района
Нвтр. Рос. – хутор Новотроицк Россошанского района
Нвх. Ольх. – село Новохарьковка Ольховатского района
Нвжб. Бутур. – село Нижний Бык Бутурлиновского района
Нвкм. Тал. – село Нижняя Каменка Таловского района
Нвр. Ольх. – село Назаровка Ольховатского района
Н. Вкр. Лиск. – село Нижний Икорец Лискинского района
Нкл. Вороб. – село Никольское Воробьёвского района
Нкл. Павл. – село Николаевка Павловского района
Нкрб. Рос. – село Нижний Карабут Россошанского района
Нлкс. Подг. – село Новоалександровка Подгоренского района
Нис. Рос. – село Новопостояловка Россошанского района
Ольх. – село Ольховатка Ольховатского района
Он. Подг. – совхоз Опыт Подгоренского района
Од. Реп. – село Осадчево Репьёвского района
Охр. Кант. – посёлок Охрозавод Кантемировского района
Пдб. Подг. – село Поддубное Россошанского района
Пдг. Рос. – село Подгорное Россошанского района
Пдк. Бог. – село Подколдновка Богучарского района
Петр. – село Петропавловка Петропавловского района
Пал. Остр. – хутор Паленин Острогожского района
Плп. Кам. – село Пилипы Каменского района
Пле. Бог. – село Плесновка Богучарского района
Плт. Бог. – село Полтавка Богучарского района
Полг. – село Подгорное Подгоренского района
Пшв. Рос. – село Поповка Россошанского района
Прб. Подг. – село Порубежное Подгоренского района
Прбг. Кант. – село Первая Бугаёвка Кантемировского района
Прв. Калач. – село Перволючное Калачевского района

Прв. Рос. – село Первомайское Россошанского района
Прг. Калач. – село Пирогово Калачеевского района
Прг. Петр. – село Прогорелое (Новый Лыман) Петропавловского района
Пск. Павл. – село Пески Павловского района
Пск. Петр. – село Пески Петропавловского района
Пер. Кант. – село Писаревка Кантемировского района
Птр. Павл. – село Петровка Павловского района
Птр. Лиск. – село Петропавловка Лискинского района
Птр. Остр. – село Петренково Острогожского района
Птрв. Лиск. – село Петровское Лискинского района
Пхв. Лиск. – село Пухово Лискинского района
Рбк. Калач. – хутор Рыбкин Калачеевского района
Рдв. Кант. – село Рудаевка Кантемировского района
Рдч. Бог. – село Радченское Богучарского района
Реп. – село Репьёвка Репьёвского района
Рос. – город Россошь
Сбр. Остр. – хутор Сибирский Острогожского района
Сги. Подг. – село Сагуны Подгоренского района
Ски. Кант. – село Скиаровка Кантемировского района
Смг. Кант. – село Смаглеевка Кантемировского района
Смл. Подг. – хутор Самойленков Подгоренского района
Сми. Калач. – село Семёновка Калачеевского района
Спр. Подг. – село Саприно Подгоренского района
Срк. Бутур. – село Сериково Бутурлиновского района
Ст. Крип. Петр. – село Старая Криуша Петропавловского района
Стмл. Петр. – село Старомеловая Петропавловского района
Ст. Ольш. Семыл. – село Старая Ольшанка Семилужского района
Стгл. Бог. – село Старотолучеево Богучарского района
Твр. Бог. – село Твердохлебово Богучарского района
Тл. Кант. – село Талы Кантемировского района
Тмр. Кам. – село Тимряевка Каменского района
Три. Лиск. – село Троицкое Лискинского района
Триш. Бог. – село Терешково Богучарского района
Ттр. Кант. – село Титаревка Кантемировского района
Тхр. Кам. – село Тхорёвка Каменского района
Укр. Рос. – хутор Украинский Россошанского района
Урыв Остр. – село Урыв Острогожского района
Хрщ. Калач. – село Хрещатое Калачеевского района
Чрк. Павл. – село Черкасск Павловского района

Чри. Рос. – село Чернышовка Россошанского района
Шпш. Ольх. – село Шапошниковка Ольховатского района
Шрм. Рос. – село Шрамовка Россошанского района
Щучье Лиск. – село Щучье Лискинского района
Юрс. Ольх. – село Юрасовка Ольховатского района
Ярг. Бутур. – хутор Яруга Бутурлиновского района
Ярк. Остр. – село Ярки Острогожского района
Ярк. Кам. – село Ярки Каменского района

СПИСОК
УСЛОВНЫХ СОКРАЩЕНИЙ

безл. — безличное
бран. — бранное
вводн. — вводное
в знач. сказ. — в значении
сказуемого
вульг. — вульгарное
груб. — грубое
дет. — детское
звукоподр. — звукоподражательное
ласк. — ласкательное
межд. — междометие
мест. — местоимение
миф. — мифологическое
мн. — множественное
нар. — наречие
неизм. — неизменяемое
неодобр. — неодобрительное
несов. — несовершенный вид
перен. — переносное
пог. — поговорка

предл. — предлог
презр. — презрительное
пренм. — преимущественно
пренебр. — пренебрежительное
прост. — просторечное
разг. — разговорное
религ. — религиозное
сказ. — сказочное
сниск. — снисходительное
собир. — собирательное
сов. — совершенный вид
сочув. — сочувственное
ср. степ. — сравнительная степень
увеличит. — увеличительное
уменьшит. — уменьшительное
устар. — устаревшее
част. — частица
шутл. — шутливое
эвф. — эвфемизм
экспр. — экспрессивное

Н

НАБАГАТО, нар. Намного, значительно. *Він, мабуть, набгато старший од неї?* Змс. Петр. *Та ти набгато більш од мене парвала.* Стгл. Бог. Повсеместно.

НАБАЛАКАТЬ(-СЯ), сов. 1. Говоря, сообщить о многом; наговорить(-ся). *Ну, вобіцим, я вам набалакала і про людь, і про озирючки, про хату.* Кштг. 1 *балакають, і балакають, і ніяк ни набалакаюця.* Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Наклеветать, возвести напраслину; то же, что наговорить (разг.). *Та люди такого набалакають. Це як всім вірити, так як його і жити.* Стгл. Бог. Вин на мене набалакав. Бл. Пльб. Остр. Ср. наговорить.

НАБАЧИТЬ, сов. Присмотреть, приметить. *Ну шо ж ти там — набачила шо-небудь підходяще?* Стгл. Бог.

НАБГАТЬ, сов. Накопить. *Набгала доціці баракла кучю.* Стгл. Бог.

НАБИЛШ, нар. Большей частью. *Набили прями вечером*

сорочкі. Вечором набили прями под каптуку. Кри. Остр.

НАБОЖНИК, -а. Вышитое полотенце, украшающее икону. *Я люблю красиві набожники.* Три. Лиск. Бчк. Петр.

НАБОЖНИЧОК, -чка. Уменьшит. к *набожник*.

НАБОСОЇНІЧ, нар. На босу ногу. *В калошах набосоніч і він, бачь, пішов в слободу.*

Бчк. Петр. *Було, вбуки чоботи навбосоніч і бжжили за батьком, а хазяи хлипають по лятках.* Тхр. Кам. *А я ото же набосоніч обулася — оно же і холодно було — обулася і пішла.* Пльс. Бог. Повсеместно.

НАБРАТЬ, сов. Купить (о ткани). *Набрала матерії аж на двос платтів. Тепер... хто б їх іще пошив.* Пдк. Бог. Повсеместно.

НАБРЕХАТЬ, сов. Наговорить лжи, неправды; то же, что наврать (разг.). *Вин як набреша так набреша.* Бл. Пльб. Остр. *Тут судять суддя, можим набрехать, отказаця ілі ще там шо, а там уже як*

пийдиш на тот свст, там уже суде одиш Господь, уже йому ніхто ни набрешє ничего – ви будє сам судити. Мрк. Кам. Повсеместно.

НАБРИДНУТЬ, сов. Сильно надюсть, опротивєть, опюстьєлєть, то же, что обрыднуть (прост.). *Дуже мінї така живєнь набриділа.* Дрк. Реп. *Як мінї набриділо уже слухать твої одні і тіжє набишиці.* Тхр. Кам. *Така робота уже набриділа.* Ломы Вороб.

НАБРУНИТЬСЯ, сов. Принарядитися. *Куда це ти набрунилась?* Ектр. Лиск. Ср. *наджюджюліється, причепуритися.*

НАБРУШИТЬСЯ, сов. Повредити, поранити себе что-л., наткнувшись на что-нибудь острое; то же, что напоротья (разг.). *Вовк набрушився на рая.* Бл. Плб. Остр.

НАБУБНЯВІТЬ, сов. Набухуєть. *Уже зруїл набубнявіли.* Стгл. Петр. *Горox замочіла, і він гарно набубнявів.* Стгл. Бог.

НАБУЗДІКАТЬ, сов. (экспр.). В большом количестве набрать чего-либо, плотно набить. *Мшюк трави здоровий набудздяк – на лісанті єві допер.* Стгл. Бог.

НАБУЗДІКАТЬСЯ, сов. (экспр.). Сильно наестся. *Оце*

так набудздякєвся – і з-за стола ни піднімує. Стгл. Бог.

НАБУЗУВАТЬ, сов. См. бузувать.

НАБУНДЮРИТЬ, сов. Встопорщити, нагромоздити. – *Наклав віз, набундюриє його.* – *Ни набундюриє, а насторошиє.* Стгл. Бог. См. насторошити.

НАБУРИТЬ, сов. (экспр.). Налить слишком много. *Ну куди ото ти скільки набуриє?* *Ти жє ни виш'єш.* Стгл. Бог.

НАБУТЬ, неизм., вводн. То же, что мабуь. *Набуь, у жєсті помєл, шо так нечєтурєлєк.* Урьв. Остр., Кам. Остр.

НАВАЖИТЬСЯ, сов. Решиться. *Нїяк ни наважєсь зайти до придсідатилї...* Змс. Петр., Стгл. Бог.

НАВАРГАНІТЬ, сов. (экспр.). Сделать, приготовить что-л. в большом количестве (здесь: о еде). *Показуї, шо ти там наварганіла.* Ольх.

НАВБИТКА, НАВБИТКИ (граць), нар. Игра пасхальными яйцами: два участника бьют яйцо о яйцо носиками или нижними частями. Тот, чье яйцо останется целым, выигрывает яйцо противника. *Давай с тобою навбитки.* Стгл. Бог. *Прийдуть люди до родичів, жі*

там заховані, кладуть на магилки по яйцю, тичення с калхєтєми. А дітишкє бігають та збирають. А пуді грають навбитки. Прв. Калач. *На Паску дїтворє гра навбитки.* Грн. Калач.

НАВВІПЕРЕДКИ, НАВІПЕРЕДКИ, нар. Наперегонки. *Толкуєвся, довгаї наввїтириди, так дївчїна його ї обогнала.* Бчк. Петр. *Хлопці стали бігать наввїтириді.* Крн. Остр. *Бїгали наввїтириди.* Прв. Калач. *Ану давай ти наввїтириди – хто скорїш он до того стовпа добїжєть.* Стгл. Бог. Повсеместно.

НАВГЛІТ, межд. Команда собаке ловить пичу на лету. – *А ну, Барбос, на, навглїт!* Стгл. Петр. *Сїрко їсть всїгда навглїт.* Грн. Калач., Стгл. Бог.

НАВГОГУШКІ, нар. На коротьках (сидеть). *Ми сидимо навгогушках.* Бл. Плб. Остр.

НАВДІБКИ, нар. Став, подьявшись на цыпочки. *Він положєшо ни ходє щє, а ото стане навдїбкє і бігом до чього-небудь.* Стгл. Бог. См. также навшнїнькє.

НАВДИБОШКИ, нар. На цыпочках. *Так и ходє навдїбошкє.* Ектр. Лиск.

НАВДИБУШКИ, нар. То же, что навдїбкє. *Утром, як повстають, на другїй дєнь (свадьбє), собирались.* Тут усі навдїбушкє – жєдуть ту жє придамку, шо прийдє с простїною. Лєв. Подг.

НАВДОГА Д, НАВЗДОГА Д, нар. Намєками, обняками. – *Ни кажє навдогад, того шо він уже понїма все.* Стгл. Петр. *То він казє навздогад.* Ектр. Лиск. *І ото ніколи прямо ни кажє, а все навздогад.* Змс. Петр. ♦ **Навздогад буркїв, шоб дали капусти.** То же, что навздогад. *Та кажє вжє прямо, шо ти – навздогад буркїв, шоб дали капусти.* Стгл. Бог.

НАВДРИБУШКИ, нар. О способе очень мелко заплетать косы. *Заплєтє коси навдїрибушкє.* Ектр. Лиск.

НАВЕРГАТЬСЯ, сов. Устать, тяжело работать. *Верга, як скотиняка.* *Навергєвся страшно.* Стгл. Бог.

НАВЕРНУТЬСЯ, сов. Упасть, удариться; то же, что навернутья (прост.). *Ох, і навирнуєся я об драбину.* Реп. *Підсковзнулає, так добре навирнулає.* Стгл. Бог.

НАВЕРТАТЬ, НАВЕРНУТЬ. Поворачивать, повернуть;

направлять, направить. *Ну а в городі, коншино, уже ж повертаси якось язик по-руськи.* Стгл. Бог. *Навпнраї оту корову у вуличку.* Стгл. Бог. Ср. *наламувать, наламать.*

НАВЗДОВІДКИ (сходить), нар. Сходить с целью узнать, разведать что-либо. *Треба сходить навздовідкі, чи Іван ни пршиов.* Крн. Остр.

НАВЗДОГІН, нар. Вдогонку. *Дивись, це, мабуть, батько забув? Ану, біжи йому навздогін, він ще нидилеко одійшов.* Стгл. Бог.

НАВЗНАК, нар. Навзничь. *Унав навзнак. Одиначо, шо голічерва, шо навзнак.* (Однако чаще «тадать навзнак», а «лежать голічерва» — авт.) Стгл. Бог. Ср. *голічерва.*

НАВЗНАРОШКИ, нар. Нарочно. *Я ж ни навзнарощки, я ничачно.* Стгл. Бог.

НАВИВОРИТ, нар. Наизнанку. *Ту рубашку нада гладить навиворит.* Тхр. Кам. *Сорочку надів навиворот.* Ломы Вороб. *Як надійши шось навиворот, так то тебе битимуть — така примста.*

Стгл. Бог. *Наділа юнку навиворит і ни бачу.* Дрк. Реп. **Повсеместно.**

НАВИЛЕНЬ, -ленья. Количество соломы или сена, взятое за один раз вилами. *Там ті соломи три навильні.* Грн. Калач. *Та окуратіши набирай на навильні, а то дивись, скіси ти сіна губиш.* Стгл. Бог. *Кинь корові пару навильнів сіна.* Змс. Петр.

НАВИЛНИК, -а. То же, что навилень. *Більший навилник у Семьона.* Грн. Ляск.

НАВИСТЬ, -і. Симпатия, любовь. *Яка же в його тепер нависть до неї буде?* Пдг. Рос.

НАВІДАТЬСЯ, сов. Зайти куда-л. с целью узнать что-л., навестить кого-нибудь; то же, что наведаться (разг.). *Йди в ліс, до скотини довідайся. Довідаця, навідаця — це одно й те ж.* Стгл. Бог.

НАВІЙ, -воя, **НАВИЙ**, **НАВОЙ**, -ю. Вал в ткацком стане для навивания нитей основы; навой. *Завтра будем крутить нитки на навій.* Грно навій поправ. Нвб. Кант. *Навій — це в станку такий вал, на його нитки, ну — пряжу, накручують.* Стгл. Бог. *Новой шось ни крутиця.* Ломы Вороб. *На навой змотали основу.* Реп. Навой зламався. Бл. Плб. Остр.

НАВИЖЕНИЙ, -а, -е. Шальной; сумасшедший,

безрассудный; то же, что полоумный (прост.). *Шо ти кричиш, як навіжений? Шо случілось?* Стгл. Бог.

НАВКАРЯЧКИ, нар. На четвереньках (стоять, стаять). С цими картохами сьогодні цілий день навкарячкы, так шо й очі позапухали. Стгл. Бог. *Грядки з цибулею полоза, навкарячкы...* Бчк. Петр. См. также **раком**.

НАВКИДЬКА, **НАВКИДЬКІ**, нар. Броском. *Бий її навкидька, куди вона ото пішла (о корове).* Грн. Калач. *Камінокою навкидьки по вікна трахнув.* Бчк. Петр.

НАВКОЛЮШКАХ, **НАВКОЛЮШКИ**, нар. Опустившись на колени. *Попробуй навколюшки цілий день пролазить по буряках.* Грн. Калач. *Там треба стоять навколюшки.* Стмл. Петр. *Увесь день навколюшки стояв.* Ломы Вороб. *Читалка молити читас, а ми всі стоимо навколюшках, а діти так стоять.* Чрк. Павл. *Тоді постановимся навколюшки...* Лкв. Подг. **Повсеместно.**

НАВЛЄЖАЧКИ, нар. Лёжа. Юрс. Ольх.

НАВЛОМКА, нар. ♦ **Бороться навломка.** Бороться, приняв определенную стойку.

Давай поборимось навломка. Стмл. Петр.

НАВМАННЯ, нар. Наугад, наудачу. *Сказала навманя, а попала ни в бров, а в око.* Лск. Павл. *Вушка в голці ни бачу, ото тикаю так, навманя, поки попаду.* Стгл. Бог. *Як темно, то ідеши навманя.* Бид. Кант.

НАВПАКІ, нар. Тыльной стороной руки; наотмашь. *Навпаки б'юця.* Кажде, як ударив навпаки. *Ікана вдарив тему навпаки. Чи він бив прямо?* Стгл. Бог.

НАВПЕРЕДІЙ, нар. О периоде, в который корова доитсь сверх срока. *Карова навтиридий дойря.* Бл. Плб. Остр. Ср. **передой.**

НАВПЕРЕЙМИ, нар. Наперез. *Біжи йому навперейми, може ще й отхватиш.* Стгл. Бог.

НАВПЕРЕМІНКИ, нар. Попеременно. *Ви нисить навтиримінки.* Стмл. Петр. *Давай навтиримінки, а то же она [сумка] важка.* Стгл. Бог.

НАВПЕРЕХРЄСТ, нар. Крест-накрест. *Пов'язалась теплим платком отак навтирехрест, шоб тиліш.* Стгл. Бог.

НАВПІЛІ, нар. Полодам. *Сорочку роспанахав навпіл.* Стгл. Бог.

НАВПОМАЦКИ, нар. Ощуплю. Ни видно нічого, так я ото тисенько, тисенько, навпомацки, койяк добрався до дверей... Стгл. Бог. См. также помацки.

НАВПОЧИПКИ, нар. Неудобно, не основательно (пристроиться). Сідай гарно. Шо ти примостила навпочіпки, як куриця на сідаї. Стгл. Бог.

НАВПРИСЯДКИ, нар. 1. Вприсядку. Хutorянські хлопці здорово пляхуть навприсядки. Грн. Калач. Навприсядки – це ж ни всякий зуміє так танцювать. Стгл. Бог. 2. На корточці. Присіли навприсядки, посиділи... І пішли. Воля Н.-Усм.

НАВПРОСТЕЦЬ, нар. То же, что манівця. Ходім отут навпростець, огородами. Стгл. Бог. См. также навпрямець.

НАВПРОТ, нар. Напротив. Подсонухи навпроти хати ростуть. Трн. Лиск.

НАВПРЯМЕЦЬ (НАВПРЯМКІ,

НАВПРЯМЦІ), нар. То же, что манівця. Хотіли піти напрямець, а оно там ще води багато, ни пройдеши, так прийшлося обходити аж поза Довгалівкою. Стгл. Бог. Думали, шо по тій дорозі навпрямки

скоріи попадімо додому, а вона така пагана... Змс. Петр.

НАВРАТИТЬСЯ, сов. 1. Обратитися с назойливими разговорами, просьбами и т.п.; то же, что пристать (разг.). У мени й ни було нічого, так навратилися... Стгл. Бог. 2. О болезни; начаться, передаться; то же, что пристать (прост.). Навратилась якась болезнь, і врачі ни опріділять, шо оно таке. Стгл. Бог.

НАВСКІС, нар. Наискось, вкось. Наклали віз сіна навскіс, так він і пирикнувся. Стгл. Петр. Оце ж пошти против нас на тім боці Дону Рижкина; ну, гора, Рижкина, а отуди управо, навскіс, Красногорівка. Красногоряни літом до нас к храму ходять. Стгл. Бог.

НАВКОСІ, нар. То же, что навскіс. Навкоси од лавки і пред живе. Бчк. Петр., Змс. Петр., Стгл. Бог.

НАВКОСЯЯК, нар. То же, что навскіс. Пишов навкосяяк через луки. Бчк. Петр., Змс. Петр., Стгл. Бог.

НАВСКРІЗЬ, **НАСКРІЗЬ**, нар. Насквозь. Мокрий навскрізь. Стгл. Бог. Дай міні сузу сорочку, а то ця мокра наскрізь. Змс. Петр. Бачи,

тут дірка пошти навскрізь. Крп. Петр. Повсеместно.

НАВСПРАВДОК, нар. В самом деле, действительно; то же, что всерьез (разг.). Ну ці ми навсправдок... Такичко, ради интиресу. Прв. Калач. См. также навсправжки.

НАВСПРАВЖКИ, **НАВСПРАШКИ**, нар. То же, что навсправдок. Чи ти навспрашки рассердився? Крн. Остр. Навспрашки ти так і казав? Ектр. Лиск. Я тобі кажу навспражки, а ти ни віриш. Ломы Вороб. Та то Ви ни навспражки, обманойте. Стгл. Бог.

НАВСТОЖ, нар. Настежь. Навстіж роздзавив всі двері, як начи літом. Бчк. Петр. Повсеместно.

НАВСТОЯК, нар. Стоя, в стоячем положении. Пишать навстояк, хіба, ни вдобно. Бчк. Петр.

НАВСТОЯЧКИ, **НАВСТОЯЧКІ**, нар. То же, что навстояк. Навстоячки треба цілий день прабити. Бл. Пльб. Остр. Я їла навстоячки. Ектр. Лиск. Клавка обїдала навстоячки. Реп. Чітас навстоячки коло окна. Крн. Остр. Повсеместно.

НАВСТРОМЛЯТЬ, сов. Воткнуть в каком-либо количестве; то же, что натывать (разг.). По всьому двору клічання навстромляла – уквічала к Тройці. Стгл. Бог.

НАВСХІЛЯЧКИ (пить), нар. Пить из какой-л. ёмкости, водоёма наклонившись, без помощи стакана, кружки и т.п. Натилась навсхіячки води із родника та й пішла дальше. Ст. Крн. Петр. См. также навхіялки.

НАВТИКАЧ, **НАВТИКАЧА**, нар. В бегство от кого-, чего-л. (пугаться); то же, что наугёк (разг.). Хлопці, було, вже знають, де ввечері гадати будуть. Так ото шли туди і ждали, як будуть чиршик кидати. Туди – тіко він упаде на сніг, який-небудь хлопець хватає і навтікач. Прв. Калач. Батька як побачив – і навтікач. Стгл. Бог.

НАВХІЛКІ (пить), нар. То же, что навсхіячки. Не треба стакана, я вже навхіялки натився. Прв. Калач. Натився навхіялки. Бл. Пльб. Остр. Він випиває навхіялки глечик молока. Ст. Крн. Петр. Ни тій навхіялки. Дивись, ніс умочів. Наче кружки нима.

Змс. Петр. Повсеместно. См. также *нахилки*.

НАВШПІНЬКИ, нар. То же, что *навдибки*. — Я туди ни доставу. — А ти навшпіньки стань... **Стгл. Бог.**

НАГАДУВАТЬ,

НАГАДАТЬ. 1. Напоминать, напомнить. Як би ти ни нагадала, так я б про той платочок і ни спомнила. **Змс. Петр. Спасибо, хоч ти нагадав. Ломы Вороб.** Хвате яму нагадувати, він сам знає. **Бл. Пль. Остр. Повсеместно.** 2. Вспомнить. — Що ж тебе, чи ни посадили? — Ніхто й ни нагадав. **Стгл. Бог.** 3. Иметь сходство с кем-, чем-л.; напоминать кого-либо. Когось она, оня жінка, нагадус, а кого — ни пойму. Она до кого приїхала? **Стгл. Бог. Повсеместно.**

НАГАНЯТЬ, НАГНАТЬ. Догонять, догнать. Здоров. Насилу тебе нагнала. **Змс. Петр. Повсеместно.**

НАГАРКАТЬ, сов. Накричать. Він нагаркав на мене. **Бл. Пль. Остр.**

НАГАТИТЬ, сов. Запасты, заготовить в каком-либо количестве. На трьох дочок нагатив, всіх заміж оддав. **Бчк. Петр.** Хіба ж на таку гагалу нагатити... хоч і хліба.

Бчк. Петр. І їдять, і їдять, і їдять — на вас ни нагатити. **Стгл. Бог.**

НАГВАЗДАТЬ, сов. Небрежно приготовить что-либо из теста. Бистріи нагваздали... і на роботу. **Бчк. Петр.**

НАГІБАТЬ, сов. Найти что-л. в процессе поисков. — Де ж она її [мишу] нагібала? Ти ни бачила? — Туда десь під тлівізор плігала. **Змс. Петр.** Од його ту бутляку де ни заховай, так він її всаравно нагібас. **Стгл. Бог.** Нагібали десь з Миколою красну лозу і другий день рубають. **Бчк. Петр.** Шукала я і ни нагібала. **Шшш. Ольх.** Ото тобі і Борька, гая, яку гарну дівчину нагібав собі. **Мрч. Ольх. См.** также *надібать*.

НАГИНАТЬ (-СЯ), НАГНУТЬ (-СЯ). Нагибать(-ся), нагнуть(-ся). Нагинай голову на стол, отак, нагинай. **Алф. Н.-Хов.** Нагинись, а то головою стукнешся. **Стгл. Бог.** Нагнуть би оцю всточку, ну боюсь зламаю. **Змс. Петр. Повсеместно.**

НАГІДКА, -и, **НАГІДКА**, -и. Календула. Так кажши, ни треба нагідки сажать? **Стгл. Бог.** Скоро нагитки зацівнуть. **Ектр. Лиск.** Запакостила городиць нагідками, нашо б

они нужні. **Бчк. Петр.** Посіяли градку нагідок. **Реп. Нагідкі,** ними глаза промивають. **Лєв. Павл. Повсеместно.** См. также *нигветка*.

НАГЛИБИТЬ, сов. Набрать, нагрузить в большом количестве. Оцю сумку повну наглиблю. **Стгл. Бог. См.** также *наямлить*.

НАГЛИЙ', -а, -е. Наглий. **Повсеместно.**

НАГЛИЙ. + **Нагла смерть.** Неожиданная, неестественная смерть. Утопливник... По этому чоловіку служби ни той... ни служниця панасида. Так називасця нагла смерть. **Мрк. Кам.**

НАГЛЯД, -у. Присмотр. Ви же там ни живите? Значить, нима наглядю. **Бчк. Петр., Стгл. Бог.**

НАГЛЯДАТЬ, несов. Присматривать. А там же, як тебе нимає, за хатою хто-небудь наглядас? **Стгл. Бог.** Треба, щоб хтось жив хтось наглядас. **Бчк. Петр.**

НАГНІТИТЬ, сов. Положить пресс (гніт), прижать тяжестью. Чім жи міні капусту нагнітити? Нима підходящої каміночьки. **Стгл. Бог. Сир.** откинула, треба його чімсь нагнітити. **Бчк. Петр.**

НАГОВОРІТЬ, сов. Нашептывая заклинания, призвать на что-либо волшебную, магическую силу. Воду наговорила и сказала, щоб тіла наццсерця. **Стгл. Бог. Повсеместно.**

НАГОДИТЬСЯ, сов. 1. Попасться случайно; то же, что подвернуться (разг.). Собралась у Бичок, а тут якраз і потучіция нагодилася. **Стгл. Бог.** 2. Неожиданно прийти, приехать; нагрязнуть. Ни дай Бог мати нагодиция, а він, бач, який мазурок, так тут крику ни обиресся. **Бчк. Петр.**

НАГОДУВАТЬ, сов. Накормить. Хліба ни привезли? Привезли мороженого? Самим мороженым ни нагуфуси. **Стгл. Бог. См. несов. годувать. Повсеместно.**

НАГОМОНІТЬСЯ, сов. Наговориться. Видно, Нина пішла додому. Нагомонілася, видно. **Стгл. Бог. Ср. гомоніть.**

НАГОНКА, -и. Верхний косяк в дверной или оконной раме. Треба нагонки поробити на вікна. **Ломы Вороб.**

НАГОРОЇЖИТЬСЯ, сов. Стать мрачным, хмурым, выглядеть сердитым. Чього ти нагоріжисся? Шось ни

по-твойому? Так ні всім же буває як хочеш. Стгл. Бог.

НАГОРТАТЬ, **НАГОРНУТЬ**. Нагребать, нагрести. Бач, кроти по огородові скики куч нагорнули. Стгл. Бог. Нагортай кучьку більшу, а то там і на навилень нічого брать. Змс. Петр.

НАГОСТРИТЬ, сов. Нагостить. Ножі нада нагострити. Нвмл. Калач. Діду, ану нагостри оцей ніжик — ні гаді ти різже. Стгл. Бог. См. несов. гострить. Повсеместно.

НАГОСТЮВАТЬСЯ, сов. Вдоволь, много погостить; то же, что нагоститься (разг.). В стгах були? Нагостувались? Стгл. Бог.

НАГРОМАДИТЬ, сов. Нагрести граблями. — Ну що ж він — багато сіна нагромадили? — Та три копці, так, ні дужки вишкі. Стгл. Бог.

НАГРУДНИК, -а. 1. Часть конской сбруи, поддерживающая дышло; шлея. З гори Іхав — і нагрудник порвався. Ломы Вороб. Наділа на кобиту нагрудник, і поїхали. Крн. Остр. Я ні зміла подівати на кобту нагрудник. Крн. Остр. 2. Перен. Бюстгальтер. Я написла собі нагрудник. Крн. Кам. См. также наритник. 3. Вид тёплой одежды без

рукавов. Ще нагрудник був, шисця із вати, плотно застібасця до пояса, біз рукав, біз плечь. Рдч. Бог.

НАДАЛАЗАТЬ, несов. Надоедать. Ти мне ні надлазай. Крн. Кам. Ср. надолужать.

НАДАЛІ, неизм. На будущее. — А спина замерзла. — Та ти ж бігаси гола. Кохти ніколи ні надіваси, надалі бережеш. Стгл. Бог.

НАДБАТЬ, сов. Заготовить, запастись; то же, что наготовить (разг.). Сей год ми багато надбали на зиму: і яблук, і насіння, і олійки набили. Лев. Павл., Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр. См. также напташить.

НАДВЕЧІР, нар. Под вечер, к вечеру. Та вони ні рано приїхали, вже надвечір. Стгл. Бог. Время вже надвечір, а вони на річку зборились. Пів. Рос. Піду, тіки ні січас, а туди далі надвечір. Бчк. Петр. Та оно уже було добре надвечір. Змс. Петр.

НАДВОРІ, нар. На дворе, на улице, на открытом воздухе. Надворі тихо та гарно, і листочок ні шикнеця. Змс. Петр. Чого ви в хату заперлись? Йдть он

грайтись надворі. Стгл. Бог. Повсеместно.

НАДЖЮДЖЮЛИТЬСЯ, сов. Нарядиться, приодеться. Кума наша наджюджюлилась, навроно до дочки пішла. Бчк. Петр. Що це ти наджюджюлився? Де ти собираєшся їти? Стгл. Бог. Ср. набруниться.

НАДЗЕЛЕНЬ, нар. О степени зрелости: зеленоватый, не совсем зрелый. Боклажани це надзелень, а біз їх і борці ні борці. Бчк. Петр., Змс. Петр., Стгл. Бог.

НАДИБАТЬ, сов. То же, что нагибать. Ну наконец-таки надибала своє лікарство. Лев. Павл.

НАДІЙНО, нар. Надёжно. Надійно буде, як він сам прийде. Стгл. Петр.

НАДІЯ, -і. Надежда. Ну яка на тебе надія... Крн. Остр. Тільки й надія на тебе була. Крн. Остр. На тебе мало надії. Ломы Вороб. Повсеместно. См. также надьожа.

НАДОБРАНИЧ, неизм. Пожелание спокойной, доброй ночи. Ще можно казати надобраніч — це шоб гарно спалося та гарні сни побачів чоловік. Чрк. Павл.

НАДОЖНИК, -а. Растение на балках, сваях, находящиеся постоянно в воде. Сильно

раздражає кожний покров человека. Мене надожником хлопці натерли, спину ідосі пиче. Бчк. Петр.

НАДОЛУЖАТЬ, несов. (уст.). Настойчиво напоминать, обращаться с настоятельными просьбами. Давай надолужай, шоб він привіз. Як ні надолужать на його, так він і ні привезе. Стгл. Бог. Ср. надалазати.

НАДРИСАТЬ, сов. (исподобр.). Написать неразборчиво, небрежно. Надрикали, бачиш, на бумазі. Енд. Семил.

НАДРОБНО, нар. На мелкие части. Глечик разбився надробна. Бл. Пль. Остр.

НАДРЯПАТЬ, сов. 1. Нацарапать. Повсеместно. 2. Перен., неодобр. Написать неразборчиво, небрежно; то же, что нацарапать (разг.). Ні панять, шо він в пісьмі надряпав. Бл. Пль. Остр. Шо ти ото надряпав, як курця лапою. Пили харгаю, стравляс. Стгл. Бог. См. несов. дряпачь.

НАДСИРЬ, нар. 1. О степени влажности: влажный, не вполне сухой. Бідльо надсирь. Прв. Калач. 2. О степени готовности продукта: не вполне готовый. Та я його (мясо) подержав, поки з обох

сторон піджарилось, та так і поїв – надсирь. Змс. Петр.

НАДУРНЯКА, нар. Бесплатно; то же, що задаром (прост.). *Баби приїхали з города надурняка.* Грн. Калач. Він привик надурняка, так думав і тут йому так пройде. Стгл. Бог.

НАДЮЖИТЬСЯ, сов. Напрячься. Він як надюжсяся, так підняв цілий чувал. Бл. Пльб. Остр.

НАДЬОЖА, -і. То же, що надів. *На його нима ніякої надьожі, то треба самим дознають.* Стгл. Бог., Кнв. Тал.

НАЖАХАТЬ, **НАЖУХАТЬ**, сов. Сильно напугать. Він їй шось сказав, нажухав, дак она цяг усього лякаєця. Втб. Подг. Бєдну дитину нажахали, так оно тилер усього бойця. Стгл. Бог. Несов. жахать. См. также налякать.

НАЖИВИТЬ, сов. Прощити крупними стежками, намечая ливню основного шва; наметать. *Ютку наживила, тепер буду шити.* Ломы Вороб. *Плаття наживила, давай помирям.* Стгл. Бог. Повсеместно.

НАЗАРІЗ, нар. Немедленно, очень, до крайности; то же, что позарез (прост.). *Вона мені*

назаріз нужна сейдинь. Крп. Остр.

НАЗБИРАНИЙ, -а, -с. Собранный в каком-то количестве. *...Грають навбитки. Хоть-то цяг дітям висилиш назбірані яйця... в когось пошпурлять.* Прв. Калач. Повсеместно.

НАЗБИРАТЬ, сов. Собрать постепенно или в несколько приёмов в каком-либо количестве; то же, что собирать (разг.). *Дивись, яких я яблук назбирала.* Бчк. Петр. Було, жєлудів назбирєм по мішку, на лісаєт їх, чіриз раму, – і додому, свиней годували. *А в голод і хліб такли.* Стгл. Бог. Повсеместно.

НАЗГАД, нар. Наугад. *Він гаварив назгат.* Бл. Пльб. Остр.

НАЗГРІБАТЬ, сов. Нагрести. *Піди назгрібай скіпочок до гроби.* Стгл. Бог.

НАЗИВАТЬСЯ, несов. Предлагать что-либо. *Средств ни достас, називасця: приробляс.* Блг. Подг. *Сусідка приходила називалась: чі ни нужні картохи.* Стгл. Бог.

НАЗИМОК, -мка. Годовалый бычок. *У Петьки здох назимак.* Бл. Пльб. Остр. Ср. бузімок.

НАЗУСТРІЧ, нар. Навстречу. *Хтось іде назустричь.* Ломы Вороб. *Ми вийдим їм назустричь.* Нвмл. Калач. Повсеместно.

НАЗЯБНУТЬ, сов. Сильно озябнуть. *У мене на морозі озябли руки.* Нжкм. Тал.

НАЇДОК, -дку. Еда, способствующая насыщению. *Ну шо там с того рака наїдоку?* Бчк. Петр. *Звесно, які там у їх наїдоки.* Стгл. Бог.

НАЇСТИСЯ, сов. Наестся. Повсеместно. **† Наїстися гороху.** Набраться терпения, настойчивости. *З цим тильмаком так просто ни збалакаєся – треба дуже гарно наїстися гороху.* Лев. Павл.

НАЙМАТЬ, **НАЙНЯТЬ**. Нанимать, нанять. *Треба когось наймать город копать.* Ломы Вороб. *Треба наймать чіридника.* Бл. Пльб. Остр. *Прийдіця найнять картохи копати.* Естр. Лиск. Повсеместно.

НАЙТИСЬ, сов. 1. Найтись. – *Ну шо ж – гроші найшлись?* – *Та вона їх і ни губила.* Змс. Петр. Повсеместно. 2. Родиться. *Дочка заміж вийшла, уже й дитинка найшлась.* Стгл. Бог.

НАКАНДУБАСИТЬСЯ, сов. Нахмуриться. *Небо накандубасилось – будь*

доцю. Нвмл. Калач. Ср. дубаситься.

НАКАЧАТЬ¹, сов. Накачать. *Накачай колесо на вілоспєдї - ступає.* Змс. Петр. Повсеместно.

НАКАЧАТЬ², сов. Приватить в каком-либо количестве в несколько приёмов; накатать. *Гарбузів повин сарай накачати.* Стгл. Бог. Повсеместно.

НАКВАЦІОВАТЬ, сов. См. несов. квацковать.

НАКИДКА, -и, **НАКІДКА**, -и. 1. Накидка. *Скатерть я сама зв'язала, і накидку на подушку, і кружєву до підзора.* Грм. Канг. Повсеместно. 2. Скатерть. *Смугнастий рушничок, накідка...* Стгл. Бог. *Я, як шє в школу ходила, так вишивала на стіл накидку.* Бчк. Петр.

НАКИДЧИНА, -и. Уменьшит.-пренебрежит. к накидка. 2. *На стіл нада послать жєсь накидчину, застря празник вишкїй.* Стгл. Бог.

НАКИНУТЬСЯ¹, сов. Одеться, небрежно набросив что-либо. *Она усе, бувало, накинєця платком.* Алф. Н.-Хоп.

НАКИНУТЬСЯ², сов. Прявить готовность произвести определённое действие. *Тудї накинєся нисти його с хати, та тудї: ну, нати його вам...* Стгл. Бог.

НАКЛАДА́ТЬ, **НАКЛА́СТИ**. Накладывать, наложить. *Ни накладай міни більш, я й цього ни здіи.* **Змс. Петр.** Чи ти камінок наклала в сумку? Їй її ни піднімаш. **Стгл. Бог.** Стожаку сіна здоровий наклали. **Бчк. Петр.** Чього ти тут міни наклава? **Лсв. Павл. Повсеместно.**

НАКО́ЖНІ, -ів (уст.). Рукавиці из кожи, которые надевались поверх вязаных варежек. *Варги плли крочком, суконні, с прижі, а наверх рукавиці с кожей – накожні, с тоненької, вичиненої харашо кожї, ни с сириці.* **Стгл. Бог.**

НАКО́ЇТЬ, *сов.* Сделать много (обычно об изделиях из теста). *Піріжків накоїла на цілу свадьбу.* **Ломы Вороб.**

НАКОЛУПА́ТЬ, *сов.* Наковырять. *Масло вишила в чулан, так оно так затверділо, шо ось сі наколупала.* **Стгл. Бог. См. несов. колупать.**

НАКРА́ЯТЬ, *сов. (неодобр.).* Нарезать (обычно о большом количестве). – *А хлі-і-і-ба... Як старіів обобрази. – Та ото ж, накраяла вранці.* **Стгл. Бог.**

НАКРИВА́ЧКА, -и. Крышка. *Триснула в масляні накривачка.* **Бл. Пльб. Остр. Ни найду ніякої накривачки оцро конструю накрить. **Стгл. Бог.****

НАКУЙО́ВДИТЬ, *сов. (жюкр.).* Сделать что-то неспонятое, неудачно. *Шо ти на голові накуйовдила?* **Кри. Остр., Стгл. Бог.**

НАКУЛЮ́КАТЬ-НАМУЛЮ́КАТЬ, *сов. (неодобр.).* Написать, нарисовать небрежно, неаккуратно. *О-о-о-о, шось ти тут накулюкав-намулюкав – нічього ни поймаи.* **Стгл. Бог.**

НАКУЛЮКА́ТЬСЯ, *сов.* Напиться до сильного опьянения. *Питро вже вп'ять десь накулюкався.* **Гри. Калач.**

НАКУХТЯ́ТЬСЯ, *сов.* Надеть на себя много одежды, укутаться. *Накухталась – наче на Свїр їдиш!* **Лсв. Павл.**

НАЛАГО́ДИТЬ, *сов. 1.* Починить, наладить. *Якже ти його тпер налагодииш? Як оно уже готове зроблене, так тоді його ни лагодять.* **Стгл. Бог. См. несов. лагодить. 2.** Приготовить, собрать. *Сумку налагодили, завтра їхать.* **Стгл. Бог.**

НАЛАГО́ДИТЬСЯ, *сов.* Приготовиться, собраться. *Де це ти налагодилась уже?* **Стгл. Бог.**

НАЛАМУВА́ТЬ, **НАЛАМА́ТЬ**. 1. Наламывать, наломать. **Повсеместно. 2.** Приобретать, приобрести

споровку в чём-нибудь. *Ти ж тпер наламауй руку писати ни пишаними буквами, а так, як в школі учуть.* **Стгл. Бог.** Московка наламала якось же зяик балакати і по-нашому. **Стгл. Бог.**

НАЛА́ЯТЬСЯ, *сов.* Выругаться. *Хтось це казав, шо при дощі налялось.* **Стгл. Бог.** Раньче, було, Боже сохрани при зрослих наляцяц, а тпер нічього ни боляця. **Бчк. Петр. Повсеместно.**

НАЛИВА́ШНИК, -а. Оладья. *Ми писли сьогодні наливашички.* **Стгл. Петр.** *Подай там на притічку два наливашички.* **Стгл. Петр.**

НАЛІ́ГАЧ, -а. Прочная, толстая верёвка с петлей на одном конце, которую особым образом закрепляли на рогах, и она служила поводом, на котором вели в случае надобности скот. *Кинулась корову лигати, а налігачь ни найду.* **Змс. Петр.** *Они... і заганять, і на налігачь – ни їде.* **Алф. Н.-Хоп.** *Забула взяти налігач, тпер нічим буде налігати корову.* **Ст. Криш. Петр. Повсеместно.**

НАЛІ́ГУВА́ТЬ, **НАЛІ́ГА́ТЬ**. 1. То же, что лигать, налігати. *Налігати биків.* **Крс. Петр.** *Наліга...*

Хоп, уже цю вислав, друку налігус. **Стгл. Бог.** *Ни забудь налігати биків.* **Гри. Калач.** *Старим налігачям налігати карову.* **Бл. Пльб. Остр. Повсеместно. 2.** **Перен.** Принудить к тяжёлой работе. *Ну, це налігати так тіки.* **Наказали, обцим.** **Стгл. Бог.**

НАЛУЧА́ТЬ, **НАЛУЧИ́ТЬ**. Давать, дать какое-л. направление, направить. – *Хай вибирас [картохи] там. – А я його сюди ни налучую.* **Стгл. Бог.** *Ану налучі отих овець в вужяку.* **Стгл. Бог. Ср. одлучать.**

НАЛЯ́ГАТЬ, **НАЛЯГТИ́**. 1. Налегать, налечь. **Повсеместно. 2.** Настаивать, настоять. *Мати налягас, шоб я жицився.* **Кри. Остр.** *Налігують купити мотоцикл.* **Ектр. Лиск.** *І ото він як наліг – тіки у город, і хоч ти йому шо. А шо там у тому городі?..* **Стгл. Бог.**

НАЛЯ́КАНИЙ, -а, -с. Напуганный. *Він з детства наляканий, так і тепер, як чють шо, так і лякастрия.* **Стгл. Бог.** *Шо вони по тому тлівізору біс конця джають? Ми вже й так налякани.* **Змс. Петр.**

НАЛЯКА́ТЬ, *сов.* Напугать. *Ну і кіт – налякав, зараза.*

Втб. Подг. *А пізній пішли кучкою до того Васця, навіхали гарно, і, гляди, признався.*
Прв. Калач. Несов. ликать.
Повсеместно. Ср. нажахать.

НАМАГАТЬСЯ,
НАМАГІТЬСЯ (намогтися).
 Проявлять, проявить желание, стремление; наставлять, настоять.
Заякалась злімтрясенія і намагалась: тіки у Росію.
Стгл. Бог. *Ніколи хлопці ни намагаються: мамко, ми до тебе підем?* **Стгл. Бог.**
Наривись, наміся – це одно і то же. **Стгл. Бог.** *Намоглись: протопи в хаті, а то в хаті холодно.* **Крс. Петр.**
Намагається дуже по рибу йти, зводи його хоч раз. **Бчс. Петр.** *Намоглась учіцця дальше.* **Екстр. Лиск.**
Повсеместно. См. также наринитися.

НАМАЗИТЬ, -зня. Неровности штукатурки на глиняной стене.
Мазала як лучче, а воно скільки намазів получилось. **Крс. Остр.**
Хату побівила? Намазів багато?
Змс. Петр., Стгл. Бог.

НАМАЛЬ, нар. Недостаточно, мало.
Дітей багато, а його же намаль хліба було, ділили порціями. **Шрм. Рос.**

НАМАЦАТЬ, сов. 1. Нащупать. *Світ ни вкючав, а так, кружку намацав...* **Стгл. Бог.** 2. Перен. Найти.

НАМІКА, -и. Шерсть, приготовленная к прядению.
Приготов міні другу наміку.
Гри. Калач. *Подивись в чоловік, я там зготовила наміку.* **Гри. Калач.** Ср. мичка.

НАМІСТО, -а. Бусы.
Намісто у тебе гарне. **Прв. Калач.** *Яка рачьч була мода – носить намісто.* **Тхр. Кам.**
Раньше дівки носили намісто с красной бузини. **Клб. Лиск.**
На дівці було намісто в два ряди. **Тл. Кант.** *Це намісто і обідець міні подарив мій живих тирид свальбой.* **Ст. Крс. Петр.**
Намісто було ни таке, як зараз, а дуте, сквяне. **Шрм. Рос. Повсеместно.**

НАМРІЯТЬСЯ, несов. То же, что заміряться. *Ни намрися, бити ни будиш.* **Стгл. Бог.**

НАМОРІТЬСЯ, сов. То же, что вморитися. *Наморимось, побіаємось, а вечіром ідем на річку, купасьмось.* **Кант. Повсеместно.**

НАМОРОЖНИК, -а. Верхний брус саней, идущий параллельно полозу. *Треба наморожники позаплішувать.* **Ломы Вороб.**

НАМУЛЯТЬ, сов. Натереть (мозоль). *Я ногу намуляв здорово.* **Ломы Вороб.** См. несов. мулять.

НАОБШМОРГУВАТЬ, сов. Наобрывать путём безотрывного проведения рукой по стеблю.
– Наішо це ти листя наобшморгувала? – *Чай закип'ято.* **Стгл. Бог.**

НАОПАШ, нар. Внакидку.
Стгл. Бог.

НАПАД, ♦ Двома (трьома) нападами (спать, їсти...). В два (три) приёма, подхода.
Двома нападами спав і ни вставив. **Стгл. Бог.**

НАПАЛНИК, -а. Часть рукавицы, надеваемая на палец.
Напалник? У рукавиці, у варежкі. **Евд. Семил.**

НАПАЛЬОК, -лька. То же, что напалник. *Напальок ни амію плисти.* **Стгл. Бог., Бчк. Петр.**

НАПАХТИТЬСЯ, сов. Надушиться. *Нарядилась, напахталась і кудись подалась.* **Стгл. Бог.** *Хто це так напахтився?* **Бчк. Петр.**
Напахтився, а ни вмитий. **Реп.**

НАПЕГУВАТЬСЯ, несов. (экспр.). Надевать на себя слишком много одежды, укутываться. *Чім дужче будиш напегуваця, тім скоріше простудиця.* **Лев. Павл.**

НАПЕРТИСЯ, сов. (груб.). Сильно наестся. *Бычок як буряків наперся – чи ни*

обдусця. **Бчк. Петр.** *Наперся, як дуринь на обіді.* **Стгл. Бог.**

НАПЕХКАТЬСЯ, сов. Тепло одеться, надеть на себя много одежды. *Шо ти напехкався, наче тобі по солому їхать?* **Стгл. Бог. См.**
 также напухкаться.

НАПЕШУ, нар. Пешком. *Автобус не ходе, так она напешу.* *А може, хто й підвезе.* **Стгл. Бог.** *Та напешу це жс далеко.* *Треба дознавать – може, хто поїде.* **Змс. Петр.**
Він пішов напешу. *Він же розполагав, шо ми його підвизмо.* **Петр. Повсеместно.**
 См. также напешак.

НАПИНАТЬ, НАПНУТЬ (НАП'ЯСТИ). 1. Натягивать, натянуть; ставить, поставить (палатку и т.п.). *Поставили столи і од доцю напнули таке... ну, як би тобі сказати, як лантух ото – ростягли на колячках.* **Стгл. Бог.** *Над загородою нап'яли таке, як сів, шоб кури ни виїтали.* **Змс. Петр.** *Куринь нап'яли.*
Шпи. Ольх. Повсеместно. 2. Наскоро, небрежно надевать, надеть; покрывать, покрыть. *Напни платок та приниси води.* **Ломы Вороб.** *Пильсачок натпула койка та і побігла.* **Стгл. Бог. Повсеместно.**

НАПИТА́ТЬ, *сов.* Найти в результате расспросов. *Напитати де б kota – ти ни знаси? Крн. Остр.* Ну що ж ти – *напитала хату?* **Змс. Петр.** Повсеместно.

НАПИХОМ, *нар.* Насильно, под давлением; здесь: навязавшись. *Нихто ни хотів дівчину заміж брать, дак за Юхима она пішла напихом.* **Лєв. Павл.**

НАПША́К, НАПШАКА́, *нар.* То же, что **напешу**. *Пішли напшак.* **Пів. Рос. Ми** Їдять *ни дуже привисли – усю жизню напшак.* **Стгл. Бог.**

НАПЛЮ́ХАТЬ, *сов.* Наплевать шелухи от семечек. *Нажарять насіння... ото гори лушпиння наплюхають.* **Прв. Калач.** Повсеместно.

НАПНУ́ТИЙ, *-а, -е.* Накнутий, прикрытый сверху. *Пошов напнутий халатом.* **Блг. Подг.** Сіно зверху нічим *ни напнуте, а оно доцї...* **Стгл. Бог.**

НАПОГОТОВІ, *нар.* Наготове. *Коса в дворі вже наготові стоїть.* **Бчк. Петр.** Я ж, *гляди, зайду рано, і шоб ти була наготові.* **Стгл. Бог.**

НАПО́Л, *-у.* Большая кадка. *Намачили напо́л яблук.* **Крн. Кам.**

НАПРА́СНА, *-и.* Беда, несчастье, неприятность; то же, что **напасть** (разг.). *Квартирнотї вари сама – ото це напрасна.*

Бчк. Петр. *Оце мїні це напрасна – як дай та дай.* **Стгл. Бог.** *Оце це мїні напрасна. Хлопря привисли, з дому ніхїя одивагуря.* **Бчк. Петр.**

НАПРИКІНЦІ, *нар.* Под конец; то же, что **напоследок** (разг.). **Стгл. Бог.**

НАПРИ́НДИТЬСЯ, *сов.* (экспр.). Рассердиться, сделать недовольное лицо; то же, что **надуться** (разг.). *Наприндилась чогось і ни балака.* **Смл. Подг., Стгл. Бог. Ср. приндіть, розприндіть.**

НАПТА́ШИТЬ, *сов. 1.* Много наложить; то же, что **навалить** (разг.). *Напташила варення повну чшику.* **Мрч. Ольх. 2.** То же, что **надбать**. *Вугля напташили, надбали.* **Змс. Петр.**

НАПУВА́ТЬ, НАПОЇ́ТЬ. *Повяť, напоить.* *Королє сьгодні чї ни напували – шо вона, бедна, як дорвалась до води, так насилу напилась?* **Стгл. Бог.** *Ти теляг напував?* *А чього ж вони ривуть?* **Змс. Петр.** *Треба напоїть скотину.* **Рдв. Кант. *Козак пові***

напувати коний до кривци. **Рєп. Повсеместно.**

НАПУДИ́ТЬ, *сов.* (неодобр.). Испустить мочу под себя. *Ти дивись, яку ти каляжу напудив. Та хїба ж... Ти ж уже здоровий, просицяя треба.* **Стгл. Бог.**

НАПУ́ХКАТЬСЯ, *сов.* То же, что **напехкаться**. *Було б у шо напухкаця, а тут ніколи ни було й кожуха паганого.* **Бчк. Петр.**

НАПУЧА́ТЬ, НАПУТИ́ТЬ. *Подстрекать к чему-н.; подавать совет; то же, что надоумливать* (разг.). *Ви ж папку напучасте бить мене.* **Стгл. Бог.** *Мине ж напустили... один каже: «Ти п'ять копійок кинь, а п'ятдесят возьми».* **Стгл. Бог.** *Хлопці прибїгли з лісу, як партїзани. Мати пішла до чоловіка сестри: може він напутить їх, шоб вони ни йшли.* **Стгл. Бог.** *Чього ти його напучяїи, як він і біз тебе зна.* **Стмл. Петр.** *Дїток напустила: ни така бабушка.* **Блг. Подг.**

НАПХА́ТЬ, *сов.* Напихать. *Подушки, правда, робили, полотняні напїрники... і пір'я напхают...* **Шрм. Рос. Повсеместно.**

НАРА́ВИТЬСЯ, ПОНАРА́ВИТЬСЯ.

Нравиться, поправиться. *Хотів у їх хату кутить, ну мїстина ни понаравилась.* **Стгл. Бог.** *Шось мїні цей борц ни наравляця.* **Стгл. Бог.**

НАРАЧИ́ТЬ, *сов.* Сделать в результате старательного (рачительного) выполнения задания. *Картошку копаси? Ану, чього ти тут нарачила?* **Стгл. Бог.**

НАРАЧІ́, *нар.* Нарочно. *Це нарачі зроблено так. Хоч нароише, хоч нарачі – це оно одно і то же.* **Стгл. Бог.** *Шо ж за хлопцї такий – усе нарачі робе.* **Бчк. Петр.** *Я нарачі світло засвітив.* **Ломы. Вороб.** *Він все нарачі робе.* **Ива. Кант.**

НАРА́ЯТЬ, *сов.* Дать совет, посоветовать; то же, что **присоветовать** (прост.). – *Шо ж вони тобі там нараяли? – Шо? – Родичі, кажу, шо присоветували?* **Стгл. Бог.**

НА́РИ, *нар, мн.* Специальное приспособление в виде носилок, на котором несли гроб с покойником. *А тоді нисли [покойника] на мозидки, нисли на рушниках іні на нарах.* **Чрк. Павл.**

НАРИПНІТЬСЯ, *сов.* То же, що намагтися. Нарипився. Його ни пускаси, а оно преця. Стгл. Бог. Нарипився, шоб тіки кутили. Стгл. Бог.

НАРИТНИК, -а. І. Шля. Наритники кутили нові. Ломы Вороб. Наритники порвався на коніх. Стгл. Бог. Дивись, он у коня наритник скинувся. Грн. Калач. Наритав надівозть амисто піддузника. Грн. Калач. 2. Перен. (пренбр.) Біостальтер. Дівчота, чій то наритник валяця? Стгл. Бог. Ср. нагрудник, піддузник.

НАРИЗНО, **НАРИЗНО**, **НАРИЗЬ**, *нар.* Порознь, окремно. Нарізно ствять. Стгл. Бог. Они жили наризно. Нвмл. Калач. Кашу всім клади наризно. Крн. Остр. Називай нам суну наризно. Екстр. Лиск. Вони давно живуть наризно. Ломы Вороб. Дочки живуть наризь з матирею. Рен. Повсеместно.

НАРИЗНОВ, *нар.* Снова, сначала. Пришлось робить наризнов. Грн. Калач. Пришлося пиритисувать наризнов. Грн. Калач.

НАРОБИТЬ, *сов.* 1. Наделать. Оце ми паробили ділов. Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Заработать, выработать,

сделать. Шо паробила, то й получать буду. Енд. Семил.

НАРОБИТЬСЯ, *сов.* Вдоволь, много поработать; то же, что наработаться (разг.). За день так паробися, шо радий місту. Стгл. Бог. Повсеместно.

НАРОСТЕНЬ, -тя. Нарост. В неї на місті, де робили опирацію, якийсь наростинь. Змс. Петр.

НАРУГАТЬСЯ, *несов.* Подсмеиваться. Хвате тебе з людей наругаться, на себе лучше подивись. Крн. Остр.

НАРУШАТЬ, **НАРУШИТЬ**.
Нарушать, нарушить.
Повсеместно.

НАРУШИТЬ, *сов.* 1. Превратить зерно в мелкую сечку. Дивись, коло мішка мийшї зерна скіли наручили. Змс. Петр., Стгл. Бог. 2. Ободрать зерно с початков кукурузы. Треба нарушить кукурузи курочкам. Стгл. Бог. Несов. рушитъ.

НАРЯД, -а. Наряд. Повсеместно.
НАРЯД, *нар.* Рядом. Він з нею все время наряд ходе. Грн. Калач. Вечіром вони йшли наряд під ручку. Грн. Калач.

НАСАМОШКАХ, *нар.* Наедине. Я скажу сама йому насамошках. Екстр. Лиск.

НАСЕРЕД, *предл.* Посреди, посредине. Шо ти ото його поставила насеред хати? Шоб за його чіпляця? Стгл. Бог. Вийшла насеред двора і думаю: а за чім же я йшла? Змс. Петр. См. также посеред.

НАСИДОК, -дка, **НАСИДОК**, -дка. Насиженное яйцо. Квачка сидить дві підлі. Правірила – всі яйця наситкі, бовтих нима. Бл. Паб. Остр. В сорочому гнізді насідки. Грн. Калач.

НАСИЛОЧКУ, *нар.* Уменьшит.-ласк. к **насилу**. Насилочку натилась – отак запалилась. Стгл. Бог.

НАСИЛУ, *нар.* Еле-эле, с большим трудом; то же, что насилу (разг.). У пічі було холодно, і кісто насилу підійшло. Лев. Павл. Він насилу дойшов до стола. Бид. Кант. Так уморилась – насилу, насилу дойшла. Стгл. Бог. Повсеместно.

НАСИП, -у. Насыпь. Дорога буде по вербах. Насип чортячій с ліску. Стгл. Бог.

НАСИПАТЬ, **НАСИПАТЬ**.
1. Насыпать, насыпать. Повсеместно. 2. Наливать, налить, класть, положить

пищу в тарелку, миску. Ну насипайти вже борщ – я їсти хочю. Стгл. Бог. В перву очірідь насипають кавун і бируть по три ложички. Ггр. Кант. Ти дуже багато міні насипала, я стіко ни здім. Втб. Подг. Ни насипай міні каші, я її ни хочю. Змс. Петр. Повсеместно.

НАСИПОМ, *нар.* В рассыпанном состоянии (о способе хранения и перевозки сыпучих веществ); то же, что насыпью (спец.). Зерно возять – то в мішках, а то насипом. Стгл. Бог.

НАСІННЯ, -я, *собр.* 1. Семена. Це кавун хароцій, збири зерничко на насіння. Змс. Петр. То такий жоветяк – на насіння. Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Семечки подсолнечника или тыквы. Я усю життя любила насіння плахать. Втб. Подг. – Чього це ми насіння ни нажарим? – Ни знаю. Я якби луців, так я б нажарив. Стгл. Бог. Будни гарбузаче насіння? Бчк. Петр. Дай мені жеміно насіння. Кпн. Остр. З насіння зоб'єм олію. Нвб. Кант. Насіння ми сипим на горіще. Ст. Крш. Петр. Повсеместно.

НАСІННЯЧКО, -а. Уменьшит.-ласк. к **насіння**.

Яке коріннячко, таке й насіннячко (пог.). Стгл. Бог. Я насіннячко с цього кавуна собрав. Спн. Подг. Гарбузачього насіннячка возьмиш? Стгл. Бог. Дивась, яке дрібне насіннячко, й на зуб ни попадеши. Змс. Петр., Бчк. Петр.

НАСКИЛЯЖИТЬ, сов. Накопить. Він уже наскиляжив дров на цілу зиму. Грн. Калач. Ср. ескляжить.

НАСКИУБТИ, сов. Нащипать, надрать (о перьях). З вуток пуху на подушку наскубля. Бчк. Петр., Стгл. Бог.

НАСМИКАТЬ, сов. Надёргать. Пити насмикать сіна корові. Стгл. Бог. Біс ключьки с стога сіна ни насмичиши. Пдк. Бог. Насмикали корові соломи – хай їсть. Бл. Пдб. Остр. Повсеместно. Несов. смикать.

НАСОННОХ, -а, **НАСОНЯХ**, -а. Подсолнечник. В току ростуть насоняхи – стоголоватні. Крн. Остр. Із насоняхи вибивають насіння, а із насіння б'ють алію. Крн. Кам. Спільні насоняхи. Ярк. Остр. Насоняхи сіють рано. Тмр. Кам. См. также соняшник.

НАСОННОХОВИЙ, -а, -е. Подсолнечный. Дляя насоняхова. Бл. Пдб. Остр.

НАСПІД, нар. На самый низ, на дно. Запріг гарбу, наслав наспід дров, а зверху сіна... Стгл. Бог. Покладі наспід тонких дровинок, а то ці ни розгоряця. Кант. Повсеместно.

НАСПОДІ, нар. На самом низу, на дне. Заховала в скрині аж насподі. Стгл. Бог. Подивись, там у мене в сумці десь насподі кошляк должен быть. Рдв. Кант. Зверху лід, а насподі вода. Ломы Вороб. Насподі сіно уже пагане. Кдб. Лвск.

НАСТАЧИТЬ, сов. Наготовить, запасти, доставить в достаточном количестве. Сіно сейгод хароше у усіх, так люди ни настачить скотині сіна. Стгл. Бог. Йому ни настачиши. Шпш. Ольх. Чьорт плаче – моди ни настаче (пог.). Стгл. Бог. Леше чьогай, а то чьобіт ни настачиши. Грн. Калач.

НАСТИРИТЬСЯ, сов. (неодобр). Упорно, настойчиво (настырно) устремиться к какой-то цели. Ваш-то в город настирився, і бичьовою ни вдержиши. Бчк. Петр. І ото вже як настириця – так хоч яловий, а тились. Стгл. Бог.

НАСТОБУРЧИТЬСЯ, сов. Оттопириться, вздуться. Шо в

теби на спині кухвайка настобурчилась? Чи платок розправ, чи шо... Стгл. Бог. См. также отстобурчиться.

НАСТОГІДИТЬ, сов. (экспр.). Очень надоесть. Настогидів міні оцей гарикало. Петр., Стгл. Бог. См. также насточортить, остогидить.

НАСТОЖЕЊ, нар. Настежь. Настожень – це настіж. Енд. Семил.

НАСТОРОШИТЬ, сов. 1. То же, что набундюрить. – Наклав віз, набундюрив його. – Ни набундюрив, а насторошив. – Набундюрить, насторошит – це одне і те ж. Стгл. Бог. 2. Поднять вверх. Насторошила чоб. Ну на кого ти похожа? Крн. Остр. 3. Насторожить (уши). Ти чього вуха насторошив прислухаєш? Тут твого нима нічого. Стгл. Бог.

НАСТОЧОРТИТЬ, сов. (экспр.). До крайности надоесть, опротиветь; то же что осточертеть (разг.). То же, что настогидить. Хвате вам бузувать – міні вже осточортію. Грн. Калач., Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

НАСТРОМЛЯТЬ, **НАСТРОМИТЬ**. Нанизывать,

накальвать, нанизать, наколоть. Настроми міні хліба шматок. Шпш. Ольх. Настромай лучче, а то в тебе з вилки он падає. Стгл. Бог. См. также наштрикувать.

НАСТРОМОК, -мка. Добавочный (к чему?) кол, наставленный остриём кверху. Митро, приниси десять настромкіе. Стгл. Петр.

НАСТРОПОЛИТЬСЯ, сов. (экспр.). Собраться куда-либо; то же, что настропалиться (прост.). Як почувла, шо він собрався їхати, зразу настрополилась його проважати. Лвс. Павл. Куди це ти вже настрополилась? Стгл. Бог. Ти вже й настрополилась. Шпш. Ольх., Змс. Петр., Бчк. Петр.

НАСТЬОВАТЬСЯ, сов. Настеять вдоволь чем-либо жидким. Оце так борцю настьюваєш. Крс. Петр., Бчк. Петр., Змс. Петр., Стгл. Бог.

НАСУВАТЬ(-СЯ), **НАСУНУТЬ(-СЯ)**. 1. Надвигать(-ся), надвинуть(-ся). Он, глянь, яка туча з Бичка насуваєця. Стгл. Бог. Шо ти так платок на лоб насунула? Змс. Петр. Повсеместно. 2. Заполнить собой до тесноты, набиваться, набиться. Повна церква людей насуваєця,

особинно мужчини. Грн. Калач. Людей у хату насунулось – ни протовкляся. Стгл. Бог.

НАСУВОРИТЬСЯ, сов. 1. Нахмуриться, покрыться тучами. Небо насуворилось, може, ще й дощ піде. Чи ні буде? Стгл. Бог. 2. Обидеться. Озьх.

НАСУПІТЬ(-СЯ), сов. 1. Нахмурить(-ся), насупить(-ся). Уже насупився, чого – хто 'на. Крн. Остр. Ни давольная дочь, насупилась. Крн. Кам. Чього насупився – чи обидився? Я ж тебе ни лаю, я тїхи кажу, шо так же піззя. Стгл. Бог. Повсеместно. 2. (перен.). Обидеться. Він як насупився, то тоді надовго. Хрщ. Калач. 3. (перен., безл.). О погоде: стать облачной, пасмурной. На дворі насупило. Крн. Остр. См. также сунуться.

НАТИРАТЬСЯ, несов. Тянуть время, медлить. Ну чього натираєся? Сказано іди, значить іди. Стгл. Бог.

НАТІВАТЬ, НАТІЯТЬ. Начинать, начать что-либо делать. Пора натівать хату розкривать, та нїма робочіх. Бчк. Петр. Натіяя бросать камі. Камні, у глузу стєску. Грн. Калач. Натіяла мазать

хату, а оно дощ. Стгл. Бог. Повсеместно. Ср. заходитися. См. также ростівать.

НАТОВКМАЧИТЬ, сов. Поместить что-либо в большом количестве. Жувать нічим, так я хліба в борщ натовкмачів... Стгл. Бог. Ср. втовкмачить.

НАТОЧИТЬ¹, сов. Сделать острым. Повсеместно.

НАТОЧИТЬ², сов. Заставить вытечь, дать вытечь из чего-либо в каком-либо количестве; то же, что наточить (устар.). Таке тїпер добро – наточів води с колодки, ни те шо тягтї її с колодїзя. Стгл. Бог. Піди наточі холодної водички. Бчк. Петр. Повсеместно. Ср. вточить.

НАТОЩАКА¹, нар. Натощак. Він цілий день натощака. Бл. Плб. Остр. Я натощака ни курю. Ломы Вороб. Натощака, як шо болит, так уто натощака. Натить у чиягчыку і три рази во імя отца і сина і святого духа... і ото ж витить. Псл. Бог. Повсеместно. См. также начесерце.

НАТРАПІТЬ(-СЯ), сов. Попасть(-ся); попасться случайно; то же, что повернуться (разг.). На дороду

ни натрапів і заблудив. Ломы Вороб. Як натрапівати платіє, дак купиши. Естр. Лиск. Собралась в Бичьок, а тут і попуцїця натрапїлась. Стгл. Бог. См. также трапїться.

НАТУПАТЬСЯ, сов. Устять, утомиться от продолжительного топтанья; то же, что натопяться (разг.). За день так натупася, натопчїся, шо ввечері вже нїма силї и постїль розобрать. Стгл. Бог.

НАТХА, -и (уст.). Отрыжка с неприятным запахом. Натха після гарбузьячого насіння, після яєць. Як об'їсїсь чьогось, так і натха: одригусїря. Стгл. Бог.

НАТЯГАЧ, -а (спец.). Инструмент для натягивания обручей на бочку, кадушку. Піди в кузьню та возьми натягач. Ломы Вороб.

НАТЯКАТЬ, НАТЯКНУТЬ. 1. Намекать, намекнуть. Натякни йому, шо ти сама ни справиєся – може, він поможе. Змс. Петр. На шо ти натякаєш? Крн. Остр. Ти тоді мїні натякнеи. Естр. Лиск. Кума натякюла, а ни розказала. Рен. Повсеместно. 2. Делать первые попытки говорить (о детях). Дитина балакать натяка. Стгл. Бог.

НАХАНДУВАТЬСЯ, сов. (экспр.) Набаловаться. Мїшка заснув. Нахандувався. Стгл. Бог.

НАХИЛІСЯ, НАХІЛКА, нар. То же, что навхилки. Він молоко все випив нахилки. Ломы Вороб. Натїєсь прямо нахилки з глєчка. Грн. Калач. Витїй нахїлка молоко, кружєски нїмає. Крн. Остр. Випив молоко нахїлка і побїг. Крн. Остр.

НАХИЛЯТЬ(-СЯ), НАХИЛІТЬ(-СЯ). Наклоняться(-ся), наклониться(-ся). Припїлоєсь, шо стовп у палїсаднїку впає і забор весь нахилївся, покосївся. Чрк. Павл. А я отоже нахилївся, застїєнялася. Псл. Бог. Нахилїся нїжеке над тазїком – дїєшєсь, води на пол нашла. Стгл. Бог. Нахилї цеберку, я води на'юєсь. Рен. Стїна болит – ни нахилїєся. Шпш. Озьх. Стої сейчас нахилїєня, голова крутїєня. Грн. Калач. Треба нахилїть ветку, а тоді тягтїть. Рєч. Бог. Повсеместно.

НАХЛЮПАТЬ, сов. Наплескать. Окуратїи! Дїєшєсь, скїки ти води кругом нахлопав! Стгл. Бог.

НАХЛЮПКА, -и. Фуражка, кепка. В цю нїділо куляло собі нахлопку. Грн. Калач.

НАХМА́РЮВАТЬ(-СЯ), НАХМА́РИТЬ(-СЯ), безл. Заволакиватися, заволоччя тучами, нахмуритися (о небі). *Шось на дворі нахмарилось – мабуть дощч піде.* Стгл. Бог. *Кажин день вроді нахмарює, а дощю нима.* Змс. Петр. **Повсеместно.**

НАХНЮ́ПИТЬСЯ, сов. Опустити голову, нахмуритися. *Чього ти нахнютився – чи чім нидовольний?* Стгл. Бог.

НАЦІ́РКАТЬ, сов. Немного надойти. *Ось с кружку нацїркала – і все молоко.* Стгл. Бог. См. также **цїркать**.

НАЦЮ́КАТЬ, сов. (сниск.). Нарубити (дров; о неспешном, небрежном действии). *Пїду дровець нацюкаю.* Стгл. Бог.

НАЦЬКОВА́НИЙ, -а, -е. Вышколенный, настроенный определенным образом. *Прислали (офицера в воинскую часть)... Молодий, такий ...нацькований.* Стгл. Бог.

НАЦЬКУВА́ТЬ, сов. 1. Натравити. *Нацькували собаку на чьоловіка.* Кри. Остр. *Нацькуй на його собаку.* Кри. Остр. *Собак нацькують, они завіттають коров, як они втікають.* Кіб. Лиск. 2. Перен. Подстрекнути к неблагоприятным действиям; то же, что **наусякати**

(разг.). *Здійвась і Іван: нацькують родитілі.* Стгл. Бог.

НА́ЧЕ, неизм. 1. Союз. Будто. *Шось наче як свет блиснув.* Ски. Кант. *А він наче нидовольний...* Стгл. Бог. *Шутили, сміялись – начі нидавно було.* Прв. Калач. **Повсеместно.** 2. Частица. Будто. *Ни давай йому кружок, хай ни бовтасця.* Наче помишниця. Стгл. Бог. 3. В качестве вводного слова. Кажется. *Хтось, наче, в вікно стука.* Ломы Вороб. *Наче, хтось кричить.* Грн. Калач. **Повсеместно.**

НАЧЕПУ́РИТЬСЯ, сов. Нарядитися, приодеться. *Начепурилась, накрасилась, намазалась.* Енд. Семил. *Куди це ти начепурилась?* Змс. Петр. См. также **чепуритися**. Ср. **причепуритися**.

НАЧЕПУ́ШИТЬ, сов. Наговорит лишнего, вздорного; то же, что **наболтать** (разг.). *Такого начепушила, що ни поймаи.* Кри. Остр.

НАЧІ́НКА, -и. 1. Начинка. *У вас піріжки з якою начинкою?* Петр. **Повсеместно.** 2. Начинка из картошки с ливером, преимущественно из лёгкого. – *Бабушка, в вас є тїріжки? З начинкою? – З начинкою.* З таким. Стгл. Бог.

НАЧІ́ННЯ, -я (спец.). Деталь ткацкого стана, состоящая из двух параллельных пластин с натянутыми между ними верёвочками, между которыми пропускали нити основы. *Колись і верстаті були, а цяє – он начиння валяється, осталось одно.* Бчк. Петр. *Поламали начиння.* Реп. *Все начиння порвалось.* Ломы Вороб. *Начиння розбирала сьогодні.* Нвб. Кант., Стгл. Бог., Шрм. Рос.

НАШВИ́ДКУ, нар. Наспех. *Я шипіла собі плеття нашивідку.* Пів. Рос., Юрс. Ольх.

НАШІ́ЙНИК, -а. Опешийник. *Я йому казала, щоб він надів собачі нашийник.* Грн. Лиск. *Нашийник на собачі.* Прв. Калач. *Наша собака тїртереза нашийник і утикла.* Пів. Рос. *Забув Блїк нашийник, ні на шо тїпер прив'язать.* Кри. Остр. **Повсеместно.**

НАШКО́ДИТЬ, сов. Причинити вред, нанести ущерб; набедокурить. *Діти шось нашкодили.* Шпн. Ольх. *Це ни він і буде, як ни нашкоде.* Стгл. Бог. *Кури в огороді нашкодили.* Змс. Петр. **Повсеместно.** Несов. **шкодити**.

НАШКРИ́НДИХАТЬ, сов. Соскрести остатки чего-либо.

Та ось нашкриндіхала три пригірці. Грн. Калач.

НАШО́, нар. Зачем. *Нашо оно тобі здалось?* Пів. Рос. *Внїсла в хату оцей чявунець, а тїпер ни придумано, нашо я його внїсла.* Стгл. Бог. *Нашо він тобі здався?* Мрч. Ольх. *Нашо ти дала йому книжки?* Реп. **Повсеместно.**

НАШО́РОШИТЬ, сов. То же, что **насторошити**. *3. Кишка вуха нашорошила – мать, мину почоза.* Стгл. Бог.

НАШТРИКА́ТЬ¹ (**НАШТРИ́КУВАТЬ**), **НАШТРИ́КНУТЬ**. То же, что **настромлять**. *Картохи на палку наштрика та кїда.* Ломы Вороб. *Наштрикув ногу на шось, тїпер нарива.* Змс. Петр. **Повсеместно.**

НАШТРИКА́ТЬ², сов. (перен.). Накосить сена по кустам, по другим неудобным местам. *Ходив трохи трави отам у лозичках наштрикав.* Стгл. Бог. Ср. **штрикати**.

НАЩЕ́СЕРЦЕ, нар. То же, что **натощака**. *Груш поїв нащесерце і рвать як начяв.* Бчк. Петр. *Нащесерце яблука ни їдять.* Ольх. *Випїла сироватки нащесерце, так аж пасано стало.* Мрч. Ольх. *Кажє, тїй що воду кажде*

утро нащесерце. Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

НАЯМЛИТЬ, *сов.* (експр.). Набрать, наложить в большом количестве. *Ти його ни знаши, як і їсти. Хіба ж... як отаку ложку наямлить.* Стгл. Бог.

НЕ, *част.* 1. Отрицательная. *Не. Ни учи ученого їсти хліба тиченого* (пог.). Стгл. Бог. *Міні його й зроду ни треба.* Змс. Петр. *То ни я, я нічого ни трогав.* Бчк. Петр. *Ни твого ума діло.* Мрч. Ольх. Повсеместно. 2. Усильительная. *Ни. Хто б мимо ни йшов, вона обізатільно зачепи.* Стгл. Бог. *Кого ни спрашувала, ні в кого нема.* Пск. Петр. Повсеместно.

НЕАБИЯК, *нар.* Сильно, в высокой степени, не как-нибудь. *Та то хіба... як отак ував, так, мабуть же, нябияк забився.* Стгл. Бог. *Там зроблино все нябияк, по вищому сорту.* Бчк. Петр.

НЕАБИЯКИЙ, -а, -е. Немалый. *Подумаси, і правдо нябияка шлика.* Стгл. Бог.

НЕБАГАТО, *нар.* Немного. *Небагато посіяли цей год пшениці.* Прв. Калач. *Небагато було грошич, і ті десь посіяла.* Стгл. Бог. *Поїхали на толучівське озеро, там людей обично небагато.* Бчк. Петр. Повсеместно.

НЕБОЙСЬ (НЕБИСЬ), *неизм.* Употребляется в качестве вводного слова; то же, что небось (прост.). *Нибойсь, хвате.* Ппв. Рос. *Прійшов, нибись.* Евд. Семил. *Вони це, нибойсь, сплять.* Стгл. Бог. *Ви, нибойсь, на мени подумали?* Бчк. Петр. Повсеместно.

НЕВГАСИМКА, -и. Комнатное растение бальзамин. *На кожному вікнові невгасимка стоїть, у вузлі хвикує.* Бчк. Петр. *Так хороше цвіте невгасимка.* Тпр. Кам.

НЕВЕЛИКИЙ, -а, -е. Небольшой. *Росохувате ото – тожи оно озеро нивилике.* Стгл. Бог. *Як я була це нивилика і кутю носила.* Нвгл. Вороб. *У їх дівчата, як і мати – нивиликого росточку.* Змс. Петр. Повсеместно.

НЕВЕЛИЧКИЙ, -а, -е. Уменьшит. к *невеликий*. *Вутак величенький, а вуточка невичка.* Стгл. Бог. *В капун Хрищсний хазяїн або хазяйка крейдуо рисували христи, нивиличкі такі – на стінах, дверях, сараях.* Лев. Павл. *За одну пайку сина тьолочку одну виміняли – така, нивиличька була.* Пдс. Бог. *Дочька у його була штильчяка...* Тпр. Кам. Повсеместно.

НЕВИННИЙ, -а, -е. Невинновный, невинноватый. *зробилося.* Злм. Бог., Стгл. Бог.

НЕВІД, -вода. Невод. *Невід?* *Таке, як волок, тіки страшно здоровий.* *На любе озеро.* Стгл. Бог. Повсеместно.

НЕВІСТКА, -и. Невестка. *Она гарна невістка.* Ивл. Кант. *Невістка роби в школі.* Реп. *Невістка у нас гарна дівчина.* Ппв. Рос. *Загудили нивістку совсім.* Стгл. Бог. *Невістка ни те, шо рідна дочька...* Змс. Петр. Повсеместно.

НЕВКЛЕБИЙ, -а, -е. (Знач.?) *Під Хрищсння ходють щідрувальники: Щідрувальників треба? А як скажуть ни треба: ваши дівка нивкляба.* Нвгл. Вороб.

НЕВКЛЕМІЗНИЙ, -а, -е. Неуклюжий. *Походка в його якась... нивклемізна.* Лев. Павл.

НЕВПРОТІК, *нар.* О невозможности выйти из трудного положения. *Там було швпротик, нічого обвнять парня.* Бчк. Петр.

НЕГАРАЗД, *нар.* Нехорошо; не так, как следует. *Все в його негаразд, ни так як у людей.* Стгл. Бог.

НЕГОДА, -и. Плухая погода, непогода. *Цілу тидію була*

Шось йому зробилося, та ото й усе. *Він же нивинний, шось нигода, а таді распагодилась.*

Бл. Пдб. Остр. *Нигода почалась, а ми с сосідом хотіли схати в город.* Тпр. Кам. *Всі дні на дворі нигода.* Дрк. Реп.

НЕГОЖИЙ, -а, -е, 1. Непригодный, негодный. *Оно високе, а нигоже, пада й пада.* Снг. Кант. *Совсім став нигожий, ноги ни ходять.* Змс. Петр. *Та він нигожий і в борці.* Мрч. Ольх. *Святий, божий, нікуди нигожий* (неодобрит. о показной святости). Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Большой. *Та яка там з його робо-о-ота.* *Та він такий нигожий...* *Він давно боліє.* Стгл. Бог. Повсеместно.

НЕДАЛЕКО, *нар.* Недалеко. Повсеместно.

НЕДАЛЕЧКО, *нар.* Уменьшит. к *недалеко*. *Худім, худім, тут нидалечько.* Крс. Петр. *Ни я б'ю, вирба б'є.* *Фриз тиждинь Вилкидинь.* *Ось нидалечько красне ячько* (приговаривается в Вербное воскресенье, когда слегка похлестывают друг друга веточками вербы). Стгл. Бог.

НЕДВИЖИМИЙ, -а, -е. Неподвижный, лишённый возможности двигаться. *Ану*

геть, піднімись, чи ти
підвижмиий... Стгл. Бог.

НЕДІЛЯ (НЕДІЛЛЯ), -і. 1. Воскресєньє. Та в неділю-то він буде. І в суботу, і в неділю. Стгл. Бог. Кой коли припада — она в неділю собира [молоко]. Бчк. Петр. Поробимо цряс, а у неділю будимо оддыхать. Втб. Подг. В неділяю їздила в город, кутила чьобати. Бл. Плб. Остр. В неділю нічогого ни робили. Тмр. Кант. В неділю робить грїх, а в пониділок нїззя купация або сорочьку мїнять, а то всі брехні на тебе будуть. Прв. Калач. Повсемєстно. 2. Неделя. Ниділя пройшла бистро. Пср. Кант. І на другий день ни був. Та всю неділю ни був. Стгл. Бог. Ще вся ниділя втридї. Втб. Подг. Повсемєстно. См. также тиждєнь.

НЕДОБАЧАТЬ, несов. Плохо видеть, иметь слабое зрение. Та я же одним оком нидобачаю, а одним совсім ни бачю. А на сонці так і вовсі. Стгл. Бог.

НЕДОБОРИ. ♦ Приставать з недоборами. Высказывать неудоуольствие, упрекать. І шо же ви до мени вечно пристаєте з якимись недоборами?! Стгл. Бог.

НЕДОБРИЙ, -а, -є. 1. Нехороший, плохой; хулиганистый. Шо за нидобрий діти: ханьки ухитрились здїсти. І живїт ни болать. Лсв. Павл. Там у їх хлопцїх такий нидобрий, такий нидобрий, шо ни привиди Господь. Стгл. Бог. Повсемєстно. 2. Невкусный. Шось борц сьодні нидобрий. Змс. Петр. Коли спичко нічогого, а коли нидобрий, так викидаю. Стгн. Подг. На цїй яблунї яблука нидобри. Зм. Бог. Повсемєстно.

НЕДОДИВИТЬСЯ, сов. Недосмотреть; просмотреть. Це я шо — нидодивилась: мїж хароїї картохи оїцх накїдано? Бчк. Петр. Як тіки на минуто одвернїся, нидодивїся, так бісова дитина уже й у шкодї. Змс. Петр. Повсемєстно.

НЕДОЇДКИ, -ів, мн. Обьедки. Викить отї нидоїдки поросятї. Стгл. Бог. Хїба нїма, самї нидоїдки. Змс. Петр. **НЕДОТЯПА**, -и. Неуклюжий, несообразительный; то же, что недотѣпа (разг.). Ну який же ти нидотяпа. Стмл. Петр.

НЕДОЧУВАТЬ, несов. Плохо слышать, иметь плохой слух. — Дїд нидочуваєс? — Та ни

нидочуваєс, а совсім ни чос. Глухий, як пшїк. Стгл. Бог.

НЕЖИЛЬ, -я. Насморк. У мени такий нежиль, шо дыхать нічим. Крп. Остр. Такий нежиль у дївчини. Екрт. Лск.

НЕЖИТ, -у. То же, что нежиль. Я як чуть ноги намочю, чї замерзнуть, так і нежит. Змс. Петр.

НЕЗАМЕЖНЯ, -ї, в знач. сказ. Не замужем. З нею меньча дочька живе. Така... це нїзамїжєня. Стгл. Бог.

НЕЗБИРАНИЙ. ♦ Незбиранє молоко. Цельнос молоко. У погрібі ще два глєчїси нїзбраного молока стоять. Можє, воно вжє й попрокїсало... Бчк. Петр., Стгл. Бог.

НЕЗМІРНИЙ, -а, -є. Большой, неизмеримый. Дуб здоревенний, незмірний. Пив. Рос.

НЕЗНАВИДИТЬ, **ЗНЕНАВИДИТЬ**. Возненавидеть. У сусїдїв свєкруха нєвїстку незнавидїла. Бчк. Петр. Він його так знавїдїв, шо ото, як побачє, сжє зубами скритить. Стгл. Бог.

НЕЗРУЧНО, нар. Неудобно; не с руки. Так нїзручьно

сидїть на груці. Крп. Остр. Туда нїяк нїзручьно заходїть. Крп. Остр. Нїзручьно заходїть до теби. Екрт. Лск. Мїні с цього боку нїзручьно сидїть. Стгл. Бог. Сядь, як слїдує, тобї жє так нїзручьно писать. Мрч. Ольх. Повсемєстно.

НЕЗЧУТЬСЯ, сов. Не заметить, не опомниться. Незчулась, як і доїхали. Змс. Петр., Стгл. Бог.

НЕКРУТ, -а. Уст. рекрут; призывник. Колись я був некрутом. Крп. Остр. Я довог ходїв некрутом. Ломы Вороб. Виш ни некрут, жє в армію забїрають. Бл. Плб. Остр.

НЕМА́, НЕМА́С, в знач. сказ. Нет. Його, мабуть, нїма дома Грн. Калач. Нїма його в хатї. Ярє. Остр. На ріцї нїкого нїма. Пив. Рос. Глянув, а бїка нїма. Ивн. Кант. Та у його за душою нїмас нічогого. Мрч. Ольх. Ни пїду я за тебе, у теби хати нїмас. Рєп. Вжє сил нїмас. Пив. Рос. У Грнї нїма нічогого новєнького. Грн. Павл. Повсемєстно. ♦ **Нема(с) тяму**. См. тям.

НЕМЖИТЬСЯ, несов. 1. Топтаться, переминаться с ноги на ногу в нерешительности; то же, что

маяться (разг.). *Чого ти немжися? Тобі намазати хліба масличком?* Стгл. Бог. Як [корова] поїсть, тоді стоїть вже ни немжися, а то їй заглядає: чи дадуть чого, чи... Змс. Петр. 2. Возиться во сне. Дитина стить, а чогось немжися: це оно замерзло. Стгл. Бог.

НЕМИНУЧЕ, нар. Незбежно, неминуемо. *А вже ж він прийде, ниминуче прийде – того що йому били дівачку нікуди.* Стгл. Бог.

НЕМОЖНО, нар. Чрезвычайно, очень; то же, что невозможно (разг.). *Сковане таке, що ниможно.* Прв. Калач. *Вморилась ниможно.* Стгл. Бог.

НЕНЬКА, -и (лвск., уст.). Мама. *Та де ж ти, моя ненько, та нашо ж ти мене спородила?* Подг. *Ой, ненька моя рідненька, нашо ж ти мене на світ родила?* Пшв. Рос., Стгл. Бог.

НЕПАГАНІЙ, -а, -е. Неплохой. *Я ж, каже, на жиниха глянула, ну, мушчина, каже, нипаганій.* Грм. Кант. *На низу картошки сейгод нипагані вродились.* Стгл. Бог. **Повсеместно.**

НЕПОДОБНИЙ, -а, -е. Плохой, некрасивый,

неудобный и т.п. *Та там такий і неподобний.* Стгл. Бог.

НЕПОСИДЯЧИЙ, -а, -е. Непоседливый, лёгкий на подъём. *Ото вже була нипосидячя: і все десь біжить, і все біжить, і все їй ніколи.* Стгл. Бог.

НЕПУТИТЬ, несов. Беспокоить. *Одно мене непутис: де сїки гроший брать.* Бчк. Петр.

НЕСЛУХ, -а. Непослушный ребёнок; то же, что неслух (прост.). *Неслух він, йому б я нічого їй не купила, за те, що ни слуха діда та бабу.* Бчк. Петр.

НЕСЛУХ'ЯНИЙ, -а, -е. Непослушный. *Хлопця ни такий нислух'яній – нікого ни поніма.* Стгл. Бог. *Мачоха нерідну дочку і слух'яну ни любе, а рідну і нислух'яну голубе.* Лсв. Павл. *Які діти пішли цяс нислух'яні.* Рдч. Бог.

НЕСТЯМКИ (беруть). О сильном желании, побуждении сделать что-либо; то же, что подмывает (разг.). *Побились, а його нестямки цируть – якби це.* Стгл. Бог. *Шо тибє мурдує? Як празник, так нестямки його бируть і все.*

Стгл. Бог. См. также **нетямяться**. Ср. **кортіть**.

НЕТЯМІТЬСЯ, несов. 1. Ждать с нетерпением; от нетерпения рваться из загородки (о животных). *Ти нитямися, коли поїдиш.* Стгл. Петр. *Корова нитямися, його ж чьорти занесли кудись.* Бчк. Петр. 2. То же, что нестямки берут. *Йому ото нитямися на вулицю побігти.* Стгл. Бог.

НЕФІЛЬТКУЛЬТЯПІСТИЙ, -а, -е (экспр.). Имеющий не вполне удовлетворительный вид. *Шось у мене сьогодні хліб вийшов якийсь нефільткультяпистий.* Стгл. Бог.

НЕХАЙ, част. Пусть. *Ото хоть нихай який хворий – і побіжить.* Змс. Петр. *Нихай – нихароший чоловік.* Стгл. Бог. *Нихай він спить, ни буди його.* Грн. Калач. *Нихай прийде до нас.* Ектр. Лиск. *Нихай дітишки гуляюцця.* Нжкм. Тал. **Повсеместно.** См. также **хай**.

НЕХВОРОЩА, -і. Растение с деревянистым стеблем из рода полыни, *artemisia*. Используется для изготовления веников, метёлок. *Од мітли нічого ни осталось, треба за*

нихвороцюю йти. Бчк. Петр. *Огород ни весь сажали, так брошише бур'яном заросло. Ой, дивись, яка нихвороця, колісь з неї віники робили, а тилер, мабуть, нікто немо ни нуждаєцця.* Змс. Петр., Стгл. Бог.

НЕХЛОЯ, -ї (пренебр.). Неуклюжий человек; то же, что растля. *Ох і нехлюя ти!* Енд. Семил.

НЕХТУВАТЬ, **ЗНЕХТУВАТЬ**. Обращаться неаккуратно, портить, испортить. *Як її кажин год, кислицю ту, нехтують, а она всаравно...* Стгл. Бог. *Платтячко у тебе яке, чьорне, узала, мисця у йому.* Стгл. Бог. *Нехтує одержу і ни дума, чого стос вона батькові з матерею.* Бчк. Петр.

НИГВЕТКА, -и. То же, что нагідка. *Ноготки – це нигветкі.* Урив Остр.

НИЗ, -а. Овраг. *Скотину по низу пасуть.* Тгр. Кам.

НИЗЯНИ, -зян. Жители нижней, подгорной части села.

НИКАТЬ(-СЯ), несов. 1. Бродить без дела или в поисках чего-либо. *Чого ти там никаси?* Прв. Калач.

*Ходю по хаті, з вузла в вузол
никаю, а чього, сама ни знаю.*
Стгл. Бог. 2. Беспорядочно,
суетливо двигатися; то же, что
тыкатися (прост.). *Колдун
никаєця, никаєця – ни знає,
шо ділять.* **Влс. Гриб.**

НИКОГІСІНЬКО,
НИКОГІСІНЬКО, мест.
Никого; то же, что
никогошеньки (разг.). *Нимас
нікогісінько в клубі.* **Кри.**
Остр. *На вулиці тишина й
нимас ніде нікогісінько.* **Стгл.**
Бог.

НИКОСЬ, -і (устар.).
Нескошенная трава. *Никось
колячя.* **Блг. Подг.**

НИШКОМ, нар. Украдкой,
втихомолку, молча, тайком.
*Це так зробить, нишком, щоб
нікто й ни знав.* **Стгл. Бог.** *Я
хотіла нишком сходить.*
Екутр. Лвск. *Зроби його
нишком.* **Прв. Калач.** *Сами
пойдять нишком, а міні ни
дадуть.* **Ломы Вороб.** *Вона
усе нишком робе.* **Кри. Остр.**
Роби нишком, ни патякай.
Гри. Калач. Повсеместно.

НИШПІРКА, -я. Об
ищуем что-нибудь тайком.
*Нянька усігда нишпоркою по
хаті ходє.* **Лвс. Павл.**

НИШПОРИТЬ(-СЯ), несов.
Искать, ворошить; то же, что
копаться (разг.). *Занимається*

*чем-либо кропотливым; то же,
что возиться (разг.).* *Шо ти
там в тій скрині нишпорися?
Шо ти там загубив?* **Стгл.**
Бог. *Шо ти нишпорисш увесь
ранок?* **Кри. Остр.** *Шо ти
там нишпорисш?* **Швш. Ольх.**
*Дєсь у чоловіні нишпорисця,
шоє шукає.* **Змс. Петр.**
Повсеместно.

НИШПОРКИ. ♦ **По**
нишпорках піти (полізити).
Занятися пойсками чего-либо
не предназначенного для
ищуемого, но притягательного
для него. *Іван, як тіки попаде,
шо нима нікого дома, так і
нішов по нишпорках.* **Стгл.**
Бог. *Поліз по нишпорках.*
Стгл. Бог.

НИЩЕЧКОМ, нар.
Уменьшит. к **нишком.**
*Нищечком против корову і
скруєся кудись по вербовці.*
Стгл. Бог. *Вин на й і ни
дивисця, вин на йі
супративисця, коса поглядає,
це й нищечкам лас.* **Бл. Пльб.**
Остр.

НИВЕЧИТЬ, ЗНІВЕЧИТЬ.
Портити, испортити; уродовать,
изуродовать. *Знівечив чобіт
ні на цьо.* **Стгл. Бог.**

НІВІДКІЛЯ, нар. Неоткуда.
Йй пісьям ждєть нівідкіля.
Бчк. Петр. *Нівідкіля ждєть*

помощі. **Стгл. Бог.**
Повсеместно.

НІВІДКІЛЯ, нар. Неоткуда.
Нівідкіля ни видно. **Стгл. Бог.**
Повсеместно.

НИГОДИН, -а, -є. Ни один.
*Сейгод на цій яблуні ни було
нігодного яблучка.* **Бчк. Петр.**
*У тебе всі козири, а в мени
нима нігодного.* **Стгл. Бог.**
*Заєзь [у погріб] за картохами,
а то в хаті нима нігодної
картошини.* **Змс. Петр., Плк.**
Бог., Ски. Кант.

НИГОТЬ, -тя. Ноготь. *У
тилушки заломився ніготь.*
Гри. Калач. *Нігті попідрізай.*
Крс. Петр. *Нашо они в городі
ото носять такаі довгі нігті?*
Лвс. Павл. *Ни дряпайся, а то
нігті поодрубую. Як? Та так:
возьму сокиру й поодрубую.
На дриштіні.* **Стгл. Бог.**
Повсеместно.

НІДЕ (НІГДЕ), нар.
1. Негде. *Хатина маленька,
ніде й повирнуця.* **Змс. Петр.**
Лішавому ніде взяця (пог.).
Стгл. Бог. *Ні там жєть ніде,
ні там.* **Калач. Повсеместно.**
2. Некуда. *Ніде правди діти
(пог.).* **Стгл. Бог.** *Та нярядів-
то багато, так їх жєє ніде
надіть, піти нікуди.* **Бчк.**
Петр.

НІДЄ (НИГДЕ), нар. Нигде.
Платочьок загубила – нідє ни

найду. **Стгл. Бог.** *Всю жєзньо
в своєму сиві – нікуди ни
виїждєдали і нідє ні разу ни
були.* **Лвс. Павл.** *Ніде ні
найду пожа.* **Нжкм. Тал.**
Повсеместно.

НИЖ, союз. Чем, нежели.
Там жєзвуть хужєє, ніжє у нас.
Ломы Вороб. *Лижсала в
болитці... Так чі там врачі
хужєє, ніжє Пахомовна?..* **Стгл.**
Бог.

НІЗДРЯ, -і. Ноздря. *Болить
в нїздрі.* **Прв. Калач.** *Нїздрі у
корови здорові.* **Бнд. Кант.**
*Шо то в тебе на нїздрі, начє
як розкарябанє?* **Стгл. Бог.**
Повсеместно.

НИЗЯ, **НИЗДЯ,** нар., в
знач. сказ., обычно с неопр.
Нельзя. *Так жєє робить низя,
мамка лаятимє.* **Стгл. Бог.**
*Нога оцє болить – низя
притронуця.* **Змс. Петр.**
*Кажуть, первий дєнь на
Паску низя ходить, а нада
іти на Проводи.* **Лвс. Подг.**
*Сьгодня низя нічього
робить – празник.* **Смг. Кант.**
Нїздя казєть вьсього. **Прв.**
Калач. Повсеместно.

НИКОЛИ, нар. Некогда.
Міні, дівчата, цєє ніколи.
Вас. Гриб. *Ну, чього ти?
Кажєи скоріш, а то міні
ніколи.* **Ски. Кант.** *Тобі ніколи
й умираєть будє.* **Ломы Вороб.**

Ніколи сходити на річку. Реп. Нам ніколи було гуляти за роботою. Тмр. Кам. Повсеместно. ♦ Ніколи і в гору глянуть. О сильной занятости. Весь день і товчесь, і товчесь – ніколи і в гору глянуть. Стгл. Бог.

НИКОЛИ, нар. Нікогда. *Ніколи цього ні буде. Пів. Рос. Ніколи ні спрашує, що їсти, а ото вирики позиває... Стгл. Бог. Що це ти до нас ніколи ні зайдии? Крс. Петр. Він ніколи ні був у церкві. Ломь. Вороб. Ніколи мій чоловік ні просив нікого ні букарь поправить, ні діжеки та чинка зробити. Ст. Крп. Петр. Він ніколи нікаму ні брихав. Бид. Кант. Повсеместно. ♦ Од Миколи та ніколи. О чьм-либо несуществивом. Стгл. Бог.*

НИНАЩО, нар. ♦ Звести нинащю. Свести на нет. Стгл. Бог.

НИС, нос, 1. Нос. *У мене шось на носі скочило. Пів. Рос. Нис кірп'ятій. Ярк. Остр. Утри нис. Нжкм. Тал. Повсеместно. Ср. клпн. 2. Клов. У курці замазаний нис. Грн. Калач. У коршуні нис крочьком. Грн. Калач.*

НИТ-НИТ (та й...). Нет-нет да и... *Нит-нит та й купим*

одижину йому. Бчк. Петр. Нит-нит та й зайде. Стгл. Бог.

НИХТО, -кого, мест. Никто. *Ніхто нічого ні знає. Стгл. Бог. ...ніхто ні скавав, ні співав. Лкв. Подг. Нікому нічого ні нужно. Койколи хрестися, шоб ніхто ні бачів. Плс. Бог. Змс. Петр. Повсеместно.*

НИЧ, но́чі. Ночь. **Повсеместно. ♦ Горобина ніч.** Ночь с сильними грозами или зарницами, обычно, по мнению носителей говора, в июле или августе. – *Це, мабуть, сьогодні горобина ніч? – Та вона ж в іюлі? – Та не, в августі. Бчк. Петр.*

НИЧОГЕНЬКИЙ, -а, -е. Неплохой, подходящий. *Ничогенька ланка буряків міні досталась. Бзм. Павл.*

НИЧОГО, мест. Нечего. *Нічого тобі там робить. Стгл. Бог. Чього мовчши – нічього сказати? Змс. Петр. Міні нічього надівати на роботу. Реп. Повсеместно.*

НИЧОГО. Ничего. 1. Нареч. *Та дід ще нічього, а я нікуди ні гожає. Стгл. Бог. 2. Мест. Він же нічього ні робе, сидить ото пирид міхівізором цілий день. Змс. Петр. А шо тизробиши? Нічього ні*

зробиш. Тгр. Кант. Нічього їсти ні хочєця, хоть умри. Крп. Остр. Тут ніяк в голову нічього ні йде, а вона ще й стукотить. Ст. Крп. Петр. Повсеместно.

НИШО, -чого, мест. Ничто. *Її вже нішо ні імітірєсує. Стгл. Бог. Нічього міні ні нада. Пів. Рос. Нічим вас і пригоостить. Змс. Петр.*

НИЯК, нар. Невозможно, нет возможности. *Тут же ні возьмєся – ніяк взяця, ні за шо. Стгл. Бог. Та міні тепер ніяк і повірнєця. Мрч. Ольх.*

НИЯК, нар. Никак. *На, затягни міні нитку - я ніяк в вушко ні попаду. Стгл. Бог. Деєь зроби баба положила, а тепер ніяк ні найде. Змс. Петр. Та оце ж, ніяк його ні засталу дома. Мрч. Ольх. Ніяк хлопєць ні хоче учіця. Пів. Рос. Повсеместно.*

НИЯКИЙ, -а, -с, мест. *отриц. Нічього чьорта було туди лізти! Стгл. Бог.*

НИЯКИЙ, -а, -с, мест. Никакой. *Ні було ніякої гармоні, ніхто ні скавав, ні співав. Лкв. Подг. Борьць ніякий – чогось в йому ні хвата. Стгл. Бог. Од їх ні дождедєся ніякої поміці. Змс. Петр. Там така грязькока, шо,*

мабуть, ніяка машина ні виде. Бчк. Петр. Повсеместно.

НОСІЛНИЦЯ, -і. Носильщица. *Носила чмайдан. З мене, правда, і носілиця така там. Бчк. Петр., Стгл. Бог.*

НОСОВИК, -а. Носовой платок. *Постіраць нада носовик. Ектр. Лиск., Стгл. Бог.*

НОСОВИЧОК, -чка. Уменьшит. к носовик. *Деєь отут, наче, мій носовичьок був. Ти ні бачила? Стгл. Бог.*

НОЧВИ, -ов. 1. Корыто (раньше деревянное, теперь из оцинкованной жести) для стирки белья и др. *У нас нима вани, як у городі, купасємь ми у ночвах. Пів. Рос. Щяє хоть піруть в ночвах. Тмр. Кам. Мати намочила барахло в ночвах. Пср. Кант. Стіраєм у ночвах. Вск. Лиск. Корова п'є воду із ночьов, маленькі вупята купаюця в ночвах. Бид. Кант., Ст. Крп. Петр., Ньб. Кант., Дрз. Ольх., Бл. Плб. Остр., Кми. Кам., Енд. Семил., Ломь. Вороб. 2. Деревянное корыто для замешивания теста и хранения оставшейся от замеса муки. *Замєсила кісто в**

ночывах. Прв. Калач. Однеси ноцыви в чолан. Стгл. Петр. Ноцыви де ставили? Ну в нас, прімерно, були в стіні такі... ну як колишки довенькі, забиті, і на їх і ставили. Там же й мука була... Стгл. Бог. В ночывах замісли тісто. Пск. Петр.

НОЧНИК, -а. Хлев для овец. Боюсь, щоб вовк ни вліз в ночник. Кלב. Лиск.

НУДИТЬСЯ, несов. 1. Скучать, томиться. Шо ти тут ходиш нудися – нічого робить? Стгл. Бог. Ср. занудяться. 2. Мучиться, страдать. Він нудирця – зуби лізуть. Хрц. Калач.

НУДЬГУВАТЬ, **ЗАНУДЬГУВАТЬ**. Скучать, заскучать; тосковать, затосковать. Воно біз мстїрі нудьгує. Ломы Вороб. Та вона усе время нудьгує по пьому. Мрч. Ольх. Шось наша гостя занудьгувала; мабуть, вже тут надоїло, додалу хочіря. Стгл. Бог.

НУЖА, -і. 1. Мучительный для скота период активности оводов, слепней, мух и др. насекомых. Гедзика начались, тїпер коровам нужа. Бчк. Петр., Стгл. Бог. 2. Вши. В голові така нужа, шо ни

вивидии. Крп. Остр. Напала на нас нужа. Блг. Подг.

НУЖНИК, -а. Уборная, туалет. У їх нужник далеко – случай чього, так можши і ни добігти. Стгл. Бог. Тїпер мало хто каже нужник – уборна або туалет. Змс. Петр. За сараєм зробили нужник. Ектр. Лиск. Ми у току зробили нужник. Крп. Остр. Дїд пішов у нужник, та й німа. Ломы Вороб. Синок, ти б нужник зєродив. Грн. Калач. Нужник у нас на вулиці. Хрц. Калач. Треба обмазать нужник. Крп. Кам., Бл. Пльб. Остр. См. также одхожа.

НУЗДАТЬ, несов. 1. Внуздывать. Коней нуздють. Стгл. Бог. Повсеместно. 2. (перен.). Жадно, быстро есть. Тільки здів иматок і в'єсть нузда. Стгл. Петр.

НУЗДАТЬСЯ, несов. Заниматься каким-либо делом, доставляющим много хлопот, труда. Поки ти будиш з ним нуздаться? Стгл. Бог.

НУТРО, -а. Внутренности; то же, что нутро (прост.). Я нутром здоровий. Ломы Вороб., Стгл. Бог.

НУТРИНИЙ, -а, -е. Внутренний. Пора нутряні вікна виймать. Ломы Вороб. Ти кутила б на базарі нутряне

сала і лічилає би. Бл. Пльб. Остр.

НЮНЯ, -і. 1. Плакса. Ей ти, нюня, хвати вже хлипать, оно вже й ни болють. Стгл. Бог., Прв. Калач. 2. Ребёнок, малыш. Чи ти нюня, шо на руки лізши? Крп. Остр.

НЮНЬКАТЬСЯ, несов. (несообр.). Хлопотать, возиться с кем-, чем-нибудь; то же, что нянчиться (разг.). Ню нькаю цця с тїю дитиною... Бчк. Петр. Шо ти з ним нюнкаєш? Дай по сраці і хай іде спать. Стгл. Бог. Ср. чукаться, пяцькаться.

НЯВ, межд. Мяу. Міні вже тївоє няв надоїло. Як няв та няв. Стгл. Бог., Змс. Петр.

НЯВКАТЬ (НЯВЧАТЬ), несов. То же, что кавкать. Шось наче як кішка нявкає. Впусти її. Стгл. Бог. Ни нявкаїти, ждїть очїридї. Змс. Петр. Кїшка на плитинї сидїть і нявка. Ппв. Рос. Шо она бїспрїрївно нявка? Ектр. Лиск. Дїду, дай кішчыї їсти, шоб вона ни нявчала. Ппв. Рос. Кешт под ногами ходе нявчїть. Крп. Остр. Шо це кішка нявчїть? Ст. Крш. Петр. Повсеместно.

О

ОБАПЛОК, -лка. Горбыль. Обаплок – це з лісшн. Це дошки, а країні – обапїлки. Як рослиняють. А тїпер у лісхозї їх називають горбшї. Стгл. Бог. Це вже ни доц, а з доцу обапїлки; доц пїшов на Красногорівку. Стгл. Бог. Обаплок послїдній рослиняє сьгодні на дрова. Бчк. Петр. См. также обьоло.

ОБАРКА, -п. То же, что обарок. Пойди навесь на обарку. Вск. Лиск.

ОБАРОК, -ррка. Горизонтально подвешенный валик, к концам которого крепятся постромки. Лск. Лиск.

ОБАРОЧОК, -чка. Уменьшит. к обарок. А взадї обарочок чїпляєш до боронї, шоб посторонки ни стїлялись до ног до бовили. Лск. Лиск.

ОББИРАТЬ, ОБОБРАТЬ. Обманом, пользуясь доверчивостью кого-либо, опять всё имущество, деньги и т.п. у кого-либо; то же, что обобрать (разг.). А хліба... Як старїє обобрали. Стгл. Бог.

ОББОЙКА, -и. Пест в самодельной (ножной?) ступе.

Оббоїлка оббивас шолуху; камінь подимуть і обрушають.
Клм. Лиск.

ОБГОРТАТЬ,
ОБГОРНУТЬ. 1. Обертывать, обернуть. *Обгорні міні харашенько оці весці. Дрк. Реп. Я принисла хорошу бумагу, можно всі книжкі обгорнуть. Тхр. Кам. Повсеместно. 2.* Окучивать. *Протякуім раза два, а в третій обгартайм. Птр. Павл.* См. также **огрибать**.

ОБЕРБЕНИТЬСЯ
(ОБЕРБЕНУТЬСЯ), *сов.* (экспр.). Упасть, свалиться с высоты. *Обирбенілась с печі та так забила коліно... Лєв. Павл. Постав драбину дуче, а то шоб ти ни обирбенівся. Стгл. Бог. Кит з горіца обербенуєся, стіну кизгями ободрав. Бчк. Петр. Ср. обурдюжитися, опарашатися.*

ОБЕРЕМОК, -мка. Охатка, вязанка. *Ми за літо страшно багато спазюємо дров. Ану, два обіремки принисеші – і спалим. Стгл. Бог. Ми з дівчятами наламали по обіремку очірету. Лєв. Павл. Треба кинуть корові обіремко сіна. Рдч. Бог. Повсеместно. † З усім обіремком. Совсем. Приїхала... так з усім*

обіремком у Підколоднівку. Батько сам. Стгл. Бог.

ОБЕРЕМОЧОК, -чка. Уменьшит. к **обіремок**. *Так. Піду це обіремочок свиколки нарву. Стгл. Бог.*

ОБЕРЕМ'Я. † Ціле **обірем'я**. Много, в большому количестві. *Я тубі із города ціли обірем'я печенія привізу, сивок. Бчк. Петр.*

ОБЗЬОЛІ, -а (устар.). То же, що **обпалок**. *Раньче звали обзьоли, тепер це кажуть обпалки, а більш – горбілі. Стгл. Бог. Ни бири рівні... Он, дивись, обзьол. На огорожу якраз. А ті дошки це на шось пригодаця. Стгл. Бог.*

ОБИДЕНКОЮ, нар. В теченні одного дня; то же, що **обиденкой** (прост.). *За один день тудя і обратно називали обиденкою вирнуєся. Шрм. Рос., Бчк. Петр., Стгл. Бог.*

ОБИДІНКИ, -нок. Сутки. *Обидінкі – це же по-вашому суткі. Блг. Подг.*

ОБИТАТЬ, *несов.* Здеся: пользоваться, обходитися. *Ну, глиняними обитали, а каминними (о тарелках: фаянсовими, фарфоровими) – божже спаси, тіки на празник доставали. Стгл. Бог.*

ОБИЧАЙ, -ю. Характер, повадки. *Уже ж, сатана,*

обічай однакова – шо в тії, шо в тії. Стгл. Бог.

ОБИЧАЙКА, -и. Обод сита, решета. *На решеті обічайка. Стгл. Бог., Бчк. Петр.*

ОБІД, -у. 1. Обед. **Повсеместно.** 2. Поминки. *Потом обід справляють: борці, латиша. Латишу самі крипили, варили. Цю латишу називають галушки. Вірціля і піццо: ну, йому уже галушки. Ото, коли собираєця умирати, так отак і кажуть. Чрк. Павл. Обід ни роблять, ну поминають: пампушок натичуть, канхвети там... Мрк. Кам.*

ОБІДЕЦЬ, -дія (устар.). Кольцо. *На пальці надівали, колісь звали обідрями. А тепер в магазині ни зуть обідці. Стгл. Бог. У мене нима обідря. Бнд. Кант. Це Оксанкін обідець. Лєв. Павл. І у тазу отак, отак-о – як його... назвем його обідець – і він лопнув, а чяшичька вискочила. Чяшичька ця вискочила, суставчик такий. Пєс. Бог.*

ОБЛІВКА, -и. Эмалевая облицовка в посуде. *Облівка облілась, варити шо-небудь ніззя. Бчк. Петр.*

ОБЛІЗЯ, -і (экспр.). О человеке, любящем есть сладкое. *Бчк. Петр.*

ОБЛІГ, -ога. 1. Целина, залежь. *Шо ти свою шау бросив на обліг? Клм. Лиск., Лєс. Лиск., Клб. Лиск. 2.* Межа. *Усю лободу на облізі вирвала. Бчк. Петр. Ср. обліжок.*

ОБЛОЙ, -ю. Иней. *Якій облой гарний. Рдч. Бог.*

ОБМИНАТЬ,
ОБМИНУТЬ. Обходить, обойти, объезжать, объехать, оставляя в стороне. *Він Настю нагнав, обминув і поїхав. Змс. Петр. Іде по слободі, так нікого ни обміне, шоб ни зачіпить. Стгл. Бог.*

ОБМИШУЛИТЬСЯ, *сов.* Ошибиться. *Шось, наче, ни хвата. Чи це я обмишулилась, як щитала? Стгл. Бог.*

ОБНІЖОК, -жка. 1. (устар.). Межа между полями, одновременно служащая для проезда. *Обніжок... по йому вивозили хліб, з'їхав на обніжок і виїхавши на шлях. Тоді землі много розходилось на обніжки. Клм. Лиск. 2.* Межа между огородами. *У мене на обніжку березка росте. Клм. Лиск., Клб. Лиск., Птр. Остр. Ср. обліг.*

ОБОЄ, -ох. Оба. ♦ **Обоє** **рябос**. Два сапога пара. Стгл. Бог.

ОБПИР. ♦ **Обпир** **стать**. Воспротивитися. *Родитіні стали обпир: ни нужно на його фамілію записувати дитину.* Стгл. Бог.

ОБРАЗ, -а. Икона. *У нашій мати є стари образа у хаті.* Трн. Лиск. *У мене в хаті колись багато образів було, а типир они попортились.* Тхр. Кам.

ОБРИВОК, -вка. Кусок толстой веревки. *Обривок найти ще нужно, ні на чьому корову висті.* Бчк. Петр. *Ну обривок... Така нидога бичьова.* Стгл. Бог., Тмр. Кам.

ОБРИДЬ, -і. Редкий лес. *Там, де обрідь, так розривають пасти скотину.* Бчк. Петр.

ОБРОБЛЯТЬ, *несов.* Обрабатывать, приводить в порядок. *Пирид Паскою каждый іде мозики обробляе.* Лкв. Подг. *Каждий свій огород старасця оброблять.* Змс. Петр. **Повсеместно.**

ОБРОТЬКА, -и. Уздечка. *Зануздай обротью коня.* Нвб. Кант. *Низкожи уже обротьки в колгосі.* Нвб. Кант.

ОБТЬОПАНИЙ, -а, -е. Изношенный до бахромы на краях (об одежде, тканях и т.п.). *Прислав якусь сорочку, комір обтьопаний; поміч, дума.* Бчк. Петр. *Платочьок старенький, уже весь обтьопаний.* Стгл. Бог.

ОБУВА, -и. Обувь. *Вся обува ні к чьорту низкожа.* Бчк. Петр. *Обуви, наче, багато, а кивуєся виити міз люди – вбути нічого.* Стгл. Бог.

ОБУВАЧКА, -и. Обувя. *З такою ножкою любя обувачка мала буде.* Лев. Павл. *Можє, у отца чі там ілі шапки, ілі кухвайки... можє, обувацьки якої ни буде.* Плс. Бог. *А ни обувацьки, ни одівачки ни було, ходили боська в основном.* Плв. Кам. См. также **убувацька**.

ОБУРДЮЖИТЬСЯ, *сов.* 1. Неудачно свалиться, упасть. *Полезла я у виход за борцем да і так обурдюжлась!* Урыв Остр. 2. Тяжело сесть, лечь. *Приходю ддодому така натомяна, шо ни свий на койку обурдюжесь і спати.* Урыв Остр.

ОБУРНІТЬСЯ, *несов.* Накинуться, напасть. *Обурились на одного усі.*

Бизись, так обурились усі на одного. Стгл. Бог.

ОВЕЧНИК, -а. Сарай, где держат овец, овчарня. Пив. Рос. См. также **овчарник**. Ср. **вівчарник**.

ОВРАШОК, -шка. Суслик. *Ходить на вишь вилывать оврашків.* Реп. См. также **гаврашок**.

ОВЧАРНИК, -а. То же, что **овечник**. – Де? – В овчарнику. **Овчарник** – значить специально для овец. Енд. Семил.

ОВЩАННИК, -а. Мшаник. *Для бджелки іздітали авшанник.* Бл. Плб. Остр.

ОГАРАЧИТЬ, *сов.* Окружить. *Зразу усім кругом огарчить.* Крп. Остр.

ОГАРЬ, -я. О масти скота: красный с белой полосой по спине. *Був колись бик огарь, огарькуватий.* Стгл. Бог.

ОГАРЬКУВАТИЙ, -а, -е. То же, что **огарь**. *Був колись бик огарь, огарькуватий.* Стгл. Бог.

ОГІРКА, -и. Оговорка, недовольство. *Я так, вроді з огіркою, ну пішов.* Стгл. Бог.

ОГИРОЧОК, -чка. Уменьшит. к **огирок**. *Все же до картошки будуть огирочки.* Плс. Бог. **Повсеместно.**

ОГИРОШНИК, -а. Растение (какое?), листья которого кладут в окрошку. *Нарви огирошнику на квас.* Реп.

ОГІБ, -а. Окруженное, обогнутое чем-либо место. *Були в огібі. Містна така. Кругом вода, а в одному місті заходять.* Стгл. Бог.

ОГІРОК (ОГИРОК, ОГУРОК), -рха. Огурец. *Ходила на город за огірками.* Твр. Бог. *Піди зорви огірка.* Ломы Вороб. *Піду на гарот, вибиру агурки.* Бл. Плб. Остр. *У нас кончились огірки.* Скн. Кант. *Тоді починаємо садити огірки.* Пив. Рос. *Солони агурки.* Ярк. Остр.

ОГЛАШЕННИЙ, -а, -е. Человек, ведущий себя бесполоково, сумасбродно; то же, что **оглашенный** (прост.). *Дивись, кричить як оглашений.* Крп. Остр. *Ни кричі дуже, як оглашений.* Ектр. Лиск.

ОГЛЮД, -у. То же, что **глюд**. *Діти рвали аглют.* Крп. Кам.

ОГЛОЄД, -а. 1. Прожорливый человек; то же, что **обжора** (разг.). *Диви, який оглоєд, все поїв і ни наївся.* Стмл. Петр. См. также **аглюєд**.

ОГЛЯДИНИ, мн. Смотрины у жениха, осмотр жилья и хозяйства жениха. *Мати з батьком поїхала на оглядини. Ломы Вороб. Іван пошов на оглядини. Кри. Остр., Стгл. Бог.*

ОГНИЩЕ, -а. 1. Костер. *В огнищі тисли картохи. Реп. 2.* Постоянное место для разведения костра. *Приниси води на огнище і залий жар. Грн. Калач.*

ОГОВТАТЬСЯ, сов. Освоятся. *Перво ни сміла, а тепер оговталась. Оговталась та й живе. Стгл. Бог.*

ОГОЛЬОДКА, -и. Гогопедича. *Баба посковзулась: оно огольодка була. Пп. Кам.*

ОГОРОДЕЦЬ, -дця. Палисадник. *В огородці у нас цвіти цвітуть. Рдч. Бог. Я в огородці розжу посадила, а она шось ни зойшла. Змс. Петр.*

ОГОРОДИНА, -и (собири). Овоци, растущие на огороде. *Огородину позатоплювало. Птр. Остр. Пасадила агародшину: ретку, ридіску, азури, гарбузи. Бл. Ппб. Остр., Урьв. Остр.*

ОГОРОЖА, -і. Ограждение, ограда. *Тепер ограда, а раніше огорожа була. Блг. Подг. Огорожа койде попадаца: підправить нада. Стгл. Бог.*

ОГРЕБОМ, нар. Настоятельно, с большим желанием. *Огребом до їх у семню лізе. Кри. Остр.*

ОГРІБАТЬ, несов. То же, что обгоргать. 2. *Сьогодні утром я агрибала картохі. Бл. Ппб. Остр. Бригадір загадував картошкі огрибать. Кри. Остр.*

ОГРІТЬ, сов. Сильно ударить; то же, что огреть (прост.). *Дивись, а то оцим як огрію! Грн. Калач.*

ОГРЯДНИЙ, -а, -с. Крупный, тучный. *Такий мужчина огрядний. Можно сказать ще – рослий. Стгл. Бог. Вона на Семенівну і похоча, огрядні така. Бчк. Петр.*

ОГУДИНА, -и. Стебли огурцов, картофеля, бахчевых, тыквенных культур. *Огудина цей год посохла, а чого она сохне, ніхто ни зна. Рдч. Бог. Огудина посохла од жару. Ломы Вороб. Огудина вже вилика у картох. Екстр. Лиск. Огудину с картох клали рятками, сушили, потом палили. Клб. Лиск.*

ОГУДИННЯ, -я. То же, что огудина. *Позгрібай огудиня і начинай копать. Грн. Калач.*

ОГУЛОМ, нар. 1. Все вместе, скопом; то же, что

огулом 1 (прост.). *Піднялись і пішли всі огулом. Стгл. Бог. 2.* Целиком, оптом, большой партией; то же, что огулом 3 (устар.). *Я продав все огулом. Ломы Вороб.*

ОГУРОК, -рка. См. **огірок**. **ОДАШ**, нар. Вдали, поодаль. *Одалі стояла, коло стіни. Бчк. Петр., Стгл. Бог.*

ОДБАТУВАТЬ. Сов. к бахувать. *Одбатува в півхлібини. Стгл. Бог.*

ОДБИВАТЬ, ОДБИТЬ. Отделять, отделить от стада. *Овець одбивать трудно: то чужі між своїми попадаючи, то своїх ни всіх одоб'си. Ходиси тоді по дворах шукати. Стгл. Бог.*

ОДБОЙ, -я. Приспособление для налаживания косы. *Ми забули взять одбой. Грн. Калач.*

ОДБУВАТЬ, несов. Исполнять обязанность, необходимый ритуал. *Бабок пригласають на обід, спілх. Ну, одбувають обід. Мрк. Кам. Кутьюю ти вже одбула, оддіжурила, тепер будим їсти як кашу. Стгл. Бог.*

ОДГОРНУТЬ, сов. Открыть, отвернуть. *Атгарни шторці на вікнах. Бл. Ппб. Остр.*

ОДВЕРТАТЬ, ОДВЕРНУТЬ.

1. Отворачивать, отворотить. *Одверни коней вбік: машина ззаді. Стгл. Бог. 2.* Отваливать, отвалить (пласт, глыбу) *Отвал землю отвертас. Птр. Павл.*

ОДВИХНУТЬСЯ, сов. Отвлечься, удалиться куда-либо на непродолжительное время. *У неї й у Ростовській області дівчата, она й туди біз конца їде. Ни бойця ні холоду, нічого. А я як куди одвхнула, так міні гібиль. Стгл. Бог. Стої одвхнуця з двора – зразу біспорядок буди. Бчк. Петр. Наши директор узнав, шо десь дівчата одвхнулись і на роботі ни були. Ппс. Бог. Ср. вихнутися.*

ОДВІДСІЛЬ (ОДВІДСІЛЯ), нар. То же, что відсіль. *Иди одвіциль. Пер. Кант. Начинай одвіциля. Стгл. Бог. Повсеместно.*

ОДВІРОК, -рка. Деревная коробка. *Одвірок розогрівся от груби. Нвб. Кант. Одаїрки покрашені голубою краскою. Нвб. Кант.*

ОДВОЛОЖИТЬ, сов. Сделатья влажным, повлажнеть. *Після учорашнього дощіцкю сіно тринки одволожило. Бчк. Петр.*

ОДГЕПАТЬСЯ, сов. Отбиться, отделаться. *Наконец-то одгепався.* Шшв. Ольх.

ОДДАТА, -ої. Замужня. *А в городі і хлопці, й дівчата, і жонаті, і оддати – всі там, в городі.* Стгл. Бог. Ср. заміжня.

ОДДІЛЬЩИНА, -и. Подарок в качестве вознаграждения за какую-л. работу; то же, что магарыч (прост.). *Оддільщину опісля зробимо.* Ломы Вороб.

ОДДЯЧИТЬ, сов. Отблагодарить (употребляется чаще с иронией). *Поїдь до їх, так вони оддячать і ни накармвять.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ОДЕГАЛО, -а. Одежло. *Вин купив адигало.* Бл. Пльб. Остр.

ОДЕЖА, -і. Одежда. *Ця одежа вже стара.* Бнд. Кант. *Одежі повно, а відгеться ні в шо.* Стгл. Бог. *Викинь оту стару одежу. Куди ти її бережеш?* Змс. Петр. См. также одівачка.

ОДЕЖИНА, -и. Единич. к одежа. *Одигешу знівчала за динь.* Бчк. Петр. *Накинь якусь одигешу, ни виходь гола.* Стгл. Бог.

ОДЕЖИНОЧКА, -и. Уменьшит. к одежа.

Порвалась вся одижіночка. Три. Лиск.

ОДЁНОК, -а. Остатки сена от стога. *Палив доши и аденок прамок.* Бл. Пльб. Остр.

ОДЖИМАТЬ, несов. Стирать бельё. *Ти съодни оджимала.* Ектр. Лиск. *Потом его залили, оджिमали.* Кльб. Лиск.

ОДЗЯПИТЬ, сов. (неодобр.). Широко открыть. *Шо ти ото двері так оддзятив? Холоду напустити?* Стгл. Бог. *Двері одзятив, холодина іде.* Бчк. Петр. См. также роззятить.

ОДИН, -а, -о. Один. Повсеместно. ♦ **Один од одного.** Друг от друга. *Один од одного втікають.* Стгл. Бог. ♦ **Одне одному.** Друг другу. *З бабою брешуть одне одному.* Стгл. Бог. *Ото ж і подивниця гарно, як одне одному помагає.* Стгл. Бог. ♦ **Одне одного.** Друг друга. *Одне одного тисячують як начі чужі.* Бчк. Петр.

ОДИНАЧКА, -и. Телега, в которую запрягают одну лошадь. *Одиначкою попробу поїхати, можеш усе зложу.* Бчк. Петр.

ОДІВАЧКА, -и. То же, что одежа. *А ни обувачки, ни одівачки ни було, ходили босяка в ошовтом.* Пль. Кам.

ОДВІЄЦЬ, -вця. Вдовец. *Одівець діткам ни батько, а сам круглий сирота.* Стмл. Петр., Стгл. Бог. См. также удівець.

ОДІЙТИ, сов. Отделиться от родителей, начать жить самостоятельно. *Тіко одоїшли, так їм ото хатку зробили...* Грм. Кант., Стгл. Бог., Змс. Петр.

ОДКАРАСКАТЬСЯ, сов. Отделаться, избавиться от кого-, чего-либо; то же, что отвязаться (разг.). *Він од того діла слі откараскався.* Лсв. Павл. *То така, як пристане, так ни откараскася.* Стгл. Бог. *Откараскаюсь об работи у колхозі та у гості поїду.* Бчк. Петр., Ектр. Лиск., Кри. Остр., Шшв. Ольх. См. также одепкаться.

ОДКОЛУПОВАТЬ, **ОДКОЛУПНУТЬ**. Отковыривать, отковырнуть. – *Одколуни міні трахи масличка.* – *Та оно в морозілиці замерзло, так його й ни одколупени.* Змс. Петр.

ОДЛИГА, -и. Оттепель. *У фіваралі вже часто буває одлига, а в марту она ще частіше.* Лсв. Павл. *На дворі, мабуть, одлига буде.* Кри. Остр., Стгл. Бог.

ОДЛИГНУТЬ, сов., в кач. сказ. 1. О морозе: ослабеть; потеплеть. *На улиці одлигнуло, стало тепло.* Дрк. Реп. 2. Перен. Отлечь от сердца. *Аж от серця одлигнуло.* Урыв Остр.

ОДЛИГУВАТЬ, **ОДЛИГАТЬ**. Отвязывать, отвязать особым способом привязанный нальгачем скот. *Група (кодохзних коров) стоїть, вони одлигують; пропадуть.* Стгл. Бог. *Одлігай корову, хай іде у хлів.* Змс. Петр. Ср. лигати, налигувати.

ОДЛУПИТЬ, сов. Побить; то же, что отлупить (прост.). *Ни ходи по грядках, а то одлулли.* Реп. Повсеместно.

ОДМАГАТЬСЯ, несов. Отказываться. *Ни знаю, чи він согласився.* *Одмагався; чого ж ви, кажеш, ранче ни казали.* Стгл. Бог. Ср. намагаться.

ОДНАКОВО, нар. 1. Одинаково. **Повсеместно.** 2. Всё равно. *Та кісточок ни ссовай цих: він же їх ни їсть однаково.* Стгл. Бог. *Міні однаково, де сидіть.* Змс. Петр.

ОДНОЛІТОК, -тка. О животных в возрасте 1 год. *У нас усі кури однолітки.* Грн. Катяч.

ОДПАКАТЬ, сов. Спасти от смерти. *Насилу врачі отпакали його в болниці.* Крн. Остр.

ОДПЕКАТЬСЯ, сов. То же, что одкараскатся. *Слі-слі од його одпекався.* Бчк. Петр.

ОДПІЧАЛИТЬ, сов. Вывести из состояния печали, горя. *Насилу Маньку отпічалили.* Крн. Остр.

ОДПОРОТЬ, сов. (экспр.). Побить. *Гостили... Тут гараз, шо ни били. А то б іще отпороди.* Стгл. Бог. *Сказав – отпоро, сслі той... Битиму, ни знаю як.* Грм. Кант.

ОДСАПНУТЬ, сов. Отдохнуть. *Та ти трошки оццати.* Пдг. Рос.

ОДСТОБУРОВАТЬСЯ, **ОДСТОБУРЧИТЬСЯ**. Оттопыриваться, оттопыриваться. *Бачю, шось нисе: карман отстобурчився.* Стгл. Бог. *Шось ти вишла, а воно отстобурюсяця.* Стгл. Бог.

ОДСТРИБАТЬ, сов. Оттыргать. *Та де там міні пиристрибнуть – я вже своє отстрибала.* Стгл. Бог.

ОДСТРЯТЬ, сов. Отказаться от притязаний, оставить в покое, отвязаться. *Бігала в Бичьок: нашо ви її братимете... Вона й така, й*

така... І так ото же і отстряли. Стгл. Бог.

ОДТАРАХТАРИТЬ, сов. (экспр.). Быстро отнести, отвезти что-либо. *Так я їх одтарахтарив в Кантіміровку на станцію, вони й поїхали ото.* Бчк. Петр.

ОДТОПЛЯТЬ, несов. О сметане; томить в печи. *Треба оттоплять сметану.* Грн. Калач.

ОДТУЛИТЬ, сов. Открыть. *Вуха оттулив, уп'сть дус і задува вітрака.* Бчк. Петр., Стгл. Бог. Ср. затулить.

ОДТУХАТЬ, **ОДТУХНУТЬ**. Спадати, спасть, уменьшаться, уменьшиться (об опухоли). *За ніч трішки вим'я оттухло.* Бчк. Петр. *Це вона [нога] в мене вже оттухла, а то була, як колодка.* Стгл. Бог.

ОДУЖУВАТИ, **ОДУЖАТИ**. Выздоровливать, выздороветь. *Мамка, як одужаси, заставе одиести.* Стгл. Бог. *Одужать можно і без лікарства, сслі хвороба ни важка.* Лсв. Павл. *Одужуй уже скоріш.* Змс. Петр. Повесместно.

ОДХИЛИТИ, сов. Приоткрыть. *Отхілиш – то трошечки открит.* Енд. Семил. *Ану одхили трохи двері – хай дим вийде.* Стгл. Бог.

ОДХОЖА, -ої. То же, что нужник. *Тилушка поламала отхожу.* Грн. Калач. *Треба зробіть отхожу.* Екстр. Лиск. *Робили отхоже, да шось у їх ни получилось.* Тмр. Кам.

ОДХОЖЕ, -ого. См. отхожа.

ОДЧАБУЧИТИ, сов. Совершить, проделать что-либо неожиданное, необычное; то же, что выкинуть (разг). *Уже він шо-небудь одчябус.* Стгл. Бог. *Ну ти таке отчябучив, шо як тпер людям і в очі дивляця.* Крн. Остр.

ОДЧАХНУТИ, сов. Отломать в месте соединения ветки с основным стволом. *Става нагинать гілку та отчяхиула.* *Ідолова же і робота!* Стгл. Бог. *Хтось гілку на яблуні отчяхиув.* Ломы Вороб.

ОДЧАЮГА, -и. Отчаянный человек. *Це ни дівчина, а оччаюга прями.* Бчк. Петр.

ОДЧЕНИТЬСЯ, сов. Перестать надевать, приставать; то же, что отцепиться (перен., прост.). *Геть од мене отчїньсь.* Шшш. Ольх. *Одчїньсь, шо ти причїньсь, як рип'ях.* Стгл. Бог. Повесместно.

ОДЧИКРИЖИТИ, сов. (экспр.). Решительно отрезать.

Косу одчїкрїжїва – і на шо тпер похоже? Стгл. Бог.

ОДЧИНЯТИ, **ОДЧИНІТИ**. Открывать, открыть. *Ни отчїняй двері, а то дуже мухи лїтять.* Дрк. Реп. *Отчїняй котові двері.* Ломы Вороб. *Отчїнь і росчїнь – це одне слово.* Енд. Семил. *Отчїни двері, а то ключок зрїве або зїме з петель.* Мрч. Ольх. *Ми літом всїгда двері отчїня см.* Хрц Калач. Повесместно.

ОДЯГАТЬСЯ, **ОДЯГТИСЯ**. Одеваться, одеться. *Це нужно у коротайку у пальто одягця.* Енд. Семил. *Хто дав одягця...* Блг. Подг. См. также вягаться.

ОД'ЯЗУВАТИ, **ОД'ЯЗАТИ**. Отвязывать, отвязать. *Сходи од'язи бичка.* Грн. Калач. *Од'язи цулка – хай побіга.* Стгл. Бог. *Я же казала. Ни треба його було од'язувати.* Од'язали, а він і забіг. Бчк. Петр.

ОЖЕЛЕДЕТЬСЯ, сов. Заледенеть, покрываться льдом. *Баракло ожеледелось, насилу розвішала.* Мрч. Ольх.

ОЖЕЛЕДЬ, -і. Наст. *Образеця корка на сїгу.* Это наст, ізі ожеледь. Кант.

ОЖЕНИТЬ(-СЯ), сов. Женить(-ся). *Ми тїбе скоро*

оженімо. Ломы Вороб. Мій старший брат оженився. Пив. Рос. Повсеместно.

ОЖЕРЕТ, -а. Скірд соломы. Вин слажив ажирет. Бл. Пльб. Остр.

ОЖИНА, -и. 1. Ежевика. Ожина – це ягоди. Стгл. Бог. Застра підімо ожину собирать. Втб. Подг. Ожини у нас багато росте. Дрк. Реп. Ходили за ожинами, в'єдрами носили. Урыв Остр. Повсеместно. 2. Стебли ежевики. – Ожина – це ягоди. – Хіба ягоди? – Ну, биля із ягід – ожина. Стгл. Бог. См. также ягоди.

ОЗАДДЯ, -я, мн. Остатки от чего-либо. Та озаддя усе вишла у другу банку. Мрч. Ольх.

ОЗАДКИ, -ів. Мелкое и дроблёное зерно, остающееся после веяния, молотыбы. Приноси курчаткам озадків. Стгл. Петр. Ситте в озадки, там багато, кури поклюють. Урыв Остр. Покорми коня озадками. Грн. Калач. Порося їсть озадки. Реп., Лск. Лиск., Стгл. Бог.

ОЗВАР, -у. Компот. – Бабушко, я хочу озвару. – Озвару... Кажи кампот. Стгл. Бог. Я йому озвар з терну варю. Змс. Петр. Та у нас шо – озвару бильш німа?

Ольх., Ст. Крн. Петр., Твр. Бог. См. также развар, узвар. **ОЗСМИЦІ**, мн. ОЗИМЬ. Озсмиці в стам гаду харошаи. Рос.

ОЗИМА, -и. То же, что озсмиці. Озима тіки-тіки зойшла. Бчк. Петр. Паиуть під озиму. Стгл. Бог.

ОЗОРУВАТЬ, несов. Шалить, озорничать. Пиристаньти бісови діти озорувать. Стгл. Петр.

ОКАЗАТЬ, сов. Обнаружить, показать, продемонстрировать. Грошій ни оказав. Стгл. Бог.

ОКАЦІЯ, -ї. Акация. За двором росте окація. Пив. Рос. Окація пізно цвіте. Змс. Петр. Цвіти з окації настоюю і ростираюсь. Стгл. Бог.

ОКЛИГУВАТЬ, **ОКЛИГАТЬ**, сов. Поправляться, поправляться, прийти в себя. Худій, а туді поправився – оклигав. Одужав – оклигав. Стгл. Бог. Не, дід же вмирать ни собираєрри, він після хвороби вже оклигус. Лев. Павл. Я думала, цей титишок здохне, а він ще й нічого, оклигав. Бчк. Петр. Наслигу оклигала од зриту. Крн. Остр., Ектр. Лиск.

ОКЛУНОК, -ника. 1. Подмешка. Оклунок – половина мішка чого-небудь. Стгл. Бог.

Оклунок оддали совсім з мішком? Стгл. Бог. Набири оклунок жита і одиси до меляці. Грн. Калач. Полуцати мало, по оклунку. Твр. Кам. Кури залізли в сарай і роздобали оклунок зерна. Лев. Павл., Ектр. Лиск., Крн. Остр., Птр. Павл. Я приніс оклунок зерна. Ломы Вороб., Нвб. Кант. 3. Меньше половины мешка. У нас ще на горіці оклунок бобу стоить. Бчк. Петр. Посиди тута, а то мій оклунок візьмуть. Енд. Семил. 4. Маленький мешок. На ці нидлі мужик возив тивницю на меляцю, повни оклунок муки привіз. Мрч. Ольх. Розязався аклунок. Бл. Пльб. Остр.

ОКЛЯКНУТЬ, сов. Замерзнуть. Окляк на морозі як горбець під кришою. Бчк. Петр. Ср. заклякнуть.

ОКО, -а. Глаз. То в мене це око боліло і в вухо тигало, а тепер цей глаз болить. Стгл. Бог. У неї очі гарні – все бачуть. Лев. Павл. Осторожно, а то веткой можно око выколоть. Дрк. Реп. Повсеместно.

ОКОЛО, -а. 1. Наружная поверхность. Помій у чайнику около. Мрч. Ольх. 2. Наружные стены дома. Дилось,

а він около біле. Каже: «Треба около побилить к празнику». Стгл. Бог. Усе около дич обмив. Ломы Вороб. Мар'я съгоні около мазала. Стгл. Петр., Ст. Крн. Петр.

ОКОЛОТ. + Молотить (бить) на околот (устар.). Обмолачивать сноп, не развязывая свясла. Бить на околот. Урыв Остр. Коти три обмолочу на околот. Лск. Лиск. Дя тиравесел давайти на околот поб'ем. Урыв Остр., Ломы Вороб., Птр. Остр.

ОКОСТ, -а. Окорок. Отперла часі окості ціликом, там-то доволні будуть. Бчк. Петр.

ОКОШИТЬСЯ, сов. (устар.). Отрицательно отразиться на ком-либо. Вишуваті одні, а кошалось на других. Стгл. Бог.

ОКОШУВАТЬСЯ, сов. Образовать стан (чаще полевой). Вижджяють на поле, окошувались, значить – коши. Стгл. Бог.

ОКРАЄЦЬ, -йця. Большой ломоть хлеба; то же, что краюха (прост.). Возми собі той окраєць. Дрк. Реп. Одріж мені окраєць хліба. Крн. Остр. Одріж їй хліба окраєць. Мрч. Ольх. Я взяв сала та хліба окраїрь. Ломы Вороб.

ОКРАЙЧИК, -а. Уменьшит. к **окрасць**. *Принеси крайчик хліба.* Грц. Лиск., Стгл. Бог.

ОКРІП (ОКРОП), -у. То же, что **кріп**. *На зиму насушили окріпу.* Рен. *На огороді росте окроп.* Пив. Рос. *Окріп по городу расте.* Птр. Павл.

ОКРОМЕ, предл. Кроме. *Окриме хліба, чиче узав узол.* Пив. Рос. *Окрими вишиви, усе с сей год.* Бчк. Петр.

ОКРОП, -у. Теплая вода. *Окроп — це тепла вода.* Влад. Лиск.

ОКРУТНУТЬСЯ, сов. Обернуться. *Як ти бистро окрутнувся.* Шнив. Ольх.

ОКУБЛИТЬ, сов. Осмотреть, раздвигая листья, со всех сторон. *Окублила — нима огурків.* Птр. Павл. Ср. кубальця.

ОКУГА, -и. 1. Вид осоки, растуший на берегу реки или озера. *Накосив однієї осоки пополам з окугою, чи корова ж буде їсти.* Стмл. Петр. *Кались цей ярк бун глибоким, а тепер заріс окугой та очіретом.* Ст. Крш. Петр. 2. Заросли в реке. *Ми йти не побачили, як наша лотка застряла в окузі.* Пив. Рос.

ОКУРНУТЬСЯ, сов. Окунуться. *Окурнувся разок —*

и на берис. Змс. Петр., Стгл. Бог. См. также **укурнутись**.

ОЛІВА, -и. Лампадное масло. *Треба підлич оливи в липпаду.* Грн. Калач.

ОЛИВЕЦЬ, -вця. Карандаш. *Купила в лавці оливець.* Крп. Кам.

ОЛІЙКА, -и. Уменьшит. к **олия**. *Так я ото олійки взяла, сосочки помазала, щоб воши ни так, ага, боліли.* Пис. Бог. *Намаж міні хліба кусочком олієюку і посип сахарьком.* Лсв. Павл. *Піди вліи олійки, а то вже кончяця.* Стгл. Бог. **Повсеместно.**

ОЛІЙНИЦЯ, -і. 1. Посуда для растительного масла. *Оліїницю, жінко, готов: завтра поїду на маслобойню.* Бчк. Петр. 2. (устар.) Предприятие по изготовлению масла; то же, что маслобойка (разг.). *Доїхали сюди до горба, оце до оліїниці, оце же тут на горкі.* Пис. Бог.

ОЛІЯ, -ї. Подсолнечное масло. *У нас у діреві усе жарять на олії, маргаріна нимас у нас.* Втб. Подг. *В олію, як довго буде стоять, треба кинуть солі.* Бчк. Петр. *А олія есть у тебе це? Чи, може, олії налити тобі?* Змс. Петр. **Повсеместно.** ♦ **Олію бити**. Отжимать подсолнечное

масло. *Кались же сами олію били.* Бчк. Петр. *Наб'є олії, і сюди-туди — уже і тима.* Стгл. Бог.

ОН, част. Вон. *Он де він є.* Стгл. Бог. *Он де він стоїть.* Иви. Кант. **Повсеместно.**

ОЇДЕЧКО (ОДЕЧКО), част. Вон, вон где. *Подай міні оїдечко віхтик.* Стгл. Бог. *І всю ніч коло його хтось сидить одечко рядом і дивичця, щоб свічка ни потухла.* Чрк. Павл. *Одичка лижить віник.* Екстр. Лиск.

ОНУК, -а. Внук. *Це бабин Мархвин онук.* Стгл. Бог. **Повсеместно.**

ОНУКА, -и. Внучка. *У бабушки уже здорові онуки, пора заміж оддавать.* Лсв. Павл. **Повсеместно.**

ОНУЧА, -і (устар.) 1. Портянки. *У діда були онучі.* Пив. Рос. *У мене чоботи течуть, так онучі всі мокрі.* Грн. Калач. *Онучі мужики носили.* Енд. Семил. **Повсеместно.** 2. Лапти (?). *Як ітимиши у луг, надінь онучі.* Крп. Остр.

ОНУЧКА, -и. Уменьшит. к **онука**. *Приїжджала до нас онучка...* Пис. Бог. *Онучка помогла бабусі.* Рен. **Повсеместно.**

ОНУЧОК, -чка. Уменьшит. к **онук**. *Ой, мій онучок так гарно гра на гармоні. Любу пісню підбере.* Мрч. Ольх. *...онучок з живої приїжджала.*

Пле. Бог. Повсеместно. **ОПЕКТИСЬ**, сов. Обжечься. *Часун ухватила голою рукою і отикалась.* Лсв. Павл. *Гляди ж, гаряче, ни обтичєсь.* Стгл. Бог. *Опикєсь я гарячим молоком.* Ломы Вороб. **Повсеместно.**

ОПЕНЬКИ, -ів, мн. Опенки. *Ходім за опеньками.* Иви. Кант. *Ми назбирали багато опеньків.* Пив. Рос. *Ми ранче ніяких грібів ни знали. І такого й слова ни було. Тіки опеньки.* Стгл. Бог. **Повсеместно.**

ОПЕРЕЗАТЬ, сов. Сильно ударить; то же, что огреть (прост.). *Вин батигом дуже бишко оперезав корову.* Крп. Остр. *Гляди, щоб я тебе лозною ни отризаєв. Ти добулєся.* Стгл. Бог.

ОПЕРІЩИТЬ, сов. (экспр.). Сильно ударить; то же, что огреть (прост.). *Як озьму худину, так я тебе опіріщю.* Стгл. Бог. *Я вашого барана, шо б'єця, як опіріщю.* Стмл. Петр. 2. Обрушиться с большой силой. *А він доц такий опіріщів.* Стгл. Бог. Ср. **телехнуть, періщити.**

ОПЕШКИ, -ків, мн. Кодики. Живіт увесь на опешки поднімас. Крн. Остр.

ОПИНІТЬСЯ, сов. Оказаться, опутиться. Сама ни знаю, як я опинилась в городі.

Льв. Павл. А ти тут як опинилась? Змс. Петр. В Лофницькому вулиця Київська – Київ. Проснулись з бодуна: де ми? – Та ви на Київі. – Як же ми тут опинились? Дфи. Бог.

А чо це ти тут опинівся?

Ектр. Лиск. Повсеместно.

ОПІШКУВАТИЙ, -а, -с. Невысокий, но коренастый (о человеке). В нашому роду вси мужики опішкуваті. Грн. Павл. Ср. опуцькуватий.

ОПІЗНИТЬСЯ, сов. Опоздать. Він опізнився до мене. Пив. Рос. Ти гляди, щоб на автобус ни опізнилась.

Стгл. Бог. Повсеместно.

ОПЛІН, -она. Поперечная перекладина в санях для связки полозьев. В оплоні шворинь. Оплін товстий, а там вісь, колеса. Стгл. Бог.

Оплін с котила скочів. Ломы Вороб. У саней нигожі оплони. Грн. Калач.

ОПОЛОНІК¹, -а. Половник. А ополоник ни помила. Дрк. Реп. Возьми ополоник – шо ж ти там дождкою зробиши? Стгл. Бог.

Ополоником борщ наливаєм іні суп. Рдч. Бог. Повсеместно.

ОПОЛОНІК², -а. Головастик. В копаньці ополоників чортова тьма. Реп.

ОПОЛОНКА, -и. Прорубь. Ополонка. На льоду вярбають.

Бчк. Петр. Зімою рубають ополонку здорову. Стгл. Бог. Позаносило. Ополонку поки роздобеш. Стгл. Бог., Пер. Кант.

ОПОЛОЯ, -ї. Подольня. Кобила провалилась в ополою вмісті с санями. Клуб. Лиск.

ОПОРКИ, -ків, мн. (пренебр.). Рваная обувь; то же, что рваньє (прост., пренебр.). Дитина в опорках у иколу ходи, такий позор батькові. Бчк. Петр.

ОПОСЛЯ, нар. После, потом. Я до вас піду опосля.

Ломы Вороб. Прибериш опосля. Бчк. Петр. Повсеместно.

ОПРОСТАТЬ(-СЯ). Освободить(-ся). Руку нік ни опростаю, у пальті запутався. Бчк. Петр. Кінь опростався і побіг у діс. Грн. Калач. Опростаї мін отой чаеуець. Стгл. Бог.

ОПРОСТАТЬСЯ, сов. Родить, Марина уже опросталась. Крн. Остр.

ОПУДАЛО, -а. 1. Огородное пугало. Огород був, так дід Омільчок поставе опудало, а хлопці турнуть та у лиман вкунуть. Стгл. Бог.

Таке ото, наділа таке плаття, як опудало. Мрч. Ольх. Од зраків опудало ставлять на полі. Крн. Остр. Повсеместно.

См. также опужало 2. 2. Перец. Плохо одетый человек.

Бчк. Петр. Ср. суздало.

ОПУЖАЛО, -а. 1. Кнутовище. Сходи виріж гарне опужало. Стгл. Петр. 2. То же, что опудало 1. Батько зробив на городі опужало.

Грн. Калач.

ОПУКОЮ, нар. (устар.). Ничком. Оце ж я опуюко лижу, никою вниз. Стгл. Бог. Усі діти сплять опуюко.

Ломы Вороб.

ОПУЦЬКИ, -ів. Дягиль. Опуцьки – кутуики зовуть гайдаци. Урыв Остр.

ОПУЦЬКУВАТИЙ, -а, -с (устар.). Толстый, приземистый. Вітька – він такий... Опуцькуватий чі як би сказати.

Стгл. Бог. Ср. онинкуватий.

ОРАВА, -и. Беспорядочное и шумное скопление людей, толпа, то же, что орава (прост.). Там ціла орава дітей. Реп.

ОРАЛО, -а. Плуг. Оравом орали землю. Крн. Остр.

ОРАНИЦЯ, -ї. 1. Время весенней пахоты. Ораниця стоїть на дворі, а я хворий.

Бчк. Петр. 2. О плохой вспашке земли. Бчк. Петр.

ОРАНКА, -и. Пашня, вспаханное поле. Лугом по ораниці ни пройду. Птр. Остр. На Кладовському чорніс оранка.

Крн. Остр. Огрих – після оранки, після косьби. Пив. Рос.

ОРАТЬ¹, несов. Громко кричать, то же, что орать (разг., неодобр.). Ни ори як скажениий. Реп.

ОРАТЬ², **ВІОРАТЬ**. Пахать, вспахать. – Осінню виорем. – Да, пахать нада.

Стгл. Бог. Коли ж ви будите свій город орати? Дрк. Реп. Коровами даже орати. Шпр. Рос. Вийхали в поле орати.

Тыр. Кам. Хто на плазі, той орав, хто на сосі, той пахав. Клуб. Лиск., Клям. Лиск., Лск. Лиск., Птр. Остр. Повсеместно.

ОРЕЛЯ, -ї. Качели. Чій це хлопчик на орелі качаїцца? Дрк. Реп. В сараї висіли орелі. Реп.

ОРИШОК, -шків, мн. 1. Обжаренные в масле квадратные ломтики теста.

Оришки були добрі. Пер.

Кант., Стгл. Бог. 2. Пресные пышки на масле и кислом молоке. До паски було нілзья їсте орішків. **Ивн. Кант.** 3. Кудич. Мати гарних натикла орішків. **Крп. Остр.** 4. Ватрушка. Орішок, він гарний, як на маслі, а на воді, так нічого їй страхувать. **Бчк. Петр.** 5. Маленькая булочка. **Пшв. Рос.** 6. Мучное изделие в виде коржа, лепешка из пресного теста. Натчу орішків. **Лев. Павл.** Арішкі були з житняй мукі. **Кмв. Остр.** Діти дюжжа любяють арішки. **Мтр. Кант.** Єлі арішкі с малаком. **Крп. Кам.**

ОСИКА, -и. Осина. На осики вже показали диточки. **Бнд. Кант.** Он під моим віником росте осика. **Пшв. Рос.** Осика коло води росте. **Енд. Семил.** На Троїцю з утра, а то ї з вечіра ідем у садок, надамаеш веток усяких, з осики, главное, тож... **Прв. Калач.** Повсеместно.

ОСИКОВИЙ, -а, -е. Осинный. Осикову — на покуть, під образ ховайи. Це робили, щоб усю нічисту силу з хати висенать. **Прв. Калач.** Осикові дрова, та сирі — нагано горять. **Стгл. Бог.** Повсеместно.

ОСІННЮ, нар. Осенью. От раз осінню... По осені. **Стгл. Бог.** Ни знаю, коли оно лучше озород виорать: чи осінню, чи виснюю вже. **Змс. Петр.** Осінню виорем. **Стгл. Бог.** Повсеместно. См. также осінню, по осені.

ОСІННЮ, нар. То же, что осінню.

ОСІНЬ, -ені. Осень. Повсеместно. † По осені. Осенью. От раз... по осені. **Стгл. Бог.**

ОСЛІН (ОСЛІН, ОСЛЕН, ОСЛОН), -она. Длинная деревянная скамья. Баби сидять на ослоні балакають. **Втб. Подг.** Глечіки стоять на ослоні. **Дрк. Рев.** Сядь на аслнн. **Крп. Кам.** На ослоні у нас стоять відра з водою. **Пшв. Рос.** Аслншф счас ни роблять. **Тыр. Кам.** Довгий ослон. **Ярк. Остр.** На ослене он каструля з водою. **Три. Лиск.** Повсеместно.

ОСЛІНЕЦЬ, -нця. Маленькая скамейка. Я сиділа ноччо на ослнці воду тила. **Стгл. Бог.** А я корову дою на ослнцю. **Мрч. Ольх.**

ОСЛІНЧИК, -а. Уменьшит. к ослінець. Міша, сядь там на ослнчк і сиди гарно. **Стгл. Бог.** Дід онукам ослнчкк паробив. **Рдч. Бог.** Ваня

зробив маленький ослнчк і подарив мамі. **Рев.** Подай міні ослнчк. **Ски. Кант.** Сядь на ослнчкю. **Бг. Подг.**

ОСЛОБОНИТЬ, сов. (устар.). Освободить. Він же в тюрмі сидів, а це, видно, ослобонди. **Стгл. Бог.**

ОСМАЛЕНИЙ, -а, -е. Обожеженный. Чього це в вас кит з осмалшми боками? **Ектр. Лиск., Стгл. Бог., Змс. Петр.**

ОСМАЛИТЬ, сов. (экспр.). Сильно ударить кого-л. Я його тіки один раз осмалів. **Грп. Калач.** Ср. смалить.

ОСМИКУВАТЬ, **ОСМИКАТЬ**, сов. Одергивать, одернуть. Осмичь ззаді плаття. **Мрч. Ольх.** Треба копички осмикувать, щоб вони рівенькі були, вони тоді менчь і мокнутимуть. **Стгл. Бог. Повсеместно.**

ОСНІВНИЦЯ, -і. Деталь ткацкого станка, на которую наматывают нитки для тканья. Завтра будем мотать нитки на оснвницю. **Нвб. Кант.** Треба взять оснвницю у діда. **Нвб. Кант.** Оснвницій робляють словку для полотна. **Клб. Лиск., Стгл. Бог.**

ОСТАЧА, -і. Остаток. Копичка була там, остача, так маруцициним оддали.

Бчк. Петр. Змили тиенцро, оті два окулунка, а остачу собі забури. **Мрч. Ольх.** Повсеместно.

ОСТРАМОК (ОСТРЯМОК), -мка. Небольшой воз сена или соломы. Понакладали острамки і їдуть, як дураки. **Грп. Калач.** За час острямок сина накосив. **Ломы Вороб.**

ОСТРІШОК, -шка. Край соломенной крыши. На острішок треба найти гарної соломи. **Грп. Калач.**

ОСТРОГ, -а. Тюрма. За кражу він сидить в острозі. **Рев.**

ОСТРОЖНИК, -а (устар.). Заклученный. Оті ж остряжники. Сами друг друга... Шось роксажу страине. **Стгл. Бог.**

ОСТУЖУВАТИ, **ОСТУДИТИ**. Остужать, остудить. Ти озвар остуди, а то він дуже гарячий. **Мрч. Ольх.** Повсеместно.

ОСТЮК, -а. Острые соломенные части колосьев, ость. Остюки насипались за шию. **Грп. Калач.** Остюки набилсь — ни вибиреш. **Стгл. Бог., Змс. Петр.** См. также устюк.

ОСУГА, -и. 1. Налёт на жидкости. По воді як осуга. **Стгл. Бог.** 2. Туман из копоты

и дыма. Чього це така осу́га в хаті? Грн. Калач.

ОСЬ, част. Вот. Ось і хлопці іду́ть. Пср. Кант. Та ось воно стоїть. Мрч. Ольх. Повсеместно.

ОСЬ ДЕ, нар. Здесь, тут, вот где. Осьде кружка. Иви. Кант. Ось де ти, а ятибе шукаю. Змс. Петр., Стгл. Бог.

ОСЬДЕЧКЕ(-И), нар. Вот, здесь, тут. А кручі оцеї ни було. Шо у нас оце осьдечке, а з дїтворюю ганяли овець, коров по рівноті. Шрм. Рос. Та я же його осьдички тікошо бачила. Стгл. Бог.

ОТАК, нар. Так, вот так. Нагинай голову на стол, отак, нагинай. Алф. Н.-Хоп. Отак і каже. Чрк. Павл. Отак буди правильно. Нвмл. Калач. Отак ище получайця. Екстр. Отак і сонце прямо в вікно отак світило. Грм. Кант. Отак дивлюся – що-то іде, чмокає грязь. Злм. Бог. Повсеместно. См. также отакички.

ОТАКЕ́ННИЙ, -а, -е. Увеличит. к отакій, болящущий. Я колись там вісімнадцять мильків вловив. І всі отакі – в п'яторку. Сіть п'яторка, яєйська отакенна вилика. Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ОТАКІЙ, -а, -е. Вот такой. Отакій завтовики і отакій завдовики. Стгл. Бог. І всі отакі – в п'яторку. Бчк. Петр. Отакі-то твої родичі оказались. Мрч. Ольх. Повсеместно.

ОТА́КИЧКИ (ОТА́КОЧКИ), нар. То же, что отак. Сиділи ми, отакочки сиділи, і сонце прямо в вікно отак світило. Грм. Кант. І він ото отакичьки задкус, задкус... Стгл. Бог. См. также такичко.

ОТАКОВО́, нар. Вот так. До дівана, до оцього дівана, притулите отаково во. Псв. Бог. Осюди отаково став. Змс. Петр.

ОТАКО́Й, неизм. Вот так-то, так-то вот. Употребляется в восклицаниях для выражения отрицательной оценки. ...виносять ночьви, наливають води бируть тряпки і вибають об доски. Отакої! Ну, це же уже всі знають, яка нієста. Лкв. Подг. Отакої! Цього це в нас ни було. Стгл. Бог.

ОТАКУ́НЬКИЙ, -а, -е. Уменьшит. к отакій. Само отакуньке, а каже: «Ну як міні оці діти надоїли». Стгл. Бог.

ОТАКУ́СІНЬКИЙ, -а, -е. Уменьшит. к отакунький.

Дай кусочок хлібця. Хоть отакусінький. Стгл. Бог.

ОТА́МОЧКА, нар. Там, вот там. Тут у нас не сосидили це трюшки, отамочка асвалть. Твр. Бог., Стгл. Бог.

ОТО́, част. Вот, это. До корови ни видно їти, оступиши и впадеи десь, ото усе тобі й молоко. Мрч. Ольх. Двір повин птиці: кури, гуси, утята, шдюки, а яєць к празнику ни написли. Ото тобі і диржи їх. Мрч. Ольх. Ото він так і робе. Змс. Петр. Ото в його така одговорка. Лсв. Павл. Шо ти ото робили? Стгл. Бог. Повсеместно.

ОТОДІ́, нар. Тогда, потом. Отоді він тільки поняв. Стгл. Бог. Повергавсь би ти так, як я за свїй вік, отуді б і казав. Бчк. Петр. См. также тоді.

ОТО́Ж, част. Вот, так вот, вот же. Отоже де він каже. За прудами. Бчк. Петр. Отоже тобі й все. Стгл. Бог. Приїшилось міні отож їти. Грм. Кант. А як ото ні за шо [наймать півчїх], нима грошей, так самий тіп отож і чїтас і пристїєує потроху. Грм. Кант. Повсеместно.

ОТО́Й, мест. Тот. Я опих людеи ни знаю і николи ни чула про їх. Тхр. Кам. Подай міні оту палочку. Мрч. Ольх.

Отой титушок ох і гарно співає! Стгл. Бог. Заходь з отого боку. Крс. Петр. Повсеместно.

ОТО́СА, -и. Деталь повозки, тяжелая веревка, идущая от конца оглобли к передней оси. В оці повозці треба натягнути отоси. Грн. Калач. Треба отоси понадівать. Ломы Вороб.

ОТРО́ІТЬСЯ, сов. Отравиться. Жити ни схотї і отроївся. Ломы Вороб., Стгл. Бог.

ОТРУ́ЙНИЙ, -а, -е. Ядовитый. Хміль – вона отруїна, отравиця можно. Лсв. Павл.

ОТРУ́НОК, -ника (устар.). Желудок; внутренности вообще. Як зарїжуть кабана, каже: «В отрунку глустит». Отрунок – жолудок. Стгл. Бог. А шо ж тїс: як отрунком здоровий буде, то і житеме... Стгл. Бог.

ОТРЯ́ХА, -и (неодобр.). Человек в изорванной, изношенной одежде; то же, что оборвыш (разг.). Зустрив його у городі раз, він там як отряха. Бчк. Петр. Шо ти ходиши ото отряхою? Чї в тебе надїть нічього? Стгл. Бог.

ОТУ́Т (ОТУ́ТА, ОТУ́ТИЧКИ, ОТУ́ТИЧКО),

нар. Здесь, вот здесь. *Отуту колись, де Данийок живе, отут була криниця.* Лкв. Подг. *На ноги надівали очкурці, а отутички ззаду пшляо делали.* Пхв. Лиск. *Отута багато ягот.* Екстр. Лиск. *Ану подивись, шо в мене отут на голові.* Змс. Петр. *Він отутичко якось заходив.* Стгл. Бог. **Повсеместно.**

ОТЧАЙ, -ю. Риск. *На самолюті литить, то ото вже на очай.* Бчк. Петр.

ОТЮТИНА, -и. Туговое дерево, ягоди тута. *Отютина поспіла, тепер од горобців одбою нима.* Бчк. Петр. *Отам, як іти в Лиман, у козось росте отютина.* Змс. Петр. *За отютиною ходили в сосну, там її ціла посадка.* Стгл. Бог.

ОХВОТА, -и (устар.). Сукошная одежда. *Раньче ми носіли охвоти.* Пхв. Рос.

ОХИТНІШ, ср. ст. нар. Веселе, приятне. *Це діло міні с тобою зробить охитніш, чім одні.* Лев. Павл.

ОХЛЯТЬ, сов. Отощять, изголодаяться, исхудать. *Ниділо ми ївши, охляв.* Стгл. Бог. *Охляв, їсти хоче.* Баба Ольга за піст охляне, шо тоді тгаєе юпки, як кенді. Стгл. Бог.

ОХОЛОНУТЬ, сов. Остыть. *Ноги охолонули.* Шпш. Ольх. Ср. **вихолонять.**

ОЦЕ, част. Вот. *З вурха туда падала сажса, і оце тут сажсу трусили.* Шрм. Рос. *Оце сидю і читаю.* Тгр. Кант. *Оце було життя! Боже ж мій, та невже ж правду було таке життя?* Мрч. Ольх. *Оце на вичьорину собирають, молодьож.* Лкв. Подг. *Оце всігда на Паску ми їдимо на кладбище.* Грн. Калач. **Повсеместно.**

ОЦЕЙ, -я, -е. Мест. указат. Этот. *Оце плаття міні нравиря.* Дрк. Реп. *Я оцей платочок бирижсу, тіки в празники надіваю.* Стгл. Бог. *Оце гарне діло.* Плс. Бог. *Оці птвичка в лісі живе.* Пер. Кант.

ОЦУРПАЛОК, -лка. Полено, чурбан, палка. *Піди отам коло дрицятні набери яких-небудь оцурпалків до груби.* Стгл. Бог. *Возьми отой оцурпалок і оджяви корову в череду.* Стгл. Петр., Бчк. Петр.. Ср. **цуреля, цурпак.**

ОЧІПОК, -пка. Женский головной убор из бархата или плюша. *В скрині лисав гарний очіпок.* Реп. *Очіпок стоїв*

двацять пять рублів. Ст. Криш. Петр.

ОЧЕНЯГА, -нят. Уменьшит. *к очі.* См. око. Бчк. Петр.

ОЧЕПІРИТЬСЯ, сов. Уцепитися. *За матирину юпку очіпіриця – і нікуди од неї.* Стгл. Бог. *Був бідний, а тоді очіпірився, зажився.* Стгл. Бог.

ОЧЕРЕДЬ, -і. 1. Очередь. **Повсеместно.** 2. Стадо личных коров, которых пасут по очереди. *Хто сьогодні пасе очіридь?* Грн. Калач.

ОЧЕРЕТ, -у. Камыш. *У їх хата була крита очіретом.* Стгл. Бог. *Бирить рядинку і йдуть по очерет.* Лев. Павл. *Я принісла з річки очірету – кришу подделать.* Дрк. Реп. *А де люди коло річчок, так там очеретом і сараї, і хати, і поєриба крїті.* Шрм. Рос. *Купаця їде, там очерета поросли.* Шрм. Рос. *Василь накрив свою хату очіретам.* Бл. Пльб. Остр. *Хата покрита очіретом.* Дрз. Ольх. *Очеретом раньше крили криши.* Бид. Кант. *Вітер, на низу шумить очірет.* Пер. Кант., Скн. Кант.

ОЧЕРЕТЯНИЙ, -а, -е. Прил. *к очерет.* *Криши у сараї очіретяна.* Пер. Кант. *Раньши кой у кого були криши*

очіретяні. Пер. Кант., Стгл. Бог.

ОЧКУР, -а. Пояс на юбке или брюках. *Дуже узесьницькій очкур ушла в юпку.* Криш. Остр. *Я навучився шити у юпки ачкур.* Бл. Пльб. Остр. *У иштанях очкур лоптув.* Ломы Вороб.

ОЧКУРЕЦЬ, -я. Уменьшит. *к очкур.* *Бабушка акоротила міні очкурець.* Грн. Калач. *Хвидько найвше кавунів, так він і лоптув очкурець.* Стгл. Петр.

ОЧКУРЦІ, -ців. (устар.). Род самотельной обуви. *На ноги надівали очкурці, а отутички ззаду пшляо делали, а в пшляо затягували ишурок і ишурком об'язували ногу, шоб они ни спадали.* *Очкурці. С кожї делали.* *А то ще такї делали очкурці – легенькі, лєтні.* *Як оце цїкс в нас татки, а тоді очкурці помис.* Пхв. Лиск. *Треба на літо пашист очкурці.* Бл. Пльб. Остр. *Раньши вмєста батинак насили ачкурці.* Криш. Кам.

ОЧМАНІТЬ, сов. (экспр.). 1. Потерять способность соображать, прийти в состояние огупления, одуреть; то же, что обалдеть (прост.). *Чьортї шо зо мною зробилось: прямо очманів і все.*

Заблудився... Стгл. Бог. Цели день у плити простояла, аж очманіла. Урыв Остр. Ти чи очманів? Дрк. Реп. Та ти шо, очманів чи шо? Чього ти розсхідився? Стмл. Петр. 2. Заплянеть. Она браги напелася, проти сонця очманіла. Он. Подг. 3. Угореть. Печку топіли а трубу ни відкрили. Очманіли й повмирали. Урыв Остр.

ОЧРЕВАТИТЬ, сов. Стать беременной. Вана ачриватила. Бл. Паб. Остр.

ОШАРАШИТЬСЯ, сов. Упасть с грохотом. С сарая ошарашився, ото і добулувався. Бчк. Петр. Ср. обербенитися.

ОШЕЛЕСИТИ, сов. (экспр.). Ударить неожиданно. Із-за вугла ошелесив. Це, як би сказати, шоб ни знав, хто, Шоб ударив, і ни догадався, хто вдарив. Стгл. Бог.

П

ПАВУК, -а. Паук. Повсеместно.

ПАВУТИНА, -и. Паутина. Повсеместно.

ПАВУТИННЯ, -я, собир. Паутина. Дивись, скіки

паутиння по вузлах. Стгл. Бог. Повсеместно. См. также паут.

ПАГАНЕЊКИЙ, -а, -е. Уменьшит. к паганій. Може, Бог дасть, хоч паганенька картошка та буде. Кант. Повсеместно.

ПАГАНЕЦЬ, -нця. 1. Молодой побег. Паганці треба пообламувати на кукурузі. Рдч. Бог. 2. Росток на клубне картофеля. Паганці уже вилики, треба виносити провітрювати. Бчк. Петр. Треба на картохах паганці пообривати. Стгл. Бог. Повсеместно. См. также паросток, парость.

ПАГАНІЙ, -а, -е. Плохой. Це грибок паганій. Вздл. Лиск. Який осурок паганій вирос. Кри. Остр. Диржак на сокирі паганій. Твр. Бог. Та то пагана в тебе привицька. Бчк. Петр. Пагана у нас на городі морква виросла. Дрк. Реп. Дешева рибка, та пагана ювка (пог.). Стгл. Бог. Паганому поросяті і в Питрівку ни жарко (пог.). Стгл. Бог. А якщо потоне вінок, то або заміж рока ни вийде, або шось пагане буде. Прв. Калач. Повсеместно.

ПАГАНКА, -и. 1. Малярня. По губах висипала паганка. Кри. Остр. Паганкою і я

хворала колись. Екстр. Лиск. 2. Герпес. По губах висипала паганка. Урыв Остр.

ПАГАНО, нар. Плохо. Як на небі хмари, купаця пагано. Стгл. Бог. Раньше люди пагано жили. Твр. Подг. Пагано він тобі кожух пошив. Ломы Вороб. Та то пагано – так робить. Змс. Петр. Шось кури пагано нисуця. Пер. Кант. Шось міні пагано – голова болить. Втб. Подг. Пагано наша ивачка ише. Урыв Остр. Повсеместно.

ПАГЛЯНОК, -ника. Голенщик чулка, часть, облегающая ногу. Треба оті паглянки пороспускати і сплести з їх носки. Стгл. Бог.

ПАГОРБ, -а. Холм. Вона бігас кругом пагорба, його ни поймає ніяк. Квл. Лиск.

ПАДЛЮКА, -и (бран.). Подлый человек; подлец; то же, что прост. бран. подлюга. Батько оглянувся на матір: де Овняка? – Та, падлюка, видно, втикла. Грм. Кант. Мухи, падлюки, ни такі кусючі... Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ПАДОЛІШНИЙ, -я, -е. Самосейный. А чьорнобривці падолішни сходят? Стгл. Бог. Нагідки падолішні походили, я їх ни садила. Змс. Петр., Урыв Остр.

ПАЙ, -я (устар.). Участок, доставшийся отдельному хозяину при разделе земель общего пользования. Паї звали. Нам пай достався у лузі. Урыв Остр.

ПАЙКА, -и. 1. То же, что пай. То моя пайка. Блг. Подг. Я пішла до пайки. Птр. Павл. 2. Часть, доля продукта, выделенная по определённой норме; то же, что пайка (прост.). Було, насіння нажарять, поділять на пайки. Ну, дождкою там чи стаканом. Стгл. Бог. Повсеместно.

ПАК, част. Входит в речь как знак припоминания. Ага пак, чуть ни забула спростит... Стгл. Бог. Як пак його звать? Змс. Петр., Ст. Крш. Петр. Ср. чи пак

ПАЛЕНІЙ, -а, -е. 1. Палёный. Повсеместно. 2. Горелый, выжженный. Воли насуть бля паленого лісу. Ломы Вороб.

ПАЛИТЬ, ПОПАЛИТЬ (СПАЛИТЬ). Жечь, сжечь (пожечь). – Хлопці сьогодні палили липиху. – Всею попалили? Стгл. Бог. За зиму дві машини дров попалили. Змс. Петр. Тоді костурь палимо, собі подружок шукаемо. Плс. Бог. Палили такий кастур із осиних

дірсьєвєс. Грн. Калач. Усі дрова поналили, а тилла нма.
Мрч. Ольх. Повсеместно.

ПАЛІЙ, -я. День пам'яті св. великомуч. Пантелеймона. *Сьогодні шо у нас – середо? А в воскресня буде празник Пантілей. Палій у народі його називають. Свальбу собирали і на Палія ж готовили. І шо ж ви думасті? К вечеру розигралась буря, молнія, грім, і заналила ёво кухню. І спалила, і все погоріло.* **Калач.**

ПАЛЮГА, -и. Большая палка. *Гляди. А то шоб я ни взяла палюгу...* **Стгл. Бог.**

ПАЛЮГАН, -а. То же, что палюга. *Ти мене ни зли, а то, бачиш, палюган на вішалці лежить – оддубасю.* **Ольх.**

ПАЛЯНИЦЯ, -і. Хлеб (обычно пшеничний, круглий). *Катьку схватила, кусюх із рясами вдягла, ще й паяницю у сумку кинула.* **Стгл. Бог.** *То же раньче, було, паяниця така, висока та м'яка, і доволо ни черствіє.* **Зме. Петр.** *Свати бис паяниці ни ходили.* **Клб. Лиск.** *У пічі сидять паяниці.* **Бл. Плб. Остр.** *Стикла тільки дві паяниці.* **Мрч. Ольх.** *Щас паяниці ни пчуть.* **Гмр. Подг. Повсеместно. Ср. хлібина.**

ПАМОРОКИ. ♦ **Памороки забивать, забить.** Запутать, сбить с толку, ввести в заблуждение; то же, что заморочить (разг.). *Сиди, а то ми як начьнем памороки забивать.* **Стгл. Бог.** *Та отстань ти од мени, ти міні уже всі памороки забив!* **Стгл. Бог.** *Ви міні памороки забили.* **Ломы Вороб.** *Атишбля паморкі.* **Бл. Плб. Остр.** *Чим же в теби памороки забиті?* **Грн. Калач., Дрк. Лиск.**

ПАМПУХ, -а. Внутренняя, мягкая, сторона окончания большого пальца. *Я уколола пампух.* **Бл. Плб. Остр. Ср. пучка.**

ПАМПУШЕЧКА, -и. Уменьшит. к пампушка. *Хто спиче там, помаже медом, пампушечку, дасть чоловіку.* **Мрк. Кам., Стгл. Бог., Зме. Петр.**

ПАМПУШКА, -и. Небольшая пышка из дрожжевого теста. *Таких горіхч пампушок напикла на свіжій олії.* **Мрч. Ольх.** *Брали с собою пампушок.* **Ивн. І Кант.** *Добрі пампушки удались.* **Крн. Остр.** *Сводні завтрікали пампушки.* **Ектр. Лиск.** *Пониси бабусі пампушок.* **Грн. Калач.** *Пампушку будиш?* **Стгл. Бог. Повсеместно.**

ПАМ'ЯТКІЙ, -а, -е. Обладающий хорошей памятью; то же, что памятьливый (разг.). *Вони, кае, страшно пам'яткі.* *Як узнають двір, так, хоть і літають, а всігда додому виртаюця.* **Стгл. Бог.** *Баба Дуля така пам'ятка.* **Птр. Павл.**

ПАН, -а (устар.). Барин. *Раньче один пан був, а тепер усї як пани.* **Прв. Рос.** *Видно пана й по халвахах (пог., ирон.).* **Стгл. Бог.** *Знають пани, чїї ми сини (пог.).* **Стгл. Бог.**

ПАНИ, -і (устар.). Жен. к пан. *Ни вилика пани.* **Стгл. Бог.**

ПАНИЧ, -а. Цветок выюнок. *На плити наплівся панич.* **Бл. Плб. Остр.**

ПАНИМАТКА, -и (устар.). Хозяйка дома, где молодежь проводила вечера. *Раніше собирались у паніматки.* **Ломы Вороб.** *Спеціально хоту наїмали, і гас носили, і драта носили.* **Паніматка** – она присматривала за дочкатами... **Урив Остр.**

ПАНТЕЛИК. ♦ **Збивать, збить з пантелику.** Сбивать, сбить с толку. *Він збив яго с пантелику.* **Бл. Плб. Остр.** *З пантелику збиває усє времня.* **Крн. Остр.** *Ни збивай мене з пантелику.* **Кпн. Остр.** *Збив з*

пантелику... Про шо я казала? **Стгл. Бог.** *Таке ото, збила сусідка з пантелику: треба б посїять росаду цє у суботу, а ни в неділю.* **Мрч. Ольх.**

ПАНЧОХА, -и. 1. Чулок. *В лавку привезли панчохи.* **Ектр. Лиск.** *Треба купити панчохи.* **Ивмл. Калач.** 2. Шерстяной чулок. *Панчохи уже попортарились.* **Ломы Вороб.** *На бабусяці ширстяні панчохи.* **Вск. Лек.** *Панчохи в'язали з овечої шерсті.* **Клб. Лиск.** 3. Портянка (устар.). *Мамо, де ви діли мої панчохи?* **Грн. Калач.**

ПАНЯТЬ, *несов.* 1. **Погонять.** *Прімерно, їдиш волами: торкай їх, торкай, хай їдуть.* **Павий. Стгл. Бог.** 2. **Повелит паній.** *Отправляйся, иди, ежай.* **Паянті з Богом!** **Стгл. Бог.** *Нас мобілізуєвали туди.* *Ни те, шо ти хочеш їхать – паній, а ни хочеш – сиди дома.* **Шрм. Рос.** 3. **Перен.** *Стгять хворостиной, наказывать.* *Шось ти розбалувався, пора панять.* **Стгл. Бог.**

ПАНЬКАНИЙ, -а, -е. Балованный. *Він ото змалу паньканий, так тепер нікого ни поніма.* **Стгл. Бог.**

ПАНЬКАТЬ, *несов.* Баловать, нежить. *Як отак дитину панькать, так шо же з*

неї буде... Стгл. Бог. Ни дужи панькайти дітей: виростуть – хуже буди. Бчк. Петр. Я над вами тут панькаты ни буду. Урыв Остр.

ПАНЬКАТЬСЯ, несов. Возиться, нянчиться с кем-либо; то же, что панькаться (прост.). Вони с тією дитиною так уже панькаюця, так панькаюця... Стгл. Бог.

ПАНЬСЬКІ, -іх. Цишня. Сей год паньські такі повні. Урыв Остр. ♦ Паньські гвоздики. Цишня. У нас на городі всігда були паньські гвоздики. Стгл. Бог.

ПАПА, -и, **ПАПКА**, -и (дет.). Хлеб. Мамо, дай міні пати. Грн. Калач. Мати дала дітям папки. Бл. Пльб. Остр. Шо: і тобі пати дати? Стгл. Бог.

ПАПАНЬКА, -и (устар.). Отец. Папанька полива яблуні. Реп. Ми, як були малі, так батька називали папанька. Бчк. Петр.

ПАРА¹, -и. Пар. Дивись, от коней аж пара йде. Стгл. Бог. ♦ Ні пари з вуст (пог., о полном молчании). Сидить – ні пари з вуст. Стгл. Бог.

ПАРА², -и. Костюм, состоящий из двух предметов: юбки и кофты. Баба Варя називала парю – однакова

кохта й юпка. Я там в розові парі, яка там в голубі, може, – виходили заміж. Шрм. Рос. Повсеместно.

ПАРЕМ'ЕНИ, -(?) . Башмаки. Паримени нові. Пшв. Рос.

ПАРЕНИЙ, -а, -е. 1. Пареный. Повсеместно. 2. Топленый (о молоке). Він молока сирого ни п'є. Тики шоб парине. Стгл. Бог. 3. Кипяченый (о молоке). Випий кружку париного молока. Стгл. Петр.

ПАРИТЬ, **СПАРИТЬ**. Кипятить (вскипятить) с длительной выдержкой в русской печи; делать (сделать) топленым (о молоке). Малоко парили в пичі. Тмр. Подг. Молоко, було, старши, так оно таке добре. Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ПАРИТЬСЯ, несов. 1. Париться. Повсеместно. 2. Сов. **СПАРИТЬСЯ**. Топиться, стать топленым (о молоке). Ни знаю, чи оно старилось, молоко. Шкурка пожовтіла. Стгл. Бог.

ПАРКО, нар. 1. Душно. На дворі парко дуже – мати, доц буде. Мрч. Ольх. 2. Жарко. Сонце тиче, парко робниця. Ст. Крш. Петр. Парко на улиці, сонце здорово жаре. Рдч. Бог.

ПАРОСТОК, -тка. Росток картофеля. У картохи паростки. Ярк. Остр. Ср. паганець.

ПАРОСТЬ, -і. 1. Росток. Цибуля пустила парості. Реп. 2. То же, что паганець. Картошки попускали парості. Грн. Калач.

ПАРТАБАШНИЦЯ, -і (устар.). Портсигар. Он на вікні лижить партабашниця. Реп. Я купив собі гарну партабашницю. Стгл. Петр. У дедушки гарна партабашниця. Грн. Калач., Стгл. Бог.

ПАРТАМАНЕТ, -а (устар.). Небольшой кошелёк. Ще на тім тижені загубив партаманет. Стгл. Петр. В партаманеті всього три рублі грошиці. Реп. Ідолова робота – це я, мабуть, загубив партаманет. Грн. Калач., Пшв. Рос., Стгл. Бог. См. также пертамонет.

ПАРУБОК, -бка. Неженатый (обычно молодой) человек. – А парубків уже нема? (слова) – Є ще парубки. Ну, вісімнадцять там годів. «Парубки вже», – кажуть. Стгл. Бог. А є називають парубками. Це ни тіки молоді, а і даже старих звать, таких, шо це жінати ни були. Чрк.

Павл. А чій то парубок прийшов? Екстр. Лиск. Льонька уже парубком пошиб. Крш. Остр. Дівки та парубки після рушників збирались на вечірини. Ст. Крш. Петр. Це парубок гарний. Гнч. Подг. Повсеместно.

ПАСКА, -и. 1. То же, что великдень. Ми ж привикли на Паску на гроби ходити, а тинер кажуть, шо на Паску ни ходити. Стгл. Бог. Як на другий день послі Паски ясна погода, кажуть – на дощовите літо. Прв. Калач. 2. Обрядовый хлеб, выпекаемый на Пасху, кулич. Ти вже пасок натикла? Бчк. Петр. Ми ходили в церкву паскі святити. Стгл. Бог. Наїлись с хлопцями на гробках паски і яць. Лев. Павл. Повсеместно.

ПАСКУЛИН, -а. Клин, которым коса прикрепляется к косовицу. Виталиі міні паскули. Грн. Калач.

ПАСКУДА, -и (бран.). Дрянн, гадость. От паскуда ни тила – в'єсть в огороді. Стгл. Бог.

ПАСКУДНИЙ, -а, -е (бран.). Мерзкий, гадкий; то же, что паскудный (прост. бран.). Стгл. Бог.

ПАСМО¹, -а. 1. Одна из частей (разная в разных

местностях), на которые делится моток пряжи. *На ритки клали пасмо. Кри. Остр. Он на стульці пасмо ниток. Реп., Птр. Павл., Стгл. Бог.* 2. Клок, пучок волос. *Як учілися, так так пасмо волостя і видрав. Стгл. Бог.*

ПАСМО², -а. Брусок, который забивают в кольцо, когда насаживают косу. *Косарь забув пасмо. Бл. Пль. Остр.*

ПАСОЧКА, -и. Уменьшитель к паска 2. *На оцю пасочку однеси бабі. Змс. Петр. В церкву ходила на Паску. Хоть і в хурорі жила, но ходила. Любила. Писли там пасочку. Ідимо гурьбою – двінадцять кілометрів. Грн. Калач. Повсеместно.*

ПАСТОВНИК, -а. Выгон, пастбище. *Пастовник – росход, скотина пасеція по йому. Клуб. Лиск.*

ПАСХАЛЬЩИНА, -и. Дыхательное горло. *Кусок хлеба заскок у пасхальщину. Кри. Остр.*

ПАТЛАТИЙ, -а, -е. С длинными, непричесанными, растрепанными волосами; косматый. *Шо ти ото ходиш такий патлатий – чи підстриглись ніззя? Стгл. Бог., Змс. Петр., Урыв Остр.*

ПАТЛИ, -ів, мн. Длинные, непричесанные, растрепанные пряди волос. *Підбири патли свої. Кри. Остр. Шо ти ото патли роспустила? Ломы Вороб. Хошиби патли свої причесала. Екстр. Лиск. Патли с-під платка вибились – підбири. Стгл. Бог. Повсеместно.*

ПАТРАТЬ, ОБПАТРАТЬ.

1. Ощипывать и потрошить, выпотрошить (птицу). *Одну курцяю обпатрава, а цю дві осталось. Змс. Петр. Як я ни люблю їх [курей] патрать! Стгл. Бог. Я піду курей патрать. Ломы Вороб. Заміж виїшла, а курей патрать ни вміс. Кри. Остр. Повсеместно.* 2. (груб.). Неаккуратно есть, оставляя кучу объедков. *Заходю – вони за столом патрають кавуни. Бчк. Петр.*

ПАТРУВАТЬ, несов. Внимательно смотреть, следить за чем-либо. *Сидит у вікно патрує. Стгл. Бог.*

ПАТЯКАЛО, -а. Тот, кто много болтает, разглаговльствует. *Шо ти там патякаси? Оце цю патякало. Стгл. Петр., Стгл. Бог.*

ПАТЯКАТЬ, несов. (неодобр.). Болтать, разглаговльствовать. *Аби ото шо патякати. Стгл. Бог. Ох, чи ни надоіло вам, дівчата, патякати? Лск.*

Павл. Хватає тобі патякати. Нитл. Вороб. Хвати вам патякати, треба діло робити. Грн. Калач., Урыв Остр. Ср. пащекувати.

ПАУТ, -а. То же, что павугиния. *Нада ужсе паут в хаті познимати. Клуб. Лиск.*

ПАХАРЬ, -я. Пахарь. Повсеместно. См. также плугарь.

ПАХАТЬ, несов. 1. Пахать. Повсеместно. См. также орать. 2. Устар. Обрабатывать землю сохой. *Пашили сохою, а ориш плугом. Лск. Лиск.*

ПАХТИТЬСЯ, НАПАХТИТЬСЯ. Душиться, надушиться. *Я ни люблю пахтиця, а дід ото дікалоном як напахтиця... Стгл. Бог. Напахтисся, як на свальбу – ни продишиши. Мрч. Ольх. Хто цю так напахтисся? Бчк. Петр.*

ПАХУЩИЙ, -а, -е. Пахучий, душистый. *Озирки, помідори солци у бочках, а які добрі, пахучі. Калач. Чай з липи такий пахучій. Клуб. Лиск. Шо цю за дікалон? Він і ни пахучій. Стгл. Бог. Чирмуха дуже пахучя. Хриц. Калач.*

ПАЦІ-ПАЦІ, ПАЦЮ-ПАЦЮ, неизм. Подзванные

для свиней. Повсеместно. См. также чуш-чуш.

ПАЦЮК, -а. Поросенок. *Маруся ужсе покормила парюків. Втб. Подг. См. также пацька, порося.*

ПАЦЯ, -і (дет.). Свинья, поросенок. *Дивись, яка ти паця, вимазаний, як паця. Ходім умисмось. Стгл. Бог. Повсеместно.*

ПАЦЯШКА, -і. Грязнуля. *Шо ти як пацяшка, пойді вмійся. Урыв Остр.*

ПАЦЬКА, -и. Поросенок. *Пили кутів на базарі пацьку. Бл. Пль. Остр.*

ПАЦЬОРКИ, мн. Рваные ключья. *Ат плаття астались адні навароскі, пацьоркі. Кри. Подг.*

ПАЧКАЛНО, -а. Детская игра в мяч. *Ни піду гуляти в пачкално. Реп.*

ПАША, -і. Подножный корм, пастбище. *Коров ужсе вигнали на пашу. Оно цю, може, й рано, та вже і у дворі корму нима. Стгл. Бог. Тепер вранці коров не рано виганяють на пашу. Стгл. Бог.*

ПАШЕННИЙ, -ого. Помещение, сарай, где хранится зерно. *Сходи у пашенний, там побачиш – висить зв'язана у пучьок, та ни в один. Мрч. Ольх.*

ПАЩЕКУВАТЬ, несов. Разглагольствовати, умничати. *Бісові діти, ни пащікуйті!* Лєв. Павл. *Задасця – пащікує.* Стгл. Бог. *Яке й старе: пащікує.* Стгл. Бог. *Чього ти там пащікуєси...* Стмл. Петр. *Хвати сидіть пащікувати, треба справляти іти до корови.* Мрч. Ольх. *Ни пащікуй.* Пнв. Рос. Ср. *пашькати.*

ПАЩЕКУХА, -и. Любящая разглагольствовати, злословити. *Ти, пащікуха мала! Ни влізай, як зрєлі балакають.* Стгл. Бог.

ПЕК См. цур.

ПЕКТИ, несов. 1. Печь. **Повсеместно.** 2. Жечь. *Оце місто так болить. Пече, нізя тронуть.* Стгл. Бог. *А то і в спині прямо пичє, болить усігда, а то і трішки лєше стало.* Пас. Бог., Змс. Петр.

ПЕКУЧИЙ, -а, -є. Горячий, обжиганючий. *Пікучий вітир.* Нвтл. Вороб.

ПЕЛЕНА, -и. Край одєжды, подол. *Як увійде хто побрарця, а баба каже: «Нічього давати». А тоді возьме шо-небудь в пєлєну і біжить слїдам: «Підожди! Підожди!».* Стгл. Бог. – *Бари ось. – Та нікуди жє. – Шо – пилині нима?* Змс. Петр.

Мати набрала в пєлєну яблук. Грн. Калач. *Ходила жєати траву і зобовала пєлєну.* Рєп., Пнв. Рос.

ПЕЛЮСТКА, -и. Капуста, квашенная крупными кусками. *У нас в сім'ї всі пєлюстку люблять.* Дрк. Рєп. *Отварили картошку в мундірах, сальця нарізали, огурців солоних, достали капусти-пєлюстки, накормили його, напоїли.* Влс. Грнб. *Давай і капусту, і пєлюстку – я все буду.* Стгл. Бог. *Вам, можє, пєлюстки прицисти на закуску?* Бчк. Петр. *Пєлюстка ужє усолїла, можєо їсти.* Крн. Остр. **Повсеместно.**

ПЕЛЮШКА, -и. Пелёнка. *Хїба жє можєо у таку цупку пєлюшку дитини кутати?* Лєв. Павл. *От іє старья саме і пєлюшки, мякєнєкі.* Стгл. Бог. *Розвїчала пєлюшки по всі хаті.* Мрч. Ольх. *Пєлюшок треба дитині багато.* Скн. Кант. *Тобі, кума, пора готовати пєлюшки.* Грн. Калач. *Дітей в пєлюшки закутували і в поле с собою брали.* Клб. Лиск. *Дитина сидить у пєлюшках.* Ломы Вороб. *Я полєла огород, старша систра дітей кішила. А Оля, старша була, ця пєлюшки тирє.* Срк. Бутур. **Повсеместно.**

ПЕЛЬКА, -и (груб.). Горло, глотка. *Напєкла такого хлїба, шо й в пєльку ни вб'єси, ни в'єси.* Стгл. Бог. *Заткни пєльку!* Стгл. Бог. *Хлїб такий, шо й у пєльку ни вткєши.* Ломы Вороб. *Шість годів роблю на чужєу пєльку.* Нвтл. Вороб.

ПЕНЯТЬ, ПОПЕНЯТЬ. Упрекать, упрекнути; говорить, наговаривати напраслину; выражать недовольство. *Нічього пєняти на другєх, коли сам вєшуват.* Грн. Калач. – *Ну шо, тебе дужє дяли?* – *Та не, так, трошки потєчили.* Стгл. Бог. *На сі зря пєвїли, вона ни виновата.* Крн. Остр. *Конєх на Вас тєв; Ви розришили йому дати коний.* Бчк. Петр. *Тоді жє пєвїли на його зря.* Екстр. Лиск. *На сі зря пєвїли, вона ни виновата.* Крн. Остр., Змс. Петр.

ПЕРВАК, -а. 1. Первоклассник. *Сєйгод і пєрвакї, мабудь, ни будє – дїтей нима.* Стгл. Бог. Бчк. Петр., Змс. Петр. 2. Самогон, полученный в самом начале гонки; то же, что первач (прост.). *Кажєн дєнь самогон гонє, та цє і пєрвак.* Енд. Сємїл.

ПЕРВЕНЕЦЬ, -ця. Первый. *Вибрала учьора огуркі – пєрвинци.* Грн. Остр.

ПЕРВІСТКА, -и, **ПЕРВІТКА**, -и, **ПЕРЕВІТКА**, -и. 1. Первоцвіт. *Корова – пєрвістка. Тилиця, пєрвий оть-ол. Пєрєа дитина – тєжє називають.* Стгл. Бог. 2. Первоцвітка. *Ну вобїцє коров називають пєрвістка. Кажуть, дєярка набрала пєрвісток самєх.* Стгл. Бог. *Старїша корова дєрокїши стєс, чїм пєрвістка.* Лєв. Павл. *У нас пєрвістка, і молака дєс мало.* Грн. Калач. *У колєзі було тєрдцятє п'ятє голєв пєрвісток.* Ст. Крн. Петр. *У нас корова – пєрвітка, отилилась пєрвим тєлям.* Ольх. См. тажє пєрволїтка.

ПЕРВІСТОЧКА, -и. Уменьшит.-ласк. к **пєрвістка**. *Нам пєрвісточка нужна, шоб сіна мєньчє готовити.* Бчк. Петр.

ПЕРВО, нар. Сначала. *Пєрво я пішла до систри – рєскавала.* Алф. Н.-Хоп. *Він пєрво ни признєвєвся.* Стгл. Бог. *А тоді вїшєють рушник коло покєйника (пока он в дємє), і висить вїн сєрок днєв, а тоді, хто пєрво прїидє, тєму оддають цє полєтенцє.* Лєв. Подг. *Пєрво мамка жєла з нима.* Срк. Бутур. **Повсеместно.**

ПЕРВОЛІТКА, -и. То же, что **первістка** 2. *Перволітка привила рябе тила.* Бл. Пльб. Остр.

ПЕРДУН, -а. 1. О человеке, который часто со звуком портит воздух. *Йди віциль, пирдун!* Стгл. Бог. *Куди він, старий пирдун, між люди лізе? Сидів би вже дома.* Бчк. Петр. 2. Вид рогоза, который вырывается с громким звуком. *То рогоз, а то пирдун, отут є разлиця.* Стгл. Бог.

ПЕРЕБАРЛОЖИТЬ, сов. Смешать. *Свині, каже, пирбарложили все та повикадали.* Грм. Кант. *Шо ти ото в скрині все пирбарложив – шо ти там шукав?* Стгл. Бог.

ПЕРЕБЕРДІТЬСЯ, сов. Истошнать, иметь видимые признаки недоедания. *Корова совсім пирбердилась.* Крп. Остр. *Карова сегодні пирбердилась.* Бл. Пльб. Остр. См. также **перепадаться**.

ПЕРЕБИРАТЬ. ♦ **Перебирать харчами.** Быть привередливым в еде. *Ти дивись, який барш, харчами пирбирає.* Стгл. Бог.

ПЕРЕБ'ІР, -бору. Привередничанье (разг.). *За пирбори та підши у поле.*

Мрч. Ольх. *За пирибір Бог дає надобір (пог.).* Стгл. Бог.

ПЕРЕБОВТУВАТЬ, ПЕРЕБОВТАТЬ.

Перемешивать, перемешать; взбалтывать, взболтать (о чем-то жидком). *Ни пиривовтуй [кисле молоко], шоб воно було грудочками.* Змс. Петр. *Шо ото ти заліз в кострулю, все пиривовтав...* Стгл. Бог., Мрч. Ольх.

ПЕРЕБУВАТЬСЯ, ПЕРЕБУТЬСЯ.

Переобуваться, переобуться. *Пиривуюсь, а то ноги померзли.* Стгл. Бог. *Пиривуйайся швидче, раз ноги померзли.* Мрч. Ольх. *Куди ти в цих тухлях? Пиривуйай он в тапочки.* Бчк. Петр. Повсеместно.

ПЕРЕВАЖУВАТЬ, несов. Иметь больший вес. *Пописла посидку здавать, а она пириважусе, так прийшлось надбирать.* Плк. Бог. *Посунься, а то цей край пириважусе...* Змс. Петр.

ПЕРЕВЕРТАТЬ, ПЕРЕВЕРНУТЬ.

Переворачивать, перевернуть. *Треба пиривиртати сіно.* Грп. Калач. *Пиривирні піріжки на другий бік, шоб лучше пропиклись.* Стгл. Бог. Ср. **перекидать**?

ПЕРЕВЕРТЕНЬ, -тя. Превратившийся во что-то, не свойственное первоначальному состоянию. *Балака, як перевертень.* Крп. Остр. *Ми й ни українци, і ни руські, а якісь пиревертні.* Стгл. Бог. *Вивила квочка якогось перевертня.*

Мрч. Ольх.

ПЕРЕВЕСЛО, -а. Свясло. *Приготовили пиривесла.* Ектр. **Лиск.** *Скрути одно пиривесло і хвать.* Крп. Остр. *Я буду пиривесла крутить.* Ломы **Вороб.** *На пиривесла саме лучча солома житна.* Лев. Павл. *Снопи кукурузи я всігда пиривеслами в'яжу, а дротнюлю пагано.* Кльб. **Лиск.** *Надзіла мати багато пиривесел в'язати кукурузу.* Бл. Пльб. Остр. *Його це треба зуміть скрутити – те пиривесло.* Стгл. Бог. Повсеместно. ♦ **Як на свіше перевесло.** Об одежде, украшениях, которые совершенно не подходят. *Шо ти оце начатила, воно на тебе, як на свінс перевесло.* Урыв Остр.

ПЕРЕВІД, -воду. Пустая трата. *Кормили, кормили тих поросят, а з їх ніякого толку, міки пиривід харчам.* Стгл. Бог.

ПЕРЕВОДИНА, -и. Стропило. *Іділази пириводини на хату.* Бл. Пльб. Остр.

ПЕРЕВОДИТЬ, ПЕРЕВЕСТИ¹, сов. Переводить, перевести. Повсеместно.

ПЕРЕВОДИТЬ, ПЕРЕВЕСТИ², сов.

1. Испортить. *Ни зміси шить, так ни бирись, а то так – міки матерію пириводить.* Стгл. Бог., Змс. Петр. 2. Утратить, не предпринимая необходимых действий, не создавая условий. *В тебе немає смитати на запуску? А то я свою пиривила.* Стгл. Бог., Змс. Петр.

ПЕРЕГАВРАТЬ. Сов. к **гаврать**. *Корова сіно с соломою усе пирисаврала.* Крп. Остр. *Свині кором весь пирисаврала, а тепер ни ідять його, інішого просять.* Стгл. Бог.

ПЕРЕГАЧУВАТЬ, несов. То же, что **гатить**. *Гатки порвало, і мелниця ни меле.* *Перегачують річку чі ерок.* Стгл. Бог.

ПЕРЕГВАЗДАТЬ, сов. (экспр.). Перепахать. *Усю пасуду пирисваздав.* Бл. Пльб. Остр., Стгл. Бог.

ПЕРЕГОДИТЬ, сов. Переждать, сделать паузу. *Ти*

трошки тиригоди, а тоде оп'ять. Урыв Остр., Стгл. Бог., Змс. Петр.

ПЕРЕГОДЯ, нар. Вскоре, спустя некоторое время, немного погодя. *Пирегодя і она прийшла.* Ектр. Лиск. *Трошки тиригоди начнем писать.* Крп. Остр. *У горат пойдим тиригоди.* Бл. Плб. Остр., Стгл. Бог.

ПЕРЕГОН, -у. Обезжиренное путём перегонок или снятое молоко. *Корову держуть, а тиригон п'ють.* Бчк. Петр. *Тыляті с хвирми возе тиригон, пос.* Стгл. Бог.

ПЕРЕГУЛИНА. ♦ *Перегулина земля.* Залеж, ценива. *Перегулина земля с.* Енд. Семил.

ПЕРЕДОЙ. ♦ На передой (буть). О корове, которая осталась после отёла один год яловой и продолжает доить. *Лиса корова на тиридой.* Стгл. Бог., Змс. Петр. Ср. *напередий.*

ПЕРЕДРЮКАТЬ, сов. Пересучить. *Пиридрюкала клачкі на дрочку.* Бл. Плб. Остр.

ПЕРЕЙМАТЬ, **ПЕРЕЙНЯТЬ**. Перехватывать, перехватить во время движения. *Корова побігла – треба тириймаць.* Грн. Калч. *Корова двір пройшла – тільки коло*

магазина тирийовіа. Стгл. Бог. **Повсеместно.**

ПЕРЕКАЗИТЬСЯ, сов. **ПЕРЕБЕСИТЬСЯ**. *Він тириказівся.* Бл. Плб. Остр. *Пириказівся, втихомирився.* Стгл. Бог.

ПЕРЕКАЗУВАТЬ, **ПЕРЕКАЗАТЬ**. Сообщать, сообщить с какой-либо okazjiей. *Хлопець же амер, тириказали.* Стгл. Бог. *Кажуть, шо тириказували, а нам нікто нічого ни сказав. Ни знаю, с ким вони тириказували.* Стгл. Бог., Змс. Петр.

ПЕРЕКАСАВУРИТЬСЯ, сов. (неодобр.). Скривить губы, испытывая оскомины, выражая недовольство и т.п. Стгл. Бог. См. также **перекосоротиться**.

ПЕРЕКИДАТЬ, несов. 1. Сов. **ПЕРЕКИДАТЬ**. Перебрасывать, перебросать. *Пирикидай оті дрова в сарай.* Стгл. Бог. **Повсеместно.** 2. Сов. **ПЕРЕКИНУТЬ**. Переворачивать, перевернуть, опрокинуть. *Відро тириканули.* Шпш. Ольх. *Трянку видавила у тазік, а тазік тириканула.* Стгл. Бог. *Пирикидай уже цей листок (каліндаря), уже цей день пройшов.* Стгл. Бог. *Хто це глечік тирикнув?* Ектр. Лиск. *Тіки нівеста сіла і жиних, коний виводили... так они як стали на дуби, пирики*

'нули усе на світі. Грм. Канг. **Повсеместно.**

ПЕРЕКЛАДАТЬ, **ПЕРЕКЛАСТИ**. Перекладывать, переложить. *Положили в гроб. Не, сначала ни в гроб, а на лаву сначала. После, як уже гроб зробили, тоді уже в гроб його тириклали.* Мрк. Кам. *Груба димить, треба тирикладать.* Стгл. Бог. **Повсеместно.**

ПЕРЕКОСОБОЧИТЬСЯ, сов. Стать несимметричным, сильно искривиться, изогнуться. *Іде тирикособочілась – в боці болить.* Стгл. Бог. *Щось у нас ворота тирикособочілись. Хто б поправив...* Змс. Петр. См. также **перехнибиться**.

ПЕРЕКОСОРОТИТЬСЯ, сов. (неодобр.). То же, что **перекасавуриться**. *І ото тирикосоротиця – везе її ни так.* Стгл. Бог.

ПЕРЕКРИВЛЯТЬ, **ПЕРЕКРИВИТЬ**.

Передразнивать, передразнить. *Я кричу, а луна мене тирикривля.* Грн. Калч. *Бісів хлопців обізательно каждего ото тиридражне, тирикриве.* Бчк. Петр. *Кацап – обідне названня москаля.* *Пирикривля москаля.* Лгв. Бог.

ПЕРЕКРИША, -і. Верхний венец сруба в доме. *Завтра*

тирикришу положимо. **Ломы Вороб.** *Ізложили тирикришу і поставили крокви.* Бл. Плб. Остр.

ПЕРЕКУЙОВДИТЬ, сов. Перемешать, перепутать. *Шо ти тут шукала, шо усе перекуйовдила?* Урыв Остр., Стгл. Бог. Ср. *куйовдиться, закуйовдить.*

ПЕРЕЛАЗ, -а. Место в плетне, где его можно переступить, перелезть (обычно более низкое, с приставленной колодой). *Я бачила, як він її чирез тириаз тирикажував.* Стгл. Бог. *Там треба зробити тириаз, щоб ходити напруму.* Змс. Петр. ♦ *Як кучоמו на перелазі (везе).* О случаях невезения. *Ага, везе. Як кучоמו на тириазі.* Стгл. Бог.

ПЕРЕЛІНКА, -и. Отрезная верхняя часть платья, рубахи. *Дівчинці пошили плаття с красною тирилинкою.* Реп. *Шила кохту с тирилинкой.* Крп. Подг. *У мужика сорочка була з вишатою тирилинкою.* Крп. Остр., Стгл. Бог.

ПЕРЕЛЯК, -у. То же, что **ляк**. *Це йому с тириляку зробилось, він дуже тирилякось.* Стгл. Бог. См. также **переполох**.

ПЕРЕЛЯКАТЬ (-СЯ), сов. Испугать (-ся). *Диму повно,*

полум'я. *Пирилякався ото...*
Стгл. Бог. Ти помниш, як ми пириляка 'лись... так ми с тобою всі молитвочки вспомнили. **Влс. Гриб.** Бачім — німі, пирилякалися. **Блг. Подг.** Ох, я так пирилякався. **Кри. Остр.** Несов. лякати(-ся). См. также вилякати(-ся).

ПЕРЕМАГАТЬСЯ, *несов.*
 Не поддаваться болезни, слабости; то же, что перемогатися (разг.). *Дньом це яось тиримагалася, а к вечеру...* **Стгл. Бог.**

ПЕРЕМІСТИТЬ, *сов.*
 Заменить, дать взаимы на определённый срок. *Як таке, шо край треба, так сусіди позичють, тиримістять.* **Стгл. Бог.** *Перемістить*, кум, сслі можите. **Бчк. Петр.**

ПЕРЕМІШАТЬ, *сов.* 1. Смешать. **Повсеместно.** 2. Помешать. *Вдарила б, ну мужик отой тиримішав.* **Стгл. Бог.**

ПЕРЕМЛІТЬ, *сов.*
 Перетомиться (о пище). *Борць тиримлів, став як шліста.* **Стгл. Бог., Змс. Петр.**

ПЕРЕМОВЧАТЬ, *сов.*
 Промолчать, смолчать. *Хай би тиримовчала трохи.* **Кри. Остр.** *Та то така — ніколи ни тиримовче.* **Стгл. Бог., Змс. Петр., Урыв Остр.**

ПЕРЕМЬОТ, -а.
 Поперечная балка, служащая связью между стенами избы, сарая и т.п. *У сарай тиримьот поламався.* **Ломы Вороб.**

ПЕРЕОРЮВАТЬ, **ПЕРЕОРАТЬ**. Перепахивать, перепахать. *Дорогу тирирорали, шоб в сосну ни їдиши.* **Стгл. Бог.** **Повсеместно.**

ПЕРЕПАДАТЬСЯ, **ПЕРЕПАЅТИСЬ**. Худеть, похудеть, истощать. *Стоить тирипалася, як дошка [корова], а виганять ніззя — хвора.* **Бчк. Петр.** *Корова дуже тирипалася.* **Гри. Калач., Стгл. Бог.**

ПЕРЕПАСКУДИТЬ, *несов.* (экспр.). Перегадить. *Все кругом тирипаскудили.* *Хазяї...* **Стгл. Бог., Стгл. Бог.**

ПЕРЕПЕЛИЦЯ, -і.
 Перепёлка. *Он, дивись, з жита вилуркула тирипелиця.* **Ектр. Лиск.** *Я колись тирипелицю підкосив.* **Стгл. Бог., Змс. Петр.**

ПЕРЕПЕЛЯЧИЙ, -а, -е.
 Перепелиный. *Каже, полєсні тирипеличі яйця.* **Стгл. Бог., Змс. Петр.**

ПЕРЕПИНАТЬ, **ПЕРЕПНУТЬ** (**ПЕРЕП'ЯСТИ**). Перегораживать, перегородить; преграждать, преградить; поставить какую-либо преграду. *Двері лозиною тирин'я, знак*

той, шо нима нікого у хаті. **Стгл. Бог.** *Тирин'яв ерок.* **Лєв. Павл.** *Раньче хати ни запирали: тирипинєи лозинкою — і все.* **Змс. Петр.** *Свазьба як їде, а її дорогу чім-небудь тирипиняють, шоб чярку піднісли.* **Стгл. Бог., Бчк. Петр.**

ПЕРЕПИНЯТЬ, **ПЕРЕПИНИТЬ**. Останавливать, остановить; прерывать, прервать. *Дай хлопцїи сказати. Чого ти тирипиняєши?* **Стгл. Бог.** *Конї як понїсли, так єлі-єлі тирипинїли.* **Стгл. Бог.**

ПЕРЕПІТУВАТИ, *сов.*
 Переспрашивать. *Шо ти десять раз тирипитуси? Їди вже.* **Стгл. Бог., Змс. Петр.**

ПЕРЕПІНИТИ, *сов.* (переп.) Переслонявить. *Зубів нима, так ни веризеш [огорк], а так... тирипіниши тіки.* **Стгл. Бог.**

ПЕРЕПІЧКА, -и, **ПЕРЕПЕЧКА**, -и. 1. Лепёшка, испечённая на сковороде, накрытой также сковородой. *На завтрік мати всіла перепічку стикти.* **Лєв. Павл.** 2. Сдобная булка, лепёшка. *Помаж пер'епічку маслом.* **Кри. Остр.** *Поминати саме лучче, як своє іспечєне.* *Пишечки такі маленькі тикли*

і їх медом мазали і розносили. *А тоді їще як: тикшу — у нас казали перепічка — вилику перепічку ничуть і потом на кусочки її ламають і оце оцим поминають.* **Ттр. Кант., Підг. Рос.** 3. Пышка из кислого теста. *Я сьогодні перепічок натикла.* **Грг. Подг.** 4. Отдельная круглая буханка хлеба. *В магазин привїзли перепічки.* **Кри. Подг.** *Стикла сьодня одну перепічку.* **Дрк. Рєп., Ольх., Кми. Остр., Блг. Подг.** 5. Плоский круглый хлеб, худшего вида и качества, чем паланиця. *Се в мєни не оладї получились, а якісь перепєчі.* **Урыв Остр.**

ПЕРЕПОЛОХ, -у. Испуг. *Тириполох називають, испуг.* **Алф. Н.-Хоп.** + **Переполох(и)** **в**иливать. Народный способ лечения испуга с помощью растопленного воска, который льют на воду и по нему удаивают причину испуга. *...ворожка. Она ворожить, виливать тириполохи, із испугу.* **Мрк. Кам.** *Малим дітям, як злякаюця, тириполох виливають.* **Клб. Лиск.** *Хвїтисїяна виливала тириполох, бїльш нїкто.* **Стгл. Бог., Алф. Н.-Хоп.** **Ср. ляк, переляк.**

ПЕРЕПРАШУВАТЬСЯ, ПЕРЕПРОСИТЬСЯ, *сов.* Менятися, поменятися

срокami в очереди, в порядку которой пасут скот хозяева. *Перепросиця на цей раз об'язатибно нужно – гостей проводим хочь, а тоді отпасем.* **Бчк. Петр.** Коров пасти прийдиця с кимсь тирипуауаця. **Стгл. Бог.**

ПЕРЕПСУВАТЬ, *сов.* Перепортити. *Все баракло тирипуауа. Це туби ни дома, ни дам портити всци.* **Бчк. Петр., Стгл. Бог.**

ПЕРЕПУГИ, -ів, *мн.* Утолщения в виде узелков на нитке. – *Або нитки ото такі: тирипуги, самі тирипуги. – А шо це таке – тирипуги? – Тирипуаки. Примерно, нитка, так ким'яшками. І називаюця тирипуги.* **Стгл. Бог. Ср. поресліво.**

ПЕРЕПУСТИТЬ, *сов.* Пропустити, упустити. *Єсли ти сорок день тирипустиш, то то таке – ти ни поминала.* **Грм. Кант.**

ПЕРЕРВА, -и. Промежуток между домами. *Я шевидко дойшов до пирерви.* **Крн. Остр.**

ПЕРЕРІЗ, -а. Круглий чан для воды. – *Де наш тириріз? –*

Та в хаті стоить. **Птр. Павл. Ср. перетирок.**

ПЕРЕРУБ', -а. То же, что лага. *Там тирируби кринкі лизжать.* **Ломы Вороб.** В домах делуюця тирируби. **Пск. Петр.**

ПЕРЕРУБ', -а. Репсінки. *Переруб заварювала бабушка. Це рани лічс, такий реп'яшок називасця, викидає довгий батіг і цвіте, тоді реп'яки пов'язуюця.* **Шрм. Рос.**

ПЕРЕСИП, -а. Перекат на реке, отмель, коса. *На тириесапах цілий день жарився.* **Бчк. Петр.**

ПЕРЕСТРИБНУТЬ, *сов.* Перепрыгнуть. *Начінають стрибать, де можно тиристрибнуть, щоб додому дойти, щоб у хату дойти, в воду ни влізти. А один год така вода була, шо до порога підійшла.* **Калач.** Чи ти тиристрибнеш чіриз бурун. **Реп.** Та де там міні тиристрибнуть – я вже свос отстрибала. **Стгл. Бог.**

ПЕРЕСТРІГА, -и. Шерсть второй стрижки. *Тиристрига піде на валянки.* **Ломы Вороб., Щуче Лиск.**

ПЕРЕСТРІВАТЬ, ПЕРЕСТРІТЬ, *Встречать, встретить в пути, выйти наперсрез.* *Свальбу тиристрилі*

двоє мужиків, тирипули дорогу вирьовкою, прийшлось дружці напувать їх водкою. **Лев. Павл.** *Оце колісь іду – тиристрива коло магазина: шо це ви до нас ни ходите?* **Стгл. Бог.** *А як уже обратно ідут, уже з нівстною, туди уже начінають тиристривать: тиригорожують же дорогу або соломи кладуть...* **Грм. Кант. Повсеместно.**

ПЕРЕСУВАТЬ(-СЯ), ПЕРЕСУВУВАТЬ(-СЯ), ПЕРЕСУНУТЬ(-СЯ), *Передвигать(-ся), передвинуть(-ся).* *Тириисунь стиа у другий угол.* **Крн. Остр.** *Діду, тириисунь отуди на край, я тут постіль поправлю.* **Стгл. Бог.** *Чього ти тириисовуєш – ти міні ни міншаси.* **Бчк. Петр. Повсеместно.**

ПЕРЕСУХА, -и. Возвышенное место, не заливаемое водой. *В яком місті бугорок, де вода ни заливає, – це тирисуха.* **Ср. засуха. Блг. Подг.**

ПЕРЕТІКА, -и. Межа между соседними участками. *Шоб с сусідами ладити, низя за перетику на городі зализити.* **Лев. Павл.**

ПЕРЕТІРОК, -рка (устар.). Большая деревянная кадка, в

которой зимой купается вся семья. *А ми сьогодні тиритирок гріймо!* **Лев. Павл.** *Було, в тиритирку як напарися...* **Пск. Павл. Ср. переріз.**

ПЕРЕТОЙ..., *сов.* Слово, заменяющее не подобранный по смыслу глагол. *Дикі свині кукуркузу тиритой... і огород зрили.* **Стгл. Бог.**

ПЕРЕТОКА, -и. 1. Овца, остающаяся год или два без ягнѣнка. *Осінню тиритоку заріжимо.* **Ломы Вороб., Бчк. Петр.** 2. Шерсть с такой овцы. **Бчк. Петр.**

ПЕРЕТОЛОЧИТЬ, *сов.* Истоптать. *Корови в траву зайшли – всю тиритолочили.* **Бчк. Петр. Повсеместно.** *См. также толочить, потолочить.*

ПЕРЕТОЧИТЬ, *сов.* Изгрызть, источить в труху. *Поїхали горох порушимо, а то оті жуцьки увесь його тириточуть.* **Ольх. Минай все насіння тириточили. **Стгл. Бог.****

ПЕРЕТРОЩИТЬ, *сов.* (неодобр.). Переломать, перебить, переколотить. **Стгл. Бог.** *См. также потрощить.*

ПЕРЕТРУСИТЬ, *сов.* 1. Перегрести. **Повсеместно.** 2. Сделавь капитальный ремонт дома. *Хату тиритрусити.* **Енд. Семил., Стгл. Бог.**

ПЕРЕХВОРАТЬ, *сов.* Переболеть. — *Я вже пирихворав. — Пирихворав, так захвораси завтра.* Стгл. Бог. *Ми оце гріном всі пирихворали.* Мрч. Ольх. Повсеместно.

ПЕРЕХИЛЯТЬ (-СЯ), ПЕРЕХИЛІТЬ (-СЯ). Перегибать(-ся), перегнуть(-ся); наклонять(-ся), наклонить(-ся). *Ану пирихились — пошукай отам за кроваттю.* Стгл. Бог. *Тихенько пирихилий, а то розоялш.* Змс. Петр. Ср. нахилять.

ПЕРЕХИЛЯТЬ, *сов.* Очень проголодаться, истощать. *Чи ви вже так пирихляли, що ни можити подождать до обід?* Стгл. Бог. Ср. охлять.

ПЕРЕХНЯБИТЬСЯ, *сов.* Перекоситься в гримасе, склониться набок. *Шо ти за кривляка — день диньский ходиш пирихнябився!* Лев. Павл. *Чього ти пирихнябився — чи шо болит?* Стгл. Бог. Ср. **перекасавуриться, перекосоротиться, перекособочиться, ПЕРЕХОВУВАТЬ, ПЕРЕХОВАТЬ.**

Перепрятьвать, перепрятьать. *І оце куди ни переховаво, і скрізь найде.* Стгл. Бог. *Пириховуй —*

ни пириховуй, кому треба, той найде. Змс. Петр.

ПЕРЕХОЖУВАТЬ, *несов.* Вынашивать телёнка дольше предполагаемого срока. *Дивись, че ще такого ни було, шоб пирихожувала так довго корова.* Стмл. Петр., Стгл. Бог.

ПЕРЕХРЄСТЯ, *мн.* Прутья, скрепляющие лапки сохи. *Погнулись пирихрєстя.* Рен.

ПЕРЕЦЬ, *-цю.* Перец. **ПЕРЕЦЬ**. ♦ *Хай йому перець.* То же, что хай йому грець. См. грець. Стгл. Бог.

ПЕРЕЧЕПИТЬ, *сов.* Поставить подножку. *Вона його пиричепила, він упав...* Стгл. Бог., Змс. Петр.

ПЕРЕЩИКНУТЬ, *сов.* (устар.). Сделать вытачки. *Карсет по талії пирищикнула.* Крн. Остр.

ПЕРЕЯРКА, *-и.* Годовалая овца. *У сусіда здохла пириярка.* Бл. Пльб. Остр.

ПЕРІЩИТЬ, *несов.* Хлестать (о сильном дожде). *Доц пірище аж пацить.* Стгл. Бог. Ср. **оперіщити.**

ПЕРСІНЬ, *-я.* Кольцо, соединяющее лезвие и рукоятку косы. *Ни зуміли надіть на косу персінь.* Бл. Пльб. Остр.

ПЕРТАМОНЄТ, *-а* (устар.). То же, что пертаманст. *Она взяла пертамонєт.* Пив. Рос.

ПЕРТИ (-СЯ), *несов.* (экспр.). Переть (прост.). 1. Идти, двигаться, не считаясь с препятствиями, ломиться. *Куди ти прєся — тут уже й біс тебе вже кісно.* Бчк. Петр. 2. Нести, тащить что-то громоздкое, тяжёлое. *Шо ти прєси таке важке?* Ст. Крш. Петр. 3. Красть, воровать. *Та він з роботи чього тіки ни прє.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ПЕРЦЄ, *-я.* См. пірце. **ПЄСИК**, *-а* (устар.). Прядь волос. *Причіши свої пєсики.* Рен.

ПЄСІ, *-ів, мн.* (устар.). Волосы. *Прилизала пєсі на проділь.* Крн. Остр.

ПЄСІК, *-а* (устар.). Висок. *Сідой пєсік у Миколи.* Бл. Пльб. Остр.

ПЄТРА, *неизм.* (религ.). День памяти св. апп. Петра и Павла, 12 июля. *Висново, в маю місяці як наине зузуля кувать і кує до Петра.* Стгл. Бог. *Сьгодні празник, Пєтра.* Змс. Петр.

ПЄТРИТЬ, ДОНЄТРИТЬ (экспр.). Понимать, соображать, додуматься, сообразить. *Він ще нічього ни пєтре.* Пдг. Рос. *Я в цьому ділі нічього ни пєтро.*

Стгл. Бог. *Он оно шо, а я й ни донєтрив...* Стгл. Бог.

ПЕТРІВ. ♦ *Петрів батіг*, петрового батога. Цикорий. *Петрів батіг от печіні, од жузудка.* На городі єсть. Лев. Павл., Стгл. Бог.

ПЕТУХ, *-а.* Петух. **Повсеместно.** См. также **півень, кочет.**

ПЕТУШОК, *шка.* 1. Уменьшит. к **петух.** **Повсеместно.** 2. Ирис, саплатик. *Це петушки — півники, голубеньким цвітуть.* Бабушка на кладбищі насадила. Шрм. Рос. См. также **півник** 3.

ПЕЧЕРІЦЯ, *-і.* Шампиньон. *У нас є красючкі, отьонки, а пичириця — це сама сладка.* Евд. Семил. Дунько, *ти б пішла пичириць нарвала.* Грн. Калач. *Ходім у ліс за пичирири.* Ломы Вороб. *На гумні вирасли пичириці.* Бл. Пльб. Остр. *Лила з роботи і по путі в садку пичириць нарвала.* Кльб. Лиск., Экстр. Лиск., Стгл. Бог., Крн. Остр., Рен.

ПЕЧИНА, *-и.* Отвалившийся кусочек глины со свода печи. *Челюсти в ніч треба підмазати, а то того й дивись, шо пичіна в борщ упале.* Стгл. Бог. Ср. **шпаруна.**

ПЕЧИЩЕ, *-а.* Место на бывшем дворе, где стояла

печь, и сам двор. За глухою стіною — печіще. Колись хата стояла. У нас по слободі самі печіци. Стгл. Бог. Треба собі заявлення подавати на домік, хай зроблять отут домік на печіци. Стгл. Бог. Пів току печіце захвачоє, там нічого ни росте. Бчк. Петр. Ср. дворица.

ПЕЧУРКА, -и, **ПЧУРКА**, -и. Небольшая ниша снаружи русской печи для хранения и сушки мелких вещей. Палажска у пчурку сушить варгі. Бл. Пль. Остр. Положи сірники на пчурку. Ломы Вороб. Сірники лизать у пчуркі. Дрк. Рев. В пчурці стояв вутюг. Рев. Пошукай, отам, наче, в пчурці сірники були. Стгл. Бог.

ПЕРТОЧКА, -и. Конопляная нательная вышитая рубаха. Раз перточка, значить, авшавана. Енд. Семил.

ПЕЧЬ, -і. См. піч

ПЕШКАДРА́ЛОМ, нар. (экспр.). Пешком. І прийшлось нам тоді чухрать пешкадралом. Грн. Калач., Стгл. Бог.

ПЕШКІ, нар. См. пішки.

ПІДЗОР, -а. См. підзор.

ПІДРЯ́ДДЯ, -я. Пропук при косьбе. Підряддя... Неправильно косу бере, остасдри нит косою. Кль. Лиск. Менше підряддя бросай, когда косиш. Лек. Лиск.

ПІДХВА́БРИТЬ, сов. См. підхвобриць.

ПІКА, -и. Лицо. На тіці він рябомизий, ластів'ячий. Стгл. Бог. Як він і піку затулив і міже хлопців захищався. Кре. Петр. Ото він, Іван, пішов на рибалку. Шо там дома і скотина, і все... Ото піка таха, як мазниця. Стгл. Бог. Витри піку, он на лобі шось у тебе і на щойі. Ольх. Туди становиця пікою до того вузла і кажє... Прв. Калач. На піку гарний. Н. Икр. Лиск. У тебе піка в сажі. Жли. Рос. У тебе уся піка вимазана. Ломы Вороб. Повсеместно.

ПІКА́ТИЙ, -а, -е. Полнощипий. Дівчина погна, піката. Крп. Подг. Мальчик пікатий. Крп. Подг. Дуже піката Анюта. Нзр. Ольх., Стгл. Бог.

ПІЛ, -у (устар.). Пыль. Дивись скии пилу та павутини по вузлах. Стгл. Бог.

ПІЛІ́ПШКА, -и. Период Рождественского поста. Та же, **ПІЛЮ́ГА**, -и. Пыль. Ану йдіть с хати — дивіця, яку пілюгу підняли. Стгл. Бог. Вітир піднявся, пілюгу пісе по вулиці. Бчк. Петр. Прибири валянки, хай пілюгою ни припадають. Мрч. Ольх. Дуже багато пілюги. Трп. Лиск. Повсеместно.

ПІЛЮ́ЖИТЬ, **НАПІЛЮ́ЖИТЬ**. Поднимать пыль, пылить, напылить. Та чі побризкай чі шо — дивись, як ти напильжис. Стгл. Бог., Змс. Петр.

ПІЛЮ́КА, -и, **ПІЛІ́ЯКА**, -и. Большое количество пыли; то же, что пылица (разг.). Дивись, яка пілюка скрізь, як наче тут зроду і ни вбиралоє. Стгл. Бог. Вітир яку піляку підняв. Бчк. Петр. Піляки, смітнику в хаті багато. Ксп. Кант.

ПІ́ЛЬНО, **ПІ́ЛНО**, нар. (устар.). Внимательно, пристально (смотреть). Так пільно дивіця... Стгл. Бог. Куди ти задивилась так пільно? Екрп. Лиск. Так

мабуть, у Пили́півку... Стгл. Бог. См. также хвилики.

ПІЛІ́ПШВ́СЬКИЙ, -а, -е. Придагат, от пили́півка. Пили́півський вечір. Рев. Пили́півський піст. Стгл. Бог. Пілно дивіця на нас. Крп. Остр. Чього ти так пільно дивися? Свр. Подг.

ПІР, -у. См. пір.

ПІ́РСКАТЬ, несов. Фыркать. Коні пирскають, як воду п'ють. Стгл. Бог. Ср. приснуть.

ПІ́САНКА, -и. Крашеное яйцо. На Паску дожні быть писанки. Хрп. Калач.

ПІ́СКАВКА, -и. Малёк пескаря. Сміх один, а ни рибалка: піскавок наловив десь. Бчк. Петр. У ноги піскавки пікаюця. Стгл. Бог.

ПІ́СКЛІ́Я, -і. О тшедуином человеке; ребёнке. Тае було піскля, віріє, це і парубок який полуцівся. Бчк. Петр., Крп. Остр.

ПІ́СКЛЯТИ, -лят (-ів), *мл.* Мелкие трещинки на коже рук, ног; то же, что цыпки (разг.). На руках завился піскляти. Екрп. Лиск. У його на ногах піскляти завилсь. Ломы Вороб. У дитини піскляти на ногах, а мати хочь би глянула. Бчк. Петр. Помени броди, а то піскляти

завидуция. Пск. Павл. Було, босяком. Ноги чорні, як оце ботики. Порепані, тисклияті. Змс. Петр., Стгл. Бог. См. также ципка.

ПИТА́ТЬ, СПИТА́ТЬ. Спрашивать, выспрашивать, спросить. Знас циган дорогу, та ще питає (пог.). Стгл. Бог. Прийшов і питає. Блг. Подг. Він нічого ні сказав, а я ні спитала. Змс. Петр. Спитай дедушку: пойдити літом рибку ловить? Стгл. Бог. Він міні приснився, а я у його питаю: що там, як він там. Чрк. Павл. Я Свету спрощу, що він у неї питає. Мрч. Ольх. См. также спрашувать. Повсеместно.

ПИТЬ, несов. Выклевывать молодые зёрна подсолнуха (о воробьях). Одбою нима од горобців: п'ють сояшники. Бчк. Петр.

ПИХАТИЙ, -а, -е (устар.). Важный, высокомерный, надменный. Сидить... пихатий, і через зубу ни плоне. Стгл. Бог.

ПИХКАТЬ, несов. Время от времени более интенсивно испускать огонь, жар. Шо воно ото в грубі так пихкає? Стгл. Бог. Сидить потиросою пихкає. Бчк. Петр.

ПИХОРНУТЬ, сов. (экспр.). Сильно толкнуть. Пихорни її, щоб она ни някала. Ектр.

Лвск. Як пихорнула носком відро, оно так і покотилось. **Кри. Остр.** См. также шинхорнуть.

ПИХТЕ́ЛО, -а. Блюдо, приготовленное из желудка животного, начинённого ливером. Завтра пихтело будимо їсти. Ломы Вороб.

ПИХТИ́РЬ, -я. О толстом, неповоротливом человеке. Лижить, пихтирь, на лжсанці.

Кри. Остр., Бчк. Петр.

ПИХТО, неизм. ♦ Дід Пихто. Никто (в ответе на вопрос при переспрашивании). – Хто? – Хто, хто... Дід Пихто. Стгл. Бог.

ПИША́ТЬСЯ, несов. Стесняться, вести себя нерешительно, церемонно. Іди, свистує, сюди. Іди... тишаєся...

Оп. Подг. Їзти, гостьочки дорогі, ни тишаєтись. Стгл. Бог. Їж, чого ти тишаєся...

Бчк. Петр. Сов. записывать. **ПИШНИЙ, -а, -е.** О человеке, который пишається за столом. Який же ти пишній став. Грн. Калач.

ПИЩИК, -а. 1. Стручок жёлтой акации с вышелушенными зёрнами и особым образом расщепленный, дуя в который, можно извлекать песок. Давай я тобі пищик зроблю, будиши пицать.

Стгл. Бог. 2. Растение, нас по мижі посажена жовта окаяція, її ще пищиком називають. Мабуть того, шо із стрючків роблять пицки – пицать. Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ПИЩИКИ, -ів, чаще мн. 1. Растение ирис садовый, касатик. До бузини добав пицків, гарний букет буди. **Бчк. Петр., Стгл. Бог. 2.** Произрастающее на песках растение с жёсткими ланцетовидными листьями, идущее на изготовление своеобразных кистей для побелки – щіток. За пицками дівчаток послали на піски. **Бчк. Петр. 1** січас із пицків щітки вяжем. **Змс. Петр., Стгл. Бог.**

ПІВ... Пол... (половина). Хліба открав півбуханки та й пішов. Стгл. Бог. Повсеместно.

ПІВЕНЬ, -вня. То же, что петух. У нас же цей год науталося курчат чорних одинадцять штук, так хоро-о-о-ошні півні поросли. Стгл. Бог. 1 півень півучий, і куриця. Ти бачила таке... Стгл. Бог. У нас гарно півні співують. **Втб. Подг.** Вижили півня із сада. **Дрк. Рен.** Півень повіє курей на город. **Бнд. Кант. 1** півень говорим. **Енд. Семил.**

кустарник жёлтая акация. У Вже треті півні проспівали – значить, утро. **Грг. Подг. Повсеместно.** См. также кочет.

ПІВЗИНА, -и, ПІВЗЕНЬ, -і. Жерди, ветки, которыми укрепляют укладку сена или соломы, чтобы их не разнёс ветер. Піді нарубай півзини на стіг. **Стмл. Петр.** Півзини ще треба нарізати – стіг закачає. **Бчк. Петр.**

ПІВЗИНИ, -зин (устар.). Специальное приспособление из двух связанных вместе жердей, используемое при вымочке конопля. Півзини – две палки, туди закладали конопля, посередніи звязь. З обох сторон ликом вязали і кладуть у воду. **Урив Остр.**

ПІВІЖКИ, -(?). Вечеринка с песнями. Усі молоді збирались на півіжки. **Птр. Павл.**

ПІВНИК', -а. Уменьшит. к півень. Ох оцей півник і голосистий! Стгл. Бог. Повсеместно.

ПІВНИК², -а. 1. Луговое растение с узкими длинными листьями и тёмно-вишнёвыми цветами, по форме похожими на колокольчики. Було, на луках півників – всі луки красні. Ми їх їли, так ото рот

аж чорний. А тепер їх стало шось мало. Чи, мо, того, що вони й луки ни заливаюця...

Стгл. Бог. 2. Плод такого растения. *Ходить на луки півники рвать.* **Стгл. Петр.** См. также волник. 3. То же, что петушок 2. *Це петушки – півники, голубеньким цвітуть. Бабушка на кладвиці насадила.* **Шрм. Рос.**

ПІВЧІ, -іх, мн. Певчие, церковный хор. *Батюшка читас, півчі співають. Так гарно.* **Стгл. Бог.**

ПІД, предл. Под. *Подивись під столом.* **Стгл. Бог.** *Пудложи хоть тряпку пуд цібарку.* **Урыв Остр. Повсеместно.**

ПІД, воду. Помост из хвороста и брёвен для укладки стога сена, соломы. *Треба зробити під.* **Гри. Калач.** *Під підготовив, де снопи класти.* **Лск. Лиск., Киб. Лиск., Урыв Остр.** Ср. подок.

ПІДБИВАТЬ, ПІДБИТЬ. 1. Прибить к чему-нибудь снизу, пришить с изнанки. *Треба оці чоботи підбити, вони це хороші.* **Стгл. Бог. Повсеместно.** 2. Толкнуть под руку. *Ви міні нарощно підбивасти, щоб я пасаж писав.* **Стгл. Бог.** 3. Подсыпать в опару муки, замесив тесто

покруче. *Кісто уже, мабуть, пора підбивать, оно вже підійшло.* **Бчк. Петр., Стгл. Бог.**

ПІДБИГЦЕМ, ПІДБЕЖКОМ, нар. Очень быстро, порой переходя на бег (идти). *Опаздувала, так я всю дорогу підбігцем.* **Стгл. Бог.** *Кони бігом, а лошаата підбігцем, і ни вспівають.* **Бчк. Петр.** *Всю дорогу шов підбігцем, а все-таки опізнився.* **Ломы Вороб., Гри. Калач.** Ср. підтонцем.

ПІДБИЙ, -ю. Подкладка в одежде. *Матерії купили на підбій.* **Ломы Вороб.** См. также підбійка, підбойка.

ПІДБИЙКА, -и. То же, что підбій. *Підаий підбійку до пальта.* **Нзр. Ольх.**

ПІДБІЛЬ, -і. Лекарственное растение. Мать-и-мачеха (?). *Підбиль – особе. Когда рана буде, накрить її, она все витягас.* *Підбиль ни цвіте. Росте кущами.* **Лск. Павл.**

ПІДБОЙКА, -и. То же, что підбій. *На підбойку бири подишевшие шо-небудь.* **Бчк. Петр.** *Верх на пальті це хороший, а підбойку треба мінать.* **Стгл. Бог., Кри. Подг.**

ПІДБОР, -а. Каблук. *У чьботах підбори треба*

підбивать. **Стгл. Бог.** *одскочив.* **Реп. Одорався підбор.** **Пер. Кант.** *Ти підбори уже покривив.* **Ломы Вороб. Повсеместно.**

ПІДБРЮДОК, -дка. То же, что воли 2. *Підбрюдок висить чьот ни до землі.* **Ломы Вороб.**

ПІДВАЖИТЬ, сов. 1. Приподнять шестом, вагой. *Давай я отут підважу, а ти шо-небудь підложши.* **Стгл. Бог.** 2. Взвесить. *Підважили послыку, а она дуже важка, прийшлось надбирать, а то на пошти ни приймуть.* **Стгл. Бог.**

ПІДВЕСІЛКИ, -лок (устар.). Вечеринка молодёжи, друзей жениха и невесты, накануне свадьбы. *Мине і на підвесілки ни забули пригласить.* **Бчк. Петр., Стгл. Бог.**

ПІДВЕСТИ, сов. Подвести. **Повсеместно.** ♦ **Підвести хату** (устар.). Провести кайму жёлтой глиной (охрой) по периметру долівки. *Баба хату підвела.* **Блг. Подг.**

ПІДВЕСТИСЬ, сов. То же, что звестися. *Сядици, а тоді ни підведєся.* **Стгл. Бог.**

ПІДВІКОННИК, -а. Подоконник. *Підвіконники мінать треба.* **Стгл. Бог. У**

Доскакалася, шо підбор неї цвітти на всіх підвіконниках. **Бчк. Петр., Пив. Рос.** См. также колода, лавочка, підгон 2.

ПІДВІНЦЯ, нар. До верхней, суженной части кувшины. *Молока надоїла тіки підвінця.* **Нвгл. Вороб.** *Набрав йому глечік води підвінця і він усю випив.* **Стгл. Петр.** *Подивавсь, там нема глечіка підвінця.* **Гри. Калач., Стгл. Бог.** См. также вінце.

ПІДВОДА, -и. Конная повозка. *Там на підводі мішок ланшеї.* **Реп.** *Сіно на підводі возили. Нагружали підводу зерном і визли на ліватор.* **Нвб. Кант.** *Дід поїхав по дрова підводою.* **Стгл. Бог., Ври. Павл.**

ПІДГОДУВАТЬ, сов. Покормить ещё некоторое время, довести до оптимального веса. *Кабана це рано різать, це треба трохи підгодувать.* **Стгл. Бог., Змс. Петр.**

ПІДГОЇТЬСЯ, сов. Немного зажить, залечиться; то же, что поджигть (разг.). *Ну шо твоя вавка – підгоїлась?* **Стгл. Бог., Змс. Петр.**

ПІДГОН, -а. 1. Дверная или оконная рама. *Осталось підгони поробить у хаті, і*

іцтай готово. Стмл. Петр. 2. Подоконник. Підгони я поробив дубові. Грн. Калач. Підгони уже повріли. Ломы Вороб. См. также підконирик, колода, лавочка.

ПІДГОНКА, -и. Го же, что підгон 2. Підгонка вже висохла од краски. Нвмл. Калач.

ПІДГОРЛЯ, -я. Деталь ярма. Опустити підгорля, а то дуже биків. Грн. Калач.

ПІДГОРТАТЬ,
ПІДГОРНУТЬ.

1. Подгреть, подгрести. Підгорни оте сіно до котички. Стгл. Бог. Шо ти ото ногами підгортаси: у теби шо – рук нима? Змс. Петр. 2. Окучивать картофель. Я сьогодні підгортала картошку. Твр. Бог. Доцік пройтишов, треба картошку підгорнуть. Стгл. Бог.

ПІДГРІБАЛЬНИЦЯ, -і. Жешчина, подгребающая в период уборки сена, колосья. Я в покос на луки ходила підгрібальницею. Змс. Петр. Подгрібальниця граблями колос подгрібас. Урыв Остр.

ПІДДАВАТЬ, **ПІДДАТЬ**. Поддерживая груз снизу, помогать, помочь поднять его на плечи. Піддай мішок, а то

я так ни підніму. Стгл. Бог., Змс. Петр.

ПІДДИВЛЯТЬСЯ,
ПІДДИВИТЬСЯ.

Подсматривать, посмотреть. Піддивились, де вона пішла – і слідом. Стгл. Бог. Хлоці й зроду піддивляюця за дівчатами. Лев. Павл. Повсеместно.

ПІДДІВОК, -вка (устар.). Девушка-подросток. У нас на вулиці багато піддівок. Бг. Подг.

ПІДДУВАЙЛО, -а. Поддувало. Вибири попія із піддувайла. Мтр. Кант.

ПІДДЯГТИ, сов. Пододеть. Ти під кухайку це шо-небудь піддягни, а то там холодно, замерзшиш. Стгл. Бог., Змс. Петр.

ПІДЖИВИТЬСЯ, сов. Поживиться. Так йому й ни вдалось там нічим підживитися? Стгл. Бог.

ПІДЗИРАТЬ, несов. Подсматривать. Они часто в вікна підзирають. Екрт. Лиск. Ср. зирить.

ПІДЗОР, -а. Полоса ткани, украшенная кружевом, строчкой, вышивкой, которая укреплялась по низу кровати с таким расчетом, чтобы она выглядывала из-под покрывала. Коло койки підзор був, ну

знизу, з-під одіяла выглядав, й кружеву до підзорів, і скатерті, і покрывала. Змс. Петр. Підзор нада уже постріат, а то грязний. Дрк. Реп. Підзор дуже довгий. Нвб. Кант. Треба усе достать: і накідушку, і пудзор. Урыв Остр. Підзор на тій підлілі вистірала, а ирс ни звать, и чього він. Бчк. Петр., Бг. Подг.

ПІДЗЬОМКА¹, -и. Позёмка. Дивись, яка підзьомка піднялась. Ломы Вороб. Ночю, мабуть, підзьомка була – дороги поцириносило. Стгл. Бог.

ПІДЗЬОМКА², -и. 1. То же, что груба. Ми зробили підзьомку в хаті. Нвгл. Вороб. Підзьомка нова. Двв. Петр. 2. Печка под кроватью. Стмл. Петр. Підзьомка ішла по-під кроватью, і томили вранці і ввечірі. Змс. Петр.

ПІДІСТИ, сов. Перекусить. Чього б міні підісти, а то до обід ни дожшув. Стгл. Бог., Змс. Петр. Ср. підобідать.

ПІДКИДАТЬ,
ПІДКИНУТЬ. Подбрасывать, подбросить. Підкинь в грубу це древець. Змс. Петр.

Ходить в мячя грать. Я підкидаю. Стгл. Бог. Глянь, як Коля мячік підкидає, іди і

украшиний. Стгл. Бог. Плини ти підкидай. Пер. Кант. Повсеместно.

ПІДКИДАЧ, -а. 1. Подбрасывающий карты отбивающемся при игре в подкидного дурака. Підкидач шось слабуватий у вас, хлоці. Бчк. Петр., Стгл. Бог. 2. Подкидывающий мяч для удобного удара битой при игре в местный вариант лапты (в мячя). Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ПІДКЛІКАТЬ, сов. Подозвать. А він мене підкликав та й каже... Стгл. Бог. Повсеместно.

ПІДКОТИТЬ, сов. 1. Подкатить. Повсеместно. 2. Подвернуть, засучить. Підкоти штани, а то замочили. Стгл. Бог. Підкоти міні рукав – в мене руки в муці. Змс. Петр. Повсеместно.

ПІДЛАБУЗИТЬСЯ, сов. Удачно воспользоваться чем-либо, подзаработать, нажиться. Та він-то там харашо підлабузився. Бчк. Петр., Стгл. Бог. См. также підлататься.

ПІДЛАБУНИТЬСЯ, сов. (неодобр.). 1. Пристроиться, устроиться. Підлабунився до школи, роби там шо хочи, ніхто йому ни начальник. Бчк.

Петр. 2. То же, что **підлабузяться**. Умітку при яслях робила, так гроиви підлабузилась. **Бчк. Петр.** См. также **підлататься**.

ПІДЛАТАТЬСЯ, *сов.* (неодобр.). То же, что **підлабузяться**. Та він-то там, на Митихві, харашо підлатався. **Стгл. Бог., Бчк. Петр.**

ПІДЛАТКА, -и. Накладка на полозьях саней. Підбий підлатки, а то протерлись полозки. **Реп.**

ПІДЛИЗУВАТЬСЯ, **ПІДЛИЗАТЬСЯ**. 1. Лестью, угодливістю снискать чьё-либо расположено; то же, что подлизаться (разг.). Підлиза – того шо до вчтливки підлизуєця. **Стгл. Бог. Повсеместно.** 2. О жидкости: при переливании из одного сосуда в другой потечь по первому сосуду, пролиться на землю. Як би його налить, шоб ни підлизалось. **Стгл. Бог.** Як бавка повна, так так ни наляси, шоб ни підлизувалось, хоть як ни старайся. **Змс. Петр.**

ПІДЛЮТ, -тка. 1. Птенец, только начинающий летать. Гороб'ята були... такі, вже підлітєки, і кішка їх достала. **Стгл. Бог.** 2. Подросток. **Стгл. Бог.**

ПІДМАЗКА, -и, **ПІДМАЗОК**, -зка. Небольшой кусок сала, служащий для смазывания сковороды под выпечку (прежде всего блинов). Голодному і підмазка дуже добра. **Бчк. Петр.** Це такий кусочок сала – на підмазок. **Стгл. Бог.**

ПІДМАНИТЬ, *сов.* Обмануть. **Ольх.**

ПІДМАСТИТЬ, *сов.* Дополнительно едобрить маслом, сметаной и т.п. Шось тут наче олії мало. Треба ще підмастити. **Стгл. Бог. Ср. мастить.**

ПІДМІТ, -а, **ПІДМИТ**, -а. 1. Место в огороде, на котором сажали коноплю. У нас в Бичку звали підмітами, прядівники звали підмітами. У вас прядівники, а у нас підмети. **Стгл. Бог. Треба підмит гарно заволочить.** **Гри. Калач.** Треба підмит прикопачь. **Ломы Вороб., Бчк. Петр., Клб. Лиск., Клм. Лиск., Птр. Остр.** См. также **прядівник**. 2. Огород. Приснилося: у Марчикумову копав картохи... Уже давати бросать, уже нема нікого на підметах. Це же оно підлітєки, а они огороди звать підмітами. **Стгл. Бог., Ньбг. Петр.** 3. Огород на низменном

участке. У мене на тому підміті картохи були. **Лск. Лиск.** У нас подмети були у яру, коноплі сяли, ділили їх по два підмета, а кому три подмета. **Клм. Лиск.**

ПІДМИЗИННИЙ, -ого. Безымянный (о пальце). Мисливар, підмисливий, середній, указательний, великий. **Стгл. Бог., Бг. Подг.**

ПІДМОГОРИЧИТЬ, *сов.* Подговорить, уговорить. Шохв'юра підмогоричили, він ночью притахтирив машину дров. **Бчк. Петр., Стгл. Бог.**

ПІДМОРГУВАТЬ, **ПІДМОРГНУТЬ**. Подмигивать, подмигнуть. Підморгує: мовчі, мал. **Стгл. Бог.** Підморгнув і кивав, шоб вийшла. **Змс. Петр. Повсеместно.**

ПІДНЕБЕННЯ, -я. Небо. Я чайом отикалась – піднебення болить. **Стгл. Бог.** Опік усе піднебення чяйом. **Ломы Вороб.** У хлопця піднебення чьогось заболіло. **Реп. Шось по піднебенню посипало.** **Пск. Павл.** Шкурушка з яблука до піднебення пристала. **Ольх.**

ПІДОБІДАТЬ, *сов.* **Стгл. Бог.** Перекусить, не дожидаясь обеда. Ідіть підобідайти, а то це це ни скоро... **Ср. під'їсти.**

ПІДОРВАНИЙ, -а, -е. Надорванный чрезмерно тяжёлой работой. Ни запрягай того коня, він підорваний. **Стгл. Петр.** Коломий бик підорваний. **Гри. Калач., Стгл. Бог.**

ПІДПАДЬОМКАТЬ, *несов.* О перепеле: издавать характерный для него звук, кричать. Підпадьюмкає пиритилиця, да? **Стгл. Бог.**

ПІДПАЛКА, -и. Розжиг. Це такі скіпочки – на підпалку. **Стгл. Бог.**

ПІДПАЛЮВАТЬ, **ПІДПАЛИТЬ**. Поджигать, поджечь. Там дрова в сараї, так підпалив. Потушили. **Стгл. Бог.** Тіки ліс ни підпалив! **Кен. Кант.** Дрова сирі, підпаливала, підпаливала, а они ни горять ніяк. **Змс. Петр.** ...солони кладуть та жсуть жи поїзд; підпалиють, коні становляцца – боцяця же їти. **Гри. Кант. Повсеместно.**

ПІДПАРЬ, -і. Духота, испарения. Після доцю підпарь. **Стгл. Бог.**

ПІДПАСОК, -ска. Подпасок. Підпасок помага пастухові. **Гри. Калач.** Та я це, мабуть, в третьому чі в четвертому класі був, а вже літом робив підпаском. **Стгл. Бог.**

ПІДПЕРЕЗУВАТЬ(-СЯ), ПІДПЕРЕЗАТЬ(-СЯ).

Подпоясывать(-ся), подпоясать(-ся). Поясом підперезувались. Пхв. Лиск. На ось, хвартух підтирижси. Стгл. Бог. Питтирижси плаття, а то довге. Екстр. Лиск. Питтирижси свас плаття.

Тыр. Подг. Шо ти підтирижсясь – чи спина болить? Хриц. Калач. Ти підтирижсясь, а то холодно. Ломы Вороб. Питтирижсясь хоть матушкою! Я юнку поясом поттирижала. Кри. Остр., Енд. Семил., Ст. Кри. Петр., Блг. Подг.

ПІДПЕРІЗКА, -и. Тесёмка, верёвочка, которая может использоваться в качестве пояса. Дивись, оце таке – на підперізку годичця. Стгл. Бог.

ПІДПІЛЮК, -лка (устар.). Напильник. Захватю підпилюк: косовиця така, шо коса тутяця моментально. Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ПІДПІЧЧЯ, -я. Пространство под печью, подпечек. У нас в підпиччі цвіркун живе. Реп.

ПІДПУЗНИК, -а. Деталь конской упряжи. Підпузник держе сиделку. Біз підпузника з гори їхати нільзя. Грн. Калач. Наритник надіватьоь вмісто підпузника. Грн. Калач.

ПІДРОБИТЬ, сов. Подремонтровать. Зрубa карчюмаку яку-небудь та вісь підробе. Стгл. Бог.

ПІДРУБ, -а, **ПІДРУБКА**, -и. Несколько нижних венцов в срубe дома. Підруб там увесь дубовий. Ломы Вороб. Хата це гожа, тіки треба підкинуть підрубку. Грн. Калач.

ПІДРУБЛЯТЬ, **ПІДРУБИТЬ**. 1. Подшивать, подшить край чего-либо. Платок треба підрубити. Ломы Вороб. Я простині руками підрубляла. Стгл. Бог. Це я, мабуть, дуже широко підрубила? Бчк. Петр. **Повсеместно**. 2. Менять, помянть нижние венцы сруба из-за их негодности. Хату б треба підрублять, та лісу взять ніде. Стгл. Бог.

ПІДРУЧНИЙ, -а (устар.). Лошадь или бык, запряжённые с левой стороны, не к борозде. Піручиного бика ні гони. Грн. Калач., Стгл. Бог. Ср. борозенний.

ПІДСАКА, -и. Рыболовная снасть, подсак. А чім же в засусі ловили [рибу] – підсакою? Стгл. Бог. Петька ловиш підсакою рибу. Реп. Колись ми ловили рибу підсакою. Грн.

Калач. Пішов вудочками рибу ловить, а підсаку забув. Стгл. Петр. Рибу лавють на підсаку. Дие. В. Мам.

ПІДСИПАТЬ, **ПІДСИПАТЬ**, сов. Подсыпать, подсыпать. **Повсеместно**. 2. Подливать, подлить (о жидкой пище). Підсип міні це борщу. Змс. Петр. Їж. Давай, я тобі це підсиплю. Чи тобі мій суп ни парвациця? Стгл. Бог.

ПІДСІГНУТЬ, сов. Подпрыгнуть. Ти до стези ни підсігнеш. Ломы Вороб. См. также **підстрибувати**.

ПІДСІШОК, -шка. Столб с развилкой на конце. Сарай роблять, так підсішки закопують. Стопни рівні, а підсішок – угорі россішка. Стгл. Бог. Треба туда підсішок поставити. Ломы Вороб. А осюди б підсішки поставити. Пск. Павл. У сарай похилились підсішки. Грн. Калач. Треба вже замінити два підсішки в хліві. Стгл. Петр., Екстр. Лиск., Бл. Пльб. Остр.

ПІДСКОВЗНУТЬСЯ, сов. Поскользнуться. На льоду підсковзнувся. Стгл. Бог. Підсковзнулась та чуть ни впаля. Змс. Петр. **Повсеместно**. См. также **посковзнутися**.

ловить, а підсаку забув. Стгл.

ПІДСЛІПНИЙ, -а, -е. Подслеповатый. У нас дід став підсліпий. Ломы Вороб.

ПІДСМАЛІТЬСЯ, сов. Слегка опалиться. Діду, ти гляди там ни підсмались коло того костра. Стгл. Бог. Ср. **обсмалять**.

ПІДСМИКНУТЬ, сов. Поддёрнуть, подобрать. Підсмики сорочку – с-нід юпки вигляда. Стгл. Бог.

ПІДСМІХАТЬСЯ, несов. Подсмеиваться, подшучивать. Нихарацо над старими підсміхацяця... Стгл. Бог.

ПІДСМІНОВАТЬСЯ, несов. Подшучивать. Теця хвале любимого зятка, родичі то це бачють і чыстуки про нього і тецю сліватьо – підсміюцяця. Прв. Калач. Над старими людьми підсміюцяця гріх. Стгл. Бог.

ПІДСОЛОДИТЬ, сов. Подсластить. Шось він [озвар] наче ни солодий, треба його трошки підсолодити. Стгл. Бог. Ср. **посолодити**.

ПІДСПІЛЬ, нар. Рядом, подряд. Прошлый год і цей год – два годи пітспіль. Стгл. Бог. Ми вже картохи ни підкотуем, копаем пітспіль. Стгл. Бог. Ни вибирай, бири пітспіль. Бчк. Петр. Три ночи

підспів ни спала. **Ломы Вороб.**

ПІДСТАРКУВА́ТИЙ, -а, -е. Староватий, не першої молодості. *Та то вже такий парубок, підстаркуватий.* **Стгл. Бог.**

ПІДСТІ́ЛКА, -и. 1. Подстилка. *Пора у свиней поміяти підстилку.* **Стгл. Бог. Повсеместно.** 2. Половик. *Кесля поткала гарні підстилки.* **Нзр. Ольх. Поправ он, дивись, підстилку збив.** **Стгл. Бог., Кри. Остр.** См. также пілочка, постілка, простілка.

ПІДСТРІ́БУВАТЬ, **ПІДСТРІ́БНУТЬ**. Подпиривати, подпиривати. *Бачіти, як я високо підстрибую?* **Стгл. Бог. Може, ти підстрибнеші шоб оту гілочку нагнути? **Змс. Петр. Повсеместно.** См. также підсігнути.**

ПІДСТРУ́ГУВАТЬ, **ПІДСТРУ́ГАТЬ**. Делати, сделать острым; чинити, очинити. — *Нашо Вам ножик?* — *Карандаш підстругувати.* **Стгл. Бог. Дивись, як я харашо карандаш підстругла. **Бчк. Петр.****

ПІДСУВА́ТЬ(-СЯ), **ПІДСУ́НУТЬ(-СЯ)**. Пододвигати(-ся), пододвинути(-ся). *Підсувайся*

до мене, там скраю це хтось сяде. **Змс. Петр. Підсувь в грубу дрова.** **Стгл. Бог. Повсеместно.**

ПІДСУ́КУВАТЬ(-СЯ), **ПІДСУ́КАТЬ(-СЯ)**.

1. Подворачивати, повернути рукава или штанины. *Тут глибоко, приїдиця штани підсукувати.* **Змс. Петр.** — *Куди це ти підсукалась?* — *Та кісто місить собралась.* **Стгл. Бог. 2.** Подвязаться. *Тонкий-тонкий та це підсукався, так хворостина прямо.* **Бчк. Петр.**

ПІДСЯ́БРИТЬСЯ, **сов. 1.** Раздобыть, получить что-либо; то же, что разжитися (прост.). *Шось в мішку понісла: видно, чимсь уже підсябрилась.* **Стгл. Бог. 2.** Лестью, угодливостью добитися чього-либо расположения, благосклонности; то же, что подольститься, подлизаться (разг.). *Як би до його підсябриця, шоб грошич дав.* **Блг. Подг.**

ПІ́ДТИ́ЧКА, -и, **ПІ́ДТЯ́ЧКА**, -и (устар.). 1. Нижняя часть женской сорочки из домотканного полотна или более дешёвой однотонной ткани, которая была под юбкой, в отличие от верхней ситцевой части, которая могла выступать и как блузка. *Гарна*

швачька з цього полотна це дві підтячки зуміє викроїть. **Лєв. Павл.** *Підтячка в женських рубашках була полотняна.* **Ст. Кри. Петр. Підтячка вже обтріпалась.** **Ст. Ольх. Семил.** *Це в мене сорочка с підтичкою, сама шила. На її верх уже подрався, а підтичка ще кріпка, це можно до чьогось підтичить.* **Стгл. Бог.** *Раньше підточки носили рошишиті.* **Дрк. Реп.** *Раньше сорочки носили с підточками.* **Тхр. Кам. 2.** Нижняя женская сорочка с верхней частью из магазинной ткани, а нижней — из домотканного полотна.

Нашо вона підтичку с прошивою на роботу носи? **Бчк. Петр.** *Я сьогодні шила собі підтичку нову.* **Стгл. Петр., Пнв. Рос. 3.** Женская сорочка из домотканного полотна. *Мині мати шила нову підтичку.* **Кмн. Остр.** *Бабуся на смерть собі пошила підтячку.* **Бзм. Павл., Кри. Подг. Ср. станок.**

ПІ́ДТКА́ННЯ, -я. Старые вещи, которые драли на полоски для тканья дерюжек. *У тебе підтканя цвітне.* *Наша баба тож собрала підтканя.* **Нвб. Кант. Ср. драпки, дражня.**

ПІ́ДТОПА́ТЬСЯ, **сов.** Быть не первой молодости, испытывать груз лет. *Да, вже годи ни ті, вже добре підтоптався.* **Стгл. Бог.**

ПІ́ДТО́РЖА, -а, -і. Субботний базар. *Завтра поїдем на підторжу.* **Гри. Калач.** *Ми на підторжа ни успіли.* **Ломы Вороб.**

ПІ́ДТО́ЧИТЬ, **сов.** Пришить нижнюю часть из другого материала к женской рубашке. *Це в мене сорочка с підтичкою, сама шила. На її верх уже подрався, а підтичка ще кріпка, це можно до чьогось підтичить.* **Стгл. Бог.**

ПІ́ДТЮ́НЦЕМ, **нар.** Устало идити быстрым шагом, порой переходя на бег. *Він, бедний, уже мовився, так слі підтюнцем втіас за матерею.* **Стгл. Бог. Ср. підбігцем.**

ПІ́ДТЬО́МКУ, **нар.** Впотьмах, в темноте. *Підтьомку повичерхали: свету ни було і лампа ни горить.* **Бчк. Петр.**

ПІ́ДУПА́ЛИЙ, -а, -е. Захудалый. *Шось ти якісь підупалий.* **Крс. Н.-Хоп.**

ПІ́ДХВА́БРИТЬ, **сов.** Привести в порядок, побелить. *І підхвалити свою кухню, шоб лучши была.* **Двц. Остр.**

ПІДЧУТЬ, сов. Случайно услышати, узнати. *Може, ніччоси, де сіно продають, так зразу пиридавай міні.* Бчк. Петр.

ПІДШАЛНИК (ПІДШАЛЬНИК), -а. Тёплый платок, полушалок. *Зімою носять підшалники.* Бид. Кант. *Молоді подарили два підшалники.* Грн. Калач. *Міні подарили підшалник.* Ломы Вороб. *Ти пов'язи підшалник, а то холодно.* Грн. Калач., Стгл. Бог.

ПІДШМОРГУВАТЬ, **ПІДШМОРГНУТЬ**. Поддёрживать, поддёрнуть. *Всякайся, що ти їх підшморгуєш?* Стгл. Бог. Ср. шморгать 2.

ПІДШТАНИКИ, -ів, мн. Кальсоны; прост. подштаники. *Он у тебе виглядають підштанники.* Грн. Калач. *У магазін привизли підштанники.* Скв. Кант. *Я дідові підштанники пошила.* Ломы Вороб. *Отакий холод, а ти ходиш біз підштанників.* Стгл. Бог., Ст. Кри. Петр. Повсеместно.

ПІДШТОВХУВАТЬ, **ПІДШТОВХНУТЬ**. Подталкивать, подтолкнуть. *Я пишу, а він міні підштовхує.* Стгл. Бог. *Підштовхні мене*

ззаді, а то ни заводниця... Змс. Петр.

ПІД'ЯЗКА, -и (устар.). Подвязка для чулок. *Ризники – це вже опосля їх носить стали, а то були під'язки.* Ну, такі вирьовочки, ними й під'язували. Стгл. Бог.

ПІЖМУРКИ, -рок (устар.). Игра в прятки. *Давайти гулять в піжмурки.* Блг. Подг.

ПІЗНІШ, нар. Позже. *А пізніш пішли кучкою до того Василя, налякали гарно, і, гляди, признався.* Прв. Калач. *Я до вас прийду пізніш.* Ломы Калач. Повсеместно.

ПІЗНО, нар. Поздно. *Хватє тобі вже возниця, вже пізно, йди в хату.* Стгл. Бог. *Ни жди мене, я прийду пізно.* Змс. Петр. Повсеместно.

ПІЛ, полу (устар.). Деревянная самодельная кровать, топчан. *Ну ляж на полу.* Он на кровати, кажу, ляж. Змс. Петр. *Альошку налякали, так він ото поччю проснеця і начіна с полу все скидати.* Стгл. Бог. *Лягай на піл та й спи.* Ломы Вороб. *Треба вбрать піл.* Кри. Подг. *Нима на полу і пір'яки – все забрала нівістка.* Стгл. Петр., Нвб. Кант., Птр. Павл. См. также пол, примістка, примосток.

ПІЛКА, -и. Полотнище. *Ти поший міні у дві пілки.* Ломы Вороб. *Шили ютки і в дві, і в три пілки.* Стгл. Бог., Птр. Павл.

ПІЛЮЧКА, -и. То же, что підстилка 2. *Застили пол пілочками.* Нвб. Кант. *Ткали таке на вирьстаку – пілочки.* Підстилки наші. Шрм. Рос.

ПІНЯТЬ, несов. См. пенять.

ПІР, пору. Многолетний зелёный лук. *У вас є отакий пір? А то я хотіла вам на розвід дати.* Бчк. Петр. *Нарви піру на городі.* Нвб. Кант. *Тіко сніг з землі, а пір вже зазлинів, так шо можно робить окрошку.* Лсв. Павл. *Піди нарви у борці пору.* Стгл. Бог. *Коли вже свій пір буде на городі?* Ольх., Грн. Калач., Реп., Нвмд. Калач., Кми. Остр.

ПІРІНА, -и. Птичье перо, пёрышко. – *А чього це пірина у борці попала? – Та с курицею ж.* Бчк. Петр., Стгл. Бог. См. также пір'яна.

ПІРІЯ (ПІРИЯ), -і (устар.). 1. Межа между соседними дворами, огородами. *Це я по тій пірії вербу садив.* Птр. Остр., Клб. Лиск. 2. Огороды, расположенные на одной линии. *Людей на огородах*

мало. На найій пірії, дивись, нима нікого. Стгл. Бог. 3. Нераспаханный край огорода. *Оцю б пірію роспахать та посадити шось.* Змс. Петр.

ПІР'ІНА, -и. То же, что пірина. *Пір'їна якась у подуєцї колиця.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ПІР'ІНКА, -и. Уменьшит.-ласкат. к пір'їна. *Їх солоною водичкою, жинишки.* Отак рас-рас – пір'їною. Рдч. Бог. *Нима на полу і пір'їнки – все забрала нівістка.* Стгл. Петр. Повсеместно.

ПІРНАТЬ, **ПІРНУТЬ**. Нырять, нырнуть. *Купаюця, так пірнають.* Як пірну, кає, та й ни вірну. Стгл. Бог. *А тоді побачиш – поплавець пірнає, а ти – хоп, і тягниси, тягниси рибку.* Змс. Петр. *Діти літом, як жарко, так і пурнають у річку.* Мрч. Ольх. *Гарччюму ніззя пурнати в холодну воду.* Грн. Калач. *Хватє тобі пурнати.* Реп. Повсеместно.

ПІРЦЕ, -я. 1. Зелёный лист лука. *Він здів пірцє цибулі.* Кри. Остр. 2. Кулинарная кисточка из нескольких куриных перьев, связанных вместе. *Найди міні пірцє – пірїжки помазать.* Стгл. Бог. *Треба друзє тирцє зробити.*

Ектр. Лиск. *Поддай міні банку з олією, там і пирче стримить.* **Стгл. Бог.**

ПІР'Я, -я, мн. Перья птци. Треба пір'я набирать на подушку. **Стгл. Бог.** *Чього це в нас пір'я по всьому двору?*

Змс. Петр. *Щяс покличу півня, гляниги, яке у його гарне пір'я.* **Ст. Крип. Петр. Повсеместно.**

ПІСКЛЬОН, -у. Паслєн. В огороді багато піскльону. **Ектр. Лиск.**

ПІСЛЯ, предл. После. Він після того ни приходив? **Стгл. Бог.** *Після Нового года я її ни бачила.* **Змс. Петр. Повсеместно.**

ПІСЛЯ, нареч. После. Після його ростріяли. **Бгл. Подг.**

ПІСНИЙ, -а, -е. Не содержащий мясного, постный. Сьвоядні борц у нас пісний. **Стгл. Бог. Повсеместно.**

ПІСОК, -ску. Песок. Долюку було змажени, піском поситаи... **Бчк. Петр.** *Діти везь день отам на бугрі в піску граюця.* **Стгл. Бог. Повсеместно.**

ПІСПА, -и. Мучной отвар для квашення яблук. Піспу на роботі варили, завтра [яблука] заливать буди. **Бчк. Петр.**

ПІСЬМОНОУСКА, -и. Женщина-почтальон. Пісьмоноска привисла міні пісьмо. **Пив. Рос. Марія ця**

всю жизнь пісьмоноскою робила, пісьма носила. **Стгл. Бог.** *Пісьмоноска пішва.* **Бгл. Подг.**

ПІТИ, сов. Пойти. **Повсеместно.** **Піти** у зяті. Женившись, уйти жить в дом жены. *Батькові стидно, шо син у зяті пішов: хата своя є, а в чужоу пішов.* **Бчк. Петр. См. также пристать.**

ПІТІСЬ, сов. Достаться, выпасть (на долю). Міні пітилось сьодні цій позі: і на роботі вдарила і водянку натерла. **Стгл. Бог.**

ПІЧ, печі. Печь. Колись, було, на пічі погріцяи хоть можно було, а тепер печі покидали. **Змс. Петр.** *Дома ни було. Самі п'єчі стояли.* **Урив Остр. Повсеместно.**

ПІЧКУР, -а. Пескарь. Пічкури с цього обриву здорово бируть. **Бчк. Петр.**

ПІШКАДРАЛОМ, нар. (экспр.). Пешком. І прийшлось нам тоді чохрань пішкадралом. **Грн. Калач., Стгл. Бог.**

ПІШКИ (ПІШКОМ), нар. Пешком. Ми пішли пішком – я, систра і Володька. **Алф. Н.-Хоп.** *На полі я ходю пішки.* **Рев.** *Надіялись, шо хтось підвезе, а оно прийшлось всю дорогу пішки.* **Стгл. Бог. Ви**

на машині чи п'єшкі? **Урив Остр.** *См. также пансшу.*

ПІШОВ, межд. Отгонное для собак. *Чія це собака у двір забігла? Пішов!* **Стгл. Бог.** *А ну пуйшов, ни лізь у курячє!* **Урив Остр.**

ПІЩОРА, -и. Пещера. Тут у нас піщора. **Бгл. Подг.**

ПІЩУГА, -и. Увеличит к пісок. Під сосною піщогоа такой, шо усім піскам пісок. **Бчк. Петр., Стгл. Бог.**

ПІТЬ, несов. Исполнять церковные, духовного содержания песни. – *То зап'єм, то заспівась. – А яка разниця? – Пітьоть, то по-церковному, як хороняють.* **Урив Остр.** *Манашки так красиво п'ють у церкві.* **Урив Остр.**

ПІАН, -у. Улица. Па плану йдуть машини. **Крп. Подг.**

ПЛАТТЯ, -я. Платье. **Повсеместно.**

ПЛАТТЯЧКО, -а. Ласк к плаття. *А чього ти оцього платтячка ни надаваси? Оно ж це хароше.* **Стгл. Бог.** *Хороше платтячко.* **Три. Лиск.**

ПЛАХІТТЯ, -я. Подолы нескольких юбок. *Раньше юбки довгі носили; як нарядниця дівка, так хтона скільки плахиття.* **Дрк. Рен.**

ПЛАХТА, -и (устар.). Дометканая цветная неспитая юбка. *Цє раньше юпки такі носили – плахти.* **Енд. Семил. Плахта у сє дюжє гарна. **Век. Лиск.****

ПЛАЦНА, -и. Специальная доска для стирки на реке. *Ниси білльо на річку, клади на плацу.* **Тхр. Кам.**

ПЛАЧІНДРИ, -(?) Пирогі с тьквой. *Мате всігда плачиндри з гарбузом тикла.* **Клб. Лиск.**

ПЛЕМІННИК, -а. Племянник. *Живу сама, як в полі билльо. Є плимінік – одказався.* **Рдч. Бог.**

ПЛЕМІННИЦЯ, -і. Племянница. *Є плимінік – одказався. Плимініци нима.* **Рдч. Бог.** *См. также племисниця.*

ПЛЕНІЦЯ, -і. То же, что ліска. *Плениця – плетінь на 15 коляк, а плетінь довгаї. А в Бичку плениця називалась ліска. Я плениць тирилів багато. Вона плетєця на 15 коляк. З нетовстого кіллячка, можно тиривозить.* **Стгл. Бог. Ср. плетінь.**

ПЛЕНТАТЬСЯ, несов. Ходить, ездить куда-либо, где-либо (обычно далеко или без желанія, без надобности); то же, что таскаться І (разг.

неодобр.). *Де ж ти плетався цілий день?* Стгл. Бог.

ПЛЕСКАТИЙ, -а, -е. Плоский, приплюснутый. *У вуток же-то ніс пласкатиий...* Стгл. Бог., Змс. Петр.

ПЛЕСКАТЬ¹, несов. Ударами специального молотка выпрямлять, делать тоньше, острее; то же, что клепать 3. *На луки їдив, коси плискав та одбивав.* Бчк. Петр.

ПЛЕСКАТЬ², несов. 1. Брести, тащиться. *Шо ти плещи за мною по грязі – чи робить тобі більш нічого?* Лсв. Павл. 2. Говорить что-нибудь вздорное; то же, что молоть (прост.). *Аби ото язиком пласкати.* *Ходе по слободі язиком плещ.* Стгл. Бог.

ПЛЕСО, -а. Отдельный участок, грядка. *З города усе убрали, тіки осталось плесо капуста.* Реп., Змс. Петр.

ПЛЕСТИ, **СПЛЕСТИ** (**ПОПЛЕСТИ**). 1. Плести, сплести. *Плів в'ятір.* Стгл. Бог. **Повсеместно.** 2. Вязать, связать (многим) крючком. *Я їм поплів варги.* *Так міні дід Нириток руб дав.* *Ни за те, ка, шо ти повлів, а за те, шо уміси плести.* Стгл. Бог. *Пили й кружаву до підзорів, і скатерті, і*

покривала. Змс. Петр. *Бабулика плите онукам носки.* Блд. Кант., Ломы Вороб.

ПЛЕТИНЬ, -тень. Плетень. *Плетинь довгий, городять на місті.* Стгл. Бог. *Який високи плетинь!* Трц. Лиск. **Повсеместно.** Ср. плетница.

ПЛЕТЯНКА, -и. Плетёная корзина. *Сплела дві плетянки і продала.* Крп. Остр.

ПЛЕЦЬ, -я. Усадьба. *Йому уже плець дали.* Ломы Вороб.

ПЛИВТИ (**ПЛИВТИ**), несов. Плыть. *Утка може швидко пливати.* Грн. Калач. *Ни нада далеко пливати.* *Надю, ти цс мала.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ПЛИГАТЬ, **ПЛИГНУТЬ**. 1. Прыгать, прыгнуть. *Кішка як плигне с криши, а я стужалась та кричу на сі: ой, хай тобі грець!* Чрк. Павл. *Іч, яка ласа до м'яса.* *Піди собі улови м'яса.* *Он плигають горобці.* Стгл. Бог. **Повсеместно.** 2. То же, что скакать 2. *Пійдим плигати.* Блг. Подг.

ПЛИМІНСНИЦЯ, -і. То же, что племянница. *В їс своєх дітей немає, так вона дом перепісала на плименницю.* Урив Остр.

ПЛІВКА, -и. Пенка. *Молоко п'є, а плівку ни любе.* Реп.

ПЛІСЦЕ, -я. Уменьшит. к плесо. *Посадила плісцє луку.* Птр. Павл.

ПЛІШИТЬ, несов. (экспр.). С грохотом, энергично рубить дрова. *Научі його так плішиит, як ти рубаси дрова.* Бчк. Петр. Ср. заплішувати.

ПЛОСКИНЬ, -і. Мужская особь конопля; посконь. *Плоскинь біз зерна, она вибирасця раньчс.* *На цілий місяч. А матірка остасця.* Стгл. Бог. *Спирва убирали плоскинь, а матірта стояла до осені.* Дрк. Реп. *Плоскинь помочуть, а матірка цс росте.* Стгл. Бог. *Сначала убрали плоскинь, а та стояла до осени.* Тхр. Кам., Ст. Крпн. Петр.

ПЛОСКОВОВНИЙ, -а, -е. С прямыми волосами. *Ти якийсь плоскововний став після армії.* Бчк. Петр.

ПЛОСКУНЬ, -і. То же, что плоскинь. *Плоскунь вибируть.* Влд. Лиск., Бл. Пб. Остр.

ПЛОСКУНЯНИЙ, -а, -е. Изготовленный из плоскуні. *Із плоскунянага палатна шили радна і утирки.* Бл. Пб. Остр.

ПЛОХТАТЬ, несов. Вспахивать землю. *Землю плохтати нада.* Вск. Лиск.

ПЛУГАРЬ, -я. Пахарь. *Тепер плугарь, пахаря нема,*

вже зжило слово тес. Урив Остр.

ПЛУГАТИРЬ, -я. При использовании живой тяги: идущий за плугом работник, пахарь. *Плугатирь букарь налажує.* Ломы Вороб. *Хто за плугом ходив, ото плугатирь.* Клм. Лиск., Кб. Лиск.

ПЛУКАРЬ, -я (устар.). Двухлемешный плуг. *Плугарі рідко укого були.* Крп. Остр.

ПЛУТАТЬ, несов. Говорить, рассказывать неточно, путать события. *Росказував гарно, а це плутати став.* Ломы Вороб. *Плутас ото хто зна й шо, нічого ти поймаши.* Стгл. Бог.

ПЛУТАТЬСЯ, несов. Скитаться, блуждать. *Це й Полька... Плуталась-плуталась десь...* Стгл. Бог.

ПЛЮШКА, -и. Тёплый плюшевый жакет. *Плюшка їй велика.* Трц. Лиск. *І плюшки були, чого тіки ни було.* Рдч. Бог. *А як же, і я плюшку носила, вони ж модні колись були.* *Давно. Це, мабуть, десь в конці п'ятідсятих годів.* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Екр. Лиск.

ПЛЯМКАТЬ, **ПЛЯМКНУТЬ**. 1. Чавкать, чавкнуть; чмокать, чмокнуть, причмокивать, причмокнуть. *Гляди, усі кішки збіжасця, як будиш так плямкати.* Бчк.

Петр. Він плямка, як порося.
Ломы Вороб. Їж гарно, ни плямкай.
Пшв. Рос. Ну чого ти [зубами] плямкати? Кажи що-небудь.
Грн. Калач. **Повсеместно.** 2. Сов. Ударить, лягнути (перен.). Ну да, конєсно. Низнакома жєнаціна. Плямкє [корова] ногою та й...
Стгл. Бог.

ПЛЯШКА (ПЛЯЖКА), -и. Бутылка. Єсть прями с пляшки горілку н'ють – дивниця тошно.
Клб. Лиек. Налий он в ту пляшку.
Мрч. Ольх. Батько купив пляшку водки.
Бнд. Кант. Помий пляшку.
Нвб. Кант. Одиси пляжки в лавку.
Стмл. Петр.

ПНУТЬСЯ, несов. Стараться, силиться, тянуться. Іє з людьми разом і тєця, тєця і ни той...
Стгл. Бог. Ср. пошнаться.

ПОБАБІТЬ, сов. Сморщиться (о руках, обычно после долгого пребывания в воде). Руки побабіють – ширшаві становляцця.
Лєв. Павл. В воді весь день возицась, аж руки побабізи.
Стгл. Бог.

ПОБАГАТО, нар. Помногу. Потрошку соли, потрошку вроді, ни побгато, а у пострібі на полках харати баночок стоить.
Калач. Ни побгато

наспай [картох], а то важко.
Стгл. Бог. Она помідорїє всїгда побгато сажас.
Бчк. Петр. Дають побгато, зїктарїв н'ють.
Пшв. Рос.

ПОБАЛАКАТЬ, сов. Поговорить. Ну, посидїли, побалакали, я пішла в кімнату, начяла плакать.
Грм. Кант. Побалакали, на який день свайба.
Лєв. Подг. Треба побалакати з Іваном, може він нам огород виоре.
Стгл. Бог. Повсеместно.

ПОБАЊЬКАТЬСЯ, сов. Искупаться, вымыться. Три чоловіка побанькались, а потом слєдуци.
Твр. Бог.

ПОБАЧИТЬ, Сов. к бачить. Це нада Івана побачить: він же казав сїна виписать.
Мрч. Ольх. Побачила тіки, шо він з двора пішов.
Бчк. Петр. Він самє женицця. Коли ни побачи, самє женицця.
Стгл. Бог. Дїд побачив та й одобрав.
Прв. Калач. Повсеместно.

ПОБАЧИТЬСЯ, Сов. к бачиться. Коли це ще з родичями побачїєся.
Прв. Калач. Стгл. Бог.

ПОБЕХАТЬСЯ, сов. (экспр.). Вырасти (о многих). Їк гарбузи побехались.
Крн. Остр. Ср. вибехаться.

ПОБИРАТЬСЯ, несов. Жити ницєнствованиям, подаяннми.

Було у одного семіро дїтей. А їсти нічого. Послав побирацця.
Стгл. Бог. Ни стидно тобі побирацця?
Грн. Калач. Ни дай бог згорить хата – тоді хоть вишай сумку і їди побирацця.
Стмл. Петр., Твр. Подг.

ПОБИРАХА, -и. Ницая; то же, что побирушка (прост.). Пришла до нас побираха.
Крн. Остр.

ПОБИРАШКА, -и. То же, что побираха. Щяс уже цього тїма, шоб побирашки ходили.
Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ПОБИРУШКА, -и. То же, что побираха. Побирушка попрєсицась почювать.
Рєн. Побирушка ходє по дворах.
Ломы Вороб., Бл. Плб. Остр.

ПОБИТЬСЯ, сов. Подражаться. Побились, а його нестямки бируть – якби ще.
Стгл. Бог. Повсеместно. Несов. биться.

ПОБІГТИ, Сов. к бігти. Дїти побїгли на річку.
Бнд. Кант. Побїжи на огород вирви цибулишку.
Стгл. Бог. Повсеместно.

ПОБІГУЛЯ, -і. Непоседа. Де ти була, побїгуля?
Крн. Остр., Бчк. Петр.

ПОБІДКАТЬСЯ, сов. Пожаловаться, поделиться

нуждой. Нікому побїдкацця.
Стгл. Бог.

ПОБІЛЬШАТЬ, сов. Увеличиться; стать больше. Та ти за літо побільшав. Мабудь, борць харати їв...
Стгл. Бог. Навє, в вас кїз побільшало. Чи це вже козицята так підросли?
Змс. Петр.

ПОБЛАЖИТЬ, сов. Улучшиться (о здоровье, настроении). Водички напись, начє аж поблажієло.
Бчк. Петр. «Поблажієло» нашій матирі: то ни їла, а це й водички ни н'є (о ситуации неоправдавшихся надежд на ожидаемое улучшение в каком-либо деле).
Стгл. Бог.

ПОБЛУДІТЬ, сов. Заблудиться (о многих). Жинки поблудили в лісі, а потом єже розтолкували.
Алф. Н.-Хон., Стгл. Бог.

ПОБЛЯ, предл. То же, что біля. Пополудниш побля скирди [їсти с собою бирєш], приближи додому – та в'єть худоба.
Прв. Калач. Посїдаєм побля костра, затянем яку небудь пієню.
Прв. Калач. Ни она, побля хліва.
Мрч. Ольх. Він побля тїну.
Врн. Павл.

ПОБОР. + Піги з побором. Пойти с каким-то делом, необходимостью. Так, пошла...

бабушка с побором. Стгл. Бог.

ПОБРИЖЕНИЙ, -а, -с. Собранный в сборки. Пошла – чулки побрижсині, і от самого низу і до гори. Пхв. Лиск., Стгл. Бог., Змс. Петр.

ПОБУЛГАЧИТЬ, сов. Поднять, всполошить (о многих). Людей зря тіки побулгачили, а діла нима. Стгл. Бог.

ПОБУРИТЬ, сов. Слегка окраситься в связи с созревaniem (обычно о помидорах). Помідори вже всі побуріли. Ще день-два і начынимо їсти. Стгл. Бог. Несов. буріть.

ПОВБИРАНИ, мн. Одетые (о многих). Приходили усі рідні. Гарно повбірані. Прв. Калач.

ПОВЕРГАТЬСЯ, сов. Тяжело поработать. *Повергавсь би ти так, як я за свій вік, отуді б і казав.* Бчк. Петр., Стгл. Бог. Ср. вергать.

ПОВЕРТАТЬСЯ, **ПОВЕРНУТЬСЯ**. Поворачиваться, повернуться. *Повиртайся тепер другим боком.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ПОВЕРЬОЗКА, -и. См. поворозка.

ПОВЕЧЕРЯТЬ. Сов. к вечерять. В цю прощону

ниділю увечері, як усі повичеряють, діти кланялись у ноги родитилям, казали: *прости, тату, на виликый нст.* Прв. Калач. Побули там увечері, повичеряли. Грм. Кант. Они повичеряють, ще трошки посидять і розходяця по домам. Мрк. Кам. Повсеместно.

ПОВЗ (П'ОМІЗ, ПОМУЗ, ПОУЗ), предл. 1. Мимо. Наче, як хтось повз вікно пройшов. *Чи то міні показавось?* Стгл. Бог. Так він ото поміз дівр прозогом. Стгл. Бог. Помуз вербичку по ягоди ходили. Стгл. Бог. См. также пруз. 2. Вдоль, около. Там прямо помуз їх вуличка. Стгл. Бог.

ПОВІВАЧ, -а. Свивальник. Повівачем дитину звязують. Лемы Вороб.

ПОВІДНА, -и. Сарай без одной стени (повітка?). *Иди возьми драбину, да став под повидною до криши.* Тхр. Кам.

ПОВІДНІШАТЬ, сов. Посветлеть. – *У хаті темно.* – *Піди вікна очини, оно й повидніша.* Стгл. Бог.

ПО-ВІДНОМУ, нар. При дневном свете. *Треба було шукать повидному.* А шо ти тепер поночі там побачиш... Стгл. Бог., Урыв Остр.

ПОВІЗДИХАТЬ, сов. Издохнуть один за другим (о всех, многих); то же, что передохнуть (разг.). *Кши, прокляті! Повіздохали б ви!* Стгл. Бог.

ПОВИПИХАТЬ, сов., перен. Проводить в спешке. *Катька ще ні світ ні тьма скотину повипиха* – і на огород: то полоть, то убирать картошку. Стгл. Бог.

ПОВИСМОКУВАТЬ, сов. Высосать всё, многое. *Я, як холодець розбираю, так мозок із кісток і повибиваю, і повисмоктую.* Стгл. Бог.

ПОВИТРИЩАТЬ, сов. Многократ. к витрищити. – *Шо ви робите? – Та нічого.* Так, сидимо, очі повитрищали. Стгл. Бог.

ПОВИШКРЯБУВАТЬ, сов. Скребя, очистить всё; то же, что повыскрести (разг.; здесь перен.). *У чудани есе повишкрябував.* Крн. Остр.

ПОВІСМО, -а. Единица измерения пеньки, связка. *Натерла я павісма канатель.* Бл. Пль. Остр., Стгл. Бог.

ПОВІТКА, -и. 1. Навес для хранения хозяйственного инвентаря. *В повітку, було, гарби закачували.* Сарай: і двері, і есе... А повітка – з одного боку самі стоїти.

Стгл. Бог. *Дома і під повіткою лучче спати, чім у чужих людей на пирині.* Лев. Павл. *Миколаші усе бунтуюця, шо вони [шидюки] там мішають, на повітку лазять.* Стгл. Бог. *Повітки в каждом дворі стояли.* Дрк. Реп. *Ми траву пит повітку кладем, шо б прив'яла.* Кль. Лиск. *Вирстак прийшлось під повітку поставити: доці ідути.* Бчк. Петр. *Зажмишті її під повітку.* Ст. Крш. Петр. Повсеместно. 2. Беседа. *У саду напнули повітку.* Крн. Остр. 3. Летнее жилое помещение, пристроенное к сараю. *Повітку помазали і поставили кроват.* Реп.

ПОВІТАТЬ (ПОВ'СТАТЬ), сов. Угостить. *Ой, а мине тебе і пов'стать нечім.* Урыв Остр. Ср. почтувать.

ПОВКЛЯКАТЬ, сов. Отнаться (о многих). *Держи кричче! Шо в тебе – руки повклякали?* Стгл. Бог. Ср. вклякнуть, уклякнути.

ПОВНИЙ, -а, -е. 1. Полный. Повсеместно. 2. О цветах: махровый. *Я в людей бачила повну рожу.* Ох і красива! Стгл. Бог.

ПОВОЗОЧКА, -и. Ручная деревянная тележка. *Я прийшла повозочьки просити: гарбузи*

привізти. Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ПОВОРОЗКА, -и. Тесёмка или верёвочка, которой чогоньбудь зав'язують. В цю пиллю закладували поворозки і зав'язували за ногу. Пхв. Лиск. *Подай міні оту поворозку – мішок зав'язать.* Стгл. Бог. *Возьми оту он поворозку та зав'язи мішок.* Мрч. Олх. *Хто тубі поворозки [од малаха] одрива кожний день?* Бчк. Петр. *Найди поворозку та зав'язи мешеччок.* Трц. Лиск. Повсеместно.

ПОВОРУШИТЬ. Сов. к ворущить. *Оте сіно треба поворушити, щоб скорий сохлю.* Крс. Петр. *В зрубі поворушити ще раз та й можно верх закривать.* Стгл. Бог.

ПОВСТІНА, -и. Войлок. *Шо ж оно злазе, як повстіна, з дівана?* Мрч. Олх. *Волюстя два дні ни чісала, так оно збилося, як повстіна.* Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ПОВСТЬ, -і. Рядно из овечьей шерсти, використовують в качестве одеяла, покрывала. *У жинива харашо спать на повсті.* Урьв. Остр., Лск. Лиск., Птр. Остр.

ПОГЛАДЧАТЬ, сов. Пополнять, потолстеть. *Він*

поглядяє, так хочь став на чьоловіка похожий. Стгл. Бог.

ПОГЛЯД, -у. Взгляд. *У його і погляд увесь батьків.* Бчк. Петр., Стгл. Бог. + **Немас й на погляд**. Нет нисколько (о полном отсутствии чего-либо). *Яблук сейгод немас й на погляд.* Стгл. Бог.

ПОГЛЯДАТЬ, *несов.* Поглядывать. *Чього поглядаси? Випустить тебе?* Крс. Петр. *Своє поїв – ти пер на наше поглядаси?* Стгл. Бог. Повсеместно.

ПОГЛЯДІТЬ. Сов. к глядять 1, 2. *Просьть за дитиною поглядіть, поки вони в город зїздять.* Стгл. Бог. *Йди погляди, яка твирда.* Шпш. Олх.

ПОГОВОР, -у. Пересуды. *Ни хочю я туди йти. Людям на поговор...* Стгл. Бог.

ПОГОДУВАТЬ, *сов.* 1. Покормить. *Порося ще погодусь трохи та й заріжм.* Бчк. Петр. *Гутуту, гутуту, звари кашу круту, підливай малочка, погодуй козачька (дет.).* Стгл. Бог. 2. Скормять, использовать в корм. *Дикі свині внадились в озерод. Кукуруза харона була – погодували зеленем її, щоб ни внадились.* Стгл. Бог.

ПОГОМОНІТЬ. Сов. к гомоніть. *– Де це ти була? – Та з бабою Харитиною прошки постояли, погомоніли.* Стгл. Бог. См. также погугарить.

ПОГОН, -а (чаще мн.). Молодой побег плодового дерева. *Погони у цьому году такі великі.* Кам. Лиск. Ср. паганець.

ПОГОНИЧ, -а (устар.). Погонщик быков или лошадей во время пахоты. *Погонич погнав волю напувать.* Лемы Вороб. *Погоничьом був хлопць годів п'яти.* Реп. *Батько за плугом йшов, а я погоничем був.* Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ПОГОСТЮВАТЬ, *сов.* Погостить. *Ну, як погостовали? Ще хто був чи тіко ви?* Стгл. Бог.

ПОГРЕБИЦЯ, -і. Небольшой низкий сарайчик, шалаш над погребом. *Краска стоить на погребіці.* Дрк. Реп. *Багаті строїли підвал, у нас перше діло – погребіця, погреб.* Ст. Крш. Петр. *Ми літом спимо на погребіці.* Стгл. Бог. *Погребіця – сарайчик над виходом.* Ектр. Лиск. *Кури на погребіці кучькуюця.* Кмн. Кам. *На погребіцю чижолого ни клали ничього – боялись провалиця.* Кלב. Лск. *Та можно і в*

погребіці спать, цяє тепло, гарно. Бчк. Петр. Повсеместно. См. также погрібник.

ПОГРІБ, -а. Погреб. *В погріб картохи клали.* Кלב. Лиск. *Пирид погрібом курник построяли.* Птрв. Лиск. *В погрібі картохи.* Реп. Повсеместно. Ср. вихід.

ПОГРІБАТЬСЯ, *несов.* Делать гребки, грести. *Тут він узав ворячину – оту воряку, шо на пряслі, – та й погрібасця.* Стгл. Бог. Ср. гребти 1.

ПОГРІБНИК, -а. То же, что погребіця. *У погрібник виспала терпак, хай протряхне трішки.* Бчк. Петр.

ПОГРОМКИ, -і в. Колокольчики, бубенчики для украшения конской упряжки. *Молода пара на хвостині, да с погромками...* Птр. Павл.

ПОГУКАТЬ, *сов.* Позвать. *Дочку погукать та прощенья попросив.* Чрк. Павл. *Піди батька погукай, хай іде застрікать.* Стгл. Бог.

ПОГУТАРИТЬ, *сов.* То же, что погомоніть. *Давайте з вами погугарим.* Крп. Подг.

ПОДАВАТЬСЯ, *несов.* 1. Уменьшаться в количестве. *Настіпер і трое, а піріжки плохо подаютьця.* Стгл. Бог. 2. Сов. податься. *Куда-либо*

отправиться, пойти (обычно быстро или неожиданно). *Платонівна з ранку кудись подалась.* Стгл. Бог.

ПОДАВНО, нар. Тем более. *Каже, вони нам ни нужні. Ну, а як ми вам ни нужні, так ви нам і подавно.* Стгл. Бог. Я давно сплю, а він і подавно. Рен. Повсеместно.

ПОДА́П, нар. Значительно дальше, ещё дальше; то же, что подальше (разг.). *Галко, скажи своему жиниху, щоб він диржавсь од неї подалі, а то вона тобі навішає мидалі.* Мрч. Ольх. *Отсумь оту стужку подалі.* Стгл. Бог.

ПОДБРУ́ДКА, -і. Кисть гречихи. *Шо це на паку валяюця патбруткы з грчихи?* Бл. Пльб. Остр.

ПОДВІ́Р'Я, -я. Двор. *Їх подвір'я аж на краю села.* Пшв. Рос., Стгл. Бог.

ПОДГРІ́БАЛЬНИЦЯ, -і. См. підгрібальниця.

ПОДЕЙКУВА́ТЬ, несов. *Поговаривать, злословя. Та люди же подейкують... Значить, шось жи є.* Стгл. Бог. Ср. тують 2.

ПОДЗЕ́ТИТЬ, сов. Неожиданно получить, приобрести; то же, что поддепнуть (разг.). *Де ти мішок подзєтив?* Шпш. Ольх.

ПОДІ́БАТЬ, сов. *Пойти. Подибаім скорій, а то опоздаєш на поїзд.* Вск. Лиск. Ср. дибать, надибать.

ПОДИВИ́ТЬСЯ. Сов. *к дивиться. Пашилі. Подивимось, шо с тебе почю буде.* Кре. Петр. *Виходю, подивилась кругом – нікого нима.* Алф. Н.-Хоп. Я, як піду на кладбище, і думаю: шо якби підняв землю і подивився – шо они там роблять. Лкв. Подг. Дивлюсь, а він около біле. *Ото же і подиваця гарно, як одне одному помагає.* Стгл. Бог. Він і ни подивився на той знімок. Зле. Калач. Повсеместно.

ПОДИ́НА, -и. Низменное место. *Баюри по пісках: оце подина, оце гора – оце й баюра.* Стгл. Бог. *Оце же оно тут подина, а тут бугорок, треба його вирівнювать.* Змс. Петр., Бчч. Петр.

ПОДИ́НКА, -и. Уменьшит. *к подина. У подинці під горою росте величезний дубок.* Бчч. Петр., Стгл. Бог.

ПОДИ́ХАТЬ, **ПОДИХНУ́ТЬ**. Повевать, повеять. *Вітирок чуть подиха.* Бчч. Петр. *На дворі тишина-а-а – і вітирочок ни подихне.* Стгл. Бог.

ПОДІ́ЛОК, -лка. Огород. *Березки на поділку – страше.*

Ольх. **ПОДІ́ЛЬШЛИВИЙ**, -а, -е. Готовый поделиться. *Який він подільшливий чоловік.* Бл. Пльб. Остр., Стгл. Бог.

ПОДМЕТ, -а. То же, что підмет 1. *У нас подмети були у яру, конопля сіяли, ділили їх по два подмета, а кому три подмета.* Кам. Лиск., Кльб. Лиск., Птр. Остр.

ПОДОВБІ́ТЬСЯ, сов. *Покопаться, позаниматься какими-либо незначительными делами. У дворі та на огороді подовбєся, а далі ни бірють.* Стгл. Бог. Несов. довбгтис.

ПОДОВША́ТЬ, сов. *Сделаться длиннее. Чи кровать покороччєла, чи Міша подовшив... Стгл. Бог., Урвв. Остр.*

ПОДО́К, -дка. Уменьшит. *к під. Треба спрєва зділать подок.* Птр. Остр.

ПОДО́Л, -а. Низкое, ровное место. *На подолі пасіяли картохі.* Бл. Пльб. Остр.

ПОДО́ПЛИЧКА, -и. Подкладка на плечах и в верхней части рубахи; подоплёка. *Пришии подопличку до сорочки.* Кри. Остр.

ПОДПЕРЕЗА́ТЬ, сов. См. підперезать.

ПОДПОЯ́СКА, -и. Шерстяной домотканый пояс. *І подпояскої подтирезувались.* Енд. Семил.

ПОДРА́ТЬ. ♦ **ПОДРА́ТЬ ЯЙЦЯ**, сов. *Повынимать из гнезда, гнєзд. Піду яйця на яєшиво подиру.* Лев. Павл. – *Яйця подрав?* – *Подрав.* – *А куди подівав?* Стгл. Бог. Повсеместно. Несов. драть.

ПОДРІ́ГАТЬ, сов. *Сделать резкие, отрывистые движения ногами. Оця корова ніжк ни може, щоб ни подрігать ногами.* Грн. Калач. *Треба подрігать ногами, щоб грязь обвалилась.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ПОДРІ́БНИ́ТЬ. Сов. *к дрібнить. Навшо ти їх (арбузные корки) так подрібнила?* Стгл. Бог.

ПОДРОЧИ́ТЬСЯ. Сов. *к дрочиться 1 (о многих). Свогодий скотина може подрочіця.* Грн. Калач., Стгл. Бог.

ПОДРЯ́ПАНИЙ, -а, -е. Поцарапанный. *У нас лучче почувать, чім у бабушки. У неї кровать ажось подряпана.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ПОДРЯ́ПА́ТЬ, сов. *Поцарапывать, оцарапывать. – Так Мисайла чохиули тіки? – Лоб трошки подряпали.* Стгл. Бог.

Валька подряпала собі морду.
Реп. Підши на вигін за тиллям,
всі ноги об калочкі подряпаси.
Арх. Бутур. Повсеместно.
Несов. дряпать.

ПОДУЖАТЬ, сов. Осилить,
одолець. *Він мене ни подужа.*
Ломы Вороб. *Ану давай*
бороцяця — хто кого подужа.
Стгл. Бог. Спорим, шо ти
мене ни подужаси. **Бчк. Петр.**
Повсеместно.

ПОДУЖЧЕ, нар. Посильней.
Росхитайти мене подужче.
Стгл. Бог.

ПОДУРІТЬ, сов. Многокр.
к дуріть 1. *Ти диви, та чи ви*
подуріли... Стгл. Бог.

ПОДУРНІШАТЬ, сов.
Поглупеть. *По-мойому, дівчина*
росте і дурніша. Суєсім скоро
подурніша. **Бчк. Петр., Стгл.**
Бог.

ПОДУШКА, -и.
1. Подушка. Повсеместно.
2. Покрывающая болото
растительность. *Лиман... І з*
подушкою — на воді разній
мох, мажно загрузнуть. Під
подушкою — глибина страшина.
Стгл. Бог.

ПОЖАЛКУВАТЬ. Сов. к
жалкувати. *Ви, каже, ще*
пожалкуєти, та пізно буде.
Стгл. Бог.

ПОЖМАКАТЬ. Сов. к
жмакати. *Встать. Дивись, там*

же одежа, пожмакаси. Стгл.
Бог.

ПОЖОВКНУТЬ, сов.
Пожелтеть (обычно о листве).
Листя чьогось пожовкло.
Стгл. Бог.

ПОЖОВТІТЬ, сов.
Пожелтеть. *Шось на їх*
листячкьо пожовтіло. Стгл.
Бог. Повсеместно.

ПОЖУРИТЬСЯ, сов.
1. Погрустити, попечалити.

Люди пожурились да й пішли,
а як свос, дак оно усігда
поплачіш. **Льв. Подг.**
2. Запечалити (о многих).
Чього ви сидите пожурились?
Чи яке горе? Стгл. Бог. 3.

Пожаловаться. *От я вам*
пожурюсь, шо тут
приклочілось. **Урьв Остр.**

ПО-ЗА, предл., с твор. п.
Вокруг. *Ану пройди по-за*
хатюю — може воно [курча]
там. Стгл. Бог. *А чього ти*
по-за озородом? Та і йшла б
же напрямю. **Змс. Петр.**
Повсеместно.

ПОЗАБУВАТЬ, сов. Забыть
(о многом). *Та я вже, шо й*
знала, позабувала. **Змс. Петр.**
Кого позабувала, а кого й ни
знала. Стгл. Бог.
Повсеместно.

ПОЗАВЧОРА, нар.
Позавчера. Повсеместно.

ПОЗАВЧОРІШ, нар.
Накануне позавчора.
Позавчоріш приходив до мени
зять і розказував про це діло.
Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ПОЗАДКУВАТЬ. Сов. к
задкувати. *Кінь злякався,*
позадкував. Стгл. Бог.

ПОЗАКАНДЗІОБЛОВАТЬСЯ,
сов. Позагнутись крючками.
Ботинки нові, а носки уже
позакандзюбловались. **Кри.**
Остр. Ср. закацубнуть.

ПОЗАКЛЯКАТЬ, сов.
Многокр. к залякнуть.
Автобуса довго ни було, так
ми там позаклякали. Стгл.
Бог.

ПОЗАМУРИТЬСЯ, сов.
Зараста. *Було-то здорове*
хуторище, а щяє оно
позамурилось. **Твр. Бог.**

ПОЗАПЛІШУВАТЬ, сов.
Многокр. к заплашувати. *Треба*
наморозники позаплішувати.
Ломы Вороб., Стгл. Бог.

ПОЗГОРТАТЬ, сов.
Многокр. к згортати. *Білью*
позгортала, а гладить ніколи.
Стгл. Бог.

ПОЗДІШ, -а. Поздний,
осенний щиплёнок. *Поздиши*
малесинькі, нима з їх росту.
Бл. Пль. Остр.

ПОЗИВАТЬ, несов.
Приглашать. *На свайбу ходили*

позивать хтось з родства.
Льв. Подг.

ПОЗИЧ, уст. (только в
поговорке). *Заёмщик, тот, кто*
часто одалживается. Позичь
ходе біс сорочки. Стгл. Бог.

ПОЗИЧАТЬ, ПОЗИЧИТЬ.
Одалживати, одолжити. *Колись*
у мени руб позичила, давала я
їй руб. Стгл. Бог. *Позичь міні*
грошиш. **Иван. І Кант. Грошиш**
нима. Чи позичім? Бчк. Петр.
Позичь трохі хліба. **Кри.**
Остр. Позичь миску муки. Реп.
Повсеместно.

ПОЗІХ, -а. Зевота. *Позіх,*
позіх, піди по всіі (заговор
против зевоты). **Змс. Петр.,**
Бчк. Петр.

ПОЗИХАТЬ, ПОЗИХНУТЬ.
1. Зевать, зсвнуть. *Шо ти усе*
позихаси? Юи лягай спать.
Втб. Подг. Шо ти товкаси?
Ни дала міні позихнуть. **Пер.**
Кант. Тьотя Маши позихає,
спать хоче. Стгл. Бог. *Погода*
така, шо весь день ходю
позихаю. **Змс. Петр.**
Повсеместно. 2. То же, что
завіхати. *Ни позихай і на той*
кавун. Нуужелі тубі одного ни
хвати наїстись? **Бчк. Петр.**

ПОЙДОМ. † Поїдом їсти.
Непрестанно бранить, мучить
попрёками; то же, что поедом
єсть (прост.). *Сивкруха нівістку*
поїдом їсть. Стгл. Бог.

ПОЇЗД, -а. Конная упряжка с участниками свадебного обряда. На другой день приїжджав поїзд од жиница: тройка коней, коней лентами убирали і робилими цвітами. **Грм. Кант.** Поїздові дорогу пирипинають, шоб підниси чярку. **Стгл. Бог.** Раньше (во время свадьбы) поїзд наряджали і возили до церкви, каталися. **Льв. Подг.**

ПОКВІТАТЬСЯ, сов. Подружитися. Ми з тобою поквітались чи не? **Крн. Остр.**

ПОКИ, нар. 1. До каких пор. Поки ти мучили мене? **Птр. Лиск.** Поки можно ждати його? **Ломы Вороб.** Поки ти там копатимися? *Йди вже.* **Стгл. Бог.** **Повсеместно.** ♦ Хто зна поки й доки. Очень долго. **Стгл. Бог.** 2. Пока. Поки дойшла, заморилась. **Стгл. Бог.** См. также **ПОКІЛЬ**.

ПОКИДЯЧ, -а. Мужчина, которого оставила жена. Уже п'ять годів він покидяч. **Блг. Подг.**

ПОКИДЯЧКА, -и. Женщина, которую оставил муж. **Блг. Подг.**

ПОКИЧКА, ПОКИЧКИ, нар. То же, что **ПОКИ** 1. Да це она покичка там буде? **Ектр.**

Лиск. Ну покичьки ж там можно стримить? **Стгл. Бог.**

ПОКІЛЬ, нар. То же, что **ПОКИ** 2. На кавікулах спатаміи, покіль хочіш. **Урив Остр.** Закрий кострулю кришкою, а то розб'єтаїш, покіль доїдши. **Урив Остр.**

ПОКЛАД, -у. Яйцо (часто изготовленное из мела), которое постоянно остаётся в гнезде, чтобы туда же откладывали яйца кури. Сходи яйця подири, та гляди поклад ни возьми. **Стгл. Петр.** Яйця всі ни дири, поклад остав. **Стгл. Бог.** Хлопця поклад взяв, тепер ни найду, де кури нисуця. **Бчк. Петр.**

ПОКЛІКАТЬ. Сов. к кликать. Приходять люди – сусіди там чи кого покличуть. **Ттр. Кант.** Покличь міні матір. **Змс. Петр.** А шо же це воки Нику ни покличали? **Стгл. Бог. Повсеместно.**

ПОКОЛИХАТЬ. Сов. к колихать. Ця, Поля, була мала – в колісці. Міні мати каже: «Ти ж поколиши». **Срк. Бутур.** Поколиши дитину, поки зачне. **Стгл. Бог. Ср. похитать. Повсеместно.**

ПОКОЛОШМАТИТЬ, сов. (экср.). 1. Взболтать, взмутить. Воду всю покалошматив, тепер як єї п'ить. **Крн. Остр.**

2. Избить, поколотить. Так він його добре поколошматив? **Стгл. Бог.**

ПОКОЛУПАТЬ, сов. Многокр. к **КОЛУНАТЬ**. Такі вредні кури: усю приспу покулупали. **Ст. Крш. Петр., Стгл. Бог., Змс. Петр.**

ПОКОР, -у. Изъян, худая слава. Она у нас дівка біз покору. **Грн. Калач.**

ПОКОРОТЧАТЬ, сов. Сделаться короче. Чи кровать покоротчяла, чи Міша подовшав... **Стгл. Бог.**

ПОКОТОМ, нар. Один подле другого, без особого порядка (лежать, спать и т. п.); то же, что **ВПАЛКУ** (разг.). Спали на долиці, покотом. **Стгл. Бог.** ♦ **Покотом котитися**. Катитися, вращаясь вокруг своей оси. Я, ка, повісюсь або ось у розлив покотось покотом. **Стгл. Бог.**

ПОКРАСТИ, сов. Поворовать. Саня вліз і покрав усі платки. **Пхв. Лиск.** У мене хтось половички с сарая покрав. **Змс. Петр. Повсеместно.**

ПОКРИВАЧ, -а. Покрывало. Тоді покривають покривачом [покойника]. **Ттр. Кант.**

ПОКУТТЯ, -я, **ПОКУТЬ**, -і. 1. Красный угол, обычно под иконами. Покуття – святий вугол. Кровать становлять до глухої стіни, там ни покуття, а покуття – оцей вугол. **Стгл. Бог.** Поминаць ни йдуть: а чого ж туди йти, як там Ленін стоїть на покутті? Леніна поминаць? А я кажу: «Саме Леніна й нада поминаць, потому шо Ленін нам жысно дав, Леніна і поминаць». **Стгл. Бог.** На покуті сажали молодих. **Льв. Павл.** Туді в чявунці ячмінь варили [на кутю], в нічі. Як зварилця, ставили на покуть на ослинець в сіно. **Прв. Калач.** На покуті висять образа. **Рен. Повсеместно.** 2. Угол на русской печи. Поддай на покутті кухайку. **Стгл. Петр.**

ПОКУЧИТЬ, сов. Соскучиться. Діти покучили по матурі. **Крп. Подг.**

ПОКУЧИТЬСЯ, сов. Пожаловаться. Несе в кармані, бачо, каліндарь: це я одним нису, они покучились, а я пообіцяла. **Стгл. Бог.**

ПОКУШТУВАТЬ. См. **КУШТУВАТЬ**.

ПОЛ, -а. То же, что **ПІЛ**. Як поз був со зголовам, на ньом хороше спать. **Клб. Лиск.**

Пол буду витирать. Енд. Семил. *Пол робили з досок. В хатах же і становили ті поли.* Пер. Кант.

ПОЛАПКИ, нар. Ощупью. *Я полапки дойду титер.* Ломы Вороб. См. также поманки.

ПОЛАСУВАТЬСЯ. Сов. к ласуватися. *Ковбаскою поласувались. Давайте чимнебудь поласуємось.* Стгл. Бог.

ПОЛАТАТЬ. Сов. к лятать. *Бобо, ти б міні оці шити полатала, я їх ще поносю.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ПОЛАЯТЬСЯ. Сов. к лаятися 1. *Як полояця, а они же подруги були, корова додому вже ни іде.* Алф. Н.-Хов. *Та вони біс конца лаяюця. Як чуть – уже полаялись.* Стгл. Бог. Сусіді полаялись. Бл. Пльб. Остр. *Я з бригадіром полаяся.* Ломы Вороб. Повсеместно.

ПОЛІШАТЬ, сов. Стать легче; то же, что полегчать (прост.). *І я дочкы сказала, у яке врем'я міні полішало.* Пле. Бог. *Полішало нашім матері: то ни їла, а це й водичкы ни п'є* (о ситуации сомнительного улучшения). Стгл. Бог.

ПОЛИВ'ЯНИЙ, -а, -е. Покрытый особым глиняцевитым сплавом, глазурью. *Полів'яні*

глиняки дорожше стоять, чім прости. Лєв. Павл. *Раньше миски глиняні були – і прости, і полив'яні. Та й січас... Ну вони ни совсім такі.* Стгл. Бог. *Я миску купила полив'яну.* Ломы Вороб.

ПОЛІК, -а. Уменьшит. к пил. *Де стоить кровать, там раньше був полік.* Ектр. Лиск.

ПОЛІСКУВАТЬ, сов. Лосниться. *Кони гладкі, так і поліскують.* Стгл. Бог. Ср. вылискувать.

ПОЛІЦЯ, -і (устар.). Полка, обычно самодельная. *Подивись в чулані на полиці.* Стгл. Бог. *На полиці лежать паянці.* Крп. Подг. *Лежать лежать на полиці.* Дрк. Реп. *Поклади хліб на полицю.* Ломы Вороб. Повсеместно.

ПОЛІЧКА, -и (устар.). 1. Уменьшит. к полка. Стгл. Бог. Бчк. Петр. 2. Деталь плуга, отвал. *Чересло – це шо у плузі іде попереду лемниа. Воно одріза землю, а лемни підріза, а полічка одвирта.* Стгл. Бог.

ПОЛІ, предл. Возле, около, подле. *Палі конкінга дворица тлята пасуця.* Бл. Пльб. Остр.

ПОЛІЙ, -ою. Выступившая поверх льда или снега вода.

Полій виступив. Бид. Кант. *Полій уже замерз.* Бид. Кант., Ст. Крш. Петр.

ПОЛІННЯ, -я. Полка, прополка. *Поління як начецця, так все літо з огорода ни вилзали.* Стгл. Бог. *Як же оно вже й надоіло, оте поління.* Змс. Петр., Бчк. Петр. См. также полоття.

ПОЛІПКА, -и (устар.). Вид причёски: длинный чуб, зачёсанный кверху. *Подивись, який пацан, а ш чубом: політику бачь завів.* Бчк. Петр.

ПОЛОВА, -и. Мякина. *Ступа здорова, ячмінь товкли. Товчси, товчси, поки полова одділицця. Води гаряченької туди влізши – полова так і поотходе.* Прв. Калач. *Полова їж жита і тишанці, як віють.* Енд. Семил. 2. Отходы после обмола та очистки зерна. *Полова – шо мілке, із зерна швайасця.* Кль. Лиск. Ср. **ПОСЛІД**. 3. Верхняя часть соломы с вымолоченными колосьями. *То солома, а то полова – разлиця вилка.* Стгл. Бог. *У тебе пальто в полові.* Реп. *Коровам привезли полови.* Ектр. Лиск. 4. Солома. *На полові тоді спали.* Кль. Лск.

ПОЛОВЕНЬ, -яні. Сарай для хранения корма для скота, ранее – снопов и т.п. *Половень, де корм кладуть коровам.* Енд. Семил. *Для снотив робили половень.* Кль. Лиск. Ср. **ПОЛОВНИК**.

ПОЛОВИЙ, -а, -е. Бледно-жёлтый (о масти скота). *У нас воли були полові.* Стгл. Бог., Грп. Калач.

ПОЛОВНИК, -а. Сарай, в котором хранят корм для скота. *Возьми в половнику вила.* Грв. Калач.

ПОЛОВНИЧОК, -чка. Уменьшит. к **половник**. *У діда половничок був.* Ст. Крш. Петр.

ПОЛОВНЯ, -я. Пламя. *Половня охватила всю хату.* Реп. См. также полум'я.

ПОЛОТНО, -а. Холст кустарного производства. *Сіяли прядиво і ткали полотно. Все з його шили.* Стгл. Бог.

ПОЛОТНЯНИЙ (ПОЛОТЯНИЙ), -а, -е. Полотнянный, изготовленный из полотна. *Сорочька. Станок крамний, а піттичка полотняна.* Стгл. Бог. *Я тобі подарю утирак палатяний.* Бл. Пльб. Остр.

ПОЛОТТЯ, -я. То же, что **полотня**. *Як оно це полоття*

вже вітрилось: все літо з огорода ни вилазили. Стгл. Бог. Повсеместно.

ПОЛУДЕНЬ, -дня. Время еды между обедом и ужинном, полдник. Уже полудинь, а ми це ни обідали. Реп. Коров сьгодні пригнали чуть ни в полудинь. Стгл. Бог.

ПОЛУДНУВАТЬ, **ПОПОЛУДНУВАТЬ**. Поддничать, пополдничать. Пополудниси побля скирди, їсти с собою биреш... Прв. Калач. Ідїть полуднувать, ви же вже, мабуть, проголодались. Стгл. Бог. Спирва ми будим полуднувать, а тоді вже вичерять. Ст. Крш. Петр., Крш. Остр.

ПОЛУДРАБОК, -бка (устар.). Деталь телеги, грядка. Як гарба робниця — полудрабок, а в полудрабок задовбуюця щаблі. Стгл. Бог. Прикрути полудрабок дротиною. Ломы Вороб.

ПОЛУКІНОК, -пка. 1. Укладка в 30 снопов. Ст. Крш. Петр. Просо зложили в полукіпки. Реп. 2. Укладка в 15 снопов. П'ятидцять снопів називають полукінок. Пив. Рос.

ПОЛУМИСОК, -ска. Неглубокая миска. В магазині ни дуже давно хароші

полумиски давали. Пдг. Рос. Насип борщю в полумисок. Нвб. Кант.

ПОЛУМ'Я (ПОЛОМ'Я), -я. То же, что половня. Полум'я с-під стріхи як вдарило... Стгл. Бог. Полом'я охватило увесь двір. Ломы Вороб.

ПОЛУНІЦЯ, -і. Дикорастущая земляника. По полуніці на той бік Дону приправлялись. Там їх по базках хтозні й шо. Стгл. Бог. У баби Мар'ї поза током були полуніці. Змс. Петр. В лісі багато полуніці. Ски. Кант.

ПОЛУСАДНИК, -а. Палисадник. Красивий полусадник. Ярк. Остр. В полусаднику так гарно вишия цвіте. Реп. См. также **городець, огородець**.

ПОЛУТОРНИК, -а. Полуторагодовалый бычок. Полуторника вже можно запрягать. Грн. Калач.

ПОЛЯГАТЬ, сов. Лечь (о многих или всех). Ми вже спать полягали — хтось стука. Стгл. Бог. Всі полягали? А то я свет виключю. Бчк. Петр. Повсеместно.

ПОЛЯКАТЬ, сов. Поцугать. Розказували, шо полякать она хотіла. Алф. Н.-Хон. Ото ми шо і робили: постіваїм, хлопцї

полякаїм, чїриз костьор пострибасм. Прв. Калач., Стгл. Бог.

ПОЛЯКАТЬСЯ, сов. Испугаться (о многих). Учюра вже те шо спать лягать — стукає в вікно. Ми полякались. Стгл. Бог.

ПОМАГАТЬ, ПОМОГТИ. Помогать, помочь. Треба, мабуть, їти помагать. Грн. Калач. Питас: чї ви ни могли б мїні помогти? Стгл. Бог. Скрїзь сама — помагать нікому. Змс. Петр. Повсеместно.

ПОМАНЕНЬКУ, нар. Потихоньку, осторожно. Ни спїши, їди поманеньку. Стгл. Бог. Якось поманеньку доїду. Змс. Петр.

ПОМАНІОСІНЬКУ, нар. Потихонечку, осторожно. — Нашо Вам ножик? — Каранди підструувать. — Оцеї, да? Зламавсь? Ви поманіосїньку тиїть. Стгл. Бог.

ПОМАРНІТЬ, сов. Привясть, завясть. Поливала я отравою. Листячко ото помарніло, а бізми нічого. Змс. Петр.

ПОМАСТИТЬ, сов. 1. Помаслить, сдобрить, заправить щизу. Я салат олією помастїла. Ти з олією їси? Змс. Петр. Бабуся помастїла

вареники? Пер. Кант. 2. Переменять игральные карты перед сдачей. На, здавай, я їх уже помастїв. Стгл. Бог. Несов. мастїть.

ПОМАЦКИ, нар. То же, что **навпوماцки**. Якось помацики найшов сїрники та засвітив лампу. Стгл. Бог. См. также **полапки**.

ПОМЕЛО, -а. Венк. Падміти помилам далівку. Бл. Пиб. Остр.

ПОМИЙНИЦЯ, -і. Лохань, ведро для помоев. Ни давай йому кружок, хай ни бовтаєця. Начс помийниця. Стгл. Бог. Викинь у помийницю. Бчк. Петр. Вилий оцю воду в помийницю. Грн. Калач. Повсеместно.

ПОМИЛИТЬСЯ, сов. (устар.) Ошибиться. Це я помилцїла, їшилка шпирівїльно. Стгл. Бог.

ПОМИЛКА, -и (устар.). Ошибка. Пів в'їтрї і зробив помилку. Ну чїще кажуть ошїбсь. Ми руських помїмаєм отлічно, нас тіко нікто ни помїмає. Стгл. Бог.

ПОМИН, -а. Поминки. Батюшка вродї так каже, шо помин — це нада гарячїм поминать. Мрк. Кам. См. также **поминання, помінкі**.

ПОМИНА́ННЯ, -я. То же, что помин. *І канун же першим ділом: варять кашу рисову із ізюмом... сладку, при поминанні.* Зм. Бог.

ПОМІЖ, предл. Между. *Поміж дворів завадуок.* Кри. Остр. *Він же поміж хлопців заховався.* Стгл. Бог.

ПОМІЗ, предл. См. повз.

ПОМІН, -а. Еда или всци, раздаваемые для поминания умершего. *Сей платочок мінс на помін дали. За се спасіба ни кажуть, се же помін.* Урыв Остр.

ПОМІНКИ, -ок. То же, что помин. *На могілках я була, а на помінкі вже, мабуть ни пойдю.* Урыв Остр.

ПОМІРНЕНЬКИЙ, -а, -е. Уменьшит. к помірний. *Мама казала: «Оце така помірненька баночка». Ну, така... удобна.* Сир. Подг.

ПОМІРНИЙ, -а, -е. В меру, в пору, как раз. *Ти взяв помірну ложку їсти.* Екстр. Лиск. *У мене банка помірна.* Кри. Остр. *Кохточка по тібі помірна.* Реп.

ПОМІСТ, -осту. 1. Деревянный помост. *Постили поміст под сіно.* Кри. Остр. 2. Пол (деревянный). *З помістом у хаті тепліше, чім з долівкою.* Лєв. Павл.

Поміла поміст. Пив. Рос. *Постили на поміст ложник.* Реп., Бл. Пль. Остр. Ср. долівка.

ПОМІШНИ́К, -а. Помощник. *У мене помішник уже росте.* Ломы Вороб. *Онучьок уже помішник.* Стгл. Бог. *Як такі помішники, так лучче ніяких.* Крс. Петр. Ср. пособляльщик.

ПОМКА. + У помку (буть, стать). На памяти (быть, стать). *Він нам у помку і так...* Стгл. Бог.

ПОМНЯ́КШАТЬ. См. мнякшати.

ПОМОВКА. + Про вовка помовка... (пог). Лёгко на помине. Стгл. Бог.

ПОМО́ГА, -а. Помощь, поддержка. *Уже появилась помога.* Екстр. Лиск.

ПОМО́К, -а. Гнёт, который кладут на лён при вымачивании. *У ріцці навалюють помок, а то вода (лён) пошсе.* Птр. Павл.

ПОМО́КА, -и. Место вымачивания конопли. *Батько повіз коноплі на помок.* Ломы Вороб.

ПОМУЗ, предл. См. повз.

ПО-НА́Д, предл.; с твор.п. Вдоль. *Там по-над берегом більш верби.* Стгл. Бог. *Можно поїхати другою дорогою: по-*

над Доном. Бчк. Петр. **Повсеместно.**

ПОНАМО́РЮВАТЬСЯ, сов. Устать (о многих). *Картохи виз день копали, так понаморювались страшно.* Стгл. Бог.

ПОНАРІ́КАТЬСЯ, сов. Приготовиться, появиться (о многих). *Тіки понарікались жити на світі, а оно — смерть.* Стгл. Бог.

ПОНЕДІ́ЛОК, -лка. Понедельник. *У пониділок була стріча масляної.* Прв. Калач. *В пониділок піду в болницю.* Пив. Рос. **Повсеместно.**

ПОНОВА́ЛЯТЬ, **ПОНОВІ́ТЬ**. Окончательно сделать, затереть все трещины и неровности на обмазанной глиной стене. *Уже і поновили кругом — хата стала, як цяцька.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ПОНО́ЧІ, нар. 1. В знач. сказ. Темно. — *А коли дедушка буде бриця? — Та дньом. Січас же поночі. Він старенький, ни баче.* Стгл. Бог. 2. В потёмках, впотьмах. *Шо ти там побачиш поночі? Хай уже завтра.* Змс. Петр. *Сусідка устас ще поночі.* Мрч. Ольх. *Треба було шукати по-видному. А шо ти*

тепер поночі там побачиш... Стгл. Бог.

ПООБПІ́КАТЬ, сов. Получить множественные ожоги. *Хата згоріла, і они потиклись — дід та баба, руки пообпікали.* Стгл. Бог.

ПООРА́ТЬ, сов. Вспахать (о многих.). *У нас уже огороди всі поорали.* Стгл. Бог., Змс. Петр.

ПОПАСКИ, нар. 1. Пасья на ходу. *Хай ідуть попаски, додому ще рано.* Стгл. Бог., Змс. Петр., Стгл. Петр., Бчк. Петр. 2. Позволяя пасти на ходу. *Гнали попаски і опізнались, а то ми устигаєм до смерку.* Бчк. Петр., Стгл. Бог., Змс. Петр., Стгл. Петр.

ПОПЕКТИ́(-СЯ), сов. 1. Испечься (о многом). *Випягать хліб, він уже ідосі попекся.* Стгл. Петр. **Повсеместно.** 2. Получить ожоги. *Хата згоріла, і они потиклись — дід та баба, руки пообпікали.* Стгл. Бог. *Руки потічши.* Енд. Семил.

ПОПЕЛЯ́НИЙ, -а, -е. Пепельный (о цвете). *Кутила платок попяляного цвіту.* Екстр. Лиск. См. также поплнастий.

ПОПЕРВА́Х, нар. 1. Сначала, на первых порах. *А в мене світі, ці же, дикі, світі*

попи буряки. Я думала попивах – коні. Стгл. Бог. Він попивах ще вроді стінявся, а січяс... Змс. Петр. 2. Раньше. Тоді ж попивах було, коли виходе заміж она девишкой, наутро показують простинь... Грм. Кант.

ПОПЕРЕД, ПОПЕРЕДУ, нар., предл. 1. Впереді. Харитонівна біжить попереду, а я заду платуюсь. Стгл. Бог. 2. Перед. Поперед мени ни ходи, іди заді. Дрк. Реп. Она ще поперед його побачила ту дівчину. Тхр. Кам. Ни лізь у пекло поперед батька. Крн. Остр.

ПОПЕРЕК, нар. Поперек. Повсеместно. См. также **впоперек**.

ПОПЕРЕК, -а. Поясница. В мене вже давно поперек болять. Дрк. Реп. Поперек болять – ни нагуся. Стгл. Бог. Мужики кажуть поперєка. Енд. Семил. Розотри міні поперек лікарствам – так болять. Тхр. Кам. За динь наробися, шо і поперєка ни чуть. Ломы Вороб. Попирек дуже болять. Крн. Остр. Повсеместно.

ПОПЕРЕЛЯКУВАТЬСЯ, сов. Испугаться (о многих). Ото якось уже пізенько

хтось у вікно як застужа, а ми з дідом попирилякувались.

Стгл. Бог.

ПОПІСЛ, -у. См. **попіл**.

ПОПІНАТЬСЯ, **ПОПНУТЬСЯ.** Тянуться, потянуться за чем-либо. Попнувся на піч за ваянками, а они далеко, ни достану. Стгл. Бог. Ти і ни попинайся, ни достаниси всьо равно. Крн. Остр. Попнись зорви вишино. Рен. Ср. пнуться.

ПОПИТАТЬ, сов. Спросить у многих, много раз; узнать. Злякалась зімлітрясенія і намагася: тіки у Росію. Тут попитали, попитали – а оно... Так они у Підколондівці купили хату. Стгл. Бог. Попитаю у матири. Екстр. Лиск. Попитай його, як пройти до магазіна. Пив. Рос. Попитай у тьотки, де вона була. Дрк. Реп., Ольх.

ПОПИХАТЬ, **ПОПХНУТЬ.** Толкать, толкнуть; то же, что пихать, пихнуть (прост.). Це баба таха – попхнем її, а вона упаде. Шо тоді? Стгл. Бог. Ану геть, а то я так попхну, шо полити аж он в куці. Бчк. Петр. То ж він на мойї лотці. Попхнув і правирця. Стгл. Бог.

ПО-ПІД, предл.; с твор.п. Под (о многих) Сьогодні

празник, так баби по-під дворами сидять: робить ніззя.

Стгл. Бог. Повсеместно.

ПОПІЛ, -у. Зола. Піди попіл вишиси. Дрк. Реп. Раньше попіл колхоз собирав на удобрєня. Стгл. Бог. Попил сипали на город. Твр. Подг. Иди вибири попіл з груби, а то ростоплять треба. Змс. Петр. Праником вибивали полотно [на рірці], на сонці вистигали і вибілювали попілом совишиковим. Мрч. Ольх. Вишиси попіл. Ивн. 1 Кант. Попил на город виносили. Клуб. Лиск. Нічого ни було, попіл. Самі міни були. Німецькі. Урив Остр. Повсеместно.

ПОПІЛНАСТІЙ, -а, -е. То же, что попельный. Шось она курочька попілнаста плохо клює. Стгл. Бог. Попілнастий півень здох. Грн. Калач.

ПОПІЛНИЩЕ, -а. Место, куда ссыпают золу. Подивись, чи на попілниці квочки нима. Грн. Калач. Кури «кутаоциця» на попілниці. Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ПОПОВНІШАТЬ, сов. Пополнить. Та ис, це она січяс поповнішала, а то була страшна худа. Змс. Петр., Стгл. Бог., Ольх.

ПОПРАХУЩІЙ, -а, -е. Попрошайка. Це такой

папрахущій, хоть шо випрасє. Бл. Паб. Остр.

ПОПРИПАДАТЬ, сов. 1. Многогр. к принадлеать. 2. Все пилуюго поприпадало. Змс. Петр. 2. Многогр. к принадлеать. 4. Корови до води поприпадали – нік ни нап'юция. Стгл. Бог.

ПОПРИШЕРХАТЬ, сов. Многогр. к пришерхнуть. Калюжі за ніч попришерхали. Стгл. Бог.

ПОПРИЩИТЬ, сов., безл. Покрыть прыщами. Ти дивись, як йому всю морду поприщило. Бчк. Петр. Шоб тобі поприщило! (устар. бран.). Стгл. Бог.

ПОПРОСЯННЯ, -я. Участок, на котором росло просо. Єжли просо собрало, то попросянна. Енд. Семил.

ПОРАТУХА, -и. Женщина, которая помогает приготовить помини, помогает **поратьсья**. І тут готовять шо... ну, обід. Поратух зовуть, готовлять. Мрч. Кам.

ПОРАТЬ, ПОПОРАТЬ. Выполнять, выполнять необходимые хозяйственные дела по дому, по уходу за домашними животными, птицей. Ти скажи спабиба людям, шо порали, а ти ще й ласи. Стгл. Бог. Так, нада

йти курочок *попорать*. Стгл. Бог.

ПОРАТАТЬСЯ, ПОПОРАТАТЬСЯ (ВПОРАТАТЬСЯ). Управляться, управиться по хозяйству, возиться с чем-либо. Приходилось *порація* *помогти*. Мрк. Кам. Я уже *впоралась*. Крп. Подг. *Поки в хаті впоралась...* Змс. Петр. Цілий день учора *поралась* с телям. Мрч. Ольх. *Поки я попоралась, а дід скотині дав*. Стгл. Бог. Я уже *попоралась*: *завтрік* *приготовила, поприбрала скриві*. Стгл. Петр. Повсеместно.

ПОРВАТЬ. ♦ Дать *порвать*. Дать повод, показать пример. *Оце дай порвати йому, титер* *надоїдуть* *буде* – *зробить свистун*. Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ПОРЕМЄНЬКІ, -ньок. Вид летней обуви. *І чурякі, і поремєнькі*. Енд. Семил.

ПОРЕПАНИЙ, -а, -е. Покритый трещинами. Було, *босжком*. *Ноги чорні, як оце ботинки*. *Порепані, пискляти*. Змс. Петр., Стгл. Бог.

ПОРЕПАТЬСЯ, сов. Потрескаться. *Зимля от сонця порепалась*. Екстр. Лиск. *П'ятик так порепались*. Крп. Остр. У корови *дійки порепались, ни стоить доїця*. Стгл. Бог.

ПОРЕСЛІВО, -а. Неровности в нитках при прядении. *Бачиш, яке поресліво зделала*. Енд. Семил. Ср. перепуги.

ПОРІДДЯ, -я (устар.). Порода. У *Мамоні гарне поріддя коров* – *калмогорьські*. Бчк. Петр.

ПОРІДОК, -дка. Род. У них *увесь порідок* *такий* *ниблагополуний*. Ольх.

ПОРОБИТЬ, сов. Поделать. *Дід Власів* *ще за живото* *поробив собі і бабі гроби*. Лкв. Подг. *Протряхне, тоді і поробити*. Стгл. Бог. Повсеместно.

ПОРОБЛЕНО, неизм., в знач. сказ. Наведена порча. *То йому пороблено, ни* *иначе, шо ото він хворає*. Стгл. Бог., Урвм Остр.

ПОРОДИЧАТЬСЯ, сов. Стать родственниками, породиться. Стгл. Бог.

ПОРОН, -а. Паром. *Порон* – *це переправа була* *через Дін*. *Такий трос, і отоже тягли*. Стгл. Бог. *Колісь на пороні, було, довго стояли*. Змс. Петр. *На пороні така давка була, сі умістались*. Бчк. Петр.

ПОРОСНА, -ої. Супоросная. *Сваня поросна, вже скоро й опоросиця*. Стгл. Бог. Повсеместно.

ПОРОСЯ, -яти. Поросяенок. *Здасть то ягня, то порося, то корову* – *і деніжкі його*. Твр. Бог. *Десь забігло порося*. Грп. Калач. *Поросит* *взяли, а вони подохли*. Змс. Петр. У нас *порося* *ще маленьке*. Нвх. Ольх. Повсеместно.

ПОРОТЬ¹, РОСПОРОТЬ. Разъединять, разъединить по швам что-либо сшитое. *Шис, та поре, та ниткам горе*. Стгл. Бог. Повсеместно.

ПОРОТЬ², ОТПОРОТЬ (экспр.). Сечь, высечь. *Гляди, шоб тебе за це ни пороли*. Стгл. Бог. Повсеместно.

ПОРОТЬ³, ВПОРОТЬ (экспр.). Интенсивно, энергично что-либо делать, начать делать, сказать. *Порев доци...* *Як він учора втернів, нас ни намочив*. Стгл. Бог. *Доци* *такий* *впорев, шо цурик з будки* *вез* *день* *ни* *виізав*. Змс. Петр. *Таке* *впорев, шо хоч стій, хоч* *падай*. Шпш. Ольх.

ПОРОХНЯ, -і. Труха. *Там сама порохня* *осталась*. Ломь. Вороб. У чувалі *парохня*. Бл. Шлб. Остр. *Згнів* *тильок, одна порохня* *осталась*. Реп., Стгл. Бог.

ПОРОЩАТЬ, несов. О звуках сильного дождя. *Чуюш, порощать* *дощяка* *який?* *Сиди*

у нас. Бчк. Петр. *Доць* *лє, аже* *порощать*. Стгл. Бог.

ПОРСТКИЙ, -а, -е. Бойкий, быстрый. *Кажуть, порсткє* *тиля* *або* *дитина* *порстка*. Стгл. Бог.

ПОРЧЕНИЙ, -а, -е. Порченный. Повсеместно. ♦ *Порчена* (*нівєста*). О девушке, не сохранившей целомудренность, невинности, замужества. У *порчіної* *нівєсти* *мазали* *калітку* *двогетем, єї* *мог* *взять* *удівєць*. Грп. Кант. Ср. чесна.

ПОРЯДОК¹, -дку. Порядок. У неї *в хаті* *порядку* *ніколи* *німа*. Стгл. Бог. Повсеместно.

ПОРЯДОК², -дку. 1. Улиця. *Живє* *по* *тому* *порядку*. Блг. Подг. 2. Одна сторона улицы. *Та* *оце* *на* *нашому* *порядку* *молодих* *нікого* *і* *німа, самі* *старіки* *живуть*. Стгл. Бог., Щучь Лиск.

ПОСАЖИРКА, -и (устар.). Рейсовий автобус. – *Мішки* *погрузит* *у* *машину, а* *самому* *на* *посажирку*. – *Як* *вона* *буде, та* *посажирка*. Стгл. Бог. *Пройшли* *усі* *с* *посажирки, а* *сичочька* *мого* *ун'єть* *німа*. Бчк. Петр.

ПОСВАРИТЬСЯ, сов. Погрозить пальцем. *Посварис* *на* *собачьку*. Стгл. Бог.

ПОСЕРЕД, *предл.* То же, що **наперед**. Чього це вила посеред двора валяюця?
Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ПОСИДЕНЬКИ, -ньок, *мн.* Посиделки. Вичеряйти без бабушки: она пішла на посиденьки до куми, так шо її ни дождеса.
Лєв. Павл. Щяс баби на посиденьки собируця. Дрк. Рєп. В суботу [на Масляні] молода півістка звала у гості родичів на ятровокши посиденьки.
Прв. Калач. Она тіки й знає то посиденьки, то походеньки, а діло робить – якби хтось.
Стгл. Бог. Баби у Ганни на посиденьки собируця – робить, видно, нічого.
Бчк. Петр., Ломы Вороб.

ПОСИПАЛНИК, -а. Выполняющий обряд **посыпания**. Обычно мальчики, молодые люди. **Посипалник** заходе в хату і спрашуєця: в який вугол **посипать**?
Прв. Калач. **Посипалники** ходять утроем.
Стгл. Бог. **Начінаєця Новий год**, і ходять **посипалники**. Ідуть **посипалники** в хату і **начінають посипать**. Поки до утрині **завоняє**, **посипалники** уже **оббіжэть**.
Нвтл. Вороб. Уже **посипалники** ни ходять.
Ломы Вороб.

ПОСИПА́ННЯ, -я. Обряд **обсыпания** зерном **красного угла** утроем в день **памяти** святого **Василия** (1 января по ст. **стилю**). **Посипалник** заходе у хату і спрашуєця: в який вугол **посипать**?
Хазяїни за **посипання** **благодарять**.
Прв. Калач., Стгл. Бог.

ПОСИПА́ТЬ, *несов.*
1. **Посыпать**. Ну ото же як **умре покойник**, **виносять**, **посипа'ють** зерном **оце же**, **пшениця** чи **жито там**, **той...** Це для того **посипа'ють**, **шоб** **була жэизнь**, **шоб** **уже** **больше** **ништо** **ни** **умирав**.
Мрк. Кам. **Долівку** **пісочком** **посипали**.
Стгл. Бог. Повсеместно.
2. **Выполнять обряд** **посыпания**. **Посипалник** заходе у хату і спрашуєця: в який вугол **посипать**?
Прв. Калач. **Посипали** **просом**, **пшеницею**, **житом**.
Нвтл. Вороб., Стгл. Бог.

ПОСИДА́ТЬ, *сов.* **Сесть** (о многих). **Посідали** **тоді** **пообідали**.
Лєв. Подг. **Кури** **вже** **посідали**, **піти** **зачінить** **курник**.
Стгл. Бог.

ПОСПО́РИ, *нар.* До сих пор. **Оце** **зутра** **пошла** і **поспори** **нема** їє.
Урыв Остр.

ПОСИ́СТИ, *сов.* **Поставить** в **полную** **зависимость**, **подчинить**.
А **ти** **їм** **в** **зуби** **ни** **дивись**.

Будили **дивєця** – **послідуть** **тибе**.
Змс. Петр.

ПОСИ́ТИТЬСЯ, *сов.* **Износиться** до **прозрачности**, до **разрывов** в **ткани**. **Занавіска** **одна** **сусім** **посітілась**.
Бчк. Петр. **Платочьок** **уже** **старенький**, **весь** **посітівся**.
Стгл. Бог.

ПОСКОВЗНУ́ТЬСЯ, *сов.* **То же**, **что** **підсковзнуться**. **Баба** **посковзнула**: **оно** **огольodka** **була**.
Плв. Кам. Повсеместно.

ПОСКУ́БЕНИЙ, -а, -е. **Поципанный**. – **Вона** **ходьби** **поскубина**. – **А** **то** **хіба** **ни** **поскубина**, **як** **із** **віці**.
Стгл. Бог.

ПОСЛА́ТЬСЯ, *сов.* **Поставить** **постель**. **Кутєц** **нове** **одяло**, **прійняли**, **послалися**, **наділи** **підодяльник**.
Калач. **Діду**, **тубі** **може** **послаєця**, **житом**, **може**, **ти** **вже** **ляжши**?
Стгл. Бог.

ПОСЛІ́Д, -у. **Послед**. **Ще** **послід** **у** **корови** **ни** **війшов**.
Грн. Калач. Повсеместно.

ПОСЛІ́Д, -у. **Разного** **рода** **зерновые** **отходы**. **Послід** **багато** **на** **складу**.
Бчк. Петр. **Чисте** **зерно** **сити** **в** **одну** **кучу**, **а** **послід** – **у** **другу**.
Стгл. Петр. **Молотили** **зерно**, **а** **остасєця** **сьорне**, **оце** **посліт**.
Клм. Лиск. **Посип** **курям**

послід.
Грн. Калач. **В** **посліді** **завились** **миші**.
Рєп. Повсеместно.

ПОСМІ́К, -а. **Удочка**. **Посмік** **втянув**, **а** **там** **здорова** **риба**.
Клб. Лиск.

ПОСМІ́ТНИК, -а. 1. **Жаворонок**. **Уже** **посмітники** **прилітіли**.
Крн. Остр., Ектр. Лиск. 2. **Мусорная** **яма**. **Вилиси** **розбиту** **банку** **на** **посмітник**.
Ектр. Лиск. См. **также** **смітник**.

ПОСМІ́ТТЮХА, -и. 1. **Птица** **из** **отряда** **воробьных**, **живєт** **вблизі** **жилья** **человека**; **овсянка**. **І** **як** **тіки** **посміттоха** **зімю** **ни** **замирза**, **біга** **собі** **по** **дорозі**.
Бчк. Петр. 2. **Хохлатый** **жаворонок**. **Посміттохи** **роблять** **гнізда** **у** **зимлі**.
Пер. Кант. 3. **О** **человеке**, **который** **всє** **подбирает** (**перен.**). **Нашо** **ти** **бирєш** **з** **дороги** **разну** **гадость**. **Гляди**, **посміттохою** **люди** **назвуть**.
Бчк. Петр. **Сирьожка**, **гєть** **ни** **бири** **іюго**.
Ох **і** **посміттоха**.
Одлх.

ПОСНІ́ДАТЬ, *сов.* **Позавтракать**. **І** **на** **мошки** **оставляють** **хліб**, **водичку** – **це** **ж** **вроді** **і** **він** [**покойник**] **посніда**.
Лєв. Подг.

ПОСНУ́ТЬ, *сов.* **Уснуть** (о многих). **Уже** **всі** **поснули**, **а** **мене** **сон** **ніяк** **ни** **бере**.
Стгл. Бог. **Набігались**, **так** **і** **вчєрі**

ни дождались – послули. **Змс.**
Петр. Пвсесместно.

ПОСОБЛЯЛЬЩИК, -а
(неодобр.). Помішник. *Та на того пособляльщика надіявця нічого.* **Змс.** **Петр.** *Йди, такі побляльщики нам ні неужні.*
Стгл. **Бог.** **Ср.** помішник.

ПОСОБЛЯТЬ,

ПОСОБИТЬ. Помогать, поміч. *Воно, може, й ти пособе нічого. Може, ковчязь будиш, поки й дощкою покрийть.* **Стгл.** **Бог.** *Я одна роблю, ніхто ні пособляє.* **Змс.** **Петр.** *Воно, оце лікарство, вроді пособля троици.* **Льв.** **Павл.** **Повсесместно.**

ПОСОЛОДИТЬ, сов.
Добавить сладкого, сделать сладким. *Шось она [каша] ніяка. Може, її посолодить?* **Стгл.** **Бог.** *Тобі каллот посолодить, чи так будиш?* **Віб.** **Подг.** **Ср.** підсолодити.

ПОСОЛОНЦЮВАТЬ, сов.
Полакомиться солёным. *На ось тобі солёдочьки, посолонцуй.* **Змс.** **Петр.**, **Стгл.** **Бог.**

ПОСПІВАТЬ, сов. Попеть.
Ото ми шо і робили: постів'аєм, хлопців полякаєм, чіриз костьор пострибаєм.

Прв. **Калач.**, **Стгл.** **Бог.**
ПО-СПРАВЖНЬОМУ, нар.
По-настоящему. *Так ти*

по-справжньому хвораси, чи тіки притворяєся? **Стгл.** **Бог.**

ПОСТАВ, -а. Кухонный шкаф. *Каже мне батько: поставлю постав у кухню.* **Вск.** **Лиск.**

ПОСТАВЦІ, -ів, мн.
Предметы домашней утвари, стоящие на столе, на лавке, под лавкой. *Багато поставців – пагана хазяйка!* **Льв.** **Павл.**

ПОСТАНОВИТЬСЯ, сов.
Стать (о многих). *Він як розогнав коний прямо на цепку – коні назад, гонки постановилися.* **Льв.** **Подг.** *Постановилися в ряд і ждуть.* **Стгл.** **Бог.** *Тоді постановилися навколотики, іще раз, дали Моцці ікону...* **Льв.** **Подг.** **Повсесместно.**

ПОСТАТЬ¹, -і. Фигура.
Така же низожея у неї постать: худа, як цепка та довга... **Мрч.** **Ольх.**

ПОСТАТЬ², -і. 1. Полоса огорода, поля, занятая для обработки в один конц. *Це я, мабуть, дуже широко постать захватила – швидко буде полоть.* **Стгл.** **Бог.** 2. Часть приусадебного участка, огорода. *Одну постать ришили картохами засадить.* **Бчк.** **Петр.**, **Стгл.** **Бог.**

ПОСТАЧАТЬ, несов.
Доставлять. *Я вам усе буду поставчати.* **Льмы.** **Вороб.**

ПОСТИЛКА, -и. Половик.
Витруси постилки. **Ньб.** **Кант.** *Треба повитрусовати постилки.* **Ски.** **Кант.** **См.** также підстилка 2, пілочка, простилака.

ПОСТРИБАТЬ, сов.
Попрыгать. *Ото ми шо і робили: постів'аєм, хлопців полякаєм, чіриз костьор пострибаєм.* **Прв.** **Калач.**, **Стгл.** **Бог.**

ПОСТУПИТЬСЯ, сов.
Пообещать в ответ на просьбу. – *Ну, вроді поступилася?* – *Поступилася. У неї ж і Галя биче дитині [молоко].* **Стгл.** **Бог.** *Поступися брат даць грошай, а тоді ні дав.* **Бчк.** **Петр.**

ПОСУВАТЬ(-СЯ),
ПОСУНУТЬ(-СЯ).
Подвигать(-ся), подвинуть(-ся). – *Ану посунься – розсіяся як барин.* – *Та куди ж я посунься? Тут уже ніде посувацяця.* **Стгл.** **Бог.** *Посунь борц туди далі, а то він і ні закипить.* **Змс.** **Петр.** *Пилип, пасунься, а то німа міста.* **Бл.** **Плб.** **Остр.** *Ти посунься, так і я тут сяду.* **Льмы.** **Вороб.**

ПОСУДА, -у. Посуда. *Треба посуд мать.* **Пдг.** **Рос.** *Посуду*

німшого вітись набралось... **Стгл.** **Бог.**

ПОСУДНИК, -а. 1. Лавка для посуды. *Посудник – це лавка для посуду.* **Блг.** **Подг.** 2. Самодельный шкафчик для посуды. *Постав у посудник миску.* **Блг.** **Подг.**

ПОТАГАНЮВАТЬ, несов.
Время от времени таскать, воровать; то же, что поворовывать, потаскивать (разг.). *С кладової усе потаганос, як наче кохоз – його усадібно.* **Бчк.** **Петр.**

ПОТЕКЛИЙ, -а, -е.
Находящийся в начальной стадии созревания. *Помідори вже потеклі.* **Змс.** **Петр.** *Боклажани усе ні спілі, а так – тіки потеклі.* **Стгл.** **Бог.** *Боклажани тіки потеклі, красих – де-ни-де.* **Бчк.** **Петр.** *Розвив два кавуни, і обидва потеклі.* **Стгл.** **Петр.**

ПОТЕЛПАТЬ(-СЯ), сов. 1. Пойти медленно, с трудом; то же, что потапыряться (разг.). *Кудись потелпав.* **Кри.** **Остр.** *Прогнали, так потелпав додому.* **Кри.** **Остр.** 2. То же, что подататься (экспр.). *Платонівна вже кудись потелпалася.* **Стгл.** **Бог.**

ПОТЕРНУТЬ, сов.
Онеть, одеревететь (о многом). *Засиділася, шо й ноги*

потёрши. Стгл. Бог. См. также **терпнуть**.

ПОТИКА́ТЬСЯ,
ПОТКНУ́ТЬСЯ.

Устремляться, устремиться куда-нибудь; то же, что соваться, сунуться (разг.). *Поткнувся, як прийшлося, а той дуло йому під ніс.* Бчк. **Петр.** Дід його добре вилаяв, так більш ни потикаєся. Стгл. Бог. ♦ **Не потикать носа.** Не показуватися на глаза, не появлятися. *Стидно, так він і носа ни потика.* Стгл. Бог.

ПОТИЛИЦЯ, -і. Затылок. *Ни бауїся, а то цяс по потилиці получіи.* Втб. Подг. *Як ударив Хведька по потилиці свого зятя, так той аж похитнувся.* Мрч. Ольх. *Чього чюхаси потилицю?* **Гри. Калач.** *Якшо платок ни пов'язиши, сонце потилицю напише.* Лєв. Павл. *Він потилицею дуже вдарився.* **Дрк. Реп.** *Батько тобі по потилиці надає, шо ти шибку вибив!* Тл. Кант. Повсеместно.

ПОТОЛОК, -лка. 1. Потолок. *В сволок був забитий зубок із борони, а в кімнат, тож в потолку було кольцо, тудя чіпали коліску, так і коліхали – я і свікруха.* **Гри. Кант., Три. Лиск.** См.

такоже **стеля**, 2. Чердак. *У нас на потолку була тишниця насипана, так її миші всю пириточіли.* Стгл. Бог., Твр. Бог.

ПОТОЛОЧИТЬ, сов. *Потоптать, истоптать что-либо; то же, что потолочь (прост.).* *Осудішу потолочили.* **Ектр. Лиск.** *Траву скотина потолочила, косить пагано.* Стгл. Бог. *Траву всю потолочили.* **Кри. Остр.** См. также **толочить, перетолочить**.

ПОТОПТОМ, нар. *Напролом, не обрацая внимание на то, что попадаетея под ноги.* *Вітку як жинили, стрілизи дві свазьби. І наша свазьба пішла по їх потоптом.* Стгл. Бог. *Здоровіший, він, каже, потоптом іде між другими.* Стгл. Бог. *По кавунах хлось ночцю пройшов потоптом.* **Змс. Петр.**

ПОТОРБУВА́ТЬСЯ, сов. *Поговорить, побеспокоиться.* *Я їще давню поторбувався про його поездку.* Тхр. Кам.

ПОТО́ЧКА, -и. Точильный камень. *В тебе нигожа поточка.* **Гри. Калач.**

ПОТРО́ШКУ, нар. *Понемногу. Потрошку соли, потрошку вроді, ни побагато, а у погрібі на полках харашо*

баночьок стоїть. **Калач.** *Потрошку набирай – ти жє так і до рота ни донісеи.* **Іме. Петр.** *Доброго – потрошку.* Стгл. Бог. *Пий потрошку, ни єпиш.* **Кри. Остр. Повсеместно.**

ПОТРОЩИ́ТЬ, сов. (экспр.). 1. Побить, поломать на мелкие кусочки. Стгл. Бог. 2. Съесть всё полностью, без остатка. Стгл. Бог. См. также **перетрощить, рострощить**.

ПОТРУСИ́ТЬ, сов. *Потрясти. Бируть ту зимельку із його могилочки, ага. І нисуть у церкву – шо они там дєлають; тоді приносе, ага. Тоді потрусє по могилочки, ага.* **Плє. Бог.** *Піди потруси дорожки, отам я викинула.* Стгл. Бог.

ПОТУРА́ТЬ, несов. *Обращать внимание. Ни потурай, шо тебе лають... Як же ни потураєть – воно жє-то вредно.* **Змс. Петр.** *Ви ни потураїти на його, він таке скаже, шо й ...* Стгл. Бог. *Ни потурай на людей, цє раз кажу тубі.* **Бчк. Петр.**

ПОТЯГНІ́, сов. *Потянуть. Ану, потягни за оцєй край.* Стгл. Бог. *Він її і потягнує за собою у річку.* **Пдг. Рос.** *Дивись, який возик трави дід потяг.* **Бчк. Петр.** *Несов. тягті.*

ПО-ХАХЛЯ́ЧИ (ПО-ХАХЛЯ́ЧУ, ПО-ХАХЛЯ́ЧОМУ), нар. *На местном говоре украинского языка. Давно я ни чула, як ти балакаси по-хахлячі.* **Охр. Кант.** *По путі в школу заходили в магазин і балакали всігда по-хахлячі. В школі тожє на уроках старались якомь по-руськи розговарювать. А приподаватілі на пірімських тожє з нами по-хахлячі всігда балакали (респондент 1989 г.р. – М.Д.).* **Нвмл. Калач.** *По-хахлячу говоріть.* **Вск. Лиск. Повсеместно.**

ПОХВАТНЕНЬКИЙ, -а, -є. Уменьшит. к **похватний**. *Схватида дрючюк пахватненькій...* **Бл. Плб. Остр.**

ПОХВАТНІЙ, -а, -є. Удобный. *Похватний вінчюк, удобный – чі в сінках підмести, чі коло порога.* Стгл. Бог. *У тебе сокіра похватна.* **Ломы Вороб.**

ПОХИТА́ТЬ, сов. *Показать. ...платили за те, шо на рєлі похитають.* **Нвтл. Вороб.** *Бабушко, похитайти мене на ногах.* Стгл. Бог.

ПОХЛИПА́ТЬСЯ,
ПОХЛИПНУ́ТЬСЯ. *Захлєбываться, захлєбнуться,*

поперхнутися. *Водой похлитувся.* Шпш. Ольх. Як ударив Хведька по потилиці свого зятя, так той аж похлитувся. Мрч. Ольх. Воду так бедне п'є, аж похлитується. Стгл. Бог., Екстр. Лиск.

ПОХНЮПИТЬ(-СЯ), сов. Повесити голову в раздумьях, понуриться. Чього ти похнютився – чи яке горе? Стгл. Бог. Сидить – голову похнютив. Змс. Петр.

ПОХОВАТЬ(-СЯ), сов. 1. Попрятати(-ся). Де ни поховано, всаравно понаходе. Стгл. Бог. Оце робітнички – поховались у холодильник та й сидять. Грн. Калач. 2. Похоронити. Оце, мабуть, нидія, як поховали. Врн. Павл. Брата їх там поховано. Блг. Подг.

ПОХОДЕНЬКИ, -нбок (неодобр.). Бесцельное посещение различных мест. Она тіки й знає то посиденьки, то походеньки, а дію робить – якби хтось. Стгл. Бог.

ПОЦАПАТЬ (ПОЦЯПАТЬ), сов. Подонть (часто о случаях, когда мало молока или недостаёт времени). *Йди пацапай нешук.* Крп. Подг. Корову кой-як

поцяпала й побігла на роботу. Стгл. Бог. Ср. піркать.

ПОЦВЬОХАТЬ, сов. Небрежно помазати стени дома. *І що ж ти з оком зробила?* Поцвьохала і тілки. Крп. Остр.

ПОЧАДІТЬ, сов. Угорсть (о многих). *Ми отут надавно з дідом почяділи: верх закрили, а оно, видно, це тліло.* Стгл. Бог. Ср. очманіть 2.

ПОЧЕПЕНІК, -ника. Шляпа. *Купив собі новий почепенік.* Крп. Остр. Наділа якісь почепенік на голову. Крп. Остр.

ПОЧЕПИТЬ, сов. Повесити. *Таке ото, почтила коввор посирид хати.* Мрч. Ольх., Стгл. Бог.

ПОЧЕПКА, -и. Крючок, вешалка. *Он на почіпці висить кундя.* Реп.

ПОЧЕПЛЯТЬ, сов. Повесити во множестве. *На другий день [свайби] биседи ходили. Тоді тройку коній як запряжуть – коні так і виликуюця. Да звонки почіпляють, да в розниках ті коні.* Лкв. Подг.

ПОЧЕРЄВИНА, -и. М'ясо с груди поросенка. *Я одрізала м'ясо од почіревіни.* Дрк. Реп. Они виликого кабана зарізали,

почіревіни титер багато. Тхр. Кам.

ПОЧИНАТЬ, ПОЧАТЬ. Начинять, начать. *Уже всі люди почали траву косить.* Дрк. Реп. Як жать почінали, оставяли кулизу на один сніп, на Успенія його дожжинали, свяченою водою бризкали і ставили у хаті в вузлі. Прв. Калач. Ну, і почала она показувать... Тхр. Кам.

ПОЧИНАТЬСЯ, сов. Начиняться. *Двадцять сьомого Хвилики одміряють – починася ніст до самого Різдва.* Прв. Калач.

ПОЧИНОК, -ника. В пралке: вращающаяся катушка, на которую наматывается пряжа. *Почінок упав і розбивсь.* Ломы Вороб.

ПОЧМАНІТЬ, сов. Опьянеть (о многих). *Кури наклювались вишнь з наливки і почманили.* Змс. Петр., Стгл. Бог. Ср. очманіть 2.

ПОЧТУВАТЬ, несов. (устар.). Угощать, угостить. *Мати собираєця поштувать нас ближцями.* Лкв. Павл. Ну, чім же вас там поштували? Стгл. Бог. Треба гостей поштувать. Реп. Чім же вас там поштували? Змс. Петр. Сидимо на Паску, поштую

сестрїв. Бчк. Петр. См. также гостить, пов'тгати, пригощати.

ПОЧУБАТЬ, сов. Подергать за вихры (чуб) в качестве наказания. *Так той думає, шо битимуть, а він, дід, тіки почубав його.* Стгл. Бог.

ПОЧУНЬКАТЬ, сов. Погладить. *Давай, моя крихітка, я тобі пзуьку почунькаю.* Ольх.

ПОЧУТЬ, сов. Услышать. *Я про це почула давно.* Пер. Кант. Кажі дужче, а то він ни почує. Стгл. Бог. Повсеместно.

ПОЧУХАТЬ(-СЯ), сов. Почесать(-ся). *Об шо б міні спину почухать? Ни так свирбить...* Стгл. Бог. Почухай спину. Екстр. Лиск. *Комарі кусають, а почухаєця ніззя: руки зайняті.* Змс. Петр.

ПОШАРУДІТЬ, сов. См. шарудіть.

ПОШЕРХНУТЬ, сов. Пересохнуть, стать шершавым. *Пить хочєця – і губи пошєрхли.* Стгл. Бог. Ср. зашєрхнуть, пршєрхнуть.

ПОШЕСТЬ, -і, **ПОШЕРСТЬ**, -і (устар.). Охватившая многих болезнь. *Та це вона ни тіки в мене така хвороба, це, мабуть, якась поиєсть.* Стгл. Бог. У

нас так на сім'ю пошерсть
найшла: усі у пропасниці. **Бчк. Петр.**

ПОШКАРЯБАТЬ, *сов.*
Поскрести, поцарапати. *Я очю
сковороду кой-як пошкарябала,
а її б треба як слід
почистити.* **Стгл. Бог.** *То ти
стікло пошкарябав, як краску
шциряв?* **Лєв. Павл., Бчк.**

Петр., Скл. Кант.

ПОШОРОХАТЬ, *несов.*
Попугать. *Пошорохали, так
типер бойця.* **Кри. Остр. Ср.**
нашорохати.

ПОШПАРУВАТЬ, *сов.*
Подмазати, заделати трещины
на обмазанной глиной стіні.
*Вчѣра около пошпарувала, а
сьогодні побілить треба.*
Стгл. Бог. Несов. шпарувати.

ПОШПУРЛЯТЬ, *сов.*
(неодобр.). Покидати. *А туди
грають навбитки. Хотя-то
цяк дітям висіяти назбирані
ліця в когось пошпурлять.*
Прв. Калач., Стгл. Бог.

ПОШТАЛЬЙОНКА, *-и.* То же,
что **письмоноска**.
*Пощтальйонка принисла
газету.* **Змс. Петр.** *Весь вік
проробила поштальйонкою.* **Пдк.**
Бог. См. также повштарька.

ПОШТАРЬ, *-я.* Почтальон.
— *Пощтарь сьогодні ни
заходив? — Заходив, приніс
письмо.* **Бнд. Кант.**

ПОШТАРЬКА, *-и.* То же,
что **почтальйонка**. *Принисла
поштарька письмо, а я ни
прочитаю.* **Клб. Лєск.**

ПОШТРИКАТЬ, *сов.*
Потыкати, истыкати чем-либо
острым. *Они ж міні мішають,
твої ноги. Голка отак утаде і
поштрика тобі.* **Стгл. Бог.,**
Бчк. Петр.

ПОШТУВАТЬ, *несов. См.*
почтувати.

ПОШУКАТЬ, *сов.*
Поискать. *Ходють п'яниці
грошей: пошукайти, ну
пошукайти.* **Стгл. Бог. Щяс**
пошукаєм. *Нима. Він же отут
лижсав.* **Змс. Петр.** *Помицяця,
вкрали під осінь у сосід
тилятко. Пошукали, пошукали —
німа.* **Прв. Калач. Повсеместно.**

ПРАВИТЬ, *сов.* Править.
Повсеместно. ♦ Править
гроші. Требовать долг. *Так він
з його праве гроші?* **Стгл. Бог.**

ПРАВИТЬСЯ, *несов. 1.*
*Направляться. І правницця
сюда, до мене.* **Стгл. Бог. 2.**
*Грести. То ж він на мойй
лотці. Попхнув і правницця.*
Стгл. Бог.

ПРАЗНИШНИЙ, *-а, -е.*
Праздничный. *Празниші
рушники, вишиті, і буденні.*
Грм. Кант. *Це в мене
платочок празнишний, я його
бирижу.* **Стгл. Бог. Есть і**

*празниши, і буденні і тухлі, і
сапожки.* **Мл. Павл.**

ПРАЊНИК, *-а.* Валєк для
выколачивания белья. *Кладка
була на ріці. На вирстаках
натчуть полотна, а праніком
вбивали полотна.* **Мрч. Ольх.**
*Удобним праніком спідручно
прать більо.* **Лєв. Павл.** *Було,
накладеши двос відер, береш
пранік — і на Срок : прать.
Стгл. Бог. Підим на річку,
так ни забудь пранік.* **Дрк.**
Реп. *Зроблять полотна, його
так виб'ють праніком, дак
оно біле-біле було.* **Лєв. Подг.**
*Праніком пошти і ни
пользуюця.* **Екстр. Лєск.**
Пошльопай сорочку праніком.
Кри. Остр. Повсеместно.

ПРАННЯ, *-я.* Бельє, вещи,
требующие стирки. *Прання
набралось, а взяця за його
ніколи.* **Стгл. Бог., Змс. Петр.**
См. также пратво.

ПРАТВО, *-а.* То же, что
прання. *Намочі пратво в
ширтівасу.* **Кри. Остр.**

ПРАТЬ, ПОПРАТЬ
(ВИПРАТЬ). 1. Стирати,
постирати (выстирати). *Завтра
собираюсь прать більо.* **Дрк.**
Реп. *Я попраза одну драночку
жовту, тоді сорочку,
наволочку. Оце вже я і
вморизась.* **Мрч. Ольх.** *Хіба
як була, а то і запонки ніколи*

*випраць; або чергу пасеи, або
около мажи.* **Ст. Кри.**
Петр. *Баба пішла сорочки
прать.* **Ломы Вороб. 2.** *Мочить
(о дожде; перен.). Пасла
вчѣра овець, так цілий день
прав лине доць.* **Бчк. Петр.,**
Стгл. Бог. Повсеместно.
ПРАЦІЮВАТЬ, *несов.*
Работать. *Иди лучше на городі
працюй.* **Ольх.**

ПРАЩ, *-а* (устар.). Рогатка.
*Це ти шо — горобців с праця
бити будиш?* **Стгл. Бог.**

ПРИБИРАЛЬЩИК, *-а.*
1. Тот, кто занимается уборкой
на току. *Прибиральщики
прибирають і складають у
скриду поражсню будищу.* **Птр.**
Остр. 2. *Уборщик. Багато
вас, таких прибиральщиків. Хто
тіко після вас шукать буде.*
Стгл. Бог.

ПРИБИРАТЬ,
ПРИБРАТЬ. 1. Привести в
порядок, убрать; то же, что
прибрать (разг.). *У хаті
трошки приберем, тоді піду
нісочку принису, посилю коло
порога, шоб празник був.*
Стгл. Бог. *Вже скоро
вечерники прийдуть, а ми й у
хаті ни прибрали.* **Стгл. Бог.**
Прибираю хату. **Ярк. Остр. 2.**
*Убрать, спрятать; то же, что
прибрать (разг.). Десь же я*

його сама й приборала, а тинер
ни найду. Стгл. Бог.

ПРИБЛУДА, -и.
Проставший, прибудившийся
к чужому двору. Приблуда. Ну
приблудився значить, ото й
приблуда. Стгл. Бог.

ПРИБЛУДИТЬСЯ, сов.
Пристать к чужому стаду,
двору. Це до нас чіась куриця
чоюжа прибудилась. Стгл. Бог.

ПРИБОР, -у. Уборка по
дому. Прибору багато. Стгл.
Бог.

ПРИБРЕХАТЬ, сов.
Приврать. Ни стіки правди
скаже, як прибореше. Стгл.
Бог.

ПРИВЕРЗТИСЯ, сов.
(экспр.). Привидеться,
присниться. І ото таке шось
приверзця, а проснеся і
нічого ни помниш. Стгл. Бог.

ПРИВЕСТИ, сов. Дать
приплод (о животных). Сука
була і привіла двох цуцият.
Стгл. Бог., Зме. Петр.

ПРИВІЧАТЬ,
ПРИВІТИТЬ. Приветливо,
ласково относиться, отнестись
к кому-либо; то же, что
привечать, приветить (устар. и
прост.). — А они начали Катьку
лягать: нашо ти її привічати... —
Та ото же раз привітила, а она
й унадилась. Стгл. Бог. Ср.
прикоськать.

ПРИВОЙ, -я. Ремешок,
которым в ярме связывают
кольцо с дышлом. Привой
ун'ять порвався. Ломы Вороб.

ПРИГЛУХВАТИЙ, -а, -е.
Глуховатый. — Шо там він
пойме. Приглухуватий. — Ни
приглухуватий, а ціляком
глухий. Стгл. Бог.

ПРИГОРТАТЬ,
ПРИГОРНУТЬ.

1. Прижимать, прижать к себе.
Я пригорнула до себе дитину і
пішла. Блг. Подг. 2.
Присыпать, присыпать.
Пригортай гарни, а то он і
картохи зверху. Стгл. Бог.

ПРИГОЩАТЬ, несов. То
же, что гостить. Зайшли в
гості. Треба ж нас чіньсь
пригощять. Стгл. Бог.

ПРИДАНЕ, -ого. Приданое.
Повсеместно.

ПРИДАНКА, -и. Участница
постельного обряда на свадьбе:
сопровождающая приданое,
выносящая простыню. Придане
привозили іс свайбою. Ідуть
підвод итук скілько, кладуть
скриню, кладуть подушки,
кровать, і приданка с курицею
на підводі. Утром, як
повстають, на другий день,
собирались. Тут усі
навидбушки: ждуть ту же
приданку, шо прийде с

простыною. Лкв. Подг. Ср.
світликка.

ПРИДАТНИЙ, -а, -е,
ПРИДАТЛИВИЙ, -а, -е.
Способный. Виш до всього
придатний. Кри. Остр. На
ялик така придатна, якби на
роботу така була. Кри. Остр.
Яка дівчина придатлива. Ярк.
Кам.

ПРИДБАТЬ, сов.
1. Заготовить, приобрести. Шо
придбали, то й поїли. Шо за
літо придбаси, а за зиму поїси.
Стгл. Бог. Сусідка придбала
собі корову, п'ятеро курей на
росплід. Мрч. Ольх. Треба
його стирва придбать, а тоді
їсти. Нпс. Рос. 2. Испортить.
Упустила сковороду на нову
юнку. Все, предбала. Урыв.
Остр.

ПРИДИВЛЯТЬСЯ,
ПРИДИВИТЬСЯ.
Присматриваться,
присмотреться. Чього
придивляється — ни вгадаєш?
Зме. Петр. Придивилась, а
вона куриця ни наша. Стгл.
Бог. Єслі придивися — на
первий взгляд як штани, як
вроді халози, сюда і тудя.
Алф. Н.-Хоп. Повсеместно.

ПРИЖУХНУТЬ, сов.
Притихнуть. Ну, чього
прижух? Грому злякався?
Стгл. Бог. Прижухли хлопці:

страшно от таких казок.
Бчк. Петр. См. также
принишкнуть.

ПРИЗВОДИТЬ,
ПРИЗВЕСТИ. 1. Доводить,
довести до логического конца,
определить в дело. Она в
дураки його призвила. Стгл.
Бог. Грошій багато, та я їх
призвиду зразу. Стгл. Бог. —
Чи там яку одижину: та я її
призвиду. — А як це? — Та чі
оддам, чі тиришию, ну в
общім, призвиду к ділу. Стгл.
Бог. Це та брага призводе.
Он. Подг. Да зього вже ни
призведи Господи! Урыв. Остр.
2. Испортить, ухушить. Оддала
материю шити, а там їе і
призвели. Урыв. Остр., Стгл.
Бог.

ПРИЗВОЛЯЩЕ. + Бросить
на произволюще. Бросить на
произвол судьбы. Десь поїхав,
а сім'ю бросив на произволяще.
Стгл. Бог.

ПРИЗИРАТЬ, несов.
Ухаживать. Шуч. Лпск.

ПРИЗНАВАТЬ (за кого),
несов. Принимать (за кого),
считать (кем). Доходилась по
свободі, шо її влже за шпюнку
признають. Стгл. Бог.

ПРИЗЬБА, -и. Завалинка.
Дід весь день сидит на
призьбі. Дрк. Рен. Заплити
лозой призьбу. Кри. Остр.

Призьбу намазала жовтиям. Бл. Пльб. Остр. Мати на призьбі сидить вовну праде. Реп. Повсеместно. См. также присна.

ПРИЙМАК, -а. Зять, прийнятій в семью жены, живущий в доме жены. *Ото ж у приймайде — ото приймаками звали.* Грм. Кант. Вона собі приймака приняла. Ломы Вороб., Реп., Стгл. Бог.

ПРИЙМИ. ♦ У прийми їти (їти). Идти (пойти) на жительство к жене. *Прийми — ото ж як ото до вас би прийшли [жити с чоловіком]. Ото ж у прийми іде — ото приймаками звали.* Грм. Кант. У його ж хати ни було, так він пішов у прийми. Стгл. Бог. У приймах жисть пагано: ти ж там ни хазяїн. Змс. Петр. См. также пристать у зиті.

ПРИКАЗКА, -и. 1. Присказка, поговорка. *То в його приказка така.* Стгл. Бог. 2. Частишка. *Ти багато приказок знайи.* Стгл. Петр.

ПРИКАЗУВАТЬ, несов. 1. Приказывать. Повсеместно. 2. Петь частушки. *Сів коло двора — гра й приказує.* Стгл. Бог. *Бойова дівчина: танцює, приказує гарно.* Бчк. Петр. *І ти ш тит гармошк*

приказувала. Ектр. Лиск. *Вона частушкы гарно приказує.* Крн. Остр. *А я і скакала, і приказувала.* Урыв Остр. Ср. **присівувать**. 3. Протяжно приговаривать слова жалобы при выражении горя; причитывать. *Іду й чую десь аж коло Дону хтось тужє. Ни так тужє, ни так тужє, та ще й приказує.* Стгл. Бог. См. также причитувать.

ПРИКЛАДНО, нар. Складно, в лад. *Сівали усі прикладно.* Крн. Остр. *Она прикладно уміє бакавать.* Ектр. Лиск.

ПРИКЛАДОК, -дка. 1. Часть скирда. *Я сина накосив цілий прикладок.* Ломы Вороб. 2. Большой скирд. *Прикладка такого на дві зими хвате.* Бчк. Петр.

ПРИКОЛЕНЬ, -лня. См. прикорень. **ПРИКОЛИХАТЬ**, сов. Убаюкать, укачать. *Дитина кричить і кричить — насизу приколихала.* Стгл. Бог.

ПРИКОРЕНЬ (ПРИКОРІНЬ), -рия. Невысокий кол, к которому привязывают насыщенный скот; прикол. *Телят прибивали на прикорині. Отака увшикы коляка, заострина, у землю її заб'си і прив'язуш до неї*

тля, чи коняку... Стгл. Бог. *Бык уже такий сильний, шо його на прикольні ни вдержали.* Лев. Павл. *Корова вирвала прикоринь.* Грн. Калач. *Вбий отам приколинь та прив'язи козиня.* Реп., Бчк. Петр.

ПРИКОСЬКАТЬ, сов. Приручить. *Поки ходила коло його, поки вхажувала, поки прикоськала до себе.* Лев. Павл.

ПРИЛИГАТЬ, сов. Привязать с помощью налигача. *Як корова приїде, так ти її прилигай.* Ломы Вороб., Стгл. Бог.

ПРИЛЯГАЙЦА, -і. Ватная безрукавка. *Міні пашили прилягайцю.* Бл. Пльб. Остр.

ПРИЛЯГАЙКА, -и. То же, что прилягайца. *А скількі вати треба на прилягайку?* Крн. Остр.

ПРИМАЗУВАТЬ, **ПРИМАЗАТЬ**. Обновлять, обновить, выравнивать, выравнивать с помощью глины долівку. *Ну шо, начинать примазувать.* Стгл. Бог. *Долівку примазала, а грубу трювати ни стала.* Стгл. Бог. *Мене баба Вустя учила долівку примазувать.* Змс. Петр.

ПРИМГНУТЬ, сов. Ненадолго уснуть. *Іди, а я*

трошикі примгну. Крн. Остр. Ср. **присниать**.

ПРИМІСТКА, -и (устар.). То же, что піл. *Примісткою звали.* *Як у хлівах спали молодьже; як літо в хаті жарко, так казали: «Та примістку намосте в хліві, та і буде спать».* Дві паки, *поперечка, накласте там дощичьок, оце тобі і примістка.* Шрм. Рос.

ПРИМКНУТЬ, сов. На всякий случай, как бы слегка, закрыть на замок. *Підожди, примкну хату.* Змс. Петр., Стгл. Бог. Ср. присунуть 2.

ПРИМОВЛЯТЬ, несов. Приговаривать. *Як кров замовляють: Мати Божя по горі ходила, примовляла...* Пхв. Лиск.

ПРИМОСТОК, -тка (устар.). Деревянная лапка, предназначенная для сна. *І на примостках тоді спали.* Бл. Подг. Ср. піл.

ПРИНДІТЬ, несов. Выражать своим внешним видом неудовольствие, обиду; то же, что дуться (разг.). *Слово сказали, а він начав сразу приндїть.* Стгл. Петр. Ср. **наприндїться**, **розприндїться**.

ПРИНИШКНУТЬ, сов. То же, что **прижхнуть**. *Як*

принішиш, то вже шкоде.
Стгл. Бог.

ПРИПАДАТЬ,
ПРИПАСТИ. 1. С усердием прижатысь к чему-либо. *Так захотів пийти, що, як припав до глечіка, так і ни одорвався.* Стгл. Бог. 2. Опустившись, наклонившись, прижатысь к кому-, чему-либо. *А вона ото так плаче та до неї припадає.* Стгл. Бог. 3. Прихрамывать. *Корова шось на одну ногу припадає.* Стгл. Бог. 4. Покриваться пылью. *Прибири валянки, хай пилюгою ни припадають.* Мрч. Ольх., Стгл. Бог.

ПРИПНАТЬ,
ПРИПНУТЬ (ПРИП'ЯТЬ). Оставлять, оставить, на приколе, на привязи. *Притни теля.* Клш. Остр. *Телят, кіз притинають, коня, корову.* Стгл. Бог. *Немаю вона коло нашого току теля притинає?* Бчк. Петр. *Надобіло притинять бичка.* Грн. Калач. *Нада теля критие притинять, а то одирация.* Тхр. Кам.

ПРИПНЯТЬ,
ПРИПНИТЬ. Приостанавливать, приостановить. *Притни копий, я зілізу.* Стгл. Бог.

ПРИПІВЗАТЬ, сов. Придавить укладку сена сверху ветками, бревном и т.п. *Буря*

собирация, полізу тришки притізаю стіг. Бчк. Петр.

ПРИПІЗНЮВАТЬСЯ,
ПРИПІЗНИТЬСЯ. Слегка заваздывать, запоздать. — *Шось ти наче припізналась? — Та ще й здорово припізналась.* Стгл. Бог. *Пастухи с коровами шось припізнокуция.* Зме. Петр. Ср. *запізнитися.*

ПРИПІЧОК, -чка. 1. Площадка перед устьем русской печи; шесток. — *Він у мени на припічку і стоить [бори]? — А де ж він повинен бути? — Та десь жеи долі.* Стгл. Бог. *Миска стоить на припічку.* Дрк. Рен. *Поставлю чугуи на припічок.* Крп. Подг. **Повсеместно.** 2. Небольшой выступ снаружи русской печи. *Припічок — це маленький виступ, де можно класти сірнікі.* Тхр. Подг.

ПРИПЛЮСКНУТЬ, сов. Съежиться, сжаться от холода, страха и т.п. *Корова от холода приплюскла — їй би теплого наколотить, так висівок нима.* Бчк. Петр.

ПРИПОСКНУТЬ, сов. Пойти, побежать быстро, ускорить шаг, бег; то же, что припуститься (разг.). *Он він припоскнув по улиці.* Блг. Подг.

ПРИПРАХУВАТЬ, несов. 1. Расспрашивать, узнавать. *Тобі потрошку припрахувать про тилушку треба.* Бчк. Петр. 2. Приглашать. *Припрахували хату мазать.* Стгл. Бог.

ПРИПУТЕНЬ
(ПРИПОТЕНЬ), -тня. 1. Птица (какая?). *Припутень-дурак намостив гніздо ни так.* Стгл. Бог. 2. Дурак, дурачок (бран., перен.). *Додумався сусіцький притотень дівчонку на Дін повисти, чоть ни втотив.* Бчк. Петр.

ПРИРОБЛЯТЬ, несов. 1. Придельвать, пристраивать. *Хочю до хати приробить віранду.* Стгл. Бог. **Повсеместно.** 2. Подрабатывать. *І рад він хазяйство висти своє, да средств ни достас.* Називация *приробляє.* Блг. Подг.

ПРИРОДА, -и. Происхождение, порода. *На природу дивляция, коли женияция.* Пшв. Рос. *Вона в ту природу, в батькову.* Стгл. Бог.

ПРИСИЛУВАТЬ, сов. Заставить, принудить. — *Туди ж треба якісь всіці висти? — Треба, Гогось із хлопців присилую, приниволю.* Зме. Петр., Стгл. Бог.

ПРИСИПАТЬ¹,
ПРИСИПАТЬ. Присыпать, присыпать. **Повсеместно.**

ПРИСИПАТЬ²,
ПРИУСНУТЬ. Ненадолго засыпать, доспать, уснуть. *Присипала на нічі я, приуснула.* Стгл. Бог. Ср. *примгнуть.*

ПРИСІКАТЬСЯ, сов. Придраться. *Чього ти присікаєш до мени? Скандале і присікаєш, а я ни знаю нічього.* Стгл. Бог. См. также *присікати́ся.* Ср. *сікати́ся.*

ПРИСІНКИ, -нок. 1. Крыльцо. *Кішка на присінках ерєция.* Лсв. Павл. *Присінки дуже високі.* Стгл. Бог. *Сідай, на присінках посидимо: соловей так гарно співає.* Ольх. *Циберка стоить на присінках.* Калач. *Ми заховазись од дождя на присінки.* Блг. Подг. *Вони на присінках лижать.* Енд. Семил., Пшв. Рос. 2. Веранда. *Курка сіла у присінках.* Нзр. Ольх. *Постой там у присінках.* Ектр. Лиск. 3. Ступеньки. *Он присінки наверх.* Трц. Лиск. *Ти б прийшов присінки підправив.* Пек. Павл. *Сидить на присінках, балакають.* Лсв. Павл., Бзм. Павл.

ПРИСІНЦІ, -нець. То же, что присінки. *Баракло я*

поклад на присіньці. **Ивн. 1 Кант.**

ПРИСКІПА́ТЬСЯ, *сов.* То же, что **присікаться**. Оно шо присікався шо **прискіпався**. **Стгл. Бог.** Чьо ти **прискіпавсь** до його? **Ломы Вороб.** Він як **прискіпавсь** до мети. **Гри. Калач.** Чього ти до мени **прискіпався**? **Ивтл. Вороб.**

ПРИСКЛЯ́ТА, -ят. То же, что **пріскляти**. На руках **прісклята**. **Реп.**

ПРИСКРИ́НОК, -нка. Небольшой ящик для мелких вещей, устроенный вверху справа сундука (скрини). *Карти в пріскринку лизать, я їх туди од Мишки ховаю.* **Стгл. Бог.** Положи гроші на **пріскринок**. **Ломы Вороб.** У **пріскринку** лизать твій **начьпорт**. **Гри. Калач.** Ключь лизать у **пріскринку**. **Реп.**

ПРИСНУ́ТЬ, *сов.* Обидеться. Уже **пріснув і побіг**. **Кри. Остр.**

ПРИСПА, -и. То же, что **пріспа**. На **пріспу** стаь та вікна **открил**. **Бчк. Петр.** Такі **вредні кури**: усю **пріспу** **покудували**. **Ст. Кри. Петр., Стгл. Бог.**

ПРИСПІ́ВУВА́ТЬ, *несов.* **Пріспивать**. А як ото ні за шо (певчих **нанимать**), так самий **пін** ото же **чітає і пріспіває**

потроху. **Гри. Кант.** **Гармония** же **гра**, а ми **пріспіваем** **чястушки**. **Лкв. Подг., Стгл. Бог., Урыв. Остр. Ср. приказувать.**

ПРИСТАВЛЯ́ТЬ, **ПРИСТАВИ́ТЬ**¹. Давать, дати обидное название, оценку. *Кричить, кричить на Костянтиновича, приставля, приставля, а тоді слоди же іде.* **Стгл. Бог.**

ПРИСТАВЛЯ́ТЬ, **ПРИСТАВИ́ТЬ**². 1. Доставлять, доставить. *Він улов у сніг, так якось його приставив додому, хазяїна. Такий ото цуцик.* **Стгл. Бог.** 2. Ставить, поставить варить. *Борць сьогодні пізно приставила, так у мени ще й борцьо нема.* **Стгл. Бог.** Крутось, крутось – і борцьо ще ни **приставила**. **Кри. Петр.**

ПРИСТА́ТЬ¹, *сов.* **Прістать**. **Повсеместно.** + **Прістать у зяті**. То же, что у **прійми піти** (см. **прійми**). *Він до когось у Бичку **пристав** у зяті.* **Стгл. Бог.** См. также **піти у зяті**.

ПРИСТА́ТЬ², *сов.* 1. Сильно устать. *Їхав, їхав, аже коні **пристали**.* **Стгл. Бог.** **Огороди** поки **копали**, так **пристали**. **Стгл. Бог.** Ни **хльскай коня**, він і так **пристав**. **Кри.**

Остр. 2. Отстать. *Ми шли одно за вами, а тоде десь **пристали**.* **Урыв. Остр.**

ПРИСТІ́БАТЬ, **ПРИСТЕ́БНУ́ТЬ**.

1. **Прістегівать**, **прістегнуть**. 1 *єсть* таке **прідохранє** у нас (от глаза); **прістібать** булавки **вниз** **головкой**. **Мрк. Кам., Стгл. Бог., Бчк. Петр.** 2. **Застегівать**, **застегнуть**. *Прістібний юнку шитьлюко.* **Кри. Остр., Стгл. Бог., Бчк. Петр.**

ПРИСТІ́НОК, -нка. 1. Часть стены, ограниченная оконными проемами, простенок. *Оцей **прістінок** у нас скоро **впаде**.* **Гри. Калач.** **Прістінок** **начяв** **чогось знит**: **мабуть, тиче** на його. **Бчк. Петр.** **Дивись**, як **прістінок** у вас **вигнувся**. **Смдл. Петр.** **Осталось** **побіліть** **один** **прісінок**. **Стгл. Бог.** См. также **простінок**. 2. Дополнительная пристройка к стене. *До сараи **пріпліли** **прісінок**.* **Кри. Остр.**

ПРИСТРЯ́ТЬ, *сов.* **Прісоединиться**, **прімкнуть** к кому-либо, последовать за кем-либо; то же что **прістать** (разг.). *Один [петух] до білх **курок** **прістряв**.* **Стгл. Бог. Ср. розстряться.**

ПРИСТУ́ПЕЦЬ, -пця. **Пріступеця**. *Тут у вас на*

пріступцях **убійця** **можно**. **Урыв. Остр.**

ПРИСТУ́ПКА, -и. То же, что **пріступець**. *Сідай отут на **пріступках**, **посидь**.* **Стгл. Бог.** Там **оставила** – **сім** **чі** **восім** **гарбузків**, **внєсла** **січас** **прямо** **отут** на **пріступці** **поклала**. **Стл. Подг.** **Помій** **пріступки**. **Ектр. Лиск.**

ПРИСТЬО́БАТЬ, *сов.* **Небрежно**, в спешке **прішить**. *Кой-як **латку** **прістьяоба**...* **Стгл. Бог.** + **Ні** **прішій**, **ні** **прістьябай**. О чьм-, ком-либо **никуда** не **пригодном**. **Стгл. Бог.**

ПРИСУ́НУТЬ, *сов.* 1. **Прідвинуть**. *Прісунь **скамєйку** до **стола**.* **Змс. Петр. Ср. підєувать.** 2. На всякий случай, как бы слегка, **закреть** на **завдвжку**. *Прісунь **двері**.* **Стгл. Бог. Ср. засувать.**

ПРИСУ́ШИТЬ, *сов.* **Пріворожить**. *Вона його **прісушила**.* **Ломы Вороб**

ПРИТАРАХТІ́РИТЬ, *сов.* (экспр.). **Прінести**, **прівести**; **прітасить**. *Три **сапєтки** **голок** **прітарахтірив**...* **Бчк. Петр.** См. также **прітприть**.

ПРИТА́ЯТЬ, *сов.* **Унтаить**. – *Забубили чі **хтось** **прітаяв**? –* **Прітаяв**. **Стгл. Бог.**

ПРИТВО́РКА, -и. **Ставень**. **Зачини** **прітворки**. **Ярк. Остр.**

У нас нові притворки. Екр. Ляск. *Пойди прив'язи притворку.* Крн. Остр. *Закривала притворками вишна.* Бл. Пльб. Остр. *На ничь притворкі зачіняють.* Тмр. Подг. См. также **віконниця**.

ПРИТВОРЯТЬ, несов. 1. Совершать, проделывать что-либо необычное, из ряда вон выходящее; то же, что вытворять (разг.). *І ото він, як нап'сця, так і начинає притворять.* Стгл. Бог. 2. Кривляться, ломаться, грубо шутить с целью вызвать смех; то же, паясничать (разг.). *Жінка притворя, а він як начі і ни чоловік її, мовчить, ни стина.* Бчк. Петр.

ПРИТІКА, -и (устар.). Часть воловьей упряжи, металлический или деревянный стержень, соединяющий ярмо и дышло. *Притика мала, а біз неї і ни поїдиш.* Бчк. Петр. *Притику загубив.* Бл. Пльб. Остр. *Треба витисать притику.* Грн. Калач. *Притика випала, і воли пішли сами.* Ломы Вороб.

ПРИТІРИТЬ, сов. (экспр.). То же, что притарахтирить. *Мишок кислій, було, на собі притириш...* Стгл. Бог.

ПРИТОРКАТЬСЯ, **ПРИТОРКНУТЬСЯ**.

Прикасасться, прикоснуться. *Як приторкнусь до плити, так станювиця [плаття] таке ... грубе розплавлюєця.* Стгл. Бог. *Таке болоче – ніззя й приторкаця.* Змс. Петр. *Який же й нежний: ніззя й приторкнуться.* Смг. Кант.

ПРИТРУСИТЬ, сов. Слегка присыпать. *Сніжок земля тіки притрусив.* Стгл. Бог.

ПРИТУЛОК, -лка. 1. Небольшая пристройка. *Зробили сарай, а до його ще приблииний який-небудь хлівчик, притулок.* Сарай великий. *Хлівець манький.* Стгл. Бог. 2. Пристанище. *Ніде собі притулку ни найде.* Змс. Петр. Стгл. Бог. См. также **прихилище**.

ПРИТУЛЯТЬ, **ПРИТУЛИТЬ**. Присоединять, присоединить; прикладывать, приложить. *Нівеста підходе, розріза хлібину. Коли ж хлібина уже розрізана, значить, оце уже все, уже ни притулили.* Грм. Кант. *Ану притули оцей клаттик – чи він ни підойде.* Стгл. Бог. *До дівана, до оцього дівана притулити отаково во.* Плс. Бог. *Здрібниш листочок, притулиш.* Лсв. Павл. ♦ **Притудить** горбатого до стіни. Сделать что-либо

несочетаемое, неподходящее. *Урыв Остр.*

ПРИТУЛЯТЬСЯ, **ПРИТУЛИТЬСЯ**. Прислоняться, прислониться; прижиматься, прижаться. *Я ни хочю, щоб она до мени притулялась.* Алф. Н.-Хон. *Дивись, вимілився. Це ти, мабуть, до стіни притулився?* Стгл. Бог. *У хаті нігде дажи притудиться.* Крн. Остр. *Притудись до стіни і заснув.* Смл. Подг. **Повсеместно**. См. также **тулить(-ся)**.

ПРИТЮПАТЬ, сов. (экспр.). Прибрести, прилестись. *Слі-сві притюпав.* Стгл. Бог. См. также **притюхати**. **ПРИТЮХАТЬ**, сов. То же, что притюпать. *В горат притюхав уже вечірам.* Бл. Пльб. Остр.

ПРИТЬМОМ, нар. 1. Срочно. *Тут треба все і притьмом.* Змс. Петр. 2. Полностью, абсолютно. *Ни картох, притьмом нима нічого – ни посадить, ни їсти.* Шрм. Рос. 3. Абсолютно ничего не делая. *Він сидить притьмом увесь день.* Ломы Вороб.

ПРИУМІТЬСЯ, сов. Додуматься. *І ж ти приумілась таке зробишь?* Крн. Остр.

ПРИХАТОК, -тка. 1. Кухня. *Сначала прибрала в прихаткі, а потам в комнати.* Крн. Подг. См. также **хатина**. Ср. **кімната**. 2. Небольшая жилия пристройка к дому. *Ми зділали прихатак.* Бл. Пльб. Остр.

ПРИХВАЛЮВАТЬ, несов. Хвалить время от времени. *Хазяйка куштує та прихвалює.* Пра. Калач. *Він любе, як його прихвалюєси, тоді він буде старация.* Стгл. Бог.

ПРИХВОРЮВАТЬ, **ПРИХВОРАТЬ** (**ПРИХВОРНУТЬ**). Болеть часто, но не сильно, заболеть несильно, ненадолго; то же, что прихварывать, прихворнуть (разг.). *Навінаєця висна, а я прихворюю.* Калач. *Шось у нас Михайло прихворов, сьогодні і в школу ни пішов.* Стгл. Бог. *Шось я сводні прихворнула: голова с самого ранку болить.* Змс. Петр.

ПРИХИЛИЩЕ, -а. То же, что **притулок**. 2. *Шо він шо ідосі живе? Він же, як цуцик, субі прихилища ніде ни найде.* Ст. Крн. Петр.

ПРИХИЛИТЬСЯ, сов. Найти пристанище. *Шо він шо ідосі живе, він же, як цуцик, субі прихилиця ніде ни найде.* Ст. Крн. Петр.

ПРИХИЛЯ́ТЬ,
ПРИХИЛИ́ТЬ. Прикривати, прикрити. *Прихили двері.* Стгл. Бог. *Прихилий оту віконницю дуже, а то її вітер отхил.* Змс. Петр.

ПРИХОВА́ВАТИ,
ПРИХОВА́ТЬ. Припрятувати, припрятати. *Витивку приходяця приховувати, а як ні приховали...* Стгл. Бог., Змс. Петр.

ПРИЦИ́ДАЛІ, -ій, мн. Принадлежности, составные, вспомогательные детали чего-либо. *Ти ж оці прицидалі ні забудь.* Бчк. Петр.

ПРИЧА́НДАЛИ, -ів. То же, что **прицидалі**. *Та там до того матацикла це багато прицидалів треба.* Стгл. Бог.

ПРИЧЕ́ПУРИ́ТЬСЯ, сов. Привести себя в порядок, принарядиться. *Куди це ти причіпурилась?* Змс. Петр. *Так, нада причіпуриця трохи, а то скоро гості придуть.* Стгл. Бог.

ПРИЧИ́НА́ТЬ, *несов.* Оказывать признаки стельности. *Корова уже гарно причіна.* Ломы Вороб.

ПРИЧИНЯ́ТЬ,
ПРИЧИНІ́ТЬ. Притворять, притворить. *Причиний скоріи двері, а то мух напустиш.* Стгл. Бог. *Причині за мною*

двері. Змс. Петр. *Причиніи двері.* Скн. Кант. Ср. *прочинять, зачинять, адчинять.*

ПРИЧІ́ТУВА́ТИ, *несов.* То же, что **приказувати**. *2. А есть колісь тужили, так причітували.* Тинер *ни причітують.* Грм. Кант. *Колі сидять коло покойника, співають сальми, причітують.*

ПРИ́ЧЛОК, -а. 1. Фасад дома. *Причолокі робили красиві.* Тмр. Подг. 2. Карниз. *Вон у дому причелок.* Век. Лиск.

ПРИЧУ́ДИТЬСЯ, *сов.* Причудиться, привидеться. *Росказувала одна бабка, що її колісь опак тоже причудилось, що приходив домовий.* Мрк. Кам.

ПРИША́ЛЄ́ПКУВАТИЙ
(ПРИШЕ́ЛЄ́ПКУВАТИЙ), -а, -е (неодобр.). Бестолковый; с придурью. *Та ото ж, причішаєпкуватий, ума нима.* Стгл. Бог. *І шо с тобою робишь, такім причішаєпкуватим?* Крп. Остр.

ПРИШЕ́РХНУТЬ, *сов.* Слегка затвердеть, подмёрзнуть. *Ночю мороз, видно, гарний був, шо на биригах пришерхло.* Стмл. Петр. *Зимля трохи пришерхла.* Реп. *Наділь хромові чьботи: там пришерхло.* Грп.

Калач. Стгл. Бог. Ср. *зашерхнут, пошерхнут.*

ПРИШМО́РГНУ́ТЬ, *сов.* Завязать на затяжную петлю. *Пришморгни — ото й зашморгом.* *Потягни за один конец — ото й одиморгниця.* *Гриша Харьків у хату дрова носе на в'язці.* *Накладе, пришморгне, на плече — і пішов.* Стгл. Бог.

ПРИШТУ́КУВА́ТЬ, *сов.* Пошутить, разыграть. *Такий чудний був.* *Шо-небудь приштукує.* *Ото раз...* *Дід Питро привіз снопи, а Силка це десь визе.* *Він бабі й каже: «Силка їде і отам у яру стоїть — колісо розламалось».* *Она же те колісо на пазку і носе, бедна.* *А він, Силка, їде.* Стгл. Бог.

ПРИШУ́ГНУ́ТЬ, *сов.* Припугнуть. *Спасіба їм [мамонтовцям], шо они тоді тришки пришугнули оцїх — ні знаю, большівіків, може: у нас черкву ні закрили.* Пас. Бог. Ср. *шугать.*

ПРИЩИ́МКНУ́ТЬ, *сов.* Прищемлять, прищемить. *Палиць прищимкнув.* Екстр. Лиск.

ПРИЩУ́ЛИТЬСЯ, *сов.* Прижмуриться. *І прищолоюсь, і прижмурюсь, а в вушко ні попаду.* Стгл. Бог.

ПРИ́ЧВЕЛО́К. См. причлок.

ПРО, *предл.* 1. Про. **Повсеместно.** 2. На. При указании на назначение какого-либо действия, предмета и т.п. *Сьогодні купила в магазині платок, тинер є шо надіть про празник.* Пшв. Рос. *То ж таке платтячко — про празник...* Стгл. Бог. ♦ **Про мене.** Что касается моего мнения; то же, что **по мне** (разг.). *Про мене — як хочьти, міні всаравно.* Стгл. Бог. *Про мене Семєне, аби я Іван (пог.).* Стгл. Бог.

ПРОБИ́ВАЧ, -а. Инструмент для пробивания отверстий в металле, пробойник. *Пробивач, шо жевізо пробивають.* Енд. Семл.

ПРОБУХИ́КАТЬ, *сов.* Прокашлять в течение какого-то времени. *Пробухикав усю ніч.* Стгл. Бог.

ПРОВО́ДИ, -ів, мн. (религ.). Радунца, Красная горка. *Кажуть, первий день на Паску низзя ходити [на кладбище], а нада їти на Проводи.* Лкв. Подг., Стгл. Бог., Змс. Петр.

ПРОВУ́ЛОК, -лқа. Переулок. *Чіриз провулок бігають до школи.* Реп.

ПРОГАЯТЬСЯ, сов. Потерять время зря, провозиться. *Та ти вже своє діло роби, а то сьогодні цілий день... прогаялась.* Стгл. Бог.

ПРОГІН, -а. См. прогон.

ПРОГЛОТИХА, -и. Прожорливая. *Кішка наша така проглотиха.* Грн. Павл.

ПРОГОН¹, -а. Полоса среди посевов, посадок, оставленная для прогона скота. *Чи там єсть прогон для коров – ти ни знаєш?* Грн. Калач. *Прогон: проганяли скотину.* Урнв. Остр. *Прогон* – проміжху хлібами і оставляють для скотини. Кלב.

Лиск., Км. Лиск.

ПРОГОН², -а. Приспособление для подлёдной ловли рыбы. *Невід... На лобі озеро. Такі прогони осикові, і направляють його (в следующую прорубь).* Стгл. Бог.

ПРОДІЛ, -а, **ПРОДІЛЬ**, -я. Пробор. *Призвала пєсі на проділь.* Кри. Остр. *Пробири міні проділ, а то я ніяк рівний ни зроблю.* Стгл. Бог. *Шось у тебе, наче, проділ нирівний? Чи то така мода?* Змс. Петр.

ПРОЖОГОМ, нар. Стремглав, очень быстро (бежать). *Так він ото помоз двір прожогом.* Стгл. Бог. Ср. прочосом.

ПРОЙДИСВІТ, -а. Пронырливый, хитрый, ловкий в делах человек; то же, что пройдоха (разг.). *С тим пройди світом нічогого здязувація, він тебе і обмане, і обдуре, ти цє й винуватий будиш.* Стгл. Бог. См. также **проноза**.

ПРОЙДИСВІТКА, -и. Ж. род к **пройдисвіт**. *О-о-о, то така пройдисвітка...* Стгл. Бог.

ПРОКАЗАТЬ, сов. Сказать настойчиво, повторить. *Ото я йому і раз прокажу, і вдруге, і втретє – а він же ни чує нічого.* Стгл. Бог.

ПРОКИДАТЬСЯ, **ПРОКИНУТЬСЯ**.

Просыпаться, проснуться. *Харочий Миша. Як спить. А як прокипація...* Стгл. Бог. *Я прокинулась: а де Павло? – Та він у три часа встав і поївав.* Змс. Петр. *Прокинулась, а воно вже розвиднилось.* Стмл. Петр. *Тепер прийдиця рано прокидація.* Ектр. Лиск. *А чього ти так рано прокинувся?* Кри. Остр. *Як прокинулась сирид ночі, тоді ніяк ни засну.* Нвлт. Вороб.

ПРОКИЛЬНУТЬ, сов. Проквырять, сделать ямку. *Дис. В. Мам. Ср. простримнуть.*

ПРОКОВТНУТЬ, сов. Проглотить. *Цє ж ти расказуваза, як Танька пугвицю в садику проковтнула?* Стгл. Бог. *Шось у горлі стало – ніяк ни проковтну.* Змс. Петр. *Прокуй, проковтни, а тоді балакай!* Лєв. Павл. **Повсеместно.**

ПРОКРАСТИСЯ, сов. Провороваться. *У колхозі прокрався – його малися судити.* Стгл. Бог.

ПРОЛЄМЗАТЬ (экспр.). Сов. к лемзати. *Я за п'ять кілометрів ходив. Пролємзай попробуй.* Стгл. Бог.

ПРОЛИГАТЬ, сов. (экспр.). Пробежать. *Пролигала цілий день.* Тмр. Подг.

ПРОЛІСКИ, -сок. Подснежники. *У нас у лісі багато пролісок.* Реп. Скоро будуть проліски. Ски. Кант. *Вже й проліски росцвіли.* Нлкє. Подг.

ПРОЛОЖИТЬ, сов. Протопить. *Проложи трохи нічь, ато замерзшиш.* Кри. Остр.

ПРОМИНАТЬ, **ПРОМИНУТЬ**. Оставлять, оставить без внимания, пропустить. *Та не, она як в слободу приходе, так нас ніколи ни проминає.* Стгл. Бог.

ПРОМІЗ, предл. То же, что **поміж**. *І я проміз ними стану.* Лтн. Семл.

ПРОНОЗА, -и. То же, что **пройдисвіт**. *Вин такій проноза, шо цє дастане.* Бл. Пלב. Остр.

ПРООРАТЬ, сов. Пропахать. *Я як политіла, так добряче ото по піску проорала. Добре, шо по піску, так ни дуже забилась.* Стгл. Бог.

ПРОПАСНИЦЯ, -і. 1. Малярня. *Она тирхворазла пропасницею.* Дав. Петр. 2. Лихорадка. *Шось мене другий день пропасниця б'є.* Стгл. Бог. См. также **хиндя**.

ПРОПАСТИ, сов. Испортиться. *Без позріба літома ніяк нізя: уєя іда пропаде.* Лєв. Павл., Стгл. Бог.

ПРОСИХАТЬ, **ПРОСОХНУТЬ**. Просыхать, просохнуть. **Повсеместно.** Ср. **протрихнуть**, **процахнуть**.

ПРОСТИЛКА, -и. То же, что **постилка**. *На долівці і простилок нема.* Мрч. Олх.

ПРОСТРИМНУТЬ, сов. Проткнуть. *В груці як загнати. Груши каюча, так простримнула аж отак через уєе в носу.*

Шрм. Рос. Ср. **прокільнуть**. **ПРОСТРОМЛЯТЬ**, **ПРОСТРОМИТЬ**.

Протыкати, проткнути; просовувати, просунути. Голову туди простромив, а назад ни витягне. Стгл. Бог. Ср. **ПРОШИРНУТИ**.

ПРОСТЯГАТЬ (-СЯ), ПРОСТЯГТИ (-СЯ). Протягивать(-ся), протянуть(-ся). Ця кровать міні мала – ноги нікуди простягти. Стгл. Бог. Я отам коло лавки як підсковзулась, так так і простяглась во весь рост. Змс. Петр.

ПРОТЕСОК, -ска. Обтёсанное бревно. Пратески гожі у стройку. Бл. Плб. Остр.

ПРОТОВПИТЬСЯ, сов. Пробыться в толпе, в тесноте. Господи, як тіки люди їздять у травнях: ни протовпися, кісно. Мрч. Ольх. Стгл. Бог. Ср. **ВТОВПИТЬСЯ**.

ПРОТРИНЬКАТЬ, сов. Нерасчётливо израсходовать, потратити зря, неразумно; то же, что промотать (разг.). Хату продали, а грошички протринькали. Стгл. Бог. Ср. **ПРОТРИНЬКАТИ**.

ПРОТРЯХАТЬ, ПРОТРЯХНУТИ. Подсыхать, подсохнуть. На коніх вожежі с сириці. Пороскисали, як ковбаси. «Хай, – каже, – лисжить. Я завтра нікуди ни

пойду. Оно протряхне». Стгл. Бог. На дворі тіки протряхло, а оно ул'сть доць. Мрч. Ольх. У погрібінік висипала терни, хай протряхне тришки. Бчк. Петр. Ср. **ПРОЧАХНУТИ**.

ПРОХИТАТЬ, сов. Прокачать, истратить на качели. На Паску уділять нам по н'ять ясць, а ми підимо на резі та прохитасмо. Яйця прохитасмо, а їсти ні: платили за те, шо на резі похитають. Нвтл. Вороб.

ПРОХОДКА, -и. Прогулка. Хай ідуть: нідалеко тут, а їм у проходку буде. Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ПРОХОЛОНУТИ, сов. Остыть. В нічі вже й прохолонуло. Стгл. Бог.

ПРОЧАХНУТИ, сов. 1. Остыть (обычно о состоянии в очаге печи, печки). В нічі вже прочіхло, можно верх закривать. Стгл. Бог. 2. Слегка подсохнуть (о земле). Стгл. Бог.

ПРОЧИНИТИ, сов. Приоткрыть (дверь). Ану, прочіні трохи двері, хай дим витягне. Стгл. Бог.

ПРОЧОСОМ, нар. Пряником, стремительно. А она прочосом до нас у хату. Алф. Н.-Хоп., Стгл. Бог. Ср. **ПРОЖОГОМ**.

ПРОЧУХАН, -у, **ПРОЧУХАНКА, -и.** Взбучка. Гляди, шоб ти прочуханки ни получиє. Бчк. Петр. † Дать прочухану (прочуханки). Задать взбучку. Батько як дознаєцця, так дасть прочухану. Стгл. Бог.

ПРОШИРЮВАТИ, ПРОШИРНУТИ. Протыкать, проткнуть. Каждый раз, як хліб пичуть – знаю, шо у нас бабушка, як тіки перву хлібину витягас, сразу прямо пальцем проширює і тириламлює і кладе на вікно. Кажє, це покойник буде їти їсти. Тгр. Кант. Галка ссочіла, так палиць чуть ни настріз проширнув. Стгл. Бог.

ПРОШМАГАТИ, сов. (экспр.). Пройти энергично большое расстояние. Ох і прошмагав. Пішком од самої Підколоднівки. Стгл. Бог. Ср. **ШМАГАТИ**.

ПРУГ, -а. 1. Продольный край, узкая полоса по краю ткани. Пруги на матерії. Ото же на одіялі з одного боку рубець, а з длінного – пруг. Стгл. Бог. 2. Полоска на теле – след от удара. Лозиною так потяг, шо аж пруг остався. Стгл. Бог.

ПРУДКО, нар. Быстро. Дивись, як прудко поїхав. Грн. Калач.

ПРУЗ, предл. (устар.). То же, что повз. Поїхали пруз тебе, там вроді дорога рімніша. Бчк. Петр.

ПРУСАЧИКИ, -(?). Булочки. Гляди, прусачіки ще гарячі, отичесья. Ст. Кри. Петр. Ср. **БУРАСАКА**.

ПРУТИТИ, несов. Быстро бежать, мчаться напролом. Куди це ти прутіи як на пожесар, ні поів, нічого... Бчк. Петр. А він прутить по кущях, аж п'ятки влипають. Грн. Калач.

ПРУЧАТИСЯ, несов. Вырываться, освобождаться. Ти диви: воно ще й пручаєцця. Стгл. Бог. Сов. **ВИПРУЧАТИСЯ**.

ПРЯГТИСЬ, несов. Сильно чего-либо желать, стремиться. Ни пражись так рано їхать. Шо ти будиши там робити? Бчк. Петр.

ПРЯДИВО (ПРЯДИВО), -а. 1. То же, что конопля. Типер ни сіють прядива. На сорочьку, на нитки ... прядиво – тиравіше. Стгл. Бог. Прядиво завізло – саме літо начіть. Бчк. Петр. Типер у нас ни сіють прядиво. Грн. Калач. 2. Пенька. Настояцій

бати́, що коров ото пасуть, с прядіва. Стгл. Бог.

ПРЯДІВНИК, -а. То же, що підмет 1. У нас в Бичку прядівники звали підметами. У вас в Толучійові прядівники, а у нас підмети. Стгл. Бог.

ПРЯДКА, -и. Прялка. Нова прядка. Ярк. Остр. Міні мати твоя прядку оддала – спасіба їй за те, я на їй вовну пряду. Стгл. Бог. Галько, униси прядку, я буду прядсти. Кри. Остр., Ектр. Лиск., Бл. Пльб. Остр. См. также пряха.

ПРЯЖКА, -и. Ремень. Я підіріуюсь пряхкою. Блг. Подг. Ни базуйсь, а то шоб ти пряхки ни подучів. Стгл. Бог. Ти докричівся, що я тобі вчілаю пряхки. Грн. Калач. Підпирижись пряхкою, а то холодно на дворі. Стгл. Петр.

ПРЯМУВАТЬ, несов. Направляться. Вутята з озера йдуть сами і прямують ото до двора. Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ПРЯНУТЬ, сов. 1. Резко отскочить. Кейнь так і прынув в сторону. Кри. Остр. 2. Вырваться, устремиться куда-либо. Из колхозу нісуди ти ни прямиш; живи, роби тут усю життя. Бчк. Петр. Так би, наче, й прынула... Стгл. Бог.

ПРЯСЛЮ, -а. Изгородь из жердей. Так він узив ворячину, оту воряку, шо на пряслі...

Стгл. Бог. Ти замітила прясло, шо напротив Дусі? Це ж те місто, шо на картині нарисовано у вашого художника.

Змс. Петр. Хвіртка с, а воно, чьортиня, чіриз прясло лазе.

Бчк. Петр. Огород пряслом був озорожений, ни плетнем, а пряслом. Скн. Канг. Прясло поламалось. Пшв. Рос., Пск. Петр.

ПРЯХА, -и. То же, что прядка. Пряхи уже рідко у кого остались. Дрк. Реп. У мени була хароша пряха, красива, пряха я. Тхр. Кам.

ПТАШИТЬ, несов. (экспр.). Много и с аппетитом есть; то же, что наворачивать (разг.). Оне ж частик їсти нізя, а я їюсо пташу. Мрч. Ольх. Ср. нанташить.

ПТУШКА, -и. Птичка. Наступив своїм латтем на птушку і роцавучів у лятшику. Стгл. Петр.

ПУГА, -и. Кнут. Пуга, шо лошадь погавяють, а по-руські кнут. Енд. Семил. Язицю пугай знав. Бл. Пльб. Остр. Лигонуть пугою чі лошадь, чі кобицу. Енд. Семил., Лиск. р-н.

♦ Хоч пугою лясни. Совершенно пусто. Придиши у

магазин, а там вже ну хоч пугою лясни! Урыв Остр. См. также пужало. Ср. пужално.

ПУГОЛОВОК, -вка. 1. Головастик. Там жабият нима, там самі пуголовки. Змс. Петр. Та вони там в ерку лоскять пуголовків. Грн. Калач. Пуголовки у діжці розвилась, ніхто води ни міня. Бчк. Петр. Повсеместно. 2. Мелочь (перен.). С цих тилиць нічого ти буде. Шо воно за тилиці? Пуголовки. Ср. пув'яшок. Стгл. Бог.

ПУГУКАТЬ, несов. Издавать характерный звук (о сове). Пугучка овить прилтила і пугучка. Дрк. Реп.

ПУГУЧКА, -и. Сова. Пугучка овить прилтила і пугучка. Дрк. Реп. Це ни к дабру куе пугучка. Бл. Пльб. Остр. Пугучка у нас на кладбиці по ноцм кричить, аже сумно. Тхр. Кам.

ПУД, предл. См. під'.

ПУДЗОР, -а. См. підзор.

ПУЖАЛНО, -а (устар.). Кнутовище. Так він їх поганяє ни батогом, а пужалном. Стгл. Бог. Піді зріж вишнину та зроби пужално. Грн. Калач. Пужельно – то дерева яна ручька. Енд. Семил. Бив, бив батогом кабицу да ще дабивас пужалном. Бл. Пльб.

Остр., Ектр. Лиск., Ломы Вороб. Ср. пуга.

ПУЖАЛО, -а. То же, что пуга. Пастур махає пужалом. Кри. Остр.

ПУЖЕЛЬНО, -а. См. пужално.

ПУЖИНА, -и. Легковесное зерно, сорная трава, колосья, которые остаются после веяния. Ни просо – одна пужина. Лск. Лиск. Ср. озадки.

ПУЗИРЬ, -я. 1. Нарыв. У мени на ручі такий пузирь. Тмр. Подг. Ср. пухирь. 2. Стекло на керосиной лампу. Треба пузирь почістити. Стгл. Бог. Пузирь з лампи розбили, а вона як коли нужна. Змс. Петр. Пузирь роскошиствила, а ти тут ніт тьомну сиди. Бчк. Петр. Надінь пузирь на лампу. Кри. Остр. Чи пузирь там у лавку ни привізли? Грн. Калач. Повсеместно.

ПУЗОТЬОР, -а. О полном человеке. Тика ліс ни підкаліть. Пузотьор! Ксн. Канг.

ПУЙШЬОВ, межд. См. пішов.

ПУКАТИЙ, -а, -е. Выпускной, с круглыми боками. Стгл. Бог.

ПУНЬКА, -и. Небольшой (часто плетённый) сарай. Нада оту пуньку поламать. Дрк. Реп. Пуньки були ув бедних, а

кумори у багатих. Лиск. р-н. Пуцька у нас для разнага баракла. Бл. Пльб. Остр. 2. Чулан. Пуцька в нас называемо, як у вас чулан. Лєв. Павл.

ПУПІК, -а. Небольшая выпуклость, шишечка; то же, что пупырышек (разг.). Мила банку, а на банці пупик на криську. Криски поклімаувались. Стгл. Бог.

ПУП'ЯШОК, -шка. 1. Завязь. Ідолови діти видушили ти яблучка це пуп'яшками. Стгл. Бог. Усі пуп'яшки на бакі порвали. Ломы Вороб. В огудині скільки пуп'яшків, а здорових огірків нема. Мрч. Ольх. 2. Ребёнок небольшого роста (перен.). Один служе, а один ото приносис кутю, а там це дві дівчини – пуп'яшки, такі, як Райка. Стгл. Бог. Ср. пуголовок 2. ♦ 3 самого пуп'яшка. С раннего детства. Прожила я біз матирі іс самого пуп'яшка, нікому ни нужна. Нвгл. Вороб.

ПУРНАТЬ, несов. См. пірнать.

ПУСТИНЯ, -і. Пустырь. Пустиню усю зангли, тилер і курицю вигнать з двора ніззя. Бчк. Петр.

ПУТЛЯТЬ, несов. 1. Говорить что-либо, обычно несуразное; то же, что плести

(разг.). І ото путля хто зна і шо й про шо. Стгл. Бог. 2. Уходит от прямого разговора, ответа, путать собеседника. Другу виділо путля зяток, а нічого ни каже прямо. Бчк. Петр.

ПУТО, -а. Перевязь, которой стягивают передние ноги лошади во время пастьбы, путы. Кобила путо загубила. Ломы Вороб. Найди міні путо. Грн. Калач. Та тим путом ни треба й путать, оно всаравно порвецца. Стгл. Бог.

ПУТРИЯ, -і. Блюдо из ячменя и сладкого кваса. Путрия з куті товчсної, з ячміню. Пив. Рос.

ПУТТЯ. ♦ До пуття. Как следует; по существу. Оно тут ни видно до пуття. Стгл. Бог. – До пуття нічим його грзисти. – Лизькаї. Стгл. Бог.

ПУТЬ-ПУТЬ, неизм. Подзывные для цыплят. Стгл. Бог., Грн. Калач.

ПУТЬКАТЬ, несов. Подзывать кур. Хвати тобі путькать, іди в хату. Грн. Калач.

ПУХИРЬ, -я. 1. Прыщ. Комарі покусали – вся в пухирях. Стгл. Бог. Шо це в тебе якісь пухирі по тиці? Бчк. Петр. 2. Волдырь. От

кропови пухирі поскакували. Ломы Вороб. Ср. пузирь 1.

ПУХКИЙ, -а, -е. Пушистый, пышный, мягкий. Хліба мати як наміче, так він пухкий і ни черствіе довго, а із магазіна нікуди ни подобний. Стгл. Бог. Вареники получились гарні, пухкі. Мрч. Ольх., Ольх.

ПУХТЯ, -і. О полной женщине. Таку пухтю ніякий мороз ни возьме. Бчк. Петр.

ПУЦЬВІРОК, -рка. Небольшой птенец. Вам уже с курьми рівними быть, а ви он які пуцьвірки, даром шо біс конья їсте. Стгл. Бог.

ПУЧКА, -и. 1. Внутренняя часть кончика пальца. Пучьки потикла. Стгл. Бог. Пучьки порекались од води холодної. Бчк. Петр. У мене уже пучьки болить. Ломы Вороб., Стгл. Петр. Ср. нампух 2. Щепоть. Кивь пучьку соли. Стгл. Бог. Я туди всипала пучьку сахарю та соли. Мрч. Ольх. Всит в борщ пучьку соли. Грн. Калач., Бл. Пльб. Остр.

ПУЩАЙ, част. Пусть. Пуцай іде з богам. Бл. Пльб. Остр.

ПХАТЬ, несов. Засовывать что-либо куда-либо, пихать. Все в скриню пхас, все пхас. Там уже, мабуть, і пхать нікуди. Стгл. Бог.

ПХАТЬСЯ, несов. Толкаться. А чього він пхасця? Стгл. Петр.

ПХИКАТЬ, несов. Вскликивать, хныкать. Піди до дитини подивись: чьогось она пхика. Стгл. Бог.

ПХНУТЬ, ПОПХНУТЬ. Толкать, толкнуть; подталкивать, подтолкнуть. Попхни на гору, а то важко коневі. Грн. Калач. Гляди, а то я тебе так попхну, шо саж звакотиртаси. Стгл. Бог.

ПШЕНИЧКА, -и. Початок молодой кукурузы. Мати наварила пшенички. Рен., Пив. Рос.

П'ЯТИРІК, -а (устар.). Пятёрка, пять рублей. П'ятирік у родичів позичів, другий – у друзів, та й насобирав. Бчк. Петр.

П'ЯТКА, -и. 1. Пятка. Повсеместно. 2. Нижняя часть ручьи косы. Позамалась п'ятка у коси. Рен. 2. (устар.) Укладка снопов. Сноги в п'ятки ставили. Маленьки такі. Блг. Подг.

Р

РАВКАТЬ, несов. Лаять (о лисе). Кабан більше ричить, а лисиця, вона равкас. Нкл. Павл. Ср. ривкать.

РАВРАК, -а. Лягушка. *Літом равраки кричать. Хрш. Калач. У пруді страшно багато равраків. Грн. Калач. Дивись який раврак сидить на каміноці. Стгл. Петр., Бпн. Вороб., Кзн. Тал. См. также жаба 2, жакавер, крекотень, лаврак.*

РАГОТАТЬ, *несов.* См. реготать.

РАДЕНЬКИЙ, -а, -е. Уменьшит. к радий. *Молоді раденькі були, обнімались, цілувались. Пшв. Рос. Раденькаї, шо дуренький. Стгл. Бог.*

РАДИЙ, -а, -е. Рад, доволен. *Воже й ти радий, шо з ним з'язавсь. Стгл. Бог. Рада, шо здихалась. Змс. Петр. Повсеместно.*

РАДИТЬСЯ,
ПОРАДИТЬСЯ.
1. Советоваться, посоветоваться. *Порадиця с сім'єю, кає, чи с чоловіком, чи с сином. Стгл. Бог. – Ви продасте? – Та це же с сім'єю треба порадиця. Змс. Петр. Я з батьком ни радилась. Ломы Вороб. 2. Договариваться. *На другий день радиця свадьбу іграть. Бл. Подг.**

РАДІВО, -а. Радио. *Стримить радіво у хаті. Пшв. Рос. Нюрка, ходім на пошту, заплати гроші за радіво.*

Петр. Лиск. *Та в тебе радіва нима? Змс. Петр.*

РАДІТЬ, *несов.* Радоваться. *Як мі на сх раділи. Урив. Остр. Дитина до матирі радіс. Змс. Петр. І як ти упадєся за цією дитиною, радіси до неї. Стгл. Бог.*

РАЗ, ♦ **Раз нуз раз**, *нар.* Раз за разом. *Нашо ти його раз-нуз-раз кличчи, він і сам прибіжить. Бчк. Петр., Стгл. Бог.*

РАЗВІТНИЙ, -а, -е. См. розвітний.

РАЗОК, -зка. Нитка бус. *У мени був разок такого ... дутого намиста. Змс. Петр., Стгл. Бог.*

РАЗОМ, *нар.* Одновременно, вместе. *Іде з людьми разом. Мрч. Ольх. Підожди, підим разом. Змс. Петр. Разом з kwasом, порою з водою (пог.). Стгл. Бог. Ср. доразу.*

РАЗОЧОК, -чка. Уменьшит. к разок. *Це б сюди треба разочок намиста. Стгл. Бог., Бчк. Петр.*

РАЙ, -(?)¹. Ящик для муки, ларь. *Рай стаїть у чулані для всипица. Бл. Пльб. Остр.*

РАЙДУГА, -и. Радуга. *Райдуга на небі красива. Бл. Подг., Ст. Крш. Петр.*

РАЙКА, -и. Сорт мелких яблук. *Садки у нас гарні: і*

вишні сть, і яблука, і райки. Пшв. Рос. У нашому садку водні райки. Пшв. Рос. У бабушки в садку була райка. Змс. Петр. З райок добре варення. Стгл. Бог.

РАКУША, -и. Речная ракушка. *Завирбувалась в рибкохоз ракушу ловить. Бчк. Петр. Ср. черепашка.*

РАКША¹, -і. Ракша, сизоворонка. *Он на вирбі сидить ракша. Ст. Крш. Петр., Стгл. Бог.*

РАКША², -і, *неодобр.* Человек, при ходьбе широко расставляющий ноги или раскливающий их в стороны. *Бчк. Петр., Стгл. Бог.*

РАЛО, -а (устар.). Сельскохозяйственное орудие для мелкого рыхления почвы, борона; часть плуга. *Ралом ужо дорогу ковоцряли. Ломы Вороб. Рало було деревинное з железими зуб'ями. Птр. Павл., Влд. Лиск.*

РАНЕНЬКО, *нар.* Уменьшит. к рано. *Та ти сьогодні раненько встала. Змс. Петр., Стгл. Бог.*

РАНИШ, *нар.* Раньше, прежде. *А раниш була клубника. Пшв. Рос., Стгл. Бог.*

РАЊКОМ, *нар.* Утром. *Завтра ранком устанимо і підємо. Ломы Вороб. Ранком*

чоти, як жінки ідуть сіно зромадить. Ст. Крш. Петр. Ти пойдши ранком чи в обід? Стгл. Бог. Повсеместно.

РАНО, *нар.* Рано. Повсеместно.

РАНОК, -нку. Утро. *Ще довго до ранку. Грн. Калач. З самого ранку і пачуть. Пшв. Рос. Кажний ранок я ходю на рибачку. Пшв. Рос. Уже і ранок наступив, а люди з роботи ни йшли, в почну робили. Тхр. Кам. Мишка ото же сквизав, боів цілий ранок. Стгл. Бог. Іє курми весь ранок володаює. Стгл. Бог. Повсеместно.*

РАСПАШОНКА, -и. Женская одежда особого покроя, кофта. *Распашонки носили, лубки. Птр. Павл.*

РАСПУЖНИК, -а. То же, что опудало. *Погана дієчина, як распужник. Птр. Павл.*

РАТИЦЯ, -і. Копыто. *Корова поставила ратиця на сіно. Пер. Кант. Вівря храмє, шовє у ратицю попало. Ломы Вороб. У корови ратиця треба пообрубувать. Крн. Остр. В лісі сліди од ратиць лоєя так и остались. Кльб. Лиск. Заломилась ратиця у корови, нада лічть і ни тускать у стадо. Тхр. Кам. У лошаді надломилась ратиця. Жлн. Рос.*

У корови ратиця заломилась, нада лічить. Дрк. Реп. Повсеместно. 2. (перен.). Нога. Він дерево у ратицю загнав. Стмл. Петр. Біжить, аж ратиці луцять. Стгл. Бог.

РАТИЧКА, -и. Уменьшит. к ратиця. Аж ратицки пообламувались. Пск. Павл.

РАТУВАТЬ (РЯТУВАТЬ), ВІРАТУВАТЬ (ВРАТУВАТЬ). Спасати, спасти, оказувати, оказати помощь в трудной, трагической ситуации. Тия у ясла впадо, насилу виратував. Ломы Вороб. Рятуйте мене, люди. Кри. Остр. Ой, да рятуйте, люди добрі, хата горить! Смл. Подг. Начяло роставати, так дві вулиці утопило. Іздили ратувати машинами. Стгл. Бог. Тия у копанку ускочило, насилу вратували. Стгл. Бог.

РАЦЮГА, -и. Большой рак. Ого, якого рацюгу я вдирав. Стмл. Петр., Стгл. Бог.

РАЧИТЬ, НАРАЧИТЬ. Заботиться, помогати; стараться, добитись результата. Він любе рачить. Бл. Пльб. Остр. Ану, чого ти тут нарочиша? Стгл. Бог., Мрч. Ольх.

РАЧКИ, нар. На четвереньках. Простойи рачки цілий день у полі, тоді ни розогнесь. Смл. Подг. Сквозько,

хочь рачки лизь. Стгл. Бог., Реп.

РАЧКУВАТЬ, несов. Согнувшись, кропотливо чем-либо заниматься. Все літо в огороді рачкуєси. Стгл. Бог.

РАШНИК, -а. Сак, которым вброд ловят рыбу. В розлив рашником гарно ловить рыбу. Стмл. Петр.

РАЮВАТЬ, несов. Вести праздный образ жизни, отдыхать. Оце ось сіно покосимо, тоді і раювати можно. Ольх. Ага, раює, поки за батьком та матирею. Стгл. Бог.

РВАНЦІ, -ів, мн. Бюдо из раскатанного в тонкий пласт и порванного руками теста; галушки. Кинь рваньці в воду. Стгл. Бог. Рваньці уже зварилась. Нвб. Кант. Ми гарно поїли рваньці. Пср. Кант. Для мойого батьки як рваньці, так бильш ничього ни нада. Клб. Лиск. Зварить сьогодні рваньці. Стмл. Петр. Повсеместно. Ср. щенанці.

РВІНИЦЕ, -а. Ситуация, когда коровы, почуяв кровь, начинают реветь, рыть ногами землю, бодать друг друга. Ревнице як зробили сирид лук, тиркололи одна одну. Бчк. Петр. Вчора було страшне ревище. Грн. Калач. Ни гони

коров чіриз ревище, а то вони там всігда ревище роблять.

Стмл. Петр.

РЕВТИ, ЗАРЕВТИ. 1. Громко протяжно мычать, замычать. Корова чьогось вез день реве. Наче ж і ти голодна... Стгл. Бог. Корова мене побачила і заревла. Пив. Рос. Повсеместно. 2. Плакать, заплакать; то же, что реветь, зареветь (разг.). Ніхто це ни бив, а вона аж реве. Ни реви, хвати. Бнд. Кант. Она здорово ривла. Пив. Рос. А она як зариве. Я аж злякалась: чи, думаю, шо стучилось? Стгл. Бог. Повсеместно.

РЕГІТ, -готи, РЕГОТ, -у. Хохот. Там такого реготу, аж стіни гудуть. Нвтл. Вороб. Я твій регот чула вчєчором. Кри. Остр. Підняли такий регот, шо аж стеля тримить. Грн. Калач. Там такого реготу, аж стеля підімайця. Стмл. Петр.

РЕГОТАТЬ, несов. Хохотать. Хлопці риготали все кіно. Пив. Рос. Ми риготали до упаду. Пив. Рос. Один плаче, а ті усі регочуть. Ломы Вороб. Вони риготали до упаду. Грн. Калач. Баче, рагочуть, шось см весело. Урыв Остр. Усе ти ригочиш. Бл. Пльб. Остр. Молодьжж

собралась і регоче. Дрк. Реп. Повсеместно.

РЕГОТАТЬСЯ. Смеяться, хохотать. Ригочуть до утра, як дурочка. Мрч. Ольх. Люблю того козака, шо регочиця. Кри. Остр. Хлопці риготались в клубі. Нзр. Ольх. Всі з його ригочюця. Смл. Подг. Повсеместно.

РЕГЕДЖЕЛІ, -жель (неодобр.). Ноги. Шо ти свої ригиджєлі розкинув чіриз усю хату, і пройти ніде. Стгл. Бог.

РЕГЕДЗУЛІ, -уль. То же, что регеджелі. Глянь, які Вєрка тухлі на свої ригидзулі нашіли. Ольх.

РЕЛЯ, -і. Качели. А реля була — така бичьови. На Паску удівлять нам по п'ять яєць, а ми підімо та на релі прохитасмо. Нвтл. Вороб. См. также арєл, колиханка.

РЕМИГАТЬ (РЕМИГАТЬ), несов. 1. Жевать жвачку. Усі корови начали ремигати. Грн. Калач. Корова тирстала ривагати. Екр. Лиск. Корова шось ни римигає. Ломы Вороб. Корова ремита — це значить жєвачку жує. Стгл. Бог. Шо-то корова ни римигає — лібо захворала. Дрк. Реп. 2. (перен.). Медленно жевать. Скорій ремитай! Стгл.

Бог. Овця сіно ремігас. **Крп.** **Остр.**

РЕМІНЯКА, -и. Увеличит. к **ремій**. **1.** Батько був сина реміякою. **Бид.** **Кант.** Гляди, шоб я ни взяв реміяку... **Стгл.** **Бог.**

РЕМІНЬ, -мя. **1.** Ремень. **Повсеместно.** **2.** О выделанной коже крупных животных. Ремню треба б на зав'язки, та де ж його возьмиш. **Бчк.** **Петр., Стгл.** **Бог.**

РЕМСТВУВАТЬ, *несов.* Завидовать, ревновать. На його усі люди ремстують. **Ломы Вороб.** Один на одного ремстуюс: то багато в його тото, то отого багато. **Стгл.** **Бог.**

РЕПАНЕЦЬ, -ця. **1.** Трещина. На руках репанці од буряків, на вітру чістила. **Бчк.** **Петр., Стгл.** **Бог.** **2.** Покрытый трещинами. Нормальних динь нема, самі то репанці, то гнилі. **Стгл.** **Бог.**

РЕПАНИЙ, -а, -с. Потрескавшийся, в трещинах. Стика хліб, а він увесь репаній вишюв. **Стгл.** **Петр., Стгл.** **Бог., Змс.** **Петр.**

РЕПАТЬ(-СЯ), РЕПНУТЬ (ПОРЕПАТЬСЯ). Трескаться, треснуть (потрескаться); лопаться, лопнуть (полопаться).

Сливи репаюця од мороза. **Пер.** **Кант.** Зимля порепалась од морозу. **Ломы Вороб.** А ми ж на буряках мерзли. Було, прийдиш – кров з рук тичс: порепаюця. **Стгл.** **Бог.** До кавуна тіки нажем дотронулась – він так і репув. **Змс.** **Петр.** Та в його така здорова морда, шо ось репне. **Мрч.** **Ольх.** **Повсеместно.**

РЕПЕТУВАТЬ, *несов.* (экспр.) Громко кричать, плакати. Діти репитують. **Тыр.** **Кам.** Дитина цілий день репитує. **Тыр.** **Кам.** Чого ти репетуєси? **Дав.** **Петр.** Катька репетувала цілий день за двором на Серьогу. **Мрч.** **Ольх.** Чього в тебе дитина репитує? **Реп.** **Повсеместно.**

РЕПІТ, -у. Крик, вопль. Пішов репіт по всьму сиву. **Стгл.** **Петр.**

РЕПНУТИЙ, -а, -с. Треснутый. Дяно яку ни возьму – і репнута. **Стгл.** **Бог.** Ти репнути кавун ни бери. **Урыв.** **Остр.** **Змс.** **Петр.**

РЕПОТИНА, -и. Трещина. На руках репотини. **Стгл.** **Бог.** Вишні старі, полопасцяця – репотина, значить, она сохне. **Змс.** **Петр.**

РЕПТУХ, -а. Плетеный мешок с ручками для сена, соломы; две дуги из лозы,

переплетенные веревками и связанные вместе. Набив повин рептух сіна коневі. **Ломы Вороб.** В рептух наложили соломи. **Екстр.** **Лиск.** Я позичав сім рептухів сіна, так треба оддати. **Стгл.** **Петр.** Корови нема, так і рептух ни нужен став – ни знаю, де він і с. **Блг.** **Подг.** Сіно ми носим на рептусі. **Пшв.** **Рос., Блг.** **Подг., Стгл.** **Бог.**

РЕП'ЯХ (РЕП'ЯХ, РЕП'ЯХ), -а. Репей. Реп'яхів націпляла на чулкі. **Крп.** **Остр.** Націплялись до панчіх рип'яхи. **Екстр.** **Лиск.** Коза рип'яхів багато набрала. **Ломы Вороб.** Овечка вся в рип'яхах. **Реп.** Віцяя прийшла вся в рип'яхах. **Прв.** **Рос.** Де це ти лазила, шо вся в рип'яхах? **Змс.** **Петр.** **Повсеместно.**

РЕП'ЯШОК, -шка. Трава череда. Чередой називасця, рип'яшкі таки. От золотухи. **Лев.** **Павл.** Покунай його у рип'яшках. **Пск.** **Павл., Стгл.** **Бог.**

РЕХНУТЬСЯ, *сов.* Сойти с ума; то же, что рехнуться (прост.). Він рехнувся. **Бл.** **Пшв.** **Остр.**

РЕШЕТИТЬ, *несов.* Перед покритисем крыши соломою покрывать латы камышом. Зранку завтра нашьнем

ришитить корпусник. **Стгл.** **Петр.**

РЕШЕТО (РЕШЕТЕ), -а. Решето. У мене решета нема. **Блг.** **Подг.** То сито густе, а то решете. **Трц.** **Лиск.** На решете вяли сарго. **Трц.** **Лиск.** **Повсеместно.**

РЕШИТЬ, *сов.* Убить. Ни слухаси, ни ходи додому, решу зразу. **Бчк.** **Петр., Стгл.** **Бог.**

РЕШОТКА, -и. Спінка кровати. Я усігда вишаю плаття на решотку. **Пшв.** **Рос., Стгл.** **Бог., Змс.** **Петр.**

РЖА, -і, только ед. Ржавчина. Ржа обручі поїла. **Ломы Вороб.** **См.** также **іржа.**

РИБА ЛИТЬ, *несов.* Рыбачить. Він же тобі в'ятирі плете. Може, будиш рибацить. **Стгл.** **Бог.** Ми з ним поїдим рибацить. **Змс.** **Петр.** Вода прибуде, а ми сядим на лотку і поїдим рибацить. **Бчк.** **Петр.** Він там рибале, і баксиа у березі. **Стгл.** **Бог.**

РИБАЉКА, -и. **1.** Рыбная ловля. Пішов на рибацку. **Стгл.** **Бог.** **Повсеместно.** **2.** Рыбак. Поїхали в Терешківку, в сільсовст (туди, правда, ратуша була): шо тут у вас за рибацкі? В'ятирі потрусили... **Стгл.** **Бог., Бчк.** **Петр.**

РИБЕНЯ́, -яти. Маленькая рыба. *Батько сьогодні вловив туди одно рибиня.* Грн. Калач. Піду, може, рибеня яке вловлю. Стгл. Бог. Повсеместно.

РИБІНА, -и. Одна рыба; то же, что рыба (разг.). *Утка вловила рибину.* Грн. Калач. Пару рибин вловив пиллох, а то таке – тіке кісці. Стгл. Бог. Повсеместно.

РИГА, -и. 1. Большой сарай. *В старину всіда в ризи молотили зімою. І ми молотили в ризи.* Тхр. Кам. 2. Большая соломенная корзина. *Стара рига попра, а нову хтось іспер.* Урив Остр.

РИГА́ТЬ, несов. О рвоте; то же, что рвать (разг.). *Ти ни тий багато, а то в'єть будиш ригать.* Грн. Калач. Іван написав да як начав ригать. Бл. Пльб. Остр. Як начав ото ригать, вивиртас п̄ – і одиш раз, і другий раз до відра. Ольх. Кішка чьось нажрлася – ригас. Стгл. Бог.

РИГА́ЧКА, -и. 1. Рвота. *Його шось уп'єть ригачка напала.* Грн. Калач. 2. Острижка. *Найєс до ригачки.* Стгл. Бог.

РИГЛІ, -ів. Жерди, которые кладутся на телегу при погрузке сена или соломы. *Зроби на ход риглі, пойдим по солому.* Грн. Калач.

РИЖИЙ, -а, -е. 1. Рыжий. Повсеместно. См. также рудий. 2. Коричневый. *Продавали кашмир рижого цвіту.* Естр. Лиск. *У вас сть рижка краска?* Нлкс. Подг.

РИЛО, -а. 1. Вытянутая вперед передняя часть головы животного. *Собака рило усе замазала.* Кри. Остр. *Свин'ї позадирили рила.* Грн. Калач. 2. (перен., бран.). Лицо человека; то же, что рыло (бран.). *Рило ни умите.* Нхв. Ольх. *Умий рило своє замазане.* Кри. Остр.

РИЛІЯ́ (РИЛІЯ́, РІЛІЯ́), -і. 1. Вспаханное поле. *Через рило приходилця ганять чергу.* Бчк. Петр. *Дорогу проскочили, а туди звинули у рило і застряли.* Стгл. Бог. *Куди ти по ризи поперла?* Ольх. *Трактор поїхав чіриз рилою.* Ріллю волочать. Бид. Кант. *По риллі важко ходити.* Ломы Вороб. *На рилі багато коров.* Нзр. Ольх. 2. (перен., устар.). Давно не мазанный глиняный пол. *Така рилі, шо дивилця страшно, ни то шо по їй ходити.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

РИ́НВОЧКА, -и. Жёлоб, сдвизная труба. *У крилиці ринвочка зделана из досок небольшого.* Твр. Бог.

РИ́НКА, -и. Небольшой глиняный горшок, кринка. *Ринка була повна молока.* Пльв. Рос. *Розтопляют масло у ринці і ставлять на стіл.* Ст. Кри. Петр.

РИП, -у. Скрип. *Чьобати у Маньки з рипам, так і риплять.* Бл. Пльб. Остр. *Десь міні як рип почовся.* Кри. Остр. + **За одним рипом.** Одновременно, вместе. *Підожди, підомо за одним рипом.* Стгл. Бог.

РИПА́ТЬ, несов. 1. Часто открывать и закрывать дверь со скрипом. *Діти дверьми рипають, хату вирипали, і стало холодно.* Ломы Вороб., Стгл. Бог. 2. Сов. **вирипать.** Частым открыванием дверей выстудить дом. *Діти дверьми рипають, хату вирипали, і стало холодно.* Ломы Вороб. *Хату вирипали.* Стгл. Бог.

РИПА́ТЬСЯ, несов. 1. Часто открывать дверь. *Шо ви рипайтесь беспрививно?* Екрт. Лиск. 2. Ходить туда-сюда, шататься. *Хвате рипація с хати на хату.* Кри. Остр. *Рипація тут, мішаї, холоду в хату напускаї.* Смл. Подг., Стгл. Петр.

РИ́ПИТЬСЯ, **НАРИ́ПИТЬСЯ.** Настаивать, настагать. *Воно ни треба було і рипація з ними їхати.* А вона

нарипилась: в одном – поїду. Стгл. Бог.

РИ́ПІТЬ, несов. Скрипеть. *В морозний день сніг рипить під ногами.* Екрт. Лиск. *Сніг як під ногами рипить.* Реп. Пиро рипить, а воно наче повозка їде. Стгл. Бог. *Вирба шатаєця і рипить.* Бчк. Петр. *Двері риплять, треба чімсь змазати.* Змс. Петр. *Хвіртку ни причіпила, так она усе ніч рипіла.* Рдч. Бог.

РИ́СКА, -и. Крошка, грамм (о малом количестве). *Зранку в роті й риски ни було.* Стгл. Бог.

РИ́СКАЛО, -а. 1. Шнурки. *Рискало – це шнурки откританця.* Енд. Семил. 2. Подвижный блок. *Піднимали рискалам колакаж на званацію, а вин, колакаж, як абареція.* Бл. Пльб. Остр.

РИСУ́ШКА, -и. Сорт мелкой кукурузы. *А ми цей гот пасадил на гароді рисушка.* Бл. Пльб. Остр.

РИ́ТКА, -и. Снаряд в ткацком стане, при помощи которого подготавливают основу для наматывания на навои; приспособление для равномерной подачи пряжи. *Треба ритки поробити нові.* Ломы Вороб. *Биз риток ни накрутили пряжи на навои.*

Клб. Лиск. На рійці жлали пасмо. **Крн. Остр.**

РИХВА, -и. Железний обруч на ступице колеса телеги. *Рихви с коліс поспадали.* **Ломы Вороб.**

РИХТУВАТЬ, *несов.* Ремонтировать, подправлять. *Каждий хазяїн, поки живе, і рихтує – то те, то те.* **Змс. Петр.**

РИШАКА, -и (презр.). О человеке, не умеющем решать, но пытающемся это делать. *Ришай, ришай. Ришака...* **Стгл. Бог., Бчк. Петр.**

РІВНОТА, -и. Ровная поверхность. *А кручі оцеї не було, що у нас оце озьдечке, а з дівворю гаякли овець, коров по рівності.* **Шрм. Рос.**

РІВЧАК, -а. Ров, канава, ручей. *Ішов поч'ю і утвар у рівчак.* **Ломы Вороб., Ппв. Рос., Евстр. Рос.**

РІДКИЙ, -а, -е. 1. Редкий. **Повсеместно.** 2. Жидкий. *Рідкий борщ ти зварила.* **Ломы Вороб.** *Рідкий суп.* **Ивн. Кант.** *Шось хаща дуже рідка.* **Блг. Подг. Повсеместно.**

РІДНИЙ, -а, -е. Родной. *Він же рідний – його й жвако.* **Стгл. Бог. Повсеместно.**

РІЖОК, -жка. 1. Угол, уголок. *На лизжанці жарко, так на ріжку Мурка*

примостилась. **Стгл. Бог.** *Його огород до лук, на ріжку.*

Стгл. Бог. *Последня хата на ріжку.* **Блг. Подг.** См. также **рожок 2.** 2. Молодой росток растения в форме небольшого рога. *У рогозі ріжок.* **Ну, видьориши, а там ото ж ріжок.** **Стгл. Бог.** См. также **рожак.** 3. Часть суши, выходящая за ровную линию берега в реку; коса. *У ріжку черепашия стоїть і лодка наша там прив'язана.* **Бчк. Петр.** 4. Часть суши, отгибаемая водоёмом; небольшой полуостров. *Ходили по ягоди у ріжок.* **Стгл. Бог.**

РІЗАК, -а. 1. Растение резака. *Озера заростають ризаком. Як заросте ним, так скотина ни може тириллисти – ріже: таке колочє оно.* **Стгл. Бог.** 2. Растение столетник. *А ти, Хведорівно, настой собі різаку з медом.* **Бзм. Павл.**

РІЗАНИЙ, -а, -е. Резанный. **Повсеместно.** ♦ **Різаний гній.** Топливо, нарезанное с помощью лопаты из навоза, накопившегося в стойле животных, и высушенное на солнце. *Різаного гною сужєм нима.* **Бчк. Петр.** Ср. **гній 2, роблений гній.**

РІЗДВО, -а. Рождество. *На Різдво у гості їдуть сім'ями,*

а з утра до церкви ходили молиця. **Бчк. Петр.** *Двадцять сьомого Хвилики одмічють, починаєця піст до самого Різдва.* **Прв. Калач. Повсеместно.**

РІЗЕЦЬ, -зця. Нож с кривым лезвием у ложечников. *Різець мій уже затупивсь.* **Ломы Вороб.**

РІЗНИК, -а. Мясник, занимающийся убоем скота. *Поки різника покликали, а корова здохла.* **Бчк. Петр.** *Протів Грши лучього різника нима.* **Стгл. Бог.**

РІПА¹, -и. Рспа. **Повсеместно.** ♦ **Ріпа ростє.** О сильном загрязнении. *У дитини у вухах та під нігтями ріпа ростє, а її і байдуже.* **Бчк. Петр., Стгл. Бог.**

РІПА², -и. Папоротник. *Квітку ріпи висихували.* **Нжб. Бутур.**

РОБАК, -а. 1. Большая личинка навозного жука. *В'язь січас на робака гарно бирє.* **Бчк. Петр.** 2. Навозный червь. *Робакі – шо у навозі.* **Енд. Семил. Ср. ропавка 2.** 3. Дождевой червь. *Після дощю робакі повилізали.* **Стгл. Бог.** 4. (перен., устар.). Слизь, вытекающая из носа; то же, что сопля (прост.). *Ти дивись,*

який робак під носом! **Висякає цяє же!** **Стгл. Бог.**

РОБИТЬ, ЗРОБИТЬ. 1. Делать, сделать. *Старайє всігда робить як лучє, хужє само получієця.* **Грн. Калач.**

Роблять подушку [для покойника] із сухого чебїка, це трава така, а еслі його нима, то в подушку кладуть сіно. **Мрк. Кам.** *Ложки дирив'яні, сами робили.* **Срк. Бутур.** *У коморі стїни роблять з дрібненього лісу.* **Ппв. Рос.** *Їце міні такий корабль зробіть.* **Стгл. Бог.**

Повсеместно. 2. Работать. *В колхозі треба робить.* **Скн. Кант.** *Робить на жєлізні дорозі важєко.* **Бнд. Кант.** *Нада їтти робить.* **Стмл. Петр.** *Мати по коровниках робила.* **Вск. Лиск.** *Вин робє на гароді.* **Бл. Паб. Остр. Повсеместно.**

3. Действовать. *А це хочь і при совєській власті було, а церква робила.* **Плс. Бог.**

РОБИТЬСЯ, ЗРОБИТЬСЯ. Делаться, сделаться. *Таке тїпер робієця на білому світі.* **Стгл. Бог.** *Шось йому зробилось...* **Змс. Петр. Повсеместно.**

РОБІТНИК, -а. Работник. *Шось із тебе наставай робітник.* **Стгл. Бог. Повсеместно.**

РОБИТНИЧОК, -чка. Уменьшит. к **робітник**. *Дивись, який в мене робітничок росте.* Пдг. Рос.

РОБЛЕНИЙ, -а, -е. Искусственный. *На базарі продавали роблені квітки.* Стмл. Петр. + **Роблений гній**. То же, что **гній** 2. *Топить с чім: два вози робленого гною та один різаного.* Бчк. Петр. Ср. різаний гній.

РОГАЧ, -а. Ухват. *Рагачів тепер нема.* Тмр. Кам. *Хліб рогачом витязували.* Пер. Кант. *Рагачі счас ни нужни.* Тмр. Кам. *Возьми рогач та постав чавун у піч.* Ломы Вороб. *Глечік стоїть за рогачами.* Нвб. Кант. *Достань рогачом ис печі чавун.* Смл. Подг. Повсеместно.

РОГАЧІЛНО, -а. Деревянная ручка рогача. *Синок, ти б зробив нове рогачілно.* Грн. Калач. *Рогачільна – це у рогача.* Енд. Семил.

РОГІЗ, -о́зу. Рогоз (рогоза). *Рогіз увесь на сухому і латаття на сухому.* Стгл. Бог. *Крисця соломою, ілі литхою, ілі рогозодя.* Стгл. Бог. *Тоді ми солому скидали, а рогозом укрили.* Змс. Петр. См. также **рогоза**.

РОГОЗА, -и, То же, что **рогіз**. *З рогози крутили перевесла.* Реп. *Плавали на лодці і весь день нічого, кроме рогози, не їли.* Льв. Павл.

РОГОГУЛЯ, -і. Рогатка. *Ни стривий з роготулі.* Реп.

РОГУЛІ, -ів. Название жителей села Писаревка Кантемировского района Воронежской области. *Рогулі в Писарівці живуть. Це рогуль до нас прийав. А рогулянка де ж?* Пер. Кант. Ср. кикоть 3.

РОГУЛЬКА, -и. Часть мотовила. *За рогульку чіпляють пряжу.* Ярг. Бутур.

РОДИМЕЦЬ, -мця, бран. 1. То же, что **грець**. *Ой, хай йому родимець!* Бчк. Петр., Стгл. Бог. 2. Чёрт, леший. *Ни родимця ти ни знаеш.* Бзм. Павл.

РОДИМИЙ, -а, -с. Врожденный, свойственный от рождения. *Та він родимий такий був.* Блг. Подг.

РОДИМКА, -и. Родинка. *Прямо на носі родимка.* Екрт. Лиск. *На стині у мене здорова родимка.* Пив. Рос. *То в тебе така родимка, шо її трогать нізя.* Стгл. Бог.

РОДИНА, -и. Родственники, родня. *На свадьбі була вся моя родина.* Нжб. Бутур.

РОДИНИ, -ин. Праздник в честь рождения ребёнка. *Ходем на родини сходим, на малюнького подивімся.* Урыв Остр.

РОДИЧ, -а. Родственник. *Він міні родич доводиця.* Ломы Вороб. *Ходили до родичів.* Пив. Рос. *Знаю, ходила с подружками ввечірі кликала родичів.* Грм. Кант. *Усім родичям понамівряв хорошої трави.* Стгл. Бог. *На празник собрались всі родичі.* Нвмл. Калач. *Він – синок, она – дочічка, ти – онучюк.* Ото саме родичі. Стгл. Бог. Повсеместно.

РОДИЧАТЬСЯ, *несов.* Поддерживать родственные отношения. *У його мамка вмерла і в мене тож вмерла, так оце родичається.* Плс. Бог. *Они хоч і далекі родичі, а родичуюця.* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр. См. также **родиться**.

РОДИЧКА, -я. Родственница. *В гості прийшла родичка.* Реп. *Це вона тобі якоюсь родичкою доводиця?* Стгл. Бог. Повсеместно.

РОДИТЬСЯ, *несов.* То же, что **родичається**. *Вони нам дальні родні, а бачь, родицяця.* Урыв Остр.

РОЖА¹, -і. Болезнь свиней. *Кабан захворав рожаю.* Грн. Калач.

РОЖА², -и. 1. Мальва. *Да баба посадила рожу, а вона густа стала.* Петр. Павл. *Отут пирид вікнами треба рожу посадить.* Змс. Петр. 2. Алтей. *Алтейка рожа називасця, от кашля.* Льв. Павл.

РОЖАК, -а. То же, что **ріжок** 2. *Ми, як були дітмишками, так рожаки с річки тягали и слі.* Тхр. Кам.

РОЖАН, -а. Молодые ростки камыша. *Рожан висной солодий на вкус.* Дрк. Реп.

РОЖЕН (РОЖЕНЬ, РОЖОН) -жка. 1. Деталь саней, заостренный кол. *Зроби на сані гарні рожені, а то завтра в ліс їхать.* Грн. Калач. 2. Острый деревянный шест, которым носят солому в скирд. *Рожень лежить під навесом.* Ярг. Бутур. *Дедушка, нима у вас роженя?* Ст. Крш. Петр. *Нанижи спит на рожон.* Крп. Остр.

РОЖНИТЬ, *несов.* Носить сено или солому **рожном** в скирд. *Сьогодня нікому рожнить солому.* Грн. Калач.

РОЖОК, -жка. 1. Зубец у вил. Бчк. Петр. 2. То же, что **ріжок** 1. *Дитина забилась об рожок стола.* Екрт. Лиск.

РОЗАНЦІ (РОЗИНЦІ), -ів, *ми*. Печенье из тонких полосок теста, сваренных в масле; хворост. *Розанці зварила бабушка. Розанці варять в олії.*

Бнд. Кант. *Завтра розинці натичімо.* **Ольх. Ср.** *розванці.*

РОЗБИРАТЬСЯ, РОЗОБРАТЬСЯ.

1. Разбираться, разобраться. **Повсеместно.** 2. Раздеваться, раздеться. *Ми почали всі розбіраюця.* **Влш. Остр.** *Розбирайся; чого ти одітій сидиш? Чи ти це куди підиш?* **Стгл. Бог.** *Він це сонний, ні розбуркаєця ніяк.* **Бчк. Петр., Дрк. Реп. Ср.** *роздягаться.*

РОЗБИШАКА, -и (экспр.). Бойкий, предприимчивый. *Розбишака – це бойкий. І бойкий, і доб'ється скрізь.* **Стгл. Бог.**

РОЗБІСІВ, -ова, -ове. Увеличит. к **бісів**. *Як лаюця, так кажуть: та розбісова ти дитина.* **Чрк. Павл.**

РОЗБОВГУВАТЬ, РОЗБОВТАТЬ.

1. Взаблывать, взболтать. *В оцій ось мисюці яція розбовтай.* **Стгл. Бог. Повсеместно.** 2. Расплёскивать, расплескать. *Закрий кострулю кришкою, а то розбовтай, покіль дойдши.* **Урыв Остр.** *Ідолова ж і робота: поки воду донисла,*

півідра розбовтала. **Зме. Петр., Стгл. Бог.** 3. Израсходовать (о жидкости). *Уже я відро води розбовтала.* **Стгл. Бог.**

РОЗБУРКУВАТЬ, *несов.* Тормозить, разгонять сон. *Ні розбуркуй мене, я це спати му.* **Урыв Остр., Стгл. Бог.**

РОЗБУРКУВАТЬСЯ, РОЗБУРКАТЬСЯ.

Приходить, прийти в себя после сна. *Вставай да розбуркуєсь, пора в школу.* **Смь. Подг.** *Поки розбуркаєця після сна...* **Стгл. Бог.** *Він це сонний, ні розбуркаєця ніяк.* **Бчк. Петр.** *А дочічка наша вже й розбуркалася.* **Ольх.**

РОЗВАЖАТЬ, *несов.* Развлекать, отвлекать от дурных мыслей. *Коли міні пагано, мама моя мене розважає.* **Льв. Павл.**

РОЗВАНЦІ, -ів, *ми*. Изделие из теста. *Треба розванці натикти. Розванці зачерствіли уже.* **Ньб. Кант. Ср. розанці.**

РОЗВЕДРІТЬСЯ, *сов.* Установится хорошей погоде после дождя. *Пидожди, скоро розведриця.* **Пек. Павл.**

РОЗВЕЗТИ, *сов.* Начать длительную, нудную работу; то же, что развести (разг.). *Ну*

куди ти оце розвезла! **Пек. Павл., Стгл. Бог.**

РОЗВИДНЯТЬСЯ, РОЗВИДНИТЬСЯ (РОЗВИДНЯТЬСЯ), *безл.* Рассветать, рассвети. *На дворі уже совсім розвиднялось.* **Кри. Остр.** *Уже совсім розвиднялось.* **Ломы Вороб.** *Уже розвидняєця.* **Ектр. Лиск.** *На вулиці вже розвиднилось.* **Реп. Розвидняєця, так я полізу достану ікуратишку та зачию валянок. **Стгл. Бог.** *Ні дивилась і на часи – скіки, а розвиднилось і встала.* **Зме. Петр. См.** *таже розгівляється 2.***

РОЗВИТНИЙ, -а, -е. Умный, толковый. *С Маскви прийав сусіт Петька, якій став він розвитний чалавік.* **Бл. Пль. Остр.**

РОЗВОДИНА, -и. Дышло, соединяющее передние и задние колеса телеги. *У мене в ходові розводина лопнула і нічим тепер їхать.* **Стмл. Петр.** *В тому ходові поламалась розводина.* **Гри. Калач.**

РОЗВЯЗЬ, -і. Развязавшийся снап. *Чого це по двору валявся розвязь?* **Реп.**

РОЗГІВЛЯТЬСЯ, РОЗГОВІТЬСЯ. 1. Разговляться, разговеться. *На Паску уже люди розгівлялися*

послі більшого поста. **Гри. Калач.** *Приходять додому і розгівляюця.* **Гри. Кант. Повсеместно.** 2. (перен.). Рассвети; посветлеть. *На дворі уже розговілось.* **Мрч. Ольх.** *Розговілось на дворі, а то з утра темно було. До корови ні видно йти, оступишся – и ападешь десь, ото усе тобі й молоко.* **Мрч. Ольх.**

РОЗГІН. ♦ **У розгін (орать)** 1. Способ вспашки, при котором пахут от середины к краям. *Орять у склад і у розгін.* **Пьв. Рос.** 2. Способ косьбы, при котором косят от середины к краям. *Шось я ни поуму. У розгін він начав косить?* **Бчк. Петр. Ср.** у склад.

РОЗГОВОР, -у. 1. Разговор, речь. *Про це ні було ніякого розговору.* **Стгл. Бог. Повсеместно.** 2. Местное наречие. *У нас такой розговор, а у їх иначій.* **Блг. Подг.**

РОЗГОДИНЮВАТЬСЯ, РОЗГОДИНИТЬСЯ, *безл.* Распоживаться, распогодиться. *Наче як розгодиноєця...* **Стгл. Бог.** 3. *утра хмарилось, а к вечеру розгодиноєлось.* **Твр. Бог., Ст. Кри. Петр.**

РОЗГОРТАТЬ,
РОЗГОРНУТЬ. 1. Разгрести, разгрести. *Тоді його розгортають бульдозіром по полю. Навоз розгортаємо по полю бульдозіром.* Пшв. Рос. *Розгорни оту землю, розрівняй.* Стгл. Бог. 2. Разворачивать, развернуть. *Розгорни дитину, а то ж її жарко.* Бчк. Петр. *Ану розгорни оцю бомажку: це ни оно?* Стгл. Бог.

РОЗГУБИТЬ, сов.
Растерять. *Дивись, це я носки розгубила десь по двору.* Стгл. Бог. *Було ж і багато шильок, і всі розгубила.* Змс. Петр., Бчк. Петр.

РОЗДИВЛЯТЬСЯ,
РОЗДИВИТЬСЯ.

Осматриваться, осмотреться; разглядывать, разглядеть. *А в мені свині поїли буряки. Я думала попірвах – коні. А дід каже: «Ти роздивись. Коні ж ідуть зверху, а це – с-під землі».* Стгл. Бог. *Ну, я ж пішов їх (ікону) роздивидця.* Псл. Бог. *Як роздивився, а тут дивжать ці камінки, чи хто знає шо.* Влс. Гриб. Повсеместно.

РОЗДІВЛЯТЬ
(РОЗІВЛЯТЬ, РОЗІВЛЯТЬ),
РОЗДІВЯТИ (РОЗІВЯТИ).
Широко раскрывать, раскрыть (рот, пасть); то же, что

разсвать, разинуть (разг.), разявить (прост. неодобр.). *Ну, роззівай ротик, си кашу.* **Урыв Остр.** *Ни роззівай рот!* **Реп. Повсеместно.** †
РОЗДІВЛЯТИ РОТ. Отвлекаться, считать ворон. *Стоїть там, рот роззівав.* **Ломы Вороб.** *Не зівай по сторонам, не роздівай рот!* **Лсв. Павл.** *Чого стоїш – рот роздівай?* Стгл. Бог. *Ну шо ти стоїш, роздівай рот?* **Ектр. Лиск.** *Стоїть, рот роздівав.* **Пск. Павл.** *Чого ти рот роззівав?* **Тмр. Кам.** *Да ти усїгда роздівай рот і забудиш, за чім пайшов.* **Урыв Остр.** Повсеместно.

РОЗДОБИТНИЙ, -а, -е. О человеке, умеющем достать любую вещь. *Да виш такай мужик роздобитний.* **Ектр. Лиск.**

РОЗДОВБАТЬ, сов.
Раздолбить. *Куриця яйце роздовбала і витила.* Стгл. Бог.

РОЗДРАТУВАТИ. Сов. к драгувати. *Собаку роздратував, тах она як скажена.* Стгл. Бог., Змс. Петр.

РОЗДРЯПАТИ, сов.
Распарывать. *Виш усю тук роздряпав.* **Бл. Пльб. Остр.** *Ваку роздряпав, і кров тич.* Стгл. Бог.

РОЗДІВА (РОЗДІВА), -и. Рассеянный человек; то же, что разява, разяня (прост., пренебр.). *Посіяла, роздіва, грощі, шо тилер робить?* **Крп. Остр.** *Я, як роздіва, все забуваю.* **Клб. Лиск.** *От уже роздіва так роздіва...* Стгл. Бог. *То дружка ни услїдила молоду, роздіва була.* **Рдч. Бог. †** **Роздів ловить.** То же, что витрішки ловить. *Пішов роздів ловити.* **Пск. Павл.**

РОЗДІГАТИ (-СЯ),
РОЗДІГТИ (-СЯ). Снимать верхнюю одежду; раздевать(-ся), раздеть(-ся). *Роздігаїтьсь в нашій хаті.* Стгл. Бог. *Роздігни дитину: жарко.* **Мрч. Ольх.** Повсеместно. Ср. **розбираться 2.**

РОЗЖАЛІТЬСЯ, сов.
Проявить жалость. *А тоді ото розжежаліція – іде.* Стгл. Бог.

РОЗЖЕВРІТЬСЯ, сов.
Разгореться. *Там ще с жар, положж тоньких скіпочок, оно ражжевірїція.* Стгл. Бог.

РОЗЖІТЬСЯ, сов.
Достать, приобрести что-либо; то же, что разжиться (прост.). *Хлопці ражжежился мочом.* **Пшв. Рос.** *Де б ражжежилця сіминов с цвітів?* **Ектр. Лиск.** *Він хоть лукавого ражжежилця.*

Шпш. Ольх. *Нічим я ни ражжежился.* Стгл. Бог.

РОЗІВЛЯВКУВАТИЙ
(РОЗІВЛЯВКОВИТИЙ), -а, -е. Рассеянный, невнимательный. *Якій виш роззіваковитий, забув малахай.* **Бл. Пльб. Остр.** *Ни поїму: він тіка роззіваковитий чи це й дурний?* Стгл. Бог.

РОЗІВЛЯТИ
(РОЗІВЛЯТИ), сов. То же, что одзяпнуть. *Чого ти двері роззівила?* **Шпш. Ольх.,** Стгл. Бог.

РОЗІНКИ, -нок.
Украшения (какне?). *На другий день (свадьбы) биседи ходили.* *Тоді тройку коний як запряжуть – коні так і виліскуюця. Да звонки почіпляють, да в розінках ті коні.* **Лсв. Подг.**

РОЗКОЛБАТИ, сов.
Выяснить, разобраться в чем-нибудь, с трудом распутать что-нибудь сложное, неприятное. *Трудно розколбати це діло, а робить більш нічого.* **Бчк. Петр.**

РОЗКОЛІНА, -и. Трещина, образующаяся на земле от зноя. *Суша постояла, так страшні розколїни поробились у туку.* **Бчк. Петр.**

РОЗКОЛУПАТИ,
РОЗКОЛУПАТИ.

Расковыривать, расковырять.

Болячка та тіки присохне, а він її веть розколує. Нешо ти її розколуєши? Чесиця? Потирни! Стгл. Бог. Ср. сколуувать.

РОЗКОХАНІЙ, -а, -е. Ухоженний. Яка роскохана жінка. Пив. Рос. Нівістка моя дуже роскохана. Пив. Рос.

РОЗКОШЛАТИТЬСЯ, сов. Растрепаться. Шось у мене волосця роскошлатилось — піду трошки причінусь. Стгл. Бог.

РОЗКОШНИЙ, -а, -е. Полный, солидный. В моладасті я була роскошна. Крп. Кам. У Захара роскошна баба. Нзр. Ольх.

РОЗКРЕКТАТЬСЯ, сов. Раскрякаться. Чього ти розкриктався? Чи шо болить? Стгл. Бог.

РОЗКУДЛАНІЙ, -а, -е. Растрёпанный, вздохмаченный. Весь день ходю розкудлана: як з ранку ни рощісалась, так і ходю. Стгл. Бог. Шо ти сидь така розкудлана ходиш? Урыв Остр., Змс. Петр. Ср. кудлатий. См. также розпатланий.

РОЗКУЙОВДИТЬ, сов. Разворошить, растрепать. Геть, одстань! Дивись, ти міні все волосця розкуйовдиш! Стгл. Бог. Ср. закуйовдить.

РОЗКУМЕКАТЬ, сов. Понять, разобраться. Шось я ніяк ни розкумекаю, як отут дальші плести. Ти ни поймиши? Стгл. Бог. Ср. кумекать.

РОЗКУРОХКАТЬ (РОЗКУРОХТАТЬ), сов. Разобрать, разворошить. Ти гляди, розкурохкаси лісает, а зобрать нікому буди. Бчк. Петр. Шо ти тут шукає? Я все зложла, а ти розкурохтай. Стгл. Бог.

РОЗКУШУВАТЬ, сов. Распробовать. Та то ти ни розкуштувала. Роскуштуй — він добрий. Стгл. Бог. Та шо там вона дала — я до пуття її ни розкуштувала. Змс. Петр. Повсеместно.

РОЗЛІВ, -у. Разлив, весенний паводок. Худім на розлив, покатаємось на човні. Бчк. Петр. В лісі кругом розлив залива. Клб. Лиск. Та це вже скіки годів розливу нема. Змс. Петр. Раньче ж розлив оті озороди на низу тотив. Стгл. Бог.

РОЗЛІТАЙКА, -и (устар.). Теплая верхняя женская одежда наподобие пальто. Раньши носили ми розлітайки. Пер. Кант. Справив міні батько раз розлітайку. Пер. Кант.

РОЗМАЗНІ, -і. 1. Жидкая каша. Косарям наварили розмазні. Грн. Калач. 2. (перен., пренебр.). Нерешительный человек; то же, что размазня (пренебр.). Бчк. Петр.

РОЗМИНУТЬСЯ, сов. Разойтись в дороге; то же, что разминуться (разг.). Як би, шоб ни розминуця. Екстр. Лиск. Де ж це ми з ним розминувлись? Стгл. Бог.

РОЗМОВА, -и. Разговор. Слово за словом, і пошла розмова. Крс. Н.-Хоп.

РОЗМОВЛЯТЬ, несов. 1. Разговаривать. Тікай, міні ніколи с тобою розмовлять. Тхр. Кам. Розмовляю так: «Никуда ни худи, будь дома». Реп. 2. Рассуждать, думать. Я так розмовляю, шо ни нада вам нікуда уезжать, живить в цюм домі. Тхр. Кам. Я так розмовляю, шо нада іти полоть картохи. Дрк. Реп.

РОЗНОСИТЬ, несов. Очень быстро бежать (о лошади), идти в разнос. Гляди, він лубе розносить. Грн. Калач.

РОЗОРЯТЬ, РОЗОРІТЬ. 1. Ломая, уничтожая, разрушить, опустошить. Михайло машину розорив. Стгл. Бог. Розорив лісдо. Змс. Петр. 2. Расстроить. Чьоловіка розорив. Стгл. Бог.

3. Раздразнить. Собаку розорив — роздратував. Стгл. Бог.

РОЗОРЯТЬСЯ, **РОЗОРІТЬСЯ**. 1. Выходить из себя, браниться, ругаться; то же, что разоряться (прост.). Чього ти розорієся? Стгл. Бог. Іван кажин день розоріяця на дівчат. Стгл. Бог. 2. Ломаться, сломаться. В його машина розорилась. Стгл. Бог.

РОЗПАЛКА, -и. Растопка. Дров униси на распалку. Крп. Остр.

РОЗПАЛЮВАТЬ, РОЗПАЛІТЬ. Разжигать, разжечь. Гасу ни було, распалювать нічим було. Тмр. Кам. Подай міні сірники, я зрубю распалю. Сг. Крш. Петр., Стгл. Бог.

РОЗПАНАХАТЬ, сов. (экспр.). Сильно разрезать или разорвать что-л. Страшно распанхав ногу чирпанкою. Бчк. Петр. Плаття распанхала. Шпш. Ольх. Я сьогодні вранці як упала, так штани отак о распанхала. Стгл. Бог.

РОЗПАТЛАНІЙ, -а, -е. То же, что розкудланий. Шо ти ото ходиш такий распатланий? Шо тобі — важко причісиря? Стгл. Бог. Ходю без день распатлана: ніколи ни то

причісання, а й угору глянуть.
Змс. Петр.

РОЗПАТЛАТЬСЯ, сов.
Растрепанься (о волосах).
Підожди – оддыхаюсь. Поки
добігла застелалась, розпатлалась.
Змс. Петр. Під платком
волость розпатлалась. Стгл.
Бог.

РОЗПАТЯКАТЬСЯ, сов.
Разболтаться. Чого ви там
розпаякались? Стгл. Бог.

РОЗПАТЯКУВАТИ, несов.
(неодобр.). Многословно
рассуждать; то же, что
разглагольствовать (разг.). Ще
й розпаякує: це ж то я ни я.
Хто ж тебе буде слухать?
Стгл. Бог.

РОЗПЕРЕЗАНИЙ, -а, -с.
Развязанный. Розперезаний
хвартух. Енд. Семвл.

РОЗПЕРІЗКОЮ, нар. Не
подпоясанный. Що ти ходиш
розперіркою? Підтирижись, оно
ладниш буде. Стгл. Бог.

РОЗПЕРІЗУВАТИСЯ,
РОЗПЕРЕЗАТИСЯ.
Распоясываться, распоясаться.
– Нікуди вже їсти. –
Розперижись. Бчк. Петр.
– Дойшов до скідців, а він
ботинок, розтой... –
Розпиривась? – Роз'язвась
шнурок. Стгл. Бог.

РОЗПИТУВАТИ,
РОЗПИТАТИ.

Расспрашивать, расспросить;
разузнавать, разузнавать. Треба
людей розпитати, а тоді
вже... Стгл. Бог. Що ти
розпитуєш? Оно тобі нужне?
Змс. Петр. Пойди розпитай,
шо там у магазин привезли.
Урив Остр. Повсеместно.

РОЗПІРКА, -и. Разрез
(обычно на юбке, платье) как
элемент кроя. Оно стиднувало
жінці с такою високою
розпіркою ходить: із дівчачіх
годів, мабуть, вже вишила!
Лєв. Павл. Юнка задуу з
розпіркою. Стгл. Бог.

РОЗПЛІСКУВАТИ
(**РОЗПЛІСКУВАТИ**),
РОЗПЛЕСКАТИ. Делать,
сделать плоским; расплющить,
расплющить. Я розпліскую
гвозді, як треба тоненьке.
Бчк. Петр. Леміх розпліскує.
Стгл. Бог. На сокиру запліску
розпліскаю. Стгл. Бог. Піржіски
треба ще розпліскають. Пдг.
Рос.

РОЗПЛЮЩИТИ, сов.
Раскрыть (глаза). Ни вспіи очі
розплющити – вже їсти. Пиди
хоч умийся. Стгл. Бог., Змс.
Петр.

РОЗПОЛАГАТИ, несов.
Надеяться, предполагать. Він
же розполагає, шо ми його
підвизимо. Стгл. Бог.

РОЗПРУДИТИСЯ, сов.
(перен.). Разогнаться,
разбежаться. На вулицю,
нибойсь, розпрудився.
Бчк. Петр. Стой! Куди ти
розпрудився? Стгл. Бог.

РОЗПУКУВАТИСЯ,
РОЗПУКАТИСЯ.
Раскрываться, раскрыться (о
почках, бутонах). На яблуні
вже цвіточки розпукуючія.
Стгл. Бог. Скоро розочки
розпукаючія. Змс. Петр.

РОЗРАЯТИ, сов. (устар.).
Отговорить, отсоветовать. Вона
вже й согласилась, а родичі
розраили. Стгл. Бог. Розраили,
россудили, шо ми в парі ни
ходили. Шпш. Ольх. Ср.
наряять.

РОЗРЕГОТАТИСЯ, сов.
(неодобр.). Расколотаться. Ну
чого ви розриготались? Екр.
Лиск. І ото розригочедра... хто
зна й чого. Стгл. Бог.

РОЗРИКОСИТИ, сов.
Подвергнуть осуждению,
сплетням. Мабудь, нима такої
гарної сусідки, шо ни зміла
свою сусідку розрикосити.
Лєв. Павл.

РОЗРІЗНЯТИ,
РОЗРІЗНИТИ.
І. Разрознивать, разрознить. І
они (жених и невеста) ідут,
бируція за руку, шо б їх нікто
ни розрізнив. Грм. Кант..

Тапочки розрізали в магазині,
а я ни замітила – купила на
одну ногу. Змс. Петр. 2.
Различать. Я отих двічат ни
розрізнив, де яка. Стгл. Бог.

РОЗСІДАТИСЯ,
РОЗСІСТИСЯ. 1.
Рассаживаться, рассеяться.
Повсеместно. 2. Только сов.
Занять много места. Ану
посуньсь. Россілась, як бариня.
Стгл. Бог.

РОЗСІШКА, -и. Развиллина
на конце столба. Стости рівні,
а підсинок – угорі розсішка.
Стгл. Бог.

РОЗСКУБИТИ, сов.
Разделить, расщипать. Волость
збилося – ни розскубеш. Стгл.
Бог.

РОЗСОВУВАТИ,
РОЗСВНУТИ. Раздвигать,
раздвинуть. Треба розсвнати
насінина, шо б лучче сохло. Пив.
Рос., Стгл. Бог., Бчк. Петр.

РОЗСТІБАТИ,
РОЗСТЕБНУТИ.
Расстегивать, расстегнуть. Ану,
розстібни міні оцю пуговицю,
шоь я ніж ни розстібну.
Стгл. Бог. Нидобна хомодайка,
кузиків багато. Пока їє
застебнеш да розстебнеш...
Урив Остр. Розстібай до
конця. Змс. Петр.

РОЗСТРЯВАТИСЯ,
РОЗСТРЯТИСЯ (неодобр.).

Раставатися, расстатися. *А я з нею ніяк ни рострянусь. Бчк. Петр. З радікулітом ніяк ни рострянусь. Стгл. Бог. Ср. пристрять.*

РОЗСЮМРИТЬСЯ, *сов.* Разреветься, расплакаться. *Розсюмрилась на три ниділі. Бчк. Петр.*

РОЗТАВАТЬ, **РОЗТАНУТЬ**. Таять, растаять. *Їж уже морозжене: оно ж ростане. Змс. Петр. Сніг це їй ни думас раставать. Стгл. Бог.*

РОЗТАПША, -і (неодобр.). Неуклюжий, неповоротливый. *От уже росташіа – нічого ни зробе як слід. Стгл. Бог.*

РОЗТІРЬОХА, -и (неодобр.). Рассеянный, постоянно теряющий что-либо человек; то же, что растеряха (прост.). *Та це така розтірєха, шо все розгубе, а тоді ї ходе шука. Бчк. Петр., Стгл. Бог. См. также розтрєона.*

РОЗТОВКМАЧИТЬ, *сов.* (экспр.). 1. То же, что розтовкти. *Яйце в сумці так і розтовкмачіла. Стгл. Бог. 2. Ростокмачать, разъяснить. Йому поки ростовкмачіа... Стгл. Бог.*

РОЗТОВКТИ, *сов.* Размять, растолочь, разбить на мелкие кусочки. *Розтовчі чясничку в борць. Стгл. Бог. Сіль*

схохлась – сі ростовкціа. Змс. Петр. Треба ростовкці свєль, а то вона грудками. Урыв Остр. Повсеместно.

РОЗТОПЛЯТЬ, **РОЗТОПІТЬ**. Разводить, развести огонь в печи. *Треба грубу ростоплять. Ломы Вороб. Я учора у пічі ростопляла, а ти сьогодні. Ломы Вороб. Та вона раненько зайшла: я тіки піч ростопіла. Стгл. Бог., Змс. Петр.*

РОЗТРАМБУЛИТЬ, *сов.* Растрепать, разорвать, распотропить. *На шо він пальто розтрамбулів, ни усєяка ивачка тепер шииє. Бчк. Петр.*

РОЗТРЕБУШИТЬ, *сов.* Разобрать; то же, что распотрошить (прост.). *Лісєст рострибушиєт леши усєого, собрєть зумій. Бчк. Петр., Стгл. Бог.*

РОЗТРИНЬКАТЬ, *сов.* (неодобр.). Легкомысленно, без толку истратить, израсходовать; то же, что расстраскирнить (разг.). *Хазяйство ростринькали. Бчк. Петр. Та ростри-и-инькали, нима нічого грошей. Стгл. Бог.*

РОЗТРОЩИТЬ, *сов.* Раздавить, разбить вдребезги. *Кажє, на ложку наступил,*

так так і ростроциє. Стгл. Бог.

РОЗУМАКА, -и. Умный, смывленный, догадливый. *Ох и разумака! Нжб. Бутур.*

РОЗУМІТЬ, *несов.* Понимать. *Я це це ни розумів, за шо она молилася. Плс. Бог.*

РОЗХИТУВАТЬ, **РОЗХИТАТЬ**.

1. Расшатывать, расшатать. *Ни розхитуй стулку – сядь як слід. Стгл. Бог. 2. Раскачивая, раскатывая качели. Дедушка, розхитайтє мене, а то я сам ни розхитаюсь. Стгл. Бог. Ср. хитать, похитать.*

РОЗХЛЮПУВАТЬ, **РОЗХЛЮПАТЬ**.

Расплескивать, расплескать. *Ни розхлюпуй воду, а то її далеко носитє. Грн. Калач. Поки воду донисла, половину розхлюпала. Стгл. Бог. Повсеместно.*

РОЗХОМУТАТЬ, *сов.* Снять хомут. *Піди розхумтай кобилу. Грн. Калач.*

РОЗХРИСТАНИЙ, -а, -є. Незастегнутый, с раскрытой грудью. *Шо ти ходиш розхристаний? Ломы Вороб. Та він всєгда ото такий розхристаний. Стгл. Бог. Такий холод, а ти ходиш розхристаний. Ломы Вороб.*

РОЗХРИСТАТЬСЯ (**РОЗХРИСТИТЬСЯ**), *сов.*

Иметь неаккуратный вид, небрежность в одежде; расстегнуться. *Кудиє стїшитє розхриставєя. Стгл. Бог. Ще раз розхристєаєєя, і із дому ни випустю більи. Бчк. Петр. Глянь, рубаха розхристєаєєя. Енд. Семил.*

РОЗЧАВУЧИТЬ, *сов.* (экспр.). Раздавить. *Наступил своїм лєпєтєм на птушку і роцєвучиє у дятїшку. Стгл. Петр. Роцєвучиє, як жєбу. Ростоптєть і роцєвучиє – це одно. Стгл. Бог.*

РОЗЧАХНУТЬ, *сов.* Разломать, разводя две сросшиеся ветки дерева в разные стороны. *Ни пуєто яблєвуку зломилє, так прямо і роцєахнулє. Бчк. Петр., Стгл. Бог. Ср. одчєхнутє.*

РОЗЧАХНУТЬСЯ, *сов.* 1. Разломаться в том месте, где расходятся две ветки. *На її торієк стїєи яблук буєло, шо в одному мїєті аж ветки роцєахнулєсь. Стгл. Бог. 2. Сильно разъехаться в разные стороны (о ногах). *Корова на льод збієла, так роцєахнулєсь, шо чуть ни нислє її на руках до берега. Бчк. Петр.**

РОЗЧВАКАТЬ, *сов.* Развести грьез. *Роцєвакали грьєзь*

на дорозі, що і ни пройдиш.

Стмл. Петр.

РОЗЧУХУВАТЬ,

РОЗЧУХАТЬ. 1. Расчёсывать, расчесать. *Ни роцоухуй – воно скоріш заживе.* Стгл. Бог. *Ти ни рочухуйай, а то болетаме.* **Урыв Остр.** 2. Понять, разобраться (экспр.). *Ти, діду, поки роцохаси, шо до чього...* Стгл. Бог. Ср. розкумекать, розшолопати.

РОЗШКРЬОБАТЬ (-ся), сов. (экспр.). Разносить (-ся) (об обуви). – *Нати Ваши [тухлі], а то Вам ці малі. – Та рошишкрьобались, так вишкі стали.* Стгл. Бог.

РОЗШМАТУВАТЬ, сов. (экспр.). С силой разорвать на части; то же, что разодрать (разг.). *За коляку зачітвися – так і розшматував сорочкушк пополам.* Стгл. Бог., Змс. Петр.

РОЗШМОРГНУТЬ, сов. Развязывать, потянув за один конец, узел, завязанный зашморгом. *Ану подивись, шо там таке, иось я ніяк ни рошишморгну – мабуть затвизла.* Стгл. Бог.

РОЗШТОВХАТЬ, сов. Растирать. *Хлюців розштовхав і в середену заховавсь.* Стгл. Бог., Змс. Петр.

РОЗШОЛОПАТЬ, сов. Разобраться, выкинуть. *Наконець ця бестолочь рошишолопала, шо од єї требувалося.* Лев. Павл. Ср. второнать.

РОКУШКА, -и. Нога. *Поставила рокушки на стулице і обувайця.* Крн. Остр.

РОМАН, -а. Ромашка. *Зацвів роман.* Реп.

РОПА, -и (устар.). Рассол. *Мати наварила ропи і наливала мяско.* Стгл. Бог. **Солоний, як ропи.** Очень соленый. *Борці солоний, як ропи.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

РОПАВКА, -и. 1. Клещ, паразитирующий на скоте. *Ропавку найшла на вівці, стригла висною і найшла.* Бчк. Петр. *У тилияти під пухом ропавки.* Грн. Калач. 2. Белый навозный червь. *Длиись, скільки ропавок у кучі.* Стмл. Петр. Ср. робак. 2. 3. (перен.). Жаба. *Сидить тут... ропавка стара.* Мрч. Ольх.

РОПТАТЬ, ЗРОПТАТЬ, Трусить, струсить. *Він зроптав і побіг до дому.* Ломы Вороб.

РОСИЧКА, -и. Уменьшит. к роса. *Дуже багато росички.* Трн. Лиск.

РОТАНІТЬ, несов. Кричать. *Чого ратаніть?* Нжб. Бутур.

РОХКАТЬ, несов. Негромко хрюкать. *Свиця, чути, рохкас.*

Чього їй треба? Я ж їй недавно виносила. Стгл. Бог. Ср. хрюкать.

РУБА, нар. Ребром, на ребро. *Типер кирнич руба ставляй.* Ломы Вороб., Стгл. Бог.

РУБАНЕЦЬ, -иця. Небольшая толстая палка, полено. *Зложила рубанці в кучу.* Нжб. Кант. *Озріла рубанцем по стипі.* Нжб. Кант. *Подай міні отой рубанець.* Ломы Вороб.

РУБАТЬ, несов. Рубить. *Дрова треба рубать.* Тмр. Кам. Рубать дрова. Ярк. Остр. *Вин рубав капусту на гароді.* Бл. Паб. Остр. *Дрова рубають і колють.* Енд. Семил. Повсеместно.

РУБЕЛЬ, рубля (устар.). 1. Валек с поперечными желобками для катания холста, белья. *Колись так і гладили – рублем та качалкою.* Стгл. Бог. *Я рублем погладила білля.* Нжб. Кант. *Биреш рубель, сорочку зиртайш – и качайш.* Клб. Лиск. *Треба сарочки накачать рублем.* Бл. Паб. Остр. *Рубель робили красивий.* Пшв. Рос. *Холсти льняні катали рубелюм.* Реп. *Рубель іпользували для гладіння білля, ним качали качялку з біллям.* Рдч. Бог.

Ниси міні рубель, я буду холст катать. Тхр. Кам., Пмс. Бог. 2. Деревянное приспособление для увязывания сена и соломы при перевозке; толстая жердь, прижимающая погруженные на воз солому или сено. *Клади рубель на гарбу, та поїдмо за сінам.* Ломы Вороб. *Дядько тужки затягне рубель.* Пер. Кант. *Рубель кладуть.* Влд. Лиск. *Узяв рубель – сіна увязувать.* Бл. Паб. Остр. 3. Часть жердичи (приспособления для первичного обмолота?). *Рубель мне солому.* Ярк. Бутур.

РУБЦЯВИЙ, -а, -с. Неровный, покрытый выбоинами. *Пяска була каменюка, рубцява.* Твр. Бог.

РУДА, -и (-и). Глина. *Руда – це глина.* Блг. Подг. *Глина – це ж руда по-нашому.* Блг. Подг.

РУДИЙ, -а, -е. Коричневый. *Мама купила руде пальто.* *Чюлки руді.* Бнд. Кант. *Он він, з рудим партфелюм.* Пер. Кант. – *Піди додому. – Піди додому та скажи рудому. – Рудому чи рябому? – Рудому, у їх там цючик рудий.* Стгл. Бог. Ср. рижий. 2.

РУДУВАТИЙ, -а, -с. Коричневатый, рыжевватый. *Нс,*

верно: наче, оно в тебе було рудувате [волосся]. Стгл. Бог.

РУНДУК, -а. 1. Деревянный жесткий диван. *Лязгай на рундуку.* Ярг. Бутур. 2. Вход в подполье около печи. *Рундук зробили широкий.* Стгл. Петр.

РУНО, -а. Шерсть. *Прясти руно.* Енд. Семил.

РУСЯВИЙ, -а, -е. Русский. *Не, він ни чьорнявий, а русявий.* Стгл. Бог.

РУЧАЙКА, -и. Палка, которой бьют по мячу; то же, что бита (разг.). *В мячя грають, так ручайкую ж ото б'ють.* Стгл. Бог.

РУЧЕНЯТА, мн. Уменьшит. к **руки**. *Замерзли рученята? Иди – погрію.* Бчк. Петр.

РУЧІЦЯ, -і. Кол, прикрепляемый к подушке телеги и поддерживающий её борта. *Ручіця серед дороги поламалась, и сіно сповзало.* Бчк. Петр.

РУШАТЬ (-СЯ), **РУШИТЬ (-СЯ)**. Трогаться, тронуться в путь, двигать(-ся), двинуть(-ся) (чаще о скоте). *Пора уже скотину рушати. Ломы Вороб. Корови уже рушатиця на пасу.* Стгл. Петр. *Підходю, а він рушиє.* Стгл. Бог. *Пора рушатиця.* Стгл. Бог. *Давайти рушати.* Бчк. Петр. *Ну, рушився? Встав?* Стгл.

Бог. *Ну давай, Михайло, рушати.* Грн. Калач.

РУШИТЬ, ПОРУШИТЬ. 1. Молотить, смолотить на крупный размол. *Прийдатиця кукурузу усю рушати - порося нічим кормити.* Бчк. Петр. *Поїхали горах порушимо, а то оті жучьки увесь його тириточуть.* Ольх. 2. Снимать шелуху с зерна. *Я завтра повизу просо рушати.* Стгл. Петр. 3. (перен.). Интенсивно грызть семечки. *Рушили насіння.* Крп. Кам.

РУШКА, -и. Небольшая мельница крупного размола или мельница, очищающая просо от шелухи; крупорушка. *Повизу на рушку просо.* Ломы Вороб. *На рушку пошити і нічого визити, та треба, повизу, мабуть.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

РУШНИК, -а. 1. Полотенце. – *Бабушко, чім міні утирація? – Та рушником же й утирайся. – Полотенцем? – Полотенцем.* Стгл. Бог. *Там у мене рушники висять. Утри нуку рушником.* Пер. Кант. *Я вишила два рушника.* Ски. Кант. **Повсеместно.** 2. Длинное вышитое полотенце, употребляемое в обрядах и для украшения икон и др. *Була лігістрація, так казали:*

станти на рушник. Виходять молодих стрічати – на рушниці хліб. Його шийють, шишавать. А жим витираюця – полотенеце. Стгл. Бог. *Рушники такі – на стіни вішали.* Бчк. Петр. *У нас, короче, була бабушка, старая очін, стара, і она дєлала сама рушники, то їсть шишавала їх, там разні голуби були, птиці, волице прикольно було.* Нвмл. Калач. **Повсеместно.** См. также **втирач, утирок.**

РУШНИЧОК, -чка. Уменьшит. к **рушник**. *Смугнастий рушниччок.* Стгл. Бог.

РЮМАТЬ, **РОЗРЮМАТЬСЯ**. Плакать, расплакаться. *Ти ни рюмай, розрюмація й нам ни довго.* Смд. Подг.

РЮМИТЬ, **несов.** То же, что **рюмать**. *Санька усє рюма.* Бл. Пльб. Остр. **РЮМСАТЬ**, **несов.** То же, что **рюмать**. *Чуть шо – скори рюмсає.* Брз. Подг. Ср. **сюмрять.**

РЯБЕЦЬ, -бця. Коршун, ястреб. *Рябиць сів на дерево.* Пив. Рос. *Рябець у нас курицю вкрає.* Бзм. Павл. *Рябиць покрав курей.* Смд. Подг.

РЯБКО, -а. Род кушанья из пшени и гречневой муки;

пшениный суп с клѣтками. *Иди, мамо, рябко варити.* Крп. Остр. *Рябко роблять з пшона і їдять з квасом.* Лиек.

РЯБОЄ. См. **обое**. **РЯБОМИЗІЙ**, -а, -е. Веснушчатый, конопатый. *На тиці він рябомизий, ластів'ячий.* Стгл. Бог.

РЯБОТИННЯ, -я. Маленькое углублене, шербина на лице, теле; рябина. *Ряботиня по тиці: вісною тирисворала, ще як мала була, ото й ряботиня.* Стгл. Бог.

РЯВКАТЬ, **несов.** То же, что **буть** 1. *Слухай, як рявка бугай.* Крп. Остр. Ср. **равкати.**

РЯДЕНЦЕ, -я. Уменьшит. к **рядно**. *Он на отому ряденці скіток уписи.* Стгл. Бог., Три. Лиек.

РЯДНИНА, -и. То же, что **рядно**. *Десь я наче бачила – ряднина ваялась – накрить оці картохи.* Стгл. Бог. *Возьми с собой ряднину.* Укр. Рос.

РЯДНИНКА, -і. Уменьшит. к **ряднина**. *Росттели ряднику у дворі.* Крп. Остр. *На огороді її у дворі простелим ряднику, сядим у кружок і їмо.* Срк. Бутур., Стгл. Бог.

РЯДНО, -а. Толстый холст из пеньковой или грубой льняной пряжи, вала (см. **вал** 1),

а также изделие из такого холста. *Рядно у мене чисте. Рядно мос випрала дочька. Бид. Кант. Рядно вже старе. Ски. Кант. Учьора стіраза рядно. Кми. Остр. Рядно підстилали на лантух. Твр. Бог. Ваше рядно у нас на городи на зрядкі. Рев. Рядна раньше були полотняни да такі дрялучі. Тмр. Кам., Три. Лиск., Блг. Подг., Дрк. Реп.* См. также рядога.

РЯДОК, -дка. 1. Полоса скошенной травы. *Рядки на луку лижать. Блг. Подг. Повсеместно.* 2. Пробор. *Дивись, який у тебе рядок нирівний. Пробири як слідує. Стгл. Бог.* 3. Способ повязывать на голове платок, при котором из-под одного платка виднеется небольшая полоска другого. *Пахрилась на рядок. Брз. Остр.*

РЯДЮГА, -и. 1. То же, что рядно. *То рядюга з валу. Стгл. Бог. Рядюгу ми прослази на сетку кровати. Ски. Кант.* 2. Домотканый половик. *Виткала різноцвєтні рядюги. Вєсь пол рядюгами вислан. Нвб. Кант. Рядюги були вже зрязьні. Пер. Кант. Бабушка виткала рядюги. Бид. Кант.*

РЯДЮЖКА, -и. Уменьшит. к рядюга. *Витрусі рядюжкі.*

Ярг. Бутур. Сусідка виткала рядюжку. Ст. Кри. Петр.

РЯМКА, -и. Небольшая рама. *Дядько зробив рямку. Ектр. Лиск.*

РЯМЦІ (РЯМЦЯ), -ів, мн. 1. Оконная рама. *Помий рямці. Пив. Рос. У вікнах рямця уже попрізи. Ломы Вороб. 2. Рамка для портрета. Рямці синочок у школі зробив. Бчк. Петр., Стгл. Бог.*

РЯСИ, ряс, мн. Сборки на одежде. *Піддвожку шили на ваті, з рясами. Птр. Павл. Ряси – це як пішло розсклішом. Пдг. Рос. Катьку схватила, кужух із рясами вдягла... Стгл. Бог.*

РЯСНЄ, -ого. Ветка дерева, украшенная цветами и блестками, стоящая у невесты на столе во время свадьбы. *Ряснє цвіте, прямо горить на столі. Смл. Подг. Ср. теремок.*

РЯСНІЙ, -а, -е. 1. Обильный, густой. *Яблуна була рясна. Кри. Кам. Яка яблуна у вас рясна, Стгл. Петр. Диви, які рясніи садок. Яблук рясно. Змс. Петр. Ох і рясний же ліс увєсь. Стгл. Бог. Повсеместно.* 2. Широкий, пышный, сборчатый. *Юпка була рясна, рясна и гарна. Пив. Рос. – А юпка рясна бува? – А*

як же. Колись же рясні були. Стгл. Бог. Повсеместно. ♦ **Рясна шуба.** Шуба со сборками по талии. **Нжб. Бутур.**

РЯСНІТЬ, несов. Быть обильно покрытым плодами. *Яблуни як рясніють. Як ни обсилация, так будим з яблуками. Стгл. Бог.*

РЯСНО, нар. Густо, обильно. *Сади цвіли рясно. Реп. Як рясно вишні цвітуть. Ломы Вороб. Один год так рясно було, та здоровий [терец]. Стгл. Бог. Яблук сей год рясно. Бчк. Петр. У нас в городиці вишні рясно цвіли. Лєв. Павл. Повсеместно.*

РЯСОТА, -и. Высокая степень урожайности чего-либо. *У в цьом гаду слив рясота. Зцв. Кант.*

РЯХА, -и (груб.). Лицо. *Отаку ряху наїв. Стгл. Бог.*

РЯШКА, -и. То же, что ряха. *У його рьяка – як ни лотте. Стгл. Бог.*

С

САГА, -и. Понижение рельефа с остаточной водой после половодья. Летом может

высыхать. *Така ложбина. То зрядина – туди й слоди, там трава. А тут осока, лепеха. А по їй, по сазі, – засухи. Стгл. Бог. Сесечина – сага, і толже засуха остасцяра посередіні. Стгл. Бог. Треба б оцю сазу выкосить. Бчк. Петр. Напали сїчки риби у сазі. Бчк. Петр.*

САГАЛАСТІЙ, -а, -е. Высокого роста. *Якийсь музик пішов сагаластий. Ломы Вороб.*

САДОК, -дка. Сад. *Ходили у садок погулять. Нвгл. Вороб. У слободі садків ни було, на токах були. Там же і сїчас ще кой-де яблуни остались. Стгл. Бог. Кажний год ходили с Полькой за ландухами в садок до Рибалчіних. Арх. Бутур. У нас мазелький садок. Трц. Лиск. Повсеместно.*

САЖКА, -и. Уменьшит. к сага. *Помуз вербичку по ягоди ходили, і отак – сажка. Стгл. Бог.*

САКА, -и. Осеннее полупальто на вате. *Сака була на ваті. Нвб. Кант. Сакі. Дініні, по колєні, чуть ширишккий, рукава заковражичьками. Птр. Павл.*

САЛИТЬ, ПОСАЛИТЬ. Попадать, попасть мячом в игрока при разного рода играх. *Мячєм же салити. Як*

посілять – виходили з ігри.
Стгл. Бог., Змс. Петр., Нвтл.
Вороб.

САЛО, -а. 1. Сало. Дурне, як сало біз хліба (пог.). Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Вечеринка перед свадьбой. Сало збирали. Птр. Павл.

САЛОТОВКА, -и. Пест для домашнього обихода. Зроби салотовку, а то нічим картохи товкти. Стгл. Петр. См. також товкяч, товкячка.

САЛЬМА, -и. Псалом. Коли сидять коло покойника, співать сальми, причітують. Грм. Кант. Сальму ми співасмо, шо зьвонди впадуть і місяць, і стане тьма тьмуця... Лкв. Подг.

САЛЬЦЕ, -я. Уменьшит.-лск. к сало 1. Хороше, тонке сальце. Трц. Лиск. Повсеместно.

САМ, -а, -о. 1. Один. Микита оставя сам тишер, і глухий... Стгл. Бог. Ти сама в хаті? Змс. Петр. Так ото она почю на Йвана Купала сама по садкам ходила, все яксь травки вишукувала. Прв. Калач. Повсеместно. 2. Сам. Ни трогай, я сама занушу. Стгл. Бог. Дочко, спи, спи – я вранці сама корову подую. Влс. Гриб. Ложки дириг'яні,

самі робили. Срк. Бутур. Повсеместно.

САМА-САМИНОЮ, нар. Одна-одинішешенька. Нима з рідних нікого, осталась сама-саминою. Стгл. Бог.

САМЕ, неизм. Самый, -ая, -ос; как раз. А саме жара була. Стгл. Бог. А на Покрову, кажуть, зареве дівка як корова. Саме врем'я свадьби гулять. Прв. Калач.

САМЕ, част. Лишь, только. Дід саме спить та спить. Поки його спать? Стгл. Бог. Там уже насіння нима, саме сміття. Бчк. Петр.

САМИЙ, -а, -с. Один. А як ото ні за шо (нанимать певчих), так самий ніп ото же читає і приспівує потороху. Грм. Кант. Там сама мілоч. Стгл. Бог.

САМОПІХОМ, нар. Без приглашения. Вперся самопіхом. Нвтл. Вороб.

САМОРОДНІЙ, -я, -с. Самодельный. Тачька самородня, з варби. Стгл. Бог.

САМОТКАНИЙ, -а, -с. Домотканий. Крамля сорочка. То же було самоткане, а це крамле. Стгл. Бог.

САМОШЕЙЧЕКА, -и. Цельнокройная рубашка из домотканого полотна. Тоді

носили самошейчеки. Птр. Павл.

САПАЧКА, -и. Тяпка. Це у мети од сапачьки мозолі такі, ще з літа. Клб. Лиск.

САПЕТКА, -и. Арба с высокими бортами, которые наставляли, если собирались возить солому, хвою и т.п. Три сапетки голок притаракхирив, ото й потяни з його. Бчк. Петр.

САРМА, -и. Незамерзающее место на реке. В сарму попал... вода ни замерзла зимою на родниках. Стгл. Бог.

СВАДЬБИЦЯ, -і. Подготовка к свадьбе. У нас свадьбиця, нима дажи времій пойти. Бл. Плб. Остр., Бчк. Петр.

СВАЙБА, -и. Свадьба. Собирають вичьорину тирид свайбою. Лкв. Подг. А про нівесту казали молодичька наиа, а після свайби – молодичя наиа. Лкв. Подг. Сначала запойи, а тоде вже свайба. Урьв Остр. У подруги на май свайба. Пнв. Рос., Реп.

СВАЛЬБА, -и. Свадьба. Кажуть, шо доц на свадьбу ни к сльозам, а к багатству. Прв. Калач. А то як уграхають свадьбу. Плс. Бог. Свадьбу гуляли в столові. Бчк. Петр. Будини, онучьок, на

свадьбах грать. Мрч. Ольх., Грн. Калач., Стгл. Петр., Ст. Криш. Петр.

СВАРИТЬСЯ, **ПОСВАРИТЬСЯ**. Грозить, погрозить, часто делая соответствующий жест рукой с вытянутым указательным пальцем. Посварись на дедушку, посварись: ну-ну, нізя. Бчк. Петр. Сваричця – це спиять. Стгл. Бог. Ни сварись, я ни боюсь. Шпш. Ольх. Агу. Паліночка, посварись на діда пальчиком. Ольх.

СВАТ¹, -а. Сват. Повсеместно.

СВАТ², -з (спец.). Железный стержень внутри трапкого челнока, на котором вращается шпулька. Шукала, шукала – нима свата. Бл. Плб. Остр.

СВАТАНУХА, -и. Просватанная девушка. Раньше, було, сватанухами по году, два ходили: усьо чесно, толково. Вск. Лиск.

СВАШКА, -и. Свадебный чин. Свашка сидить на красні подушкі. Пнв. Рос.

СВЕКЛА, -и. Ботва свеклы. Свекла зав'яда. Птр. Кант. Кинь свиям свекли. Бчк. Петр. Повсеместно.

СВЕКОЛКА, -и. Уменьшит. к свекла. Так, піду ще

оберемочок свикоалки наржу.
Стгл. Бог.

СВЕКОР, -кра. Отец мужа, свекор. *Мій свекор дуже гарний чоловік.* Пів. Рос. Повсеместно.

СВЕКРУХА, -и. Мать мужа, свекровь. *Чіпляли колицку, так і колихали – я і свикруха.* Грм. Кант. *Казав піп, що це грішино – обувати. Як ховала свикруху – ни обувала.* Лєв. Подг. *Міні з дитиною посиляють і мати, і свикруха.* Брз. Подг. Повсеместно.

СВЕРБІТЬ, несов. Чесаться, зудеть. – *Подивись, чи баєато в мени в голові лути.* – *Та не.* – *А так оце і свирбіть. Так би й чісав, а кожа болять.* Стгл. Бог. *Короста була. Свирбіть до нивозможності.* Лєв. Павл. *Рука свирбіть.* Мрч. Ольх.

СВЕРДЕЛ, -дла. Сверло. *Свердили привизли у жєлізну лавку.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

СВЕРДЕЛИЦЬ, -лця. То же, что свердел. *Синок, приниси із повітки сверделцяць викилий, на полі ліжить.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

СВЕРДЕЛЬЧИК, -а. Уменьшит. к свердел. *У мени єсть добротний свирдельчик.* Хрип. Калач. *Пуйди вєзьми свирдельчик в єзу на долєвє.*

Трп. Лиск., Бчк. Петр., Стгл. Бог.

СВИЛЬ, -і. См. сіль.

СВИНАРЬ¹, -я. Работник свинофермы. *Свинарям тєпер чєботи видають.* Бчк. Петр.

СВИНАРЬ², -я. Луговое растение с сочным стеблем, жєткими лєстьями и специфическим вкусом и запахом. *Свинарі чістять, туді їдять.* Бчк. Петр.

СВИНКА, -и. 1. Уменьшит. к свиня. Повсеместно. 2. Шайба для игры на льду. *Раньше свинку робили з дерева. Зараз свинка ризичова.* Бнд. Кант.

СВИНЯ, -і. Свинья. *Красива, як свиня сива* (пог., ирон.). Подг. Рос., Стгл. Бог. Повсеместно.

СВИРІПА, -и. Сурепка. *За свиріпою і картох ни видно на городі.* Пів. Рос. *Свиріпа у нас в полі росте.* Ектр. Лиск., Пів. Рос.

СВИСТУН, -а. 1. Свисток, свистулька. *Плаче і ни єхлине: свистун свій, батько йому зробив, дєсь загубив.* Бчк. Петр. 2. Тот, кто постоянно свистит, любит свистеть; то же, что свистун (разг.). *Ану, їди, свистун, єуди. Та ни бійся...* Стгл. Бог., Он. Подг.

СВИТА, -и (устар.). Вид верхней одежды, свита. *...то свиту-кобку, то білу свиту.* Стгл. Бог. *У їда гарна була свита.* Нвб. Кант. *Укривались свитами.* Змс. Петр. *Святи баби, старухи одівали, і мужики. Таке – з бєликом.* Твр. Бог. Повсеместно.

СВИТКА, -и (устар.). Уменьшит. к свита. *Ни по Савці свитка!* (пог.). Лєв. Павл. *Свитка з овечьої шерсті.* Клб. Лиск. *Ходить ні в чєму було, свитки шили.* Подг. Рос. Повсеместно.

СВИТЦІ. То же, что ступки. *Дирв'яни свитці.* Ярк. Остр.

СВИЛЬ, -і. См. сіль.

СВИТ, -у. Мир, вселенная. *Нашого цвїту по вєсьому свїту* (пог.). Стгл. Бог. **♦ Білий свїт.** То же, что свїт. *А тєпер нєстє, і оно литить чїриз увєсь білий свїт.* Стгл. Бог. **♦ У білий свїт (пїти).** Куда глаза глядят (пойти). *Пїшов у білий свїт.* Стгл. Бог. Ср. галєсвїта.

СВИТІЛКА, -и. Участница свадебного обряда со стороны невесты; обычно младшая сестра или другая родственница. *На моїй свєльбі главної свїтилкаю була малєнька*

тєорїдна сїстричєка, она нєсла хвату. Лєв. Павл. *Придєне вєстєли у свїтички – малодїшї сїстри нїєстє. Она сїдїла на сїдуку: назначєла цїну. Оця жє свїтилка, она малодєнька, она нєє фату ззадї – дєржє, як у цєркуу їдуть, вїнчать.* Грм. Кант. *Я свїтилкаю була на свєїбі.* Клб. Лиск. *Свїтилками бируть малодїх дївчєт.* Пер. Кант. Ср. приданка.

СВИТІТЬ, несов. 1. Светить. Повсеместно. 2. Зажигать огонь в лампе. *Свїтло рано ни свїтили.* Стгл. Бог.

СВИТІЦЯ, -і. Девичья комната (?). *Молоду убєраєи вєгїда в свїтиці.* Клб. Лиск. Ср. кімната.

СВІТЛО, -а (устар.). Керосновая лампа. *Свїтла були кірасїновї.* Твр. Подг. *Свїтло рано ни свїтили.* Стгл. Бог. *Свїтло потухло, а гєсу нїма і гєрами.* Бчк. Петр.

СВОЛОК, -а. Матица. *На свєлока залїз тодї, там намєстив сїбі та і сїдїть.* Алф. Н.-Хоп. *В свєлок бєвє забїтий зубок із борони, а в кімнатї, тєж в потєлку, було кольцо, тудя чїпляли колицку.* Грм. Кант. *Оцє матїця, раньши она називєлєся свєлок,*

і під його золотий клязи. Для цястя, для багатства. Нвтл. **Вороб.** На сволок нужно дерево рівне і довге. Дрк. Реп. Затянули сволока – ставлять крокви. Лсв. Павл. Раньше были стелі з сволоком. Бнд. Кант.

СВЯТВЕЧІР, -а. Канун Різдва, сочельник. Носили вже кути в святвечір. Дітей було багато. І жонані носили. Тіко до своїх хрестних. Отак шайка в хату прийде і хто-небудь каже: «Прислав батько та мати, нати вам вичерю». Хазяйка куштує та прихвалює. А тоді одарити треба. Гроші ні було моди давати, того шо їх ні було. Прв. Калач., Стгл. Бог.

СВЯЧЕНИЙ, -а, -е. Освящений. Тися свяченою водою дітей од зляку бризкали. Прв. Калач. Там у мені десь в бутілоці свячена вода була. Стгл. Бог. На тобі ось пасочки. Свячена. Бчк. Петр. Водичкою ото же він бризка, ото уже свячена водичка. Плс. Бог.

СЕБІЛЬ, -беля. Рыба уклейка. – Де ти сибіль ловиш? – Та сибіль скрізь. Верховка. Она повирху планає. Бчк. Петр. Хлопці піймали

півличького себіля. Пив. Рос., Евстр. Рос.

СЕ, част., мест. Это. Се я нагадав їм стуло поставити. Вск. Лиск. За се себіна ни кажуть, се же помін. Урыв Остр. См. также це.

СЕДЕНЬ, нар. Сегодня. Ни седень-завтра придуть гости, а в мене ще ничего ни зроблено. Урыв Остр.

СЕЙ, мест. Сей платочок міне на помін дали. Урыв Остр. ♦ Сей год. В этом году. Сей год пошти, можно сказати, ни бачили, яке оно – сонце. Стгл. Бог. Сей год ще ни сплів ні годної семі. Стгл. Бог. Сей год зробили сарай для коров, для поросяти. Бчк. Петр. ♦ Се літо. Этим летом. Се літо Маруська ще ни приїжджала? Стгл. Бог. ♦ Сей день. Сегодня. Сейдній я ни учіняла, і кіста нима. Крн. Остр.

СЕМИДІЛУХА, -и. Об активной (во многом непоказ) женщине, вмешивающейся и не в свои дела. Ця сусідка вроді ніпагана жінка, да дуже же она симиділуха. Лсв. Павл. Та її послухати, так така вже... симиділуха... Стгл. Бог.

СЕМПАРОК, -рка. То же, что серпанок. Возьми сямпарок та погладь брюки. Дрк. Реп.

СЕРДЯГА (СЕРДЬОГА), -и. Ласково-сострадательное название какого-либо человека в значении: бедняжка, бедняга; то же, что сердечный (прост.). Ну він і сердяга: до самої ночі на роботі. Втб. Подг. Та вона, сирдьога, намучилась. Стгл. Бог.

СЕРЕДОХРЕСТЯ, -я. Крестопоклонная неделя. Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

СЕРПАНОК, -нка. Марля. У мені сирпанок у шихванері лжжить. Кмн. Кам.

СЕРЧАТЬ, несов. Ворчать. Ну і баба ота стара – биз конця сирчать на кого-небудь. Тхр. Кам.

СЕЧ, -і (устар.). Моча. Шось тут як сечю воля... Змс. Петр. См. также сцяки.

СЕНО, -а. См. сіно.

СІРНИК, -а. См. сірник.

СИВИЙ, -а, -е. Сизый, пепельный с беловатым налётом. Всі кролі були білі, а один був сивий. Ивн. І Кант.

СИВЕНЬКИЙ, -а, -е. Уменьшит.-ласкат. к сивий. – Дивись, які ягідки. – Сивенькі, гарні. Стгл. Бог.

СИКАТЬСЯ (СЦІКАТЬСЯ), несов. 1. Кидаться (в драку). І ото сразу сикається бичця. Стгл. Бог. 2. Намереваться сделать

что-то. Сцїкалась-сцїкалась молока, а шось ни прийшла. Змс. Петр. Ср. присікаться, сукаться.

СИЛУВАТЬ, несов. к присилувати. Його ніхто ни силував, він сам так схотів. Стгл. Бог.

СИНОЦВІТ, -у. Высок садовый, граммофончик. Гарно як синоцвіт цвіте, плитинь обоплів увесь. Бчк. Петр. Треба отут синоцвіт посадити, хай плитецьця. Стгл. Бог.

СИНЯВКА, -и. Один из видов сыроежек. Синявка зачіршила. Пер. Кант.

СИПАТЬ, несов. Лить, наливать (о жидкой пище). – А шо у Вас їсти? – Борщ. – А де Ви його взяли? – Та наварив. – Ну сипте. Плс. Бог., Стгл. Бог., Змс. Петр. Сов. всипати, насипати.

СИР, -у. 1. Творог. Бабушка в ліділю варила вареники с сиром. Пив. Рос. Треба сир зобрати на Масляну – вареники варити. Змс. Петр. На базарь сир носила. Тмр. Подг. Пірїжки я любив с сиром, я бильш усього любив. А тикли рідко. Вареники с сиром – кажну ліділю, а пірїжки чьось рідко. Рдч. Бог. Повсеместно. 2. Простокваша

(?). Сир дуже кислий. Дрз. Олях.

СИРИЦЯ, -і. Недубленая, не до конца выделанная кожа, сыромять. На коніх віжки с сиріці. *Ото я сьогодні прийшов, а они пороскисали, як ковбаси.* Стгл. Бог. *Рукавиці с кожжі, с тоненької, вигіненої харашо кожжі, ни с сиріці.* Стгл. Бог.

СИРОВАТКА, -и. Сыворожка. *Змалу сироваткою запоїли, от він, кабаняка, і витир.* Бчк. Петр. *Та й на сироватці можно кісто замістить.* Стгл. Бог. *Кажуть, шо сироватка дуже полєзна. Будии пить?* Змс. Петр.

СИЧАТЬ, несов. Шипеть. *На сковороді картошка сичить. Вода збієжа – сичить. На дровах вода сичить. Гуси сичять.* Стгл. Бог.

СИЧІКІ, -ів. Жареные семечки. *Ходить сичікі їсти.* Кри. Остр.

СІВБА, -и. Сев. *Чи сівбу кончіли, чи уборошину.* Стп. Подг., Стгл. Бог., Змс. Петр. См. также сїба.

СІВЕРКИЙ, -а, -е. Холодный. *Учора був сіверкий день.* Пив. Рос.

СІВЕРКО, СІВЕРКО, нар. Холодно, сыро. *Сівверко с самого ранку, ти убирайся лучше.* Бчк. Петр. *Вроді і літо,*

а на вулиці вечіром сівверко як-то. Олях. *З утра було сівверко на дворі.* Втб. Подг. Ага, на дворі сівверко. Змс. Петр. *Сьодня на вулиці сівверко.* Дрк. Реп. *Коли сівверко, ноги крутять.* Пив. Рос., Бл. Пль. Остр., Ломы Вороб.

СІГАТЬ, несов. Пригаты. *Хлопці сїгають чїриз мостик.* Дрк. Реп. *Сїгать нікто так ни змів.* Тхр. Кам.

СІДАЛО, -а. 1. Насест. Ага, *литить, литить туди, на сїдало.* Стгл. Бог. *Піешь сів на сїдало.* Пер. Кант. *Кури пішли на сїдало.* Пив. Рос. Повсеместно. 2. (перен.). Постоянное место пребывания, дом. *Ну шо? Пора, мабуть, на сїдало.* Стгл. Бог. *Їще побули у нас, а потом і каже: «Ну, дочька, я наверно, поїду на сїдало на своє: шось я сам себе чюствую вже хужє і хужєе.* Пис. Бог.

СІДАТЬ, СІСТИ. Садиться, сесть. *Ну сїдайти ж вчєршити.* Грм. Кант. *Де б його сїсти...* Стгл. Бог. *Сїдши, а тоді на ноги ни піднімься.* Змс. Петр. *Ото, бувас, на сани сїдають, тудупами укривались і паиов.* Пив. Рос. Повсеместно.

СІЙБА, -и. То же, что сівба. *Сіють ячмїнь, просо – це висїята сїйба.* Пив. Рос.

СІЛЬ, солі. Соль. *Привозють хлібину і сіль.* Пив. Рос. *Йона кутила сіль.* Трц. Лиск. *Сазо солить – треба крупну сіль.* Стгл. Бог. *Шо це за сіль така – якась ни солона?* Лев. Павл. *Якась сіль ни солона.* Урыв Остр. *Тут солі вже нема – підсип.* Змс. Петр. Повсеместно.

СІМ, семі. Семь. *Дураку сїм верст ни кривинка (пог.).* Пдг. Рос. Повсеместно.

СІНИ, -сїі. 1. Сени. *Ану, бієж, он кури пішли в сїни.* Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Коридор. *В сїнях стоять цеберки.* Бид. Кант. *Літом ми варим їсти в сїнях.* Пив. Рос. Повсеместно.

СІНО, -а. Сено. *Оце як сїно косять, і ідуть і рвуть.* Лев. Павл. *Яке пахує сїно! Мни. Калач. Сєна сєй год багато.* Урыв Остр. Повсеместно.

СІНЦЕ, -я. Уменьшит.-ласк. *к сїно. Яке сїнце хороше!* Трц. Лиск. *Піді сїнця корові наемкай.* Стгл. Бог. Повсеместно.

СІПАТЬ, СІПНУТЬ (ПОСІПАТЬ). Дєргать, дєргнуть (подєргать). *Чи він тїривкаєся, чи він його посїпає?* Стгл. Бог. *А він як сїпє його до себи...* Змс. Петр.

СІРІВЄЦЬ, -вєцї (-вєцїо). Домашний хлебный квас. *В мени батько сїрївєць любив тїки так.* Твр. Бог. *Хотїла холодний борїць зробити, а його сїрївєцо нема.* Змс. Петр. *Треба зробити сїрївєць.* Мрч. Олях. *З сїрївєці роблять холодний борїць.* Бид. Кант.

СІРКА, -и. Сера. *В вухах сїрки багато – треба почїстити.* Стгл. Бог.

СІРНИК, -а. Спичка. *Кути сїрників, а то плитку распалить нічим.* Втб. Подг. *Сїрвакі одсїрїли, ни загорївця.* Стгл. Бог. *Пїду в магазин, куплю сїрників.* Дрк. Реп. *Сховай сїрники, а то діти возьмуть – биди нароблять.* Тхр. Кам. *Забула сїрники купїть.* Урыв Остр. *Подай мїні сїрники, я зрубу розпалю.* Ст. Кри. Петр. Повсеместно.

СІРОПЛІТ(КА), -и. Плотва. *Яка там тубї плотва. Це сїроплїт.* Бчк. Петр.

СІТЬ, сеті. Сеть. *Сєй год це ни сплїв ні годної сеті.* Стгл. Бог. Повсеместно. Ср. волок, мережа.

СІШКА, -и. Колышек с развилиной на конце. *Як варять у казану, так позабивають сїшки, а на їх кладуть рочажок і вїсають*

казан. Сттл. Бог. Ср. пісінок, розсішка.

СІЯНКА, -и. Лук-севок. Кути цибулі-сіянки. Бчк. Петр. Уже нада сіянку садить. Нвб. Кант. Повсеместно.

СКАВУ-СКАВУ, *жуклопод.* О скулящей собаке. *Шо ж він, чі кидатимация, як баче – он скіки людей... Він ото скаву-скаву та й...* Змс. Петр.

СКАВУЧАТЬ, *несов.* Скулить. Цуцвятко чьогось скавучить. *Мо, воно замерзло?* Сттл. Бог., Бчк. Петр.

СКАЖЕ́НИЙ, -а, -е. Сумасшедший, разбушевавшийся. Скажєна погода на дворі. Сттл. Бог. *Шо ти, як скажєна, стрібаси по хаті?* Лев. Павл. Діти такі скажєні. Тмр. Подг. *Ти шо – чі скажєний?* Пер. Кант. У цьому году висна рання, уже по-під містком вода біжить, як скажєна. Мрч. Ольх.

СКАЗИ́ТЬСЯ, *сов.* Взбеситься. *Ти шо – сказився?* Пнв. Рос. *Совсім дівчина сказивась.* Тмр. Подг., Сттл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр., Блг. Подг.

СКАКА́ТЬ, *несов.* 1. Скакать. *Повсеместно.* 2. Плясать. *Ни було ніякої гармоні, ніхто ни скакав, ни співав.* Лкв. Подг. *Тут уже і*

гармоня була. І грали, і скакали до самого вечора. Лкв. Подг. *На свадібі всі гості скакали.* Дрк. Реп. *На свайбі так скакали всі, шо ніхто і минути ни сидів.* Клб. Лиск. *Ой, у нас дівчата так скавуть...* Тхр. Кам., Тмр. Подг., Ярк. Остр., Влад. Лиск., Век. Лиск. См. также *плгять* 2.

СКАЛАМУ́ТИТЬ, *См.* *каламутить.*

СКАЛИ́ЗНИЧАТЬ, **ПРОСКАЛИ́ЗНИЧАТЬ**. Капризничать. *Дитина скализничала, вез деня проскализничала.* Дрк. Реп.

СКА́ЛКА, -и. Деталь прялки, на которую наматывают пряжу. *Скалка поламаась. Сходи за скалкою до сусідки.* Нвб. Кант. *Нада нову скалку купить.* Тхр. Кам.

СКАНДЗЮ́БИТЬ, *сов.* Скорчить. *Морду скандзюбив, сам на себе ни похожий.* Лев. Павл.

СКАРЛЮ́ЧИТЬ(-СЯ), *сов.* Скрючиться, сжаться. *Чього ти скарлючився – чі замерз?* Сттл. Бог.

СКАСУВА́ТЬ, *сов.* Отменить. *Це ж туди всі долги колхозні скасували.* Сттл. Бог.

СКАТЕРТИ́НА, -и. 1. Скатерть. *Возьми скатиртину витри.* Бнд. Кант. *Застони стіл*

скатиртиною. Нвб. Кант. 2. Пренебр. к скатерть. *Хочби там яку скатиртину на стіл клула.* Сттл. Бог., Бчк. Петр.

СКА́ТЕРТЬ, -і. Повсеместно.

СКВЕР́НИЙ, -а, -е. Плохой. *Ох і скверні, гади (карты).* Сттл. Бог.

СКВИ́ГНУТЬ, *несов.* Ныть, плакать. *Шо за зловредна дитиночка? Цілий день тіко й знає, шо сквигнуть.* Лев. Павл. См. также *скнигнуть*, *сквигтять.*

СКВИ́ГАТЬ, *несов.* То же, что *сквигнуть*. *Мишка ото же сквигтав, болів цілий ранок.* Сттл. Бог.

СКІ́БКА, -и. Отрезанный ломоть, кусок. *То ти дуже товстих скібок нарізав.* Сттл. Бог. *Добра скібка кавуна.* Пер. Кант. *Одріж їй скібку кавуна.* Мрч. Ольх.

СКІ́БОЧКА, -и. Уменьш. к *скібка*. *А шо ж ти одну скібочку здів і все.* Сгн. Подг.

СКИДА́ТЬ, **СКІ́НУТЬ**. 1. Снимать, снять (об одежде, обуви). *Я ботишки скидаю, она надіває і біжить.* Срк. Бутур. *Скить оту сорочку, поки ти її носитимши!* Сттл. Бог. *Скидайти пальта – жарко.* Пер. Кант. 2. Родить,

произвести на свет раньше срока; то же, что *скниуть* (прост.). *Іхня корова скінула.* Сттл. Бог.

СКІДА́ТЬСЯ, *сов.* Внезапно встревожиться, прийти в беспокойство; то же, что *всполашиться* (разг.). *Тут она скідалась свого нисьма.* Пнв. Рос. *Скидались: де діти? де діти?* Сттл. Бог.

СКІДА́ТЬСЯ, *несов.* Быть похожим. *Вона білий на матір скідаєцця.* Сттл. Бог.

СКІЛЯ́ЖИТЬ, *несов.* Насмеяться. *Поки ти будиш з мени скіляжить?* Сттл. Петр. Ср. *наскиляжить.*

СКІРДА́ (СКІ́РТА), -и. Скирда. *Сичас скірди машини кладуть.* Тмр. Подг. *Скирда вже навчата.* Трд. Лиск. *На полі солома в скіртах стоить.* Пнв. Рос. *Сіно косим, сушим і складаєм уже дома в скірти.* Клб. Лиск., Укр. Рос., Сттл. Бог., Бчк. Петр.

СКІРДУВА́ТЬ, *несов.* Складывать сено в скирды. *У колхозі уже три дні сіно скірднують.* Дрк. Реп. *Сіно копчили, скірдували.* Сттл. Бог.

СКІ́КИ (СКІ́КО, СКІ́ЛЬКИ) *нар., мест.* Сколько. *І там же стовлять, і вкусно все, й дають, скіки*

хочеш, найдолюця. Твр. Бог. Скіко раз мене били. Ивн. I Кант. Скільки днів осталося? Ярк. Остр. Скіки ни кашки, а йому ост нішто. Стгл. Бог. Скіко тобі годів? Бид. Кант. Повсеместно. См. также стільки.

СКІПКА, -и. Щепка. Покидай оті скіпки до дров. Змс. Петр. Піти пособирація скіпок на склад. Бчк. Петр. Піти якусь скіпку найти під ножку підложити, щоб стіл ни шатався. Стгл. Бог.

СКІПОЧКА, -и. Уменьшит к скіпка – Скіпочок нам нішто сьогодні ни вніс. Я забула, шо нима скіпочок. – Треба бамажечкою ростопити. Стгл. Бог.

СКІПСАТЬ, сов. Поймать, быстро и неожиданно схватив зубами, когтями; то же, что спапать (прост.). Так начи – як скіпси, так смерть і прийди: такий він вовкодав. Бчк. Петр.

СКІСОК, -ска. Сильно сточенная узкая полоска косы. Осілком же сточили, ото такий скісок і остався. Стгл. Бог., Бчк. Петр.

СКЛАД, ♦ у склад (орать). Способ вспашки, при котором пахут от середины участка таким образом, что пласты

земли ложатся внутрь. Оруть у склад і у розгін. Пив. Рос. Ср. у розгін.

СКЛАСТИСЬ, сов. Сложиться. Ми скласили с систрою – дали братові по трицять п'ять рублів. Пле. Бог.

СКЛИКАТЬ, СКЛІКАТЬ. Созывать, созвать. Увечірі теця, та й родню скликали, йшли у гости. Прв. Калач. Повсеместно.

СКЛІЩИТЬСЯ, сов. Крепко сцепиться. Собак розогнав, а вони скліщились, а чіриз ворота [плигали]. Так воли на їх зависли... Стгл. Бог.

СКЛО, -а. Стекло. Гороху ніззя було, потому шо посипали на святой вузол, на ікону, а там скло було. Нвгл. Вороб. У мене у кухні скло розбилось, нужно вставить. Дрк. Реп. Хоть би скло уставить у вірхвді. Мрч. Ольх. Скло, глянь, уже замерзло. Клб. Лиск. М'ячем розбили скло. Пив. Рос. Повсеместно.

СКЛЯНКА, -и. 1. Кусок стекла. Систра загнала в ногу склянку. Бид. Кант. Гляди ж, там склянок багато. Стгл. Бог. Прибири оту склянку з дороги, а то хтось наступе.

Бчк. Петр. Повсеместно. 2. Стакан. Чай в скляце. Вск. Лиск.

СКЛЯНУХА, -и. Стекло. Насола скляноку огурков. Вск. Лиск.

СКНИГНУТЬ, несов. То же, что сквигнуть. Ни скнигли, дам і цього хліба. Бчк. Петр.

СКОВЗАТЬСЯ, несов. Кататься на льду на собственных ногах. Сковзаясь на льоду, підсковзувся. Стгл. Бог. Діти за двором сковзаюця. Бчк. Петр.

СКОВЗЬКИЙ, -а, -е. Скользящий. Рыба сковзька, виприснула з рук. Стгл. Бог. Ой, чьоботи у мене які сковзькі. Бчк. Петр. Дорога сковзька. Змс. Петр. Мишки... Соломи туди натовкають, зав'язують, це там, може, водичкою поллють – і на мороз. Туди оно сковзьке таке, шо ниможно. Прв. Калач. Повсеместно. См. также слизький.

СКОВЗЬКО, нар. Скользяко. Гляди, там сковзько на вулиці. Шоб ни впаля. Стгл. Бог. См. также слизько.

СКОПЬСЯ, несов. (устар.) Случиться. Отаке-то скоплось. Стгл. Бог.

СКОЛОТИНА (СКОЛОТЯНА), -и. 1. Пахта.

Постав сколотяну у чолан. Втб. Подг. – А куди оцю сколотину? – Та у свиняче вилій. Стгл. Бог. Поїж с сколотоиноу хліба свіжого. Бчк. Петр. Вишій сколотину поросіти. Ломы Вороб. Добра каша с сколотян. Нвб. Кант. Повсеместно. 2. Каша, сваренная на пахте. Сколотяну кашин раз, як масло збіваю, так і варю. Бчк. Петр.

СКОЛОТИТЬ, сов. См. колотить.

СКОЛУПУВАТЬ, СКОЛУПНУТЬ.

Сковыривать, сковырнуть. Шо ти ото біс конця ту болячку скулупуси? Тіке підживе, а він в'сть скулупув. Бчк. Петр., Стгл. Бог. Ср. розколупувать. **СКОРИК**, -ка. Хлебная корка. Скорик обрізати буду. Енд. Семл.

СКОРОДА, -и. Сочное растение поименного дуга, горьковатое на вкус. Исползуется аналогично луку. Зробили добрий салат із скороди з смитаною. Лєв. Павл. Борц варили з цьовем, с скородою. Та й так їх їли. Стгл. Бог. День у день біца за скородою. Бчк. Петр., Екр. Лиск., Змс. Петр.

СКОРОДИТЬ, *несов.* Боронить. Начали скородити пахоту. Тмр. Подг.

СКОТИНА, -и. Домашній скот. Скотина вже на паші. Стгл. Бог. Скільки скотини побиди. Блг. Подг. Повсеместно.

СКОТИНИНА, -и. То же, що скотиняка. При такій справі та й ни продать скотинину. Ни знаво, яку тоді можно продать. Бчк. Петр.

СКОТИНЯКА, -и. 1. Единич. к скотина. Скотиняку (здесь: корову) запрягали в борону. Блг. Подг. У його, було, як приступ, так він риве, як скотиняка. Стгл. Бог. 2. (бран.). Скотина (о человеке). Бчк. Петр.

СКРАЛІ, -(?). Детская игра, в которой десять маленьких палочек сбивается пятью большими. Блг. Подг.

СКРЕГОТАТЬ, *несов.* 1. Скрежетать, скрипеть. Він во сні всігда зубами скригоче. Шпш. Ольх. 2. Стреготать. Сорока скригоче. Стгл. Бог. 3. Квакть. Вдл. Лиск.

СКРЕСНУТЬ, *сов.* Начаться, возникнуть. Война скресла. Екстр. Лиск. Вск. Лиск.

СКРІВА, нар. Искося. Чого ти на мене скрива поглядає? Нвтл. Вороб.

СКРІНЯ, -і. Сундук. В скріні, там багато бабського хламу. Лєв. Павл. Прибири оцей платочок в скріню. Чого він валяється? Стгл. Бог. Ідуть подвод шитук скілько, кладуть скріню, кладуть подушки, кровать, і приданка с курицею на підводи. Лєв. Подг. Таня, достань із скріні чистий рушник. Дрк. Реп. Раньше були ни шафанери, а скріні. Блд. Кант. Возьми платок у скріні. Трл. Лиск. Раньше с скрінями йшли заміж. Дрз. Ольх. Повсеместно.

СКРІЗЬ, нар. Везде. Убири у хаті. А то скрізь иґрушки валяюця. Втб. Подг. Скрізь лаяли, скрізь нима. Стгл. Бог. Скрізь шоб вишло: і із ног, і із рук. Пхв. Лиск. Ходять у ліс, рубають клечення і привозять на підводи. І украинать хати, ворота, поріг. Скрізь Тройця. Нвтл. Вороб. Літом скрізь доці йшли у жнива, а в нас не. Тхр. Кам. Повсеместно.

СКРІЯКА, -и. Лопата. Це скрїяка чижола сніг откидат. Кбл. Лиск.

СКУВТИ, *несов.* Дёргать; щипать (обработывать птицу). А ночью готовились: кампот варили, курей скублі, на канур рис варили. Грм. Кант. Скубла учьора курку. Мрч. Ольх.

СКУЙОВДИТЬ, *сов.* (неодобр.). Включив, соорудить. Шо ти ото скуйовдила на голові? На шо оно похоже? Стгл. Бог.

СКУМЕКАТЬ. Сов. к кумекать. Ніяк ни скумекаю, як би отут получче латку налатать. Стгл. Бог.

СКУПИТЬСЯ, *сов.* Сделать все запланированное на данный момент покупки. Вона скупиця, йому позволе, ви її вилзе. Сбр. Остр. Ви вже скупились? А я це тіду росади подивлюсь. Змс. Петр.

СКУСИТЬ, *сов.* Смазать. Я його все-таки скусила. Кбл. Лиск.

СКУЧКУВАТЬСЯ, *сов.* Собраться вместе. Шо це циплята скучкувались – може їм холодно? Втб. Подг.

СЛАТЬ (ПОСИЛАТЬ), ПОСЛАТЬ¹. Слать, послать. Повсеместно.

СЛАТЬ, ПОСЛАТЬ². Стевить, постелить. Иди лягай, я тобі вже послала. Стгл. Бог. Повсеместно.

СЛИЗОТА, -и. Скользко. На дворі така слизота, шо ни дай Бог. Стгл. Бог.

СЛИЗЬКІЙ, -а, -е. Скользкий. Шо це воно слизьке таке? Стгл. Бог. Ср. сковький.

СЛИЗЬКО, нар. Скользко. Діду, ти сьогодні сиди дама: на вулиці страшно слизько. Стгл. Бог. Повсеместно.

СЛІДОМ, нар. Вслед, следом. Слідом за дідом. Стгл. Бог. А баби слідом в'язали. Пшв. Рос. Повсеместно.

СЛІПКО, -а (экспр.). Слепой, слепец. Оце ще міні сліпко! Давай я нитку затягну! Стгл. Бог., Бчк. Петр.

СЛОБОДА, -и (устар.). 1. Большое село с церковью в отличие от хутора, где церкви не было. Таких валянків в слободі ні в кого нима. Стгл. Бог. Ни то у слободі, і в районі хужого нима. Стгл. Бог. Край слободи ото вигін, скотину зганяють. Стгл. Бог. Сьогодні їдши у слободу за крупами. Мрч. Ольх. Шоб земля легче ділти було, слобода ділхась. Блг. Подг. 2. Центр села. Худіть в слободу, там лавки якісь чужіє приїхали. Бчк. Петр., Мрч. Ольх. Ср. хутір.

СЛОБОДНО, нар. Слободно. Як видержав ти весь ніст та це й в чистій чітвер уранці скупався – щітай отістився, можно на Паску іти слободно. Прв. Калач., Стгл. Бог.

СЛУХАТЬ, *несов.* Слушать. *Я слухала пісню.* Ярк. Остр. *Слухала, слухала – ни поїму...* Стгл. Бог. *А ти слухай, що тобі кажуть.* Змс. Петр. Повсеместно.

СЛУХМЯНИЙ (СЛУХНЯНИЙ), -а, -е. Послушный. *У тьоткі у Дунькі хлопці слухмяний.* Бл. Пльб. Остр. *Ну і хлопці у вас слухняний.* Тхр. Кам. См. также слух'яний.

СЛУХ'ЯНИЙ, -а, -е. То же, что слухмяний. *У мене силко слух'яний.* Грн. Калач. *Був слух'яний та мамник, а живився – мати і ни підходить.* Бчк. Петр. *Ти ж хлопчик хороший, слух'яний...* Стгл. Бог.

СЛЮНДРИТЬ, *несов.* Беспрерывно плакать. *Чього ти слюндриш?* Крн. Остр.

СМАЛДИКАТЬ, *несов.* Производить стук, шум ударами. *Хватє тобі смалдикать, уже надоїло слухать.* Грн. Калач., Реп.

СМАЛИТЬ, *несов.* 1. Сов. осмалить. Опалять, обжигать. *Свиней лучче всього соломою смалить. Тоді й сало добріше.* Стгл. Бог. 2. Сов. висмалить. Жадно, много пить. – *А шо же у його лічуть?* – Льозки. – *Якби ни тив, так, може, це б*

пожив, а то же водку смає. Стгл. Бог. *Глечік молока висмалив заразом.* Стгл. Бог.

СМАЧНО, нар. Вкусно. *Поправилось. Такі хлібці хороші. Оно якраз було голоднувати...* Смачно було, смачно. Пльс. Бог.

СМЕРК, -у. Только с предложением до: сумерки. *Буду до смирку плисти, щоб мою роботу було видно.* Стгл. Бог. *Гнали попаски і опізнались, а то ми устигасм до смирку.*

Бчк. Петр. **СМЕРКАТЬ**, **СМЕРКНУТЬ**, безл. О наступлении сумерек: смеркаться, смеркнуться. *Вже смеркю.* Блг. Подг. *Сиди, Векло: це ни смеркю (о необоснованно затянувшись пребывании в гостях, на посиделках).* Стгл. Бог.

СМЕТАНА, -и. Кисломолочный продукт типа ряженки. *Молоко кип'ятили і сметану робили.* Грм. Кант. *Треба у квас добавити сметани.* Урив Остр. *Кутила молока, заквятила його і запустила ряжсинкой. І вона прям получилась така сметана.* Сбр. Остр. *Шось у мени сметана ни сіла: чи я її дуже гарячюю запустила?* Стгл. Бог. *У тебе сметани нима на запуску?* Змс. Петр.,

Перл. Кант. ♦ *Добра сметана. См. добрий.*

СМЕТНИК, -а. См. сметник.

СМІКАТЬ, **СМІКНУТЬ**. Дёргать, дёрнуть. *Ключкою сіно смикають.* Стгл. Бог. *Солому смика і смика потихенько.* Шшн. Ольх. *Треба іти корові сіно смікати.* Мрч. Ольх. Повсеместно.

СМІЛІВИЙ, -а, -е (устар.). Смелый. *А він оказався такий сміливий: було два питухи, так він їх розгнав.* Стгл. Бог.

СМІТНИК, -а. 1. То же, что посмітник 2. *Мусор однеси на смітник викини.* Дрк. Реп. *А чього це віпши на смітнику ваясяця? Він же це нилюхий.* Стгл. Бог. *У нас таке зілля на смітнику росте.* Урив Остр. 2. То же, что сміття. *У неї повин двір смітнику.* Нвп. Рос. *Смітник сит в оту яму.* Мрч. Ольх.

СМІТНИЧКА, -и. То же, что посмітник 1. *Як же хороше смітничьки співають.* Тгр. Подг. Ср. *посмітнгоха 2.*

СМІТНЯ (СМІТЄ), -я. Мусор. *А шо це за сміття взялось?* Стгл. Бог. *А куди ти сміття викидаси?* Змс. Петр. *Вимити сміття с хати.* Нвб. Кант. *Хто так пудмітав, шо сміттє пуд всікам оставів?*

Урив Остр. *Скіки ми сміття вітїть виврибли...* Мрч. Ольх. *Вивиси сміттє.* Мнн. Калач. *Гроші – це сміттє, на їх і дивизия ни нада.* Кльб. Лиск. Повсеместно.

СМОКТАТЬ, **ПОСМОКТАТЬ**. Сосать, пососать. *Тіля смокче корову.* Бнд. Кант. *Сладко смокчши.* Шшн. Ольх. *Шо ти смокчши – канхвет?* Стгл. Бог. *Дітя намактала цїцьку і бросила.* Бл. Пльб. Остр. *Дай канхветика хоть посмоктать.* Змс. Петр. Повсеместно. Ср. *висмоктувать.*

СМОЛЯК, -а. Смуглый (о человеке). *У його обидва сити такі смольяки.* Бчк. Петр.

СМОЛЯЧКА, -и. Ж. р. к смольяк. Бчк. Петр.

СМУГА, -и. Полоса. *Лозиною як ударихи або батогом скотиняку, так кров'яна смуга.* Стгл. Бог. *На руках смуги.* Нвгл. Вороб. *Наділа платок, а він із смугами. На чистому чомусь – грєзна полоска. Надів сорочку, а на колїрі смуга.* Стгл. Бог. *Сорочка уся у смугах, а він в її ходи.* Бчк. Петр.

СМУГНАСТИЙ, -а, -е. Полосатый. *Смугнастий – це значить по полотні сині полоски. Чи там розові. Чи які.* Стгл. Бог. *Смугнастий*

СЛУХАТЬ, *несов.* Слушать. Я слухала цісно. **Ярк. Остр.** Слухала, слухала – ни пойму... **Стгл. Бог.** А ти слухай, шо тобі кажуть. **Змс. Петр.** Повсеместно.

СЛУХМЯНИЙ (**СЛУХНЯНИЙ**), -а, -е. Послушный. У тьоткі у Дутькі хлопці слухмяний. **Бл. Пльб. Остр.** Ну і хлопці у вас слухмяний. **Тхр. Кам.** См. также слух'яний.

СЛУХ'ЯНИЙ, -а, -е. То же, что слухмяний. У мене смюк слух'яний. **Гри. Калач.** Був слух'яний та мамник, а жинися – мати і ни підходить. **Бчк. Петр.** Ти же хлопчик хароший, слух'яний... **Стгл. Бог.**

СЛЮНДРИТЬ, *несов.* Бесперервно плакати. Чього ти слюндриш? **Кри. Остр.**

СМАЛДИКАТЬ, *несов.* Производити стук, шум ударами. Хвате тобі смалдикать, уже надоїло слухать. **Гри. Калач., Рен.**

СМАЛИТЬ, *несов.* 1. Сов. осмалить. Опалять, обжигать. Свишей дучче всього содомою смалить. Тоді й сало добріше. **Стгл. Бог.** 2. Сов. висмалить. Жадно, много пить. – А шо же у його лічоть? – Льогки. – Якви ни пив, так, може, ще б

пожив, а то же водку смає. **Стгл. Бог.** Глечік молока висмалив зарзасом. **Стгл. Бог.**

СМА'ЧНО, нар. Вкусно. Попробовіть. Такі хлібці хароші. Оно якраз було голоднувати... **Смачно** було, **смачно.** **Пльб. Бог.**

СМЕРК, -у. Только с предлогом до: сумерки. Буду до смірку плисти, щоб мою роботу було видно. **Стгл. Бог.** Гнали попаски і опізнились, а то ми устигали до смірку.

Бчк. Петр.

СМЕРКАТЬ, **СМЕРКНУТЬ**, безл. О наступлении сумерек: смеркаться, смеркнуться. Вже смеркло. **Бл. Подг.** Сиди, Векло: це ти смеркло (о необоснованно затягнувшись пребывании в гостях, на посиделках). **Стгл. Бог.**

СМЕТАНА, -и. Кисломолочный продукт типа ряженки. Молоко кип'ятили і сметану робили. **Гри. Кант.** Треба у квас добавити сметани. **Урив Остр.** Купила молока, закипятила його і запустила ряженикой. І вона прям получила така сметана. **Сбр. Остр.** Шось у мени сметана ни сіла: чи я її дуже гарячюю запустила? **Стгл. Бог.** У тебе сметани нима на запуску? **Змс. Петр.,**

Перс. Кант. ♦ Добра сметана. См. добрий.

СМЕТНИК, -а, -е. См. смітник.

СМІКАТЬ, **СМІКНУТЬ**. Дёргать, дёрнуть. Ключкою сіно смикають. **Стгл. Бог.** Солому сміка і сміка потихенько. **Шнш. Ольх.** Треба йти корові сіно смікати. **Мрч. Ольх. Повсеместно.**

СМІЛІВИЙ, -а, -е (устар.). Смелый. А він оказався такий сміливий: було два питухи, так він їх розогнав. **Стгл. Бог.**

СМІТНИК, -а. 1. То же, что посмітник 2. Мусор одиси на смітнік викини. **Дрк. Рен.** А чього це віник на смітнику валяється? Він же ще щиплохий. **Стгл. Бог.** У нас таке зідлає на смітнику росте. **Урив Остр.** 2. То же, что сміття. У неї повин двір смітнику. **Нвл. Рос.** Смітнік сит в оту яму. **Мрч. Ольх.**

СМІТНИЧКА, -и. То же, что посмітник 1. Як же хороше смітнічки співають. **Тмр. Подг. Ср.** посміттюха 2.

СМІТТЯ (**СМІТТЄ**), -я. Мусор. А шо це за сміття взялось? **Стгл. Бог.** А куди ти сміття викидаси? **Змс. Петр.** Вимити сміття с хати. **Нвл. Кант.** Хто так пудмітав, шо сміттє пуд веніком оставів?

Урив Остр. Скіки ми сміття витіпіль вигрибли... **Мрч. Ольх.** Виниси сміттє. **Мин. Калач.** Гроші – це сміттє, на їх і дивляци ни нада. **Клб. Лиск. Повсеместно.**

СМОКТАТЬ, **ПОСМОКТАТЬ**. Сосать, пососать. Тили смюкче корову. **Бид. Кант.** Сладко смюкчини. **Шнш. Ольх.** Шо ти смюкчиси – канхвет? **Стгл. Бог.** Дітя пасмактає цюрку і бросиа. **Бл. Пльб. Остр.** Дай канхветика хоть посмоктать. **Змс. Петр.** Повсеместно. Ср. висмокувать. **СМОЛЯК**, -а. Смуглый (о человеке). У його обидва сипи такі смюляки. **Бчк. Петр.**

СМОЛЯЧКА, -и. Ж. р. к смюляк. **Бчк. Петр.**

СМУГА, -и. Полоса. Лозиною як ударши або батогом скотиняку, так кров'яна смуга. **Стгл. Бог.** На руках смуги. **Нвл. Вороб.** Наділа платок, а він із смугами. На чістому чомусь – грязна полоска. Надіє сорочку, а на комірці смуга. **Стгл. Бог.** Сорочка уся у смугах, а він в її ходи. **Бчк. Петр.**

СМУГНАСТИЙ, -а, -е. Полосатый. Смугнастий – це значить по полотні сині полоски. Чи там розові. Чи які. **Стгл. Бог.** Смугнастий

рушиньчок, накідка. Ми полосатий ни кажим. Може, хто й назива полосатий, ну більшість – смугнастий. Молодобож називає полосатий.

Стгл. Бог.

СМУХ, -а. Выделанная или требующая выделки шкура животного. *Питро смух мені продав. Блг. Подг. Оце п'ять смухів треба oddати чинити. Грн. Калач. А скіди це смухів треба на кужух?* Стгл. Бог. Повсеместно.

СНІДАТЬ, ПОСНІДАТЬ. Завтракати, позавтракати. *Пізній снідай – здоровіший будиш. Лев. Павл. Ти вже снідала? А то сїдай з нами. Стгл. Бог. І на могилки оставляють хліб, водичку: це ж вроді і він посніда. На другій день ідуть на могилку снідати. Лев. Подг. Ми тільки поснідали. Ольх. Поснідали і робить. Хрц. Калач. Я з батьком сяду снідати. Пів. Рос. Уже всі поснідали. Бид. Кант. Я школи рано ни снідаю. Тмр. Подг. Пішли снідати! Блг. Подг.*

СНІЗКА, -и (устар.). 1. Часть воловьей упряжки. *Ярмо... З одного боку заніз, а з другого – снізка, а снізка притягається – заволычка. Стгл. Бог. Она була і молодою така розвива:*

один раз на полі снізки роззубила. Бчк. Петр. 2. Высокие боковые стенки арбы. Покладуть, і она розложиста. І отак кладуть, кладуть снопи, пока заповнять вот еті сніски. Твр. Бог.

СНЯДІТЬ. Несов. к заснядїть. *Кружжкї, як ни мить, так снядїють. Стгл. Бог., Шпш. Ольх.*

СОВАТЬСЯ, несов. 1. Соваться. *Ще й совациця биця. Ти же против його й близько ни годися. Стгл. Бог. 2. Вести себя беспокойно, не сидеть на месте. І шо за дитина: так і совациця. Тхр. Кам. Привик ти совациця все время. Рен.*

СОВІТА, -и. Грусть, тоска, печаль. *От такої совіти можно з ума зійти. Ломы Вороб., Грн. Калач.*

СОКІРА, -и. Топор. *Сокира дуже важка. Лев. Павл. Візьми сокиру – дров нарубай. Втб. Подг. Поточить бі сокіру. Урив Остр. Шукай ... сокиру під лавою (пог.). Стгл. Бог. На сокиру заплітку росплекую. Змс. Петр. Подай міні сокиру. Дрз. Ольх. Повсеместно.*

СОКИРКИ, -ків. Растение, используется как лекарственное. *Сокирки од*

бородавок. Бородавкї по руках нападають, так це парють. Лев. Павл.

СОКІР, -ора. Осокорь. *Богомазова левада була по-над річкою: сокори там, і яблуні, і терен, і верби... Стгл. Бог. В лісі росте сокір. Пер. Кант.*

СОКІРА, -и. См. сокира.

СОКОТАТЬ (ЦОКОТАТЬ). несов. 1. Кудахтать. *Питушок цокоче, курочок скликає. Стгл. Бог. 2. (перен.). Болтать, трещать. Ни сокочі, жіноко. Нятл. Вороб. 3. (перен.). Заботиться о ком-нибудь. Вона так коло його сокоче. Стгл. Петр.*

СОКУПНИЙ, -я, -е. Совместный, общий; совокупный (как правило, о детях). *Уже родилась сокупня матуша, а маюхи, сокутия, Маруся. Пис. Бог. А сокутих дітей у їх, значить, нема? Стгл. Бог. См. также сукупний.*

СОЛІНА, -и. Крушина соли. *Солина в око попала – чуть ни здурів: боліло. Бчк. Петр. Повсеместно.*

СОЛОДІТЬ, несов. Иметь привкус сладкого. *Шось борцї як наче солодить. Ти ни замічавси? Стгл. Бог.*

СОЛОДКИЙ, -а, -е. Сладкий. *Солодкий кавун. Дрз. Ольх. На оцій яблуні яблука*

такі солодкі. Бчк. Петр. Повсеместно.

СОЛОДЧИЙ, -а, -е. Более сладкий. *Добрий кампот, треба б солодчого. Стгл. Бог.*

СОЛОДУХА, -и. Блюдо из мелко нарезанной сахарной свёклы. *Солодухи нїкли ис солодких буряків. Клб. Лиск.*

СОЛОДУШКИ, -(?). Блюдо из ржаного солода. *Колись готовили солодушки. Дрк. Рен.*

СОЛОМАХА, -и. Жидкое блюдо из муки. *Соломаха робиця без тїона – густа, як опара. Лиск.*

СОЛОНЕНЬКИЙ, -а, -е. Солёный. *Та Ви-то любити солоненьке. Стгл. Бог. Повсеместно.*

СОЛОНЕЦЬ, -нця. Декоративный портулак. *Це колись солонець називали або бутурлак. Це старинні цвітї. Змс. Петр., Стгл. Бог.*

СОЛЯНКА, -и. Солонка. *Насип соли в солянку. Бид. Кант. Шоб таке приспособити під солянку? Змс. Петр., Стгл. Бог.*

СОНЕЧКО, -а. Солнышко. *Я сьодні встала це й сонечко ни зойшо. Змс. Петр. Повсеместно.*

СОНЦЕ, -я. Солнце. *Кури посідали це за сонця. Стгл. Бог. Повсеместно.*

СОБЯШНИЦЯ, -і. Острое захворювання желудочно-кишечного тракту. *Сояшиницю старі бабки уміють лічити.* Дрк. Реп. См. також **сояшиниці**.

СОПІЛКА, -и. Дудка, род свирели. *Я вмю грати на сопілях.* Пшв. Рос.

СОПЛЯК, -а. 1. Слизь, втекаюча з носа. То же, що сопля (прост.). *Ху, який сопляк! Пиди вискайся!* Стгл. Бог.

Повсеместно. 2. О слабом, ничтожном, презренном человеке. *А ти, сопляк, куди лізеши?* Стгл. Бог. 3. (устар.). Сосудька. *Сосудьки. Раньче їх називали сопляками.* Кант., Бчк. Петр., Стгл. Бог.

СОРОЧКА, -и. Рубашка. *Крамня сорочка. То же було самоткане, а це крамне. Січас уже так мало кажуть.* Стгл. Бог. *Я уже готовий. Носки надя.* *А Ви встаньти, дедушка, я буду сорочки надівать.* Стгл. Бог. *Міші купили нову сорочьку.* Пшв. Рос. *В підлізю робить гріх, а в понаділок незяя купація або сорочку мінать, а то всі брехні на тебе будуть.* Прв. Калач. **Повсеместно**.

СОРОЧЧАНІЙ. ♦ **Сороччане мило** (устар.). Хозяйственное мыло. *Сороччане гарно одмива*

мазуту, тіки намочіне треба стірать. Бчк. Петр.

СОСНА, -и. 1. Дерево сосна. **Повсеместно**. 2. Сосновый лес. *Посилали мене у сосну гілки підпилювать.* Бчк. Петр. *Там на Підколоднівку дорога була прямо чіриз сосну.* Стгл. Бог.

СОСУНЧА, -ати. Телёнок, жеребёнок, сосуний матку. *Сосунця біга за коровою.* Грн. Калач., Бчк. Петр.

СОЯШНИК, -а. Подсолнух. *Один нанявся до козака у роботники – позоть сояшишки.* Стгл. Бог. *Як сояшики убиру, так і зиму буду осясидать.* Дчн. Бог. *Сояшики ми тепер ни садим – горобці ни дають, випивають.* Ст. Крш. Петр. *Скоро будим сояшишки бить.* Дрк. Реп. *З сояшиків робимо масло.* Птр. Павл. *Сояшики посіяли.* Прг. Калач. **Повсеместно**.

СОЯШНИЦІ, -ниця. То же, что сояшиниця. *Сояшиниці напали – живіт болить. Тепер апіндіцит.* Лев. Павл. *Живіт болів. Казали, сояшиниці напали. А шо оно таке...* Стгл. Бог.

СОЯШНЯЧІЙ, -а, -е. Подсолнечный. – *Дать тобі насіння? – А яке – сояшичне чи гарбузиче?* Змс. Петр. *Чього оці сояшиччі шляки сирид*

двора валяюця? Пср. Кант., Стгл. Бог.

СПАДАТЬ, СПАСТИ (ПОСПАДАТЬ). Сваливаться, свалиться. *На ноги надівали очкурці, а отутички ззаду нитлю делали, а в нитлю затягували шурок і шурком об'язували ногу, щоб оци ни спадали.* Пшв. Лиск. *Біжу, чіривки поспалили...* Стгл. Бог. *Шось в тебе штани спадають.* Урвф. Остр. **Повсеместно**.

СПАЛИТЬ. Сов. к палить. *К вечеру розігралась буря, молнія, грім і запалила біню кухню, і спалила, і все погоріло.* Калач.

СПАННЯ, -я. Процесс сна. *Тобі ще спання ни надійло? І спить, і спить...* Стгл. Бог., Бчк. Петр.

СПАПАШИТЬСЯ, сов. Спыхватиться, успеть сориентироваться. – *А я сам собі: морсонуть у морду? – Та чього ж Ви? Морсонули б... – Та я, кажу, ни спапашися.* Стгл. Бог.

СПАПЕШИТЬ, сов. Быстро схватить, подхватить. *Де ти його спапешила?* Нпс. Рос.

СПАРИТЬСЯ, сов. См. париться.

СПАСІВКА, -и. Успенский пост. *Мухи у Спасівку саме кусочі.* Стгл. Бог., Змс. Петр.

СПЕКТИ. Сов. к некти 1. *Усім розділим, шо спечуть.* Срк. Бутур. *Як хліб спекти? Печі же нима.* Твр. Бог. **Повсеместно**.

СПЕНЧАТЬСЯ, несов. Спорить, пререкаться. *Чього ти ще й спиччєся? Мовчяла б та сопіла в одну дірку.* Мрч. Ольх. *Ни спиччєйся, слухай, шо тобі кажуть.* Мрч. Ольх. См. также **сперенчаться**.

СПЕНЯТЬ, несов. То же, что пеньять. *Сам натворив ділов, а на других спеньє.* Дрк. Реп.

СПЕРВА, нар. Сначала. *Нада стирва влочить хліб в мед трічі.* Мрк. Кам. *Стирва ж борьць їдять, а туді вже шось добріше.* Стгл. Бог. *Батько стирва бере ікону.* Лкв. Подг. *Стирва конопі замачували, тоді сушили і терли.* Клуб. Лиск.

СПЕРЕНЧАТЬСЯ, несов. То же, что спенчаться. *Він ще й стирчівєсяря...* Стгл. Бог.

СПЕРЕСЕРДЯ, нар. Со зла. *Ну, підожди. То він спересердя, він охалоне.* Стгл. Бог.

СПИНАТЬСЯ, несов. Тянуться, приподниматься на ногах, лапах. *Мурка, чього ти спинаєся? Тут твого нічього нимає.* Стгл. Бог. Ср. **попинатся, зопнуться**.

СПИНЯТЬ, СПИНИТЬ. Останавляють, остановить. *Та спиши ти дитину!* Стгл. Бог. *Ти б махнула, спинала та сказала. А то нікому нічого.*

Стгл. Бог. *Він її спивав, а она все своє робе.* Мрч. Ольх. *Нашо ти його спинила?* Пер. Кант. *Жінка притворя, а він як начі і ни чьоловік її, мовчить, ни спивя.* Бчк. Петр.

СПИТАТЬ. Сов. к питать. *Спитаіти у станції, коли автобус на Кравцовку.* Ольх. *Спитаі: она в город ни поїде?*

Пер. Кант. Повсеместно.

СПІВАТЬ, несов. Петь. *Моя мама так співаєт любила. Да она, правда, і співала гарно.* Втб. Подг. *Літом ідути баби с поля і пісні співають.* Дрк.

Реп. *Теця хвале любимого зятка, родичі то це бачуть і частушки про нього і тецю співають – підсміююця.* Прв. Калач. *Дівчята ходили – пісні співали.* Бчк. Петр. *Гульки були один день: співали, плясали, грали на балабайках, гармошках.* Грм. Кант.

Повсеместно.

СПІВУХА, -и. *Хорошо поющая женщина. Баба Лиска така вже співуха була, було вже як заспіває...* Урыв Остр., Стгл. Бог.

СПІВУХИ, -ух. *Певчис. Бабок пригласили на обід, співух. Ну, одбувають обід.* Мрк. Кам.

СПІД, -оду. *Низ. Треба надіть шо-небудь під спід, а то холодно.* Змс. Петр. *Бири вареничок зі споду, там він дужче в маслі.* Стгл. Бог. *У мене висить же, шо надівать на мене зверху, а шо на споді – все лижист закутане.* Грм. Кант.

СПІДНИЦЯ, -і. 1. Нижня юбка. *Кума шила нову спідницю.* Дрк. Реп. *Спідницю надівали під шараван.* Бид. Кант., Пив. Рос., Тхр. Кант., Реп. 2. *Ночная сорочка. Та тоді в спідніарх і купались.* Хриц. Калач.

СПІДНИЙ, -я, -є. *Нижний. Дайти міні спідній блинець, він саме добріший.* Стгл. Бог. *Нада постіраць спідні наволочки.* Мтр. Кант.

СПІДСПОДУ, нар. *Снизу. Бири спідсподу, ато роситици.* Стгл. Бог. *Вітир спідсподу піддуває.* Мтр. Кант.

СПІЙМАТЬ, сов. (устар.). *Поймать. Як спіймають – дійствітільно він украв, так повісять зразу отс. Це ще моя прабаба розказувала.* Стгл. Бог. *Як спіймасти курицю,*

ниси її сюди. Підг. Рос. См. *также вловить, вліямать.*

СПІРНИЙ, -а, -є. *Скорый, быстрый. Спирний кін.* Нвтл. Вороб.

СПІТНІТЬ, сов. *Запотеть. Накрили борць таріакою, а вона і спітніла.* Нвтл. Вороб.

СПІХ, -у. *Расторопность. Дай, Боже, спіх і охоту на ету работу (пог.).* Стгл. Бог.

СПОВИВАЧ, -а. *Свивальник. Нивістка моя сповивачем дочку ни в'яже.* Кіб. Лиск.

СПОДОМ, нар. *Внизу, снизу. Сподом оборвали вавни, а вгорі шс.* Нвтл. Вороб.

СПОДОНОВУ, нар. *Вновь. Таріаки змла сподонову.* Мрч. Ольх. *Прійшлось сподонову білить усю хату після тужарю.* Мрч. Ольх.

СПОЧАТКУ, нар. *Сначала. Спочатку розкажи, як твоє здоров'я.* Ольх.

СПОЧУВАТЬ, несов. *Отдыхать. Так, вже пора спочувать лягать.* Ольх.

СПРАВА, -и. *Упитанность (о скоте). При такій справі та й ни продать скотину. Ни знаю, яку тоді можно продать.* Бчк. Петр.

СПРАВЛЯТЬ(-СЯ), СПРАВИТЬ(-СЯ).

1. *Отмечать, отметить по*

установленному обычаю. Потом обід справляють: борци, лапша. Лапу самі кришили, варили. Цю лапу називають галушки. Чрк. Павл. 2. *Изготовить или купить для обзаведения; то же, что справить (прост.). Пальто йому хароше справили.* Бчк. Петр. 3. *Ремонтировать(-ся), отремонтировать(-ся).* У *Нинки тлівізор справляв Михайлів Василь.* Стгл. Бог. *Бабушка, бачите, у мене і ламаюця кольоса і справляюця.* Стгл. Бог.

СПРАВЛЯТЬСЯ, несов. *То же, что вправляться. Хвате сидіть, пощекувать, треба справляція іти до корови.* Мрч. Ольх.

СПРАВНИЙ, -а, -є. *Здоровый, упитанный. У Сирьога там харя отака о, Сирьога справний.* Стг. Подг., Стгл. Бог.

СПРАХУВАТЬ, несов. *Спрашивать. Кума уце спрахує: «Шо ж його робить?»* Пли. Кам.

СПРІСНУТЬ, сов. *Сорваться, соскользнуть. Рука сприснула.* Шши. Ольх., Стгл. Бог.

СПРОХВАЛА, нар. 1. *Медленно, не спеша. З гори стухаєся спрехвала. Ни швидко.*

Стгл. Бог. 2. Не круто, отлого. *Гора, кажже, то крута, а то спрехвала.* **Стгл. Бог.**

СРАЧ, -у (груб., неодобр.). Крайний беспорядок. *В хаті такий срач, що ніде й ногу поставити, а йі і байдиуже.* **Стгл. Бог.**

СТАВОК, -вка. Пруд. *У нас уся дітвора ходє на ставок купаця.* **Втб. Подг.** *Наші гуци ходють аж на ставок.* **Дрк. Реп.** *Ставок – це пруд.* **Ивн. І Кант.** *Пашилі на ставок купаця.* **Мтр. Кант.** *Нагазять ставок.* **Урив Остр.** *Вони рибу ловлять у ставку.* **Камен.** *В нашою ставку всі купаюця.* **Клб. Лиск., Алф. Н.-Хоп.**

СТАЙКА, -и. 1. Пучок. *Оце буде одна стайка, а це друга (рогоза), і в їх буду цибулю вшитать, буде вінок.* **Стгл. Бог.** *Спроси, скільки стайок жита вин нажвав.* **Клб. Лиск.** 2. Укладка из 15 снопов. *Ниву косять і в стайки кладуть.* **Лиск.**

СТАЛІТЬСЯ, *несов.* Хвастаться, хвалиться. *Поки ти будиш сталиця своїм хазяйством?* **Стгл. Петр.** *Хватє тобі сталиця пирид ним.* **Нвтл. Вороб.**

СТАНОВІТЬ, ПОСТАВІТЬ. Ставить, поставити. *У руки хрест*

становлять. **Грм. Кант.** *Ни трогай, постав на місто!*

Стгл. Бог. Повсеместно.

СТАНОВІТЬСЯ, СТАТЬ. 1. Становиться, стать. *Ни становісь на поріг.* **Стгл. Бог. Повсеместно.** 2.

Останавливаться, остановиться. *А як обратю ідуть, уже з нівстою, тоді уже починають перестрівать: перегоржуютъ же дорогу або солами кладуть та ждуть же поїзд; підпаюють, коні становляця – боляця ж іти.* **Грм. Кант.**

СТАНОК¹, -нка. 1. Блуза с широкими длинными рукавами. *Надінуть станки, на груди ленти зав'язуть.* **Трц. Лиск.** 2. Верхня часть нижней женской рубашки. Могла заменять блузку. *Рубашка ишитая, як плаття. Кохта називалась станок, а юпка – підтічка.* **Птр. Павл. Птищыця** *це добра, а станок увєсь нікудишній.* **Стгл. Бог.**

СТАНОК², -нка. Деревянная форма для производства самана и кирпичов. *Стару солому кидаютъ, розмісять, а тут подкидають вилами, а коні місьть, потом такі ... станки роблять...* **Твр. Бог.** *Станками гніи носили.* **Стгл. Бог.**

СТАРЕЦЬ, -рця (устар.). Нищий, живущий подаянием. *– А хлі-і-і-ба... Як старців обобрали. – Та ото ж, накраяла вранці.* **Стгл. Бог.** *Як побирався, то старіць.* **Блг. Подг. + Як під дурним старцем (нога).** *Очень большая. В його нога як під дурним старцем.* **Пдг. Рос.**

СТАРОБРАЗИЙ, -а, -є. Старообразный. *Він це молодій. То він на морду старобразий.* **Стгл. Бог.**

СТАРОСТА, -и. Сват (в свадебном обряде). *На могориць приходе батько, мати, хрьосні, староста. Староста стужас у двері палкою.* **Льв. Подг.** *Свататься старостів присилали.* **Стгл. Бог.**

СТАРЮКА, -и. Шерсть прошлогоднего настрига. *Старюки насобирала у людей, буду хлопирм плести носки.* **Бчк. Петр., Ломы Вороб.**

СТЕБЕЛ См. стіл.

СТЕБЛО, -а. Стебель растения. *У сояиника стебло ровній.* **Блг. Подг.**

СТЕЖЕЧКА, -и. Уменьшит. к **стежка**. *Де оце бабина хата, стежечка. Так на стежецьці кучка насипана: вроді туди нисло.* **Стгл. Бог.**

СТЕЖКА, -и. Дорожка, тропинка. *Уже та й стежка*

заросла, по якій ходили у садок. **Мрч. Ольх.** *Як підни на город, то іди по стежки.* **Дрк. Реп.** *А она ни бачє нічого? І стежки ни бачє?* **Стгл. Бог.** *Иди по стежці, ни звиртай нікуди.* **Тхр. Кам. Повсеместно.**

СТЕЛИНА, -и. Часть потолка между двумя балками. *Одна стелина сувсім обвалясь.* **Бчк. Петр., Стгл. Бог.**

СТЕЛЯ, -і. Потолок. *Раньше стелі низькі були: мода така.* **Вск. Лиск.** *У наші хаті висока стеля.* **Пнв. Рос.** *Дуже міні трудно стелю мазать: хата висока.* **Дрк. Реп.** *Основа хриші – це кровля, на їх кладуть лати, потом дслають стелю.* **Льв. Павл.** *Ми стелі каждую весну мійм.* **Хриц. Калач. Титер, бач,** *яка стеля ривна в нових хатах.* **Тхр. Кам.** *Раньше хату строїли и стелю ни мазали.* **Клб. Лиск.** *У хаті обвалялась стеля.* **Пср. Кант. Повсеместно.**

СТЕРНОВКА, -и. Отходы после обмоловта. *Палажили стирновки вівцям.* **Бл. Плб. Остр., Реп.**

СТЕРНЯ, -і. Жнив'є. *Раньше так бідно жили, нічого було обувать, даже по стирні босяком ходили.* **Дрк.**

Рен. *Колись на полі хліб горів, так ми бігли тушити босяком по стирні і ни чоли. А тоді вже як назад йшли, так слі пройшли, та й ноги же наколоті вже.* Стгл. Бог. На стирні я сколола усі ноги.

Пив. Рос., Влад. Лиск.

СТЕРПІТЬ, *несов.*
Сдержаться, стерпеть. Я б ото ни стерпіла, висказала йй.

Стгл. Бог., Бчк. Петр.

СТЕЦЬКО, -а. О человеке с семенящей походкой. Ну вилитий стицько, коли с сумками біжить. **Ольх.**

СТИКАТЬСЯ, *несов.*
Бывать, находиться. Я й так дома ни стикаюсь, того шо роботи по горло. **Лев. Павл.**

СТИЛ См. стіл.

СТИРЧАТЬ, *несов.*
1. Выступать над поверхностью, выдаваться, торчать. Дивись, там зізвездок стирчать, забий його. Стгл. Бог. 2. Присутствовать, находиться где-либо (о присутствии неуместном, нежелательном); то же, что торчать (разг.). І чого ж там стирчать до цієї пори? Стгл. Бог. См. также стриміть.

СТІГЛО, -а. Место стоянки скота в период пастыбы. Де-небудь скотина становиця на стігло. Хоть на полі, хоть

у лісі, по-над Доном. Стгл. Бог. Пойдімо по-під горою, та на стігло, а тоді по пісках.

Стгл. Бог. Ср. тирло.

СТИКАТЬСЯ, *несов.*
Сходиться краями (об одежде). Пинжак ни стікаєця – а все нагано живе. **Бчк. Петр.** Дивись, за зіму як поправилась – юпка ни стікаєця. Стгл. Бог.

СТІЛ, -ола. Стол. Сідайти за стіл. **Пив. Рос. Поїли?** Прибирай с стола. Стгл. Бог.

Отой ствел треба винести. **Три. Лиск.** Постав на стіл. **Ярк. Остр. Повсеместно.**

СТІЛЕЦЬ, -лця. Небольшая скамеечка. Стілець, той, шо я корову дою на йому, кудись дівся. **Бчк. Петр.** Дід Проха робе гарні стілці. **Пер. Кант.** Сідай на стілець! **Лев. Павл., Стгл. Бог.**

СТІЛЬКИ (СТІКО, СТІКИ), *нар.* 1. То же, что скіки. *Еслі б церква була тут, а то ж вона за стіке кілометр...* **Плс. Бог.** Стіки ми ни були у вас, ще більше ни будем. **Бл. Паб. Остр.** І стільки ж там того борцю. *Додай!* **Змс. Петр.** Стіко стое ця хустинка? **Ст. Крш. Петр.** 2. Столько. *Стіко стос, стіко і заплато.* **Ломы Вороб. Повсеместно.**

СТІЛЬЧИК, -а. Уменьшит. к стілець. *Сядь он на стільчику.* **Смг. Кант.** Сиди на лаві і ноги положи на стільчк.

Лев. Павл. – Цяк стільчк возьму. – *А писать? На табуреці будиш?* Стгл. Бог., **Бчк. Петр., Три. Лиск.**

СТІПАНИЙ, -а, -е. Изношенный. *Та ні, твій [платок] дужче стіпаній. Я свій тіки раз стірала, а ти свій хто зна й скіки.* Стгл. Бог.

СТОВБИЧИТЬ, *несов.* (неодобр.). Стоять без надобности. *Одойди, ни стовбичь, ти ж тут мій мішася!* Стгл. Бог.

СТОВБОЛА, *нар.* Вниз головой. *З драбини політїв стовбола.* Стгл. Бог. См. также сторчака.

СТОВБУХАНЕЦЬ. ♦ **Стовбуханця (стовбуханців)** *дать. Избить, задать трёпку.* **Бчк. Петр., Стгл. Бог.**

СТОВП, -а. 1. Столб. *Оболють стовп водою, зверху наб'ють калія або кристовину і понавішують туди гармоню, сапоги...* **Прв. Калач.** Шо ти стоїш як стовп? Стгл. Бог. **Повсеместно.** 2. (устар.). Дорожка для проезда между двумя наделами земли. *Як до*

пайки проїхать, так стовпи були. **Блг. Подг.**

СТОВПЧИК, -а. Уменьшит. к стовп. *Стовпчики заб'си в воді.* **Птр. Павл. Повсеместно.**

СТОЖАРНЯ, -і. Собранные вместе несколько стогов сена. **Бчк. Петр.**

СТОРОЖУВАТЬ, *несов.*
Строжить, быть сторожем. *Йому руку комбайном одрізало, так він ото сторожував на бакші.* Стгл. Бог.

СТОРОНА, -и. 1. Отдалённые места. *Кудись вїхав на сторону.* Стгл. Бог. 2. Не местные жители. *Не тіки наші, а й сторона іде, і ото всі їдуть.* Стгл. Бог. *На цій сазі сторона коче.* **Бчк. Петр.**

СТОРОННИЙ, -я, -е. Не местный житель. – *Михайло сина жене. – А у кого ж він бире? – Та чюсь сторонню.* Стгл. Бог. *Самі сторониі. Я думала наші.* Стгл. Бог. *Заходили якісь люди, ни наші, сторониі.* Стгл. Бог. *Заходив тут сторониі чьоловік, спрашивав сина продажнього.* **Бчк. Петр.**

СТОРЧАКА, *нар.* То же, что стовбола. *Я отак чють ни політїла, сторчяка.* Стгл. Бог. *Сторчяка падать страшно.* **Мтр. Кант.**

СТРАВА, -и. Продукты, еда. *Сичяс бачиш, яка страва, – биз мяса ни обідаєм. Кльб. Лиск. А холодець – перва страва була. Вск. Лиск.*

СТРАМА, -и. Безобразие, срам. *Каже: «Всю слободу пройшов, так так нима у хаті, як у теби». – Чього? – Та страма. Стгл. Бог. Ой Боже, яка ж це страма, дочко. Грн. Калач. Це страма: в копанці висохла вода. Реп., Бчк. Петр.*

СТРАМНИЙ, -а, -е. Плохой, неприглядный. *Старший – то страмний якийсь, зогнутий. Стгл. Бог. А він там, сатана, такий страмний був, такий страмний. Білобрисий такий... Стгл. Бог. У мене у головах три подушечки. Хоть страмні, а три. Стгл. Бог.*

СТРАМНЕНЬКИЙ, -а, -е. Пренебрежит. к страмний. *Троск страмненький, сразу порвався. Стгл. Бог.*

СТРАМНО, нар. Плохо. *Та я, як зайду до кого, так зроду ни дивлюсь, чи воно гарно, чи страмно. Стгл. Бог. – У нас доліка була набита. – Ока й у нас набита. Ну страмно. Стгл. Бог. Ни балуйся. Так страмно. Геть! Стгл. Бог. Ср. пагано.*

СТРАМНОПИКИЙ, -а, -е. Некрасивый на лицо. *А, отой страмнопикий? Стгл. Бог.*

СТРАМОТА, -и. Стыдоба. *Шо ти так нарядилась? Прямо страмота! Урыв Остр., Бчк. Петр., Стгл. Бог.*

СТРАХІВ'Я, -я. Ужас. *Я вже бачила всяке страхів'я. Нвгл. Вороб.*

СТРІБАТЬ, СТРІБНУТЬ. Пригати, прыгнуть. *Кішка стрібила на стіл і тиривнула глечік с сметаною. Лев. Павл. Чіриз костри в'ять стрібали – хто сам, хто по парах або тройках. Прв. Калач. Начінають стрібать, де можна пирістрибнуть. Бчк. Петр. Собака як стрібнув на дочку, так так і впаля. Шо ти, таке «тмія» держуть. Мрч. Ольх. Діти стрібають з містка. Пив. Росс. Повсеместно.*

СТРІГТИ(-СЬ), несов. Стричь(-ся). *Завтра я буду овець стригти. Ломь Вороб. Дію, тобі, мабуть, стригтись вже пора. Диви, як ти заріс. Стгл. Бог. Сашко, тобі вже стригтись треба. Пдг. Рос.*

СТРИМІТЬ, несов. То же, что стирчать. *Там уже годів п'ять нима нічого, самі колячки стримлять. Стгл. Бог. Заліз на дерево. Там і ваи*

стриміть. Стгл. Бог. І чього б я там стримів цілий день?

Стгл. Бог. Дивись, де голка стриміть. Ломь Вороб.

СТРИМКИ Й, -а, -е. Стоящий дыбом, не прилегающий. *Сіно стримке, на віз мало його іде. Бчк. Петр.*

СТРІВАТЬ(-СЯ), СТРИТЬ(-СЯ). 1. Встречать, встретить. *І тут мене стрінуть возлі сїла..., хто-нібудь стрічав. Зім. Бог. Ми за хлібом ішли, Коля стрівся. Сбр. Остр. Я його стрів якраз на дорозі: ішов додому. Тхр. Кам. См. также стрічать. 2. Принимать (о гостях). *І як же вони тебе стріли? Урыв Остр. Я сх кажне лето стрівала, на вітязку стояла. Урыв Остр.**

СТРІХА, -и. Нижний свисающий край соломенной крыши. *А де ж ти – під стріхою видрав, да? Стгл. Бог. Шяк дощ піде, ховайтись під стріху. Дрк. Реп. Як дощ ішов, ми під стріхою стояли. Тхр. Кам. У Малані хата із стріхою. Птр. Павл. Горобіч живуть під стріхою. Бяд. Кант. С стріхи вода капас. Пер. Кант.*

СТРІЧАТЬ, несов. То же, что стрівать. *Ходить стрічатъ*

гостей. Реп. Я стрічаю за містком корову. Пив. Рос.

СТРІЧЕННЯ, -я. Сретенье. *На Стрічєння дивися: курка з каложі воду п'є – кажуть же: висна ранія. Прв. Калач. Повсеместно.*

СТРУГ, -а. Инструмент для грубой обработки древесины. *Колісь воряччя стругали струсом, кору дубову стругали струсом. Граблиця обстругать, держак обстругати. Стгл. Бог.*

СТРУМНИЙ, -а, -е. Стройный. *Дочька така у мене струмна. Як тростинка. Втб. Подг.*

СТРЬОПА, -и. Бахрома, образующаяся выдернувшейся ниткой или от изношенности ткани. *Штани у стрьопах, а він міз люди пішов. Бчк. Петр. Дивись, у теби стрьопа с-під юпки, обори. Стгл. Бог.*

СТУГОНІТЬ, Застуговоніть. *Издавать, издать глухой звук. На горіці шось як застугонить. Шо б воно там стугоніло – ни знаю. Стгл. Бог.*

СТУКАТЬ, несов. Стучать. *Прибігас в два часа братік і ото же стукна нам у вікно. Плс. Бог. Уско тич у пичі стукас. Бл. Пль. Остр.*

СТУКОТІТЬ,

ЗАСТУКОТІТЬ, *несов.* Часто стучать, застучать. *Чього стукотів у двері? Кри. Остр.* Тут ніяк в голову нічого ни йде, а вона ще й стукотить. **Сг. Кри. Петр.** А тут хтось у вікно як застукотить, так ми полякалися страшно. **Стгл. Бог.**

СТУКОТНЯ, -і. Шум, производимий стучанням. *Шо ви ото таку стукотню підняли? Стгл. Бог., Бчк. Петр.*

СТУЛКА, -и. 1. Стул. *Принеси ще одну стулку. Пив. Рос. 2.* Табуретка. *Я стулки покрасила синім цвѣтом. Бнд. Кант.*

СТУЛЯТЬ, СТУЛИТЬ. Соединять, соединить вместе. *Стулюв дві дошки до кучі. Кри. Остр.* Розламав, а тинер на стулю. **Стгл. Бог.**

СТУПА, -и. Приспособлене, первоначально каменное, с пестом, приводимым в движение с помощью ног; ступа. *В ступі товкли тишно. Реп. Просо в ступі товкли. Кри. Остр.* Ступа камінна була, а товкач дириг'яний, залізним обручем стягнутий, і його ногами ото... **Стгл. Бог.**

СТУПКИ, -ок. Ступени. *І ступки, і приступки говорять. Бнд. Семил.* У Клавки в хату

ступки круті. **Хри. Калач.** См. также **приступка, східі, святіі.**

СТУСАЇН, -а. Тумак, толчок. *Йому таких стусайів надавали. Клб. Лиск.*

СТЬОБАТЬ, *несов.* 1. Сов. **стьобнуць.** Хлестать, хлестнуть. *Лішого быка, було, батогом як стьобнеш, щоб дошкулило. Стгл. Бог.* 2. Сов. **вистьобать** (экспр.). Съесть (жидкое), черпать ложкой; то же, что выхлебать (прост.). *Миску борцю вистьобав і харош. Стгл. Бог.* 3. Сов. **постьобать** (экспр.). Поест. *Самий борц постьобав. Стгл. Бог.* 4. Быстро и часто дѣргать (о рыбной ловле). — *Стьобаси рибу? — Стьобав, сьогодні ловиця. Бчк. Петр.*

СУВИЙ, -ю. Кусок, отрез ткани. *На плаття оцього сувий хвате. Клб. Лиск.*

СУВОДІТЬ, *несов.* Сильно, ощутимо сквозить. *Там так сквозияк суводить, шо й... Стгл. Бог.* А ти знаси, як од дверей тягне? Аж суводить. **Стгл. Бог.**

СУДДЯ, -і. Судья. *Він поїхав до судді в город. Пив. Рос. Повсеместно.*

СУДНИК, -а. Шкаф для посуды. *Посуда стоить в суднику. Ектр. Лиск.* Судник причинив, і нікому ни видно,

шо там с. **Бл. Плб. Остр.** В мене вся посуда стоить в суднику. **Тмр. Подг. Пузырьки в суднику. Три. Лиск.** В хаті судник прибавали до стіни. **Клб. Лиск.**

СУЗДАЛО, -а. 1. Огородное пугало. *Іван став, як суздало: от-от лопне, ходе, нузо уперед себе несе, ни повернеця. Мрч. Ольх.* *Шо ти ото вбралась, як суздало? Мрч. Ольх.* 2. (перен.). Неряшливо, нелено, безобразно одетый человек; пугало. **Мрч. Ольх.** 3. Неповоротливый, неуклюжий человек; пугало. — *Та підожди, поки оце суздало поверниця. — А шо це таке — суздало? — Та оце ж оно і с. Змс. Петр.*

СУКАТЬ, ЗСУКАТЬ. Сучить, ссучить. *Матузків нада, а сукать нікому. Бчк. Петр.* *Батько вивів сукать дратку — буде латать чьобіт. Грн. Калач.* Пряжу треба сукать уже. **Кри. Остр.** Ану ссукай міні оці нитки — занавеску повісити. **Стгл. Бог. Повсеместно.**

СУКАТЬСЯ, *несов.* Приставать к кому-либо. *Она картохи чістила, а він сукався, так і шимонула йому в руку. Бчк. Петр.* Ни сучь до хатця — ти ж велика уже дуга. **Бчк. Петр., Стгл. Бог.** Ср. **сикаться.**

СУКРУВАТЕНЬ, -тя. Узелок на пряже. *Зав'язався сукруватень на пряжі. Кри. Остр.*

СУКУПНИЙ, -а, -е (устар.). То же, что **сокупний.** *Це ж він взяв її з дитиною? А сукупний дітей в їх нимас? Стгл. Бог.* **СУМЕЦЬ,** -ця. Простенок. *Плотники уже сумці зрубали. Кри. Остр.* Які великі сумці.

Бл. Плб. Остр. **СУМНИЙ,** -а, -с. Расстроенный, недовольный, опечаленный. *Вона сидить така сумна. Урыв Остр., Стгл. Бог.*

СУМНО, нар. Страшно. *Одної сумно в хаті ночувать. Дрк. Реп.* Бувало, зимою в яру вовки виють, аж сумно. **Тхр. Кам.** *Сумно там було жити. Реп., Стгл. Бог.*

СУМУВАТЬ, *несов.* 1. Печалиться. *Мужик бросив, так як вона сумує. Кри. Остр.* 2. Всесторонне обдумывать, обсуждать. *Сумували, сумували, шо його робить, як його лучше зробити. Стгл. Бог.*

СУНУТЬСЯ, *несов.* Двигаться (часто медленно). *Сунься ближче до мене, тут міста багато. Змс. Петр.* *Дивись, яка туча сунуци. Бчк. Петр.* *Вона товстоноча страшно.*

Ото сунця, як гора. Стгл. Бог.

СУНУТЬСЯ, сов. Сделать стремительное движение вперёд, устремиться. *Ворячину впустив... як сунця, а лотка шатка.* Стгл. Бог. *Він сунувся туди, ну тзно вже було.* Клб. Лиск.

СУПЕРЕЧИТЬ, несов. Возражать, перечить. *Ти ми супиреч міні.* Бл. Плб. Остр.

СУПІРИТЬСЯ, несов. Сердиться, хмуриться. *Чого ти на мене супирися – чи я тобі доджин?* Бл. Плб. Остр.

СУПИТЬСЯ, несов. 1. Принимать угрожающий вид, нагнув голову, выставив вперёд рога. *Оцей бичок всігда супиця.* Грн. Калач. *Корови супляця бияця, а пастухів нема.* Бчк. Петр. 2. Обижаться, сердиться, выражать своим видом недовольство; то же, что дуться (разг.). *А они всьо равно: супляця і супляця.* Усо. *Жизнь супляця.* Стгл. Бог. *Чого супися; обидився? А ти ни обіжайся; бабушка правду каже.* Стгл. Бог. См. также **НАСУНИТЬСЯ**.

СУПОНЯ, -і. Супонь. *Роз'язалась супоня.* Грн. Калач. *Зав'язи супоню, та й пойдимо.* Реп.

СУПРЯГА, -и (устар.).

Объединение крестьян в старой деревне для выполнения разливных сельскохозяйственных работ. *Ну, супряга. Це ми супрягалися вдвох – у нього одна кобила і у мене – і пахали.* Ст. Криш. Петр.

СУПРЯГАТЬСЯ, несов. (устар.). Объединяться. *Це ми супрягалися вдвох.* Ст. Криш. Петр.

СУСЛИЧОК, -чка. Маленькая, тонкая и сухая баранка; сушка. *Мати купила сусличків.* Ломы Вороб. См. также **СУЩИК**.

СУСТАВНИК, -а. То же, что **ПЕТРИВ БАТИГ**. *Суставник. Петрів батіг. Рууть його і парють.* Лев. Павл.

СУТОЧКА, -и. Место между домом и сараем. *Вила стоять в суточці.* Нвб. Кант.

СУХМІНЬ, -і. Сухая и знойная погода, долгое отсутствие дождя; то же, что сухмень (устар. и прост.). *Сухминь стояла увесь іюнь.* Бчк. Петр.

СУХОВРЯКА, -и. Сухое дерево. *Сирид двора лижить сувовряка.* Кри. Остр.

СУХОПІДСТОЙ, -у. Сухостой. *Ходім сухопідстой стляжмо.* Ломы Вороб.

СУЦІЛЬНИЙ, -а, -е. 1. Сплошной, цельный. Стгл. Бог. 2. Скрученный. *Руки які суцільни поробились.* Кри. Остр.

СУШЕНИКИ, -ів, мн. Сушённые фрукты. *Я лазила на горище за сушенниками.* Твр. Бог. См. также **СУШНИК**.

СУШНИК (СУШНЯК), -у. То же, что **СУШЕНИКИ**. *Собири там на жмлізі сушняк, а то, мабуть, доць піде.* Грн. Калач. *Як вродиця багачко групи, насущим сушнику, а зімої будим озвар варить.* Ст. Криш. Петр.

СУЩИК, -а. То же, что **СУСЛИЧОК**. *В магазин привезли суцїки.* Пив. Рос. *Таких гарних суцїків купила в лавці.* *Мочила в молоці та й їла.* Мрч. Ольх.

СХАМЕНУТЬСЯ, несов. Спихватиться. *Схаминулася, а вже нічого ни зробиш.* Стгл. Бог.

СХВАЧУВАТЬСЯ, **СХВАТИТЬСЯ**. Быстрым движением встать, вскочить; то же, что схватиться (прост.). *Я ото ж схватилась, а він і каже: «Отцу плохо».* Пис. Бог. *А ти чого схватилась так рано?* Спи. Бчк. Петр.

СХІДЦІ, -ів. То же, что **СТУПКИ**. *Доїшов до східців, а він божинок розтой...* Стгл.

Бог. *У мене глубокий погріб, аж десять східців.* Тхр. Кам. *Східці міні плотники нові зделали.* Дрк. Реп. *Підвішов, а лавошник ото же на східцях сидить.* Бчк. Петр. *На східцях чуть ни влав.* Ломы Вороб. **Повсеместно.** См. также **СВІТЦІ**, **ПРИСТУПКА**.

СХОВАТЬ(-СЯ), сов. Спрятать(-ся). *Сховай сірники, а то діти возьмуть – биди нароблять.* Тхр. Кам. *Він сховався у хату, а я шукав, шукав яго.* Бл. Плб. Остр. *Рашли сховаця в очереті.* Твр. Бог. См. также **ЗАХОВАТЬ**.

СЦІКАТЬСЯ, несов. См. **СИКАТЬСЯ**.

СЦІПНИТЬ, сов. Сцепить, крепко сжать. *Собака зуби сцїпила і гарчить.* Кри. Остр. *А ти зуби сцїпила та й мови.* Стгл. Бог.

СЦЯКИ, -ів, мн. То же, что **СЕЧ**. *Вишиси оті сцяки в відрі – куди вони стоятьмуть?* Стгл. Бог.

СЮМРИТЬ, несов. Горько плакать. *Сюмре і ни схлине: куди мати поїхала?* Бчк. Петр. Ср. **РЮМСАТЬ**.

СЮРЧАТЬ, несов. 1. Журчать. *З гори коло річки вже сьогодні стурчала вода.* Бчк. Петр. 2. Стрекотать. *За грубою усю ніч сурчав*

свірчок-сюрчок. Мрч. Ольх. Десь цвіркун сюрчить. Инв. 1 Кант. См. также цвірінчатъ.

СЬОРБАТЬ, *несов.* Производить шум, поглощая жидкую пищу. — *Це ж він [цурок] чує, що ми вичеряєм. — Чує, що чмакаєм та сьорбаєм. Стгл. Бог.*

СЬОРБАТЬ, *несов.* Есть, с шумом втягивая жидкую пищу. *Це борць їсти, так сьорбає, да? Як гаряче, так сьорбає. Стгл. Бог.*

СЯБЕР, -ра. Сосед. *Піду до сябра поsidю. Ломы Вороб.*

СЯГАТЬ, *несов.* Широко шагать, перешагивать. *Сягай швидче чриз воду. Кри. Остр.*

СЯКАТЬ, СЯКНУТЬ (ВІСЯКАТЬ (-СЯ)).

Сморкати(-ся), высморкати(-ся), сморкнуться. *Шо ти ото шморкаси біс конця? Піди вискайся. Стгл. Бог. Я ж тобі платочок давала, сякай в платочок. Змс. Петр.*

Т

ТА (Й), союз. 1. И, да (и). *Він та вона, та старий та стара. Стгл. Бог. Наварили та й стоить. Лєв. Павл.*

Повсеместно. 2. Но, однако. *Та воно б то так, та шось ни виходе. Стгл. Бог. Повсеместно.*

ТА, част. Да. *Та ти там скоро? Стгл. Бог. Повсеместно.*

♦ **Та ні.** Да нет. — *Ну шо ж ти — заплатила за свст? — Та ні, міні сьогодні ніколи було сходити. Змс. Петр.*

ТАК, нар. Так. **Повсеместно.**

ТАКИЙ, -ого. Мест., указат. *Такє хороше. Ярк. Остр. В таку погоду ни хочшца й с хати виходить.*

Змс. Петр. См. также отакний.

ТАКИЧКО (ТАКОЧКИ),

нар. То же, что отакнички. *Ну чи ми насправдок. Такичко, раді інтересу. Прв. Калач. І такичко загадували, який урожай буде. Прв. Калач. Так оце такочки розказують. Грм. Кант.*

ТАЛАНІТЬ, *несов.* Везти в чём-либо. *Оно, гляди, кому як таланить. Мрч. Ольх.*

ТАЛДИЧИТЬ, *несов.* Упрямо твердить одно и то же; то же, что долдонить (прост.). *Шо ти міні талдичиш про його вез день? Уже надоїло. Стгл. Бог. См. также талдонить.*

ТАЛДОНИТЬ, *несов.* То же, что талдичить. *Він усе талдоне. Бл. Пльб. Остр. См. также турукать.*

ТАЛІНКА, -и. Платок. *Гурни талінікі наявілись в ливци. Кип. Остр.*

ТАМ, нар. Там. **Повсеместно.**

ТАМАША, -і (неодобр.). Вечно торопящийся (о человеке).

Бчк. Петр.

ТАМАШИТЬСЯ, *несов.* Снешить, торопиться. *Тамашився із дому і забув книжки. Бчк. Петр.*

ТАМЕЧКИ (ТАМЕЧКО, ТАМОЧКИ),

нар. Там. Оно тамочки, як тіки нема поста, тоді свадьби. **Грм. Кант.** — *Де рушник узять? — Тамечко, у шихванері. Ольх. А в нас утам он хороша, нова [ікона]. Утам, загляньти — тамички. Бчк. Петр. Тамичка був магазин. Бл. Пльб. Остр. Тамочкі скількі жили. Кри. Кам. Повсеместно.*

ТАНБА, -и. Дамба. *В Бичок їхать тільки чриз танбу. Стгл. Петр.*

Колись такі розливи були, шо ни тіки танбу заливало, а ото й пошти до стовпів, до проводів, вода пошти доходила. **Змс. Петр., Бчк. Петр., Стгл. Бог.**

ТАНУТЬ, ПОТАНУТЬ.

Тянуть, потянуть. — *Ну шо там — спіг уже потав? — Та він шось і ни дума тануть. Змс. Петр.*

ТАРАДАЙКА, -и. Двухколесная телега. *Ми*

їздили в город на тарадайкі. Три. Лєск.

ТАРАНТАС, -а. Лёгкая повозка. *Бригадір съодня коня в тарантас запряг. Бзм. Павл.*

ТАРАХКАТЬ, *несов.* (экспр). Грехать. *Чім ти там тараккаси? Стгл. Бог.*

ТАТІВ, -ова, -ове. Отцов. *А тоді усе один умер — татів ото ж батько, ну, то прадід, а то дід. Грм. Кант.*

ТАТКО, -а (устар.). Отец. *А тоді, як я підросла, а тоді батько, татко, тоді татко звали, вступив у колхоз. Срк. Бутур.*

ТАТО, -а (устар.). Отец. *Тата мене с собою на роботу возьме. Дрк. Реп. Тато іде в город. Екстр. Лєск. Просия: «Тату, возьми іс собою». Три. Лєск.*

ТАТОЧКО, -а. Ласкат. к тато. *А она і каже: «Да воли, таточку, подохнуть, а сад посохне. А міні на його, проклятого, усю жизнью дивичья». Лєв. Подг.*

ТАХТІРИТЬ, ПРИТАХТІРИТЬ (экспр.).

Тащить, притащить. *Віткіля ти його притахтириш? Стгл. Бог. Тахтири оберемок сина с коношиш. Бчк. Петр.*

ТЕЛЕХНУТЬ, *сов.* (экспр.). С силой ударить. *Як телехну*

знезнайка. Стгл. Бог. Ср. опіріщити.

ТЕЛИЦЯ, -і. Телька. С цих тилиць нічого ни буде. Шо воно за тилиці? Пузововки. Стгл. Бог. У Сирьоги корова і тилиця. Здорова... Бчк. Петр. Отилилась корова, принисла тилицю. Мрч. Ольх. Я буду тилицю зімвувать. Ломы Вороб. Тилиця у чериду ни ходе. Прв. Рос. Зімували корову й тилиро. Грн. Калач. Повсеместно.

ТЕЛИЧКА, -и. Уменьшит.-ласк. к телиця. *Одгадай загадку: «Бичьок підколова красну тиличку».* – Ни знаю, ни одгадаю. – Це значить Бичьок, Підколоднівка, Красногорівка, Тулучійова. Стгл. Бог. См. также телушка.

ТЕЛИЧКОЮ, нар. Только в исподней рубаше. *Встала та й ходю тиличкою. Як дурна.* Стгл. Бог. См. также телюком.

ТЕЛПАТЬ(-СЯ), несов. 1. Мотать(-ся), раскачивать(-ся). *В'ятір на одній тиціці тілінасця.* Стгл. Бог. Поодрізай оті китци? Шо они тілінаюця? Мрч. Ольх. Лубончк на шатці тілінасця. Лєв. Павл. Тілінасця вирьовка. Ярк. Остр. У теби шось тілінасця. Ломы Вороб. Його як ни чісать, так

ключьки шерсті тілінаюця. Клб. Лєск. Повсеместно. 2. (перен., пренсбр.). Идти, пойти; то же, что топать (прост.), тапиться (разг.). *Як согласасця він іти, так туди й тілінайти.* Стгл. Бог. Начальник діпа: куди пошлють, туди й тіліна. Стгл. Бог. Нічіво сібе: 25 кілометров тіліпать. Лєв. Павл. Як дурні: нашо б ми у таку далину потіліпали... Учьора ж ходили – хвати. Бчк. Петр.

ТЕЛІТКА, -и. Стадо телят. *Он на лузі пасеця тілітка.* Рен. См. также черітка.

ТЕЛУШЕЧКА, -и. Уменьшит. к телушка. – *Ми тут чули, шо у вас тут ці тилушечка продажня?* – Да хто 'на як, яку ви ціну будити давать за ту тилушечку. Лєв. Подг. Як тилушечка рожалась, її у колхоз оддавали. Пли. Кам.

ТЕЛУШКА, -и. То же, что теличка. *Бичька здамо, а тилушку оставимо.* Стгл. Бог. Обізатільно родітілі нівести дарять тилушку. Лєв. Подг. У нас отилилась тилушка. Трц. Лєск. Повсеместно.

ТЕЛБУХ, -а. 1. Отдел желудка жвачных животных, рубца. *Кендох із скотиняки.*

Тельбух... Одно і то же. Із поросяти – бог. Стгл. Бог. *Матирі ніколи: вона тельбух иачіня.* Бчк. Петр. 2. Желудок (?). *Як розріжуть свиню, так ни кажуть, шо жолудок викинули, а тельбух. Як заболить – ни кажуть тельбух заболів, а жолудок.* Стгл. Бог. См. также кендох. Ср. требуха.

ТЕЛЬМАК, -а. Бестолковый, глупый. *З цим тильмаком так просто ни збалакася – треба дуже гарно наїстися гороху.* Лєв. Павл. Тильмак такий, шо нічого ни поміма. Крп. Остр., Бчк. Петр.

ТЕЛЯ, -яти. Телёнок. *Теля молоком довог напували, так там такий бузімок виріс.* Пдк. Бог. Бог ни тилія – баче й віттілія (пог.). Стгл. Бог. *Підиш на вигін за тилям, всі ноги об колочки подрянаси.* Арх. Бутур. *Піду тилія приведу, а то скоро корови придуть.* Дрк. Реп. *Корова отилила двос тилія.* Дрз. Ольх. Повсеместно.

ТЕЛЯКОМ, нар. То же, что теличкою. *Негарно здорові дівчині тиляком по хаті бігать.* Лєв. Павл.

ТЕЛЯТКО, -а. Уменьшит.-ласк. к теля. *Там же твас*

тилятко, його ж напоїть треба. Плє. Бог. *Тиліятко мичить – тиль хочє.* Трц. Лєск. *Пригони тиліятко.* Пив. Рос. Повсеместно.

ТЕМРЯВА, -и. Темнота, темень. *Всю нічь така темрява.* Тмр. Кам. *На дворі така темрява.* Змс. Петр., Стгл. Бог.

ТЕНЕТКА, -и. Очень худой, «светящийся» человек. *Векла нічого ни їсть, ходе як тинетка.* Мрч. Ольх.

ТЕПЕР (ТАПЕР, ТЕПЕРА), нар. Теперь. *Тепер харашо жить.* Пив. Рос. *Ну і шо тепер робить?* Змс. Петр. *Тепер у баби весело.* Евд. Семил. *Тепер будимо робить.* Пив. Рос. Повсеместно.

ТЕРЕВЕНІТЬ, несов. (эспир.). Говорить зря, без толку, несерьёзно; то же, что трешать (груб. прост.). *Аби ото тиривенить, зляком молоть.* Стгл. Бог. *І ото сидить під двором тиривенять.* Змс. Петр.

ТЕРЕЗИ, -ів (устар.). Весьма. *Терези – дві тарілки. На одній таріці гирі кладуть (ну, хунти – гирі), а на другу – шо віша. А посиредені – стрелка. – І січє звуця тиризи? – Не, їх нема тіх вісів. Уже і в колхозі були – тилкі, гирі на пуд, на два пуди. А тоді це*

стали такі уже віси, на кілограми. Стгл. Бог.

ТЕРЕМОК, -мка. Елемент свадобного ритуала: деревце, украшенне сладостями, цветними доскутками. На свальбу тиримок уряжали. Твр. Бог. Ср. рясне.

ТЕРЕН, -рну. Тєри. За дворами терну багато росте. Дрк. Реп. Сей год терну було скрізь багато. Змс. Петр. Уже терин цвіте. Ломы Вороб. В цьому году багато уродилось терну, тепер с ш чого варить озвар. Пшв. Рос. Повсеместно.

ТЕРЛИЦЯ, -і. См. терниця. Під сарайом стоить терлиця. Реп.

ТЕРНИКИ, -ів. Заросли тєрна. У терники ни пускають: терин ще зеленій. Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ТЕРНИЦЯ, -і. Мялка, трепалка для обработки конопиди, льна. Коноплі терли на терлиці. Кри. Остр. Я у його поштаю терлиці. Ектр. Лиск. Наша терниця розчалась. Ломы Вороб. Тої на терницю терти. Пшв. Рос. Плотник зділав наву терницю. Бл. Пльб. Остр. Сухі коноплі хороше терлись на терлиці. Кльб. Лиск. Повсеместно.

ТЕРПНУТЬ, **ОТЕРПНУТЬ**. Неметь, занеметь; затскать, затечь. Ти дивись, нога як отерпла – ни стану. Змс. Петр. Руки як чють, так і терпнуть. Стгл. Бог. См. также затерпнуть, потерпнуть.

ТЕРТИ, НАТЕРТИ. Тереть, натереть. Поросяті кукурузи треба натерти. Твр. Подг. Шось міні правий чьобіт тре. Стгл. Бог. Повсеместно.

ТЕРТУШКА, -и. Тєрка. Потри моркву на тертусці. Нвб. Кант. Натри тиляті буряків на тертушку. Реп. Картохі терли на тиртусці. Кри. Остр. Терли на тиртусці моркву, буряк, добавлялі капусту, картохи – и така добра солянка була. Кльб. Лиск., Трц. Лиск., Бл. Пльб. Остр.

ТЕСЛЯР, -а. Плотник. Батько був у мени тєсляр. Кльб. Лиск.

ТЕТЄ, неизм. (дет.) Спать. Ходім будимо тете. Стгл. Петр.

ТИБЕЛЬ, -бля. Кольшєк (подобие гвоздя), с помощью которого соединяются два бревна сруба. Як робили хату, так звєрчують дві диривини і прививають тибєлями. Тиблі дубові. Типер все змолотили

гвоздям. Хоть они і довгі, звєздки, а всьо равно ни так прочьно, як колєсь. Сажали на шипи. Або ото тибиль. Стгл. Бог. В оцю стїну треба три тиблі. Грн. Калач.

ТИГИ КНУТЬ, сов. Стукають. Чую, по криши шось як тєгикє. Нпс. Рос.

ТИЖДЕНЬ, -дня. Неделя. На тїм тїжєні хлїб тєсла. Ти знаси, як я коло його уморююся. Стгл. Бог. В цей тїжєдєнь попрапа все барахло. Мрч. Ольх. Я харчєв узєя на цілий тїжєдєнь. Ломы Вороб. А за тїжєдєнь до Паски вєрбна нїдїля. Пшв. Рос. Вин ушов з дому на тїжєдєнь. Бл. Пльб. Остр. Повсеместно.

ТИН, -у. 1. Плетєнь. Он коло тїну стоить ослїн. Ст. Криш. Петр. Тин роблять із тонких глєок вирби. Вид. Кант. Прив'язи кобилу до тїну. Ломы Вороб. 2. Забор. Тин уже слї стоить, треба трїшки нїдайдт його. Пшв. Рос. У дворї тин поставили. Кри. Остр., Реп. 3. Изгородь. Пшв. Рос.

ТИНЯТЬСЯ, несов. Качаться при ходьбе, спотыкаться. П'яній тєняця. Стгл. Бог. Захворав. Тяняюся – оце ї усе. Бчк. Петр.

ТИРИТЬ, несов. (экспр.). 1. Сов. притирить. Тащить, притащить. Віткїль це ти його притирив? Стгл. Бог. 2. Сов. стирить. Воровать, своровать, украсть. Хтось у дворї цибєрку стирив. Грн. Калач.

ТИРЛО, -а. Место у реки, озера, где обычно ставят скот в обєденную пору, выходит на берег домашняя птица. Тирло – мїсто, де скотина становиця в обїд. Стгл. Бог. Де вутячє тирло коло Довгалєвки. Стгл. Бог. Корови паслись до обїд, потом їх пригнали на тирло. Твр. Бог. Корови уже на тирлі. Кри. Остр. Коров погнали на тирло. Ломы Вороб. Вивчі стоять на тирлі. Кми. Кам., Ектр. Лиск., Ст. Криш. Петр. Ср. стїгло.

ТИРЛУВАТЬ (-СЯ), ОТИРЛУВАТЬ (-СЯ). Останавливать (-ся), остановить (-ся) стадо на отдых и водопой. С скотиною отирлувались коло Кїбїря. Стгл. Бог. У нас коров тирлуют коло пруда. Ломы Вороб.

ТИСЯЧУВАТЬСЯ, несов. Грубо, непристойно ругаться. Ласця, тєсячєсця, дїтєй тирлякав усїх. Бчк. Петр.

ТИТАРЬ, -я. Ктитор. *Вин у церкві титарям робе.* Бл. Пльб. Остр., Стгл. Бог.

ТИХШЕ, нар. Тише. *Здіймай звук тихше.* Слмг. Кант.

ТИЧКА, -и. Небольшой шест, кол, с помощью которого что-либо закрепляют на земле. *Я підіжджю – в'ятір на одній тичці мілінасяця.* Стгл. Бог. *Вин як ухвате за тичку, так він, сазаняка, як крутнув і потяг їх.* Стгл. Бог.

ТИ-ТИ-ТИ, межд. Подзывные для кур. Влд. Лиск. См. также тью-тю-тю.

ТИК, току. 1. Расчищенное место или специально оборудованная площадка для молотбы, очистки и просушки зерна; ток. *Де камінюкою молотили і ціпами – оце, було, током зветь.* Ст. Крш. Петр. *А в дворі гумно звали тик.* Твр. Бог. *Сноп привозили с поля на тик і молотили ціпами.* Кльб. Лиск. *Од камбайна зерно одвозили на тик.* Стгл. Бог. *Горобці злітїлись на тик.* Бид. Кант., Пнв. Рос. 2. Огород при усадьбе. *Хати остоація, а по токах дорога буде: направлєня таке.* Стгл. Бог. *Виниси сміття в тик.* Стгл. Петр. *Ви уже зорали свій тик?* Екр. Лиск. *Я од бабушки утік*

– та у тик. Бчк. Петр., Змс. Петр.

ТИКАЙ (-ТЕ), только повелит. Уходи(-те). *Тикай з дороги, а то я тебе зоб'ю.* Дрк. Реп. *Тикай, ти міні мінаси.* Стгл. Бог. *Тикай, міні ніколи.* Тхр. Кам. *Тикай, паксада ни стукнув.* Бл. Пльб. Остр. Повсеместно.

ТИКАТЬ, несов. Убегать. *Розлітайка була. Її на себе і тикають у верби.* Грм. Кант. *Ну ти ни тикай.* Енд. Семил. *Кури тикають од людей.* Грн. Калач. *Як би я тикала з малими дітьми?* Ст. Крш. Петр. *Наша корова часто тика с чіриди.* Пнв. Рос. Повсеместно. См. также втікати.

ТИКО (ТІКИ, ТІЛКИ, ТІЛЬКІ), неизм. 1. нар. Только. *Тики нівста сіла і жених у той...* Грм. Кант. *Я ж розказувала про своєю kota. Ни дає спати. Тике ляжжу...* Бр. Остр. *Тільки поехали з дому.* Урыв Остр. *Тіко-тіко стало видно, і ми пішли.* Лске. Подг. Повсеместно. 2. част. Только, лишь. *Ну, ви тіко ни смійтись.* Влс. Грнб. *Тоді тільки чавунці були.* Срк. Бузур. *Тіки ти це все ни записуй. Ладно?* Ст. Крш. Петр. Повсеместно.

ТИКОШО, нар. Только что. *Тікошо од нас вийшов твій товариш.* Бчк. Петр. – *Ти давно прийшла?* – *Тікошо.* Стгл. Бог.

ТІЛПАТЬ. См. теліпать.
ТІЛЬНА, -ої. Стельная. *У сусідів корова вже здорово тільна.* Грн. Калач. Повсеместно.

ТІМІННИЦЯ, -і. Корочка на темечке младенца. *У дитя уся галава у тіминниці.* Бл. Пльб. Остр.

ТІМ'Я (ТІМНЯ), -я. Темя. *Подивись, що це в мені на тім'ї – чи десь розодрала?* Стгл. Бог. *Ударилась пряма тімнем.* Бл. Пльб. Остр., Трн. Остр.

ТІПАТЬ (-СЯ), несов. Трясти(-сь). *Лихорадка тіпа.* Стгл. Бог. *Щодня двома і трьома нападами тіпа його пропасація.* Стгл. Петр. *Чисто так бува, шо уся нічь його тіпа – жисти парневі шма прямо.* Бчк. Петр.

ТІПАТЬ, несов. (устар.). Третьять. *Прядиво тіпали.* Стгл. Бог. *Дід пішов тіпати прядиво.* Грн. Калач. *Коползі садили, тоді їх тіпали, ногами топтали, микали лачки, а тоді прями, ткали.* Лкв. Подг. *Я коноплі буду тіпати.* Ломы Вороб., Мрч. Ольх., Пнв. Рос.

ТІТЬКА, -и. Женская грудь. *Хлопчик це сасе тїтьку.* Бл. Пльб. Остр. См. также цїцька.

ТІЧКА, -и. Стая собак во время течки. *Тїчка бігла, так я у двір слі успіла забігти.* Бчк. Петр. *Собака десь до тїчки пристала – цілий день нима.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ТІЧКУВАТЬ, несов. Сбиваться в стаи во время течки. *Як собаки тїчкують, так їх обходить лучче.* Бчк. Петр., Змс. Петр., Стгл. Бог.

ТОВАРИШУВАТЬ, несов. Дружить (о мужской дружбе). *Товаришувая з ним іс самого нашьства.* Стгл. Бог.

ТОВАРОШНИК, -а (устар.). Тряпичник. *Товарошник їде с тряпками.* Енд. Семил.

ТОВКАЧ, -а. Пест. *Товкачом товкли в ступі просо.* Реп. *Помни гарно картохи товкачом.* Нвб. Кант. *Товкач муку покаже (пог.).* Стгл. Бог. Повсеместно.

ТОВКАЧКА, -и. То же, что товкач, салютовка. *Поддай міні товкачку – сало потовкти.* Стгл. Бог. *Потовчі картошки товкляжу.* Крн. Остр. *Товкляжато наша... розкололась.* Екр. Лиск. Повсеместно.

ТОВКТІ, несов. Толочь, Ступа здорова, жчмїнь товкли. *Товчси, товчси, поки половка*

одділиця. Води гарячечької туди візли – половка так і постоходе. **Прв. Калач.** Тонько, іди товкати тино. **Гри. Калач.** Поросати картохи товчімо. **Стгл. Бог. Повсеместно.**

ТОВКТИ СЬ, несов. 1. Топтаться. Третю ниділю черида товчсця на одному місті. **Бчк. Петр.** Ни товчсь по копаному. **Урив Остр. Повсеместно.** 2. (перен.). Хлопотать, суетиться. Вичерять зробиць... і так до тіночі товчсся. **Прв. Калач.** Товчсся весь день на ногах. **Екстр. Лиск. Повсеместно.** 3. Путаться под ногами, околачиваться. Шо ти тут товчсся, іди вже додому. **Урив Остр.** 4. Постоянно о ком-то говорить, кого-то упоминать. Шо ти міне одно про сх товчсся. **Урив Остр.**

ТОВКУВАТЬ, несов. Толковать, рассуждать. Шо ти все товкуєш про його. **Екстр. Лиск.** Товкує одно і то ж. **Кри. Остр.**

ТОВПІГА, -и (неодобр.). Тупой, непонятливий, плохо соображающий человек; то же, что тупица (разг.). **Бчк. Петр.**

ТОВСТІЙ, -а, -е. Толстый. У, який товстий. Як калмік. **Лти. Семил.** Та вона там така товста, шо в двері сі

пролазе. **Стгл. Бог.** Це дуже товсті шитки. **Бчк. Петр. Повсеместно.**

ТОВСТЕЛІЗНИЙ, -а, -е. Очень толстый; то же, что толстенный (прост.). Дивись, який дрючок товстелізний і він його пример. **Стгл. Бог.**

ТОВСТЮЧИЙ, -а, -е. То же, что товстелізний. Бачь, лавошик який товстючий, як наче кабан. **Бчк. Петр.** Товстючий – як ни ловне. **Стгл. Бог.**

ТОВЧЕНИКИ, -ів. Картофельное пюре. Було, як підсядим до товчсників, так тіки диржись. **Гри. Калач.** Давайте ліпше (? – М.А.) товчсники. **Рен.**

ТОГВІДНЯШНИЙ, -я, -с. Прошлогодний. А тогвідняшнє вареніє ще добре. **Урив Остр.** См. также тоголїтній.

ТОГОЛІТНІЙ, -я, -с. То же, что тогвідняшній. В мені всі кури молоді, тоголїтні, а старих всих порубали. **Стгл. Бог.** См. также торїшній.

ТОГО ШО, союз. Потому что. То він у рай пішов, того шо умер на великий празник. **Лкв. Подг. Повсеместно.**

ТОДІ (ГОДЄ), нар. То же, что отоді. Ота вся сторона дротом загорожена, а тоді лозою усторч. **Стгл. Бог.**

Висноу поле діскують, волоцуть, а туді сіють. **Плв. Рос.** Туді в чявунці ячмінь варили, в тічі. **Прв. Калач.** Тоді тройку коний як запряжуть – коні так і велискують. **Лкв. Подг.** Сперва я, тодє ти. **Урив Остр. Повсеместно.**

ТОЙ' (та, те), мест. Тот. **Повсеместно.** † **Той год.** 1. Прошлый год. Це вона, мабуть, той год приїжджєла? **Стгл. Бог.** 2. Будущий год. Так це вам на той год у школу? **Стгл. Бог.**

ТОЙ?, неизм. Употребляется взамен опущенного описания известной ситуации. Сказав – отпорю, еслі той... Битиму, ни знаю як. **Гри. Кант.**

ТОКАРА, -и. Увеличит. к тік 2. С такого токарі можно накопати картох порядком. **Бчк. Петр.**

ТОЛКУША, -і. Надоедливый человек, толкующий одно и то же. Хвати тубі, толкуша. Одно по одному як заладе. **Бчк. Петр.**

ТОЛМАЧ, -а. Бестолковый человек. Толмачь, а ни хлопцур, ни поніма у книжках. **Бчк. Петр., Стгл. Бог.**

ТОЛОКА, -и. 1. Поле под паром. Скотина пасєця по жєнє'ях, по толоцє і визонє. **Енд. Семил.** Було, тіки воли

по толоці ходять. **Петр. Павл.** На толоці пасуєця коні. **Екстр. Лиск., Бл. Плб. Остр.** 2. Выгон для скота. Згоним усих телят на толоку. **Пск. Павл.** На толоці пасєця скот. **Ст. Кри. Петр.** 3. Пастбище. Їх на толоці пасуть. **Плв. Рос.** 4. Пастбище в поле. Висноу на толоці крутимось, а в іоні ужє на луки гоним. **Кри. Остр.**

ТОЛОЧИТЬ, **ВИТОЛОЧИТЬ**. Топтать, вытоптать; мять, помять. Ни дав Бог тобі хвоста, шоб траву ни толочили. **Пск. Павл.** Ни ходи в озирки, ни толочы озудину. **Стгл. Бог.** Свині на бакшу зайшли, так шо поїли, а шо витолочили – багато шкоди наробили. **Зме. Петр.** Ни толочи траву, а то ни виростє. **Кри. Остр. Повсеместно.** См. также перетолочить, потолочить.

ТОНЯ. † **Тоню тягти.** Медленно, с трудом идти, тащиться. Куди це вона напукчалась, потягла тино. **Бчк. Петр.**

ТОПКА, -и. Топливо. Топки на зіму ни хвата. **Ломы Вороб.** Поочериді топку у хату носили. **Блг. Подг.** С цих дров топка пагана. **Зме. Петр., Стгл. Бог.**

ТОПНУТЬ, УТОПНУТЬ.

Топнуть, утонуть. *Далеко ни пливи, а то утопниши. Ломы Вороб.* В тому озері люди часто топнуть. Стгл. Бог.

ТОПЦОВАТЬСЯ, несов. Ходить, передвигаться с места на место на небольшом пространстве; то же, что топтаться (разг.). *Тутцюся цілий день, а роботи ни видно. Зме. Петр.* Лягай! Поки ти будиш тутцюваця?! Стгл. Бог.

ТОРБА, -и. Сумка. *А торба — це маленька сумка. Кюб. Лиск.* Їхали в обоз с торбами всігда. Реп.

ТОРБЕНЬКА, -и. Мешок для кормёжки лошади. *Торбеняка... Лошадь їсть. Влд. Лиск.*

ТОРБИНА, -и. 1. Котомка. — *А торбина ще є? — Не, вже немає в домі. Торбина називалась у нас полотняна, ішита і зашморувалась. Пастухи з ними ходили. Стгл. Бог.* 2. Сумка. *Каждий день с торбиной ходю на базар. Кми. Остр., Пів. Рос.*

ТОРБИНКА, -и. То же, что торбина. *Гля, яка у неї торбинка. Мрч. Ольх.* У овчаря торбинка вісить ззаді. **Кри. Остр.** Висип муку в

торбинку. *Ломы Вороб.* Собака украла торбинку с харчами. **Гри. Калач, Бл. Паб. Остр., Ектр. Лиск., Бид. Кант.**

ТОРБИНОЧКА, -и. Уменьшит. к торбинка. *Прозудилась моя торбиночка. Три. Лиск.*

ТОРІК, нар. Прошлый год. В прошлом году. — *Це ще проший год? — Ага, торік. Стгл. Бог.*

ТОРІШНИЙ, -ня, -не. 1. То же, что тоголітній. *Кажуть, с торішніх тизят м'ясо саме добре. Бчк. Петр.* Та він міні нужси, як торішній сніг. **Жли. Рос.** У мене з віз сіна торішого ссть. **Стмл. Петр.** У нас іще багато торішої аайі. **Зме. Петр. 2.** (перен.). Предыдущий. *Що це оно зашелепкалось? Торішній козирь? Стгл. Бог.*

ТОРІШНЯК, -а. Бык на втором году. *Подержу торішняка до осени, а тоді продам. Стмл. Петр., Бчк. Петр.*

ТОРКАТЬ(-СЯ), **ТОРКНУТЬ(-СЯ)**. 1. Трогать, тронуть, касать(-ся), коснуть(-ся). *Торкні маятник, а то остановився. Стгл. Бог.* Нога так болить — торкнуця ніззя. **Льв. Павл.** Голова так болить,

шо ніззя й торкнуця. **Нис. Рос.** Трошки торкнулась до скла, а воно лопнуло. **Дрк. Реп.** Чього до мене торкаця. **Мрч. Ольх.** Я до його ни торкавь, воно само впало. **Гри. Калач.** Груба така гаряча, шо нильзя торкнуця. **Кри. Остр.** Ти до плити ни торкайся. **Ломы Вороб.** Повсеместно. 2. (перен.). Погонять. *Прімерно, ідиш волами: торкай їх, торкай, хай ідуть. Павля. Стгл. Бог.*

ТОРОХТІТЬ, несов. Производит стук, шум, треск; то же, что тарыхтеть (разг.). *Я, каже, чюю, шо Паша ложычками торохтить, а я шелесто, шелесто до столика. Стгл. Бог.* Ни торохті, я нічього ни розбиру. **Реп. Повсеместно.**

ТОРОХТУШКА, -и. Погремушка. *Тарахтушка зламалась. Бл. Паб. Остр.*

ТОРОЧИТЬ, несов. Повторять одно и то же, твердить. *Шо ти міні про його торочиш. Гри. Калач.*

ТІРСЬО, межод. Подзвонные для лошади. *Чюю, ночью хто-та бігас кричить «тірсьо-тірсьо». Бл. Паб. Остр.*

ТРАВА, -и. Трава. **Повсеместно.**

ТРАВИЦЯ, -і. Уменьшит.-ласкат. к трава. *Лягай на травцяю. Три. Лиск.*

ТРАВИЧКА, -и. Уменьшит.-ласкат. к трава. *Піди нарви травички. Стгл. Бог.* **Повсеместно.**

ТРАПІТЬСЯ, сов. 1. То же, что натравиться. *Браци водку і закуску: вдруг хто трапцяця. Лкв. Подг.* Бачеш, який їй чьоловік гарний трапцяся. **Мрч. Ольх. 2.** Случиться. *Нічього ни трапцялось. Шпш. Ольх.*

ТРЕБА, неизм. Необходимо, следует, надо. *Скотину намуляв, треба зладить. Стгл. Бог.* Я казав: і вишляй ни треба, аби цівлі и ни опадали. **Стгл. Бог.** — *Щідрувальників треба? — Треба. Нвтл. Вороб.* Треба вечерять варить. **Дрк. Реп. Повсеместно.**

ТРЕБУХА, -и. Требуха. *У вівиці, у корови — трибуха, а ни тельбух. Стгл. Бог.*

ТРЕМТІТЬ, несов. Дрожать. *Моя тютка дуже жадна. Ну за всім тримтить. Дрк. Реп.* Чього це ти так тримтить? **Гри. Калач.** Усе у сиредені тримтить. *Ломы Вороб.* Тия рвецця до корови, аж тримтить. **Стмл. Петр. Повсеместно.**

ТРЕТІДАН, -а. Шерстяная юбка. *Купила мені матка третідан.* Птр. Павл.

ТРЕТЯК, -а. Домашнее животное по третьему году. *Держуть корову і бика-третяка.* Стгл. Бог. *Купили третяка на м'ясо.* Грн. Калач., Ст. Крш. Петр.

ТРИБІНКА, -и. Вешалка. *Отут кухайка висіла на трибінці...* Ппв. Рос.

ТРІВКІЙ, -а, -е. Питательный. — *Кукуруза як пішла, я днів п'ять на завітрик варила. — О-о-о, она, як кашкує, тривка. Качанчик здіси і чувствуюця. Ни те шо... чаю поп'єш, і тут жи їсти хочсиця.* Змс. Петр. См. также **тримний**.

ТРИМНИЙ, -а, -е. То же, что **тривкий**. *Житий хліб тримний.* Грн. Калач.

ТРИНДИКАТЬ, *несов.* 1. Изображать с помощью губ музыкальное сопровождение. *Давай, танцюй — я буду триндикать.* Бчк. Петр. — *Додому-у-у! — Продав батько худобу, а мати индика, ходе та й триндика.* Стгл. Бог. 2. (перен.). Бренчать. *Триндиче на гітарі. Грать ни уміє, а мікі триндиче.* Крн. Остр.

ТРИНІГ, -нога. Треножник, тренога. *Бачи, де посідали*

[куру]: на триніг. Стгл. Бог. *Чавунець ставили на триніг.* Бчк. Петр. *У пічі триніг пирикінувся.* Крн. Остр. См. также **триніжок**.

ТРИНІЖОК, -жка. То же, что **триніг**. *Постав чавун на триніжок.* Ломы Вороб. *Одчиси на огнище триніжок.* Грн. Калач., Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ТРИЧІ, нар. Трижды, три раза. *Тоді кождий чоловік довжик тричі зимлі кинуть.* Мрк. Кам. *Нужин ти міні — аж тричі.* Стгл. Бог. *Нада спирва вмочить хліб в мед тричі.* Бчк. Петр. *І мате таже тричі благословляє.* Лкв. Подг. **Повсеместно**.

ТРИМНИЙ, -а, -е. Мелкий. *Такий терин сейгод уродився тримний.* Стгл. Петр. См. также **дрібний**.

ТРИНІЧКИ, нар. Уменьшит. к **триньки**. *Дай міні хоть тринічки.* Стгл. Бог.

ТРИНЬКИ, нар. Уменьшит. к **тріншки**. *Побудь хоть ще триньке.* Стгл. Петр., Стгл. Бог.

ТРИСКА, -и. 1. Щепка. *Піди трісок набири коло дривинті.* Грн. Калач. *Я трісками топлю у рубі.* Ломы Вороб., Нвб. Кант. 2. Кора дерева как дрова. *Піч топили трісками.* Ппв. Рос.

ТРИШЕЧКИ, нар. Уменьшит. к **тріншки**, чуть-чуть. *Дай кашкета укустить хочь трішечки.* Стгл. Бог.

ТРИШКИ (ТРОШКИ, ТРОХИ), нар. Немного. *Вода була трішки замерзла, а тинер ростала: пошти в валінках ни к ліцу ходить.* Стгл. Бог. *В мени сала трохи є, і свіженьке.* Змс. Петр. *Коля устрівся, а тада трошки погода Сашка є Сірьогово.* Сбр. Остр. *В болницю ходили — ну, може, трошки помогло.* Влс. Грнб. *Уся сім'я обглядала горючок (на старій Новий год). Як він трохи тріснув, то жди биди.* Прв. Калач. *Они повичсряють, іще трошки поседять і розходяться по дамам.* Мрк. Кам. **Повсеместно**.

ТРОЙЧАТА, -ат, мн. Вилы с тремя зубьями. *Ну, то є вила — двойчата, а то — тройчата, а є чтивираки.* Стгл. Бог., Бчк. Петр. Ср. **четырьохрешка**.

ТРОЦИКУВАТЬ, *несов.* Быстро грызть. *Троцикує, тіке шкурунки одлітають.* Шпш. Охлх.

ТРОЩИТЬ, **РОЗТРОЩИТЬ**. 1. Ломать, разломать на мелкие части; крушить. *Ложка є стола впала, дирив'яна, а дід на неї наступив — так і ростроцив.*

Стгл. Бог. 2. Есть с жадностью и много. *У Митра зуби як свої; і насіння луці він, і яблука троциць, і огирки.* Бчк. Петр. Ср. **погрозить**.

ТРОЯК, -а (устар.). Трехрублевая купюра. *Полячь міні трояк до базару.* Ломы Вороб. **Повсеместно**.

ТРУНА, -и. Гроб. — *Чи труну нисуть на пличях. — Та труну ж, на пличях.* Стгл. Бог. *Колись казали труна, зараз гроб жи.* Твр. Бог.

ТРУНДУК, -а. Бестолковый. *От трундук росте: сто раз ни скажши — ни пойме.* Бчк. Петр.

ТРУС, -а. Кролик. *Цей год у нас сорок трусів.* Рен. Труса зарезали. Енд. Семил. *Паів трус усю кашку на гароді.* Бл. Пльб. Остр.

ТРУСИТЬ (-СЯ), **ПОТРУСИТЬ (-СЯ)**.

1. Трясти(-сь), выпрясти. — *Ти давно сажу трусила? — Ширид прхляком потрусіла.* Змс. Петр. *Лихорадка трусе.* Прв. Калач. **Повсеместно**. 2. Дрожать. *Коліни родітілі прихали, так він боїця, аж трусиця.* Стгл. Бог. *Ти шо — курей крає, шо ружи трусирі?* Бчк. Петр. *Ни їде, реве [корова], трусиця вся.* Алф. Н.-Хоп. **Повсеместно**. 3. Выбирать рыбу из сетей.

Підійшов... Один трусе сеті.
Подивись, каже, яка риба.
Змс. Петр. Тирешківці трусять
і трусять в'ятирі. **Стгл. Бог.**
Повсеместно. 4. Производять
обыск. Сьогодні в хуторі міліція
буде самогонку трустит. **Гри.**
Калач. Повсеместно.

ТРУХЛЯК (ТРУШЛЯК), -а.
Дуршлаг. Для цього діла
трухляк треба іміть. **Бчк.**
Петр. Подави боклажани
в трушляці. **Нвб. Кант.**
Повсеместно.

ТРЮШКОМ, нар. Трусцою.
Хтось іде трюшком. **Гри.**
Калач., Стгл. Бог.

ТРЯПОШНИК, -а (устар.).
Тряпичник. Я свисток купив у
тряпошника. **Ломы Вороб.** Ти
прибирай своє барахло, а то
оддам тряпошникові. **Гри.**
Калач. Стгл. Бог. Тряпошник
їздив, за всяке стар'ю міняв...
зривинки, зривинці. Ну, таку
разну мілоч. **Стгл. Бог.**

ТРЯПЧАННИЙ, -а, -е.
Тряпичний. У тряпчаному
магазині зарас рівізів. **Ппв. Рос.**

ТРЯСНИК, -а. Болотистое
место, трясина. Трясник і
трясина — це одне слово. **Енд.**
Семиа.

ТРЯСЦЯ. ♦ Трясця тобі в
пику! (устар.) Экспрессивный
ответ на явную ложь, оговор.
Стгл. Бог.

ТУЖИТЬ, несов. Причитать
(чаще по покойнику).
Причитання по покойнику,
плачь. Тужуть і приридають
поклон своїм родітям. **Гри.**
Кант. Ранче хахли ни вміли
тужить, а наймази москалів.
Стгл. Бог. Я, як хоронила, ни
тужила. Жалко було, плакала.
А с тужать. **Чрк. Павл.** Туже
страшно. **Хриц. Калач.** Мама
нидовго пожила і вмерла. Ми
остались сами. Горе було,
тужили. **Срк. Бутур.** Чую, ни
так хтось туже на зминику на
другому. А она Мархва: хлопцар
же вмер — приказали. **Стгл.**
Бог. Повсеместно. 2. Горевать.
Тужить — це горевать. **Енд.**
Семиа.

ТУЗЛУК, -а. Бочонок для
кваса или воды. Він вже, як
тузлук, товстий. **Ппв. Рос.**

ТУЛИТЬ (-СЯ), несов.
Прискладать(-ся); придвигать(-ся).
Ни тулись до стіни! **Лсв.**
Павл. Шо ти ото тулаш? Оно
ж совсім туди ни йде! **Стгл.**
Бог. Чього він до неї тулиця?
Він же її ни нара. **Гри. Калач.**
Чього ти до мени тулися?
Кри. Остр. Дитина до нього
тулиця, а йому й байдуже.
Мрч. Ольх. Повсеместно. См.
также притуляться.

ТУПИЦЯ, -і. Тупой топор,
который используется не для
рубки дров, а как
вспомогательное средство в
необходимых случаях. Ниси
свою тупцю, будим оддирать.
Змс. Петр. То сокира, а то
тупця. Є ж разлици... **Стгл.**
Бог., Бчк. Петр.

ТУПОЛЯ, -і. Тополь. Під
вікном туполя росте. **Кри.**
Остр.

ТУПОРИЩЕ, -а. Ручка для
топора, топориче. Сокира с
тупорищя сскакус, треба
щось туди заллїшити. **Стгл.**
Бог., Бчк. Петр.

ТУРИТЬ, ТУРНУТЬ.
Быстро гнать; прогонять,
прогнать. Ти корову ни туря.
Ломы Вороб. Скотину ни треба
турить. **Гри. Калач.** Він його
як турнув... **Бл. Пль. Остр.**
Турни граків з города. **Реп.**

ТУРЛУК, -у. Мелкие ветки,
лоза. У коморі стіни роблять
з дрібненького лісу: турлук
звенця. **Ппв. Рос.** Стени
переплїтались турлуком. **Вск.**
Лиск.

ТУРЛУКОВИЙ, -а, -е.
Сделанный из плетня,
обмазанного глиной. Кабан
розламав турлуковий сарай.
Ломы Вороб. Ср. лозянка.

ТУРЛЯТЬ, ТУРНУТЬ.
Сваливать, свалить, опрокинуть.

Огород був, так дід Омельчук
поставе опудало, а хлопці
турнуть та у лиман вкинуть.
Стгл. Бог. Він мене турнув
прямо у грязь. **Гри. Калач.** Ни
треба було турлять. **Змс.**
Петр. Турни, щоб упала.
Шпш. Ольх. Повсеместно.

ТУРОМ, нар. Быстро
(гнать). Скотину гнали туром.
Гри. Калач.

ТУРУКАТЬ, несов. 1. То
же, что талдонить. Хваеє
турукати. **Бл. Пль. Остр.**
2. Науничать, напелїтывать.
Хваєє турукати, а то у морду
дам. **Бл. Пль. Остр.**

ТУТЕЧКИ, нар. Здесь. Я
тутечка загубила ключ. **Реп.**
Ось же тіки тутечки була.
Стгл. Бог. Тутичькі нима
никого. **Тмр. Подг.**

ТУТІШНИЙ (ТУТІШНИЙ),
-я, -е. Злешний, местный.
Хтозні, чїй ми є, а тутішні
зроду. Усі тутішні. І мертві, і
мертвіні мертвих — всі
тутішні. **Стгл. Бог.** Да ви
париль тутішній, ви усе зна.
Бл. Пль. Остр. Дарья
тутішня — чього ти зря
балакаси. **Реп.** То чьоловік
лішов ни тутішній. **Кри. Остр.**
Хїба ти тутішній? **Ломы**
Вороб. Тутішня писмоноска
молоденька. **Вск. Лиск.**

ТХІР (ТХІРЬ, ТХИРЬ, ТХВИРЬ, ТХОРЬ). Хорь. *Тхір усих курей подушув.* **Ломы Вороб.** *Ти тхора бачила коли-небудь? А у нас у курнику був.* **Стгл. Бог.** *Бросайця на всіх, як тхвирь.* **Крн. Остр.** *Тхорь схавався у нору.* **Бл. Пльб. Остр.** *Тхір висосав мозок у куриці.* **Грн. Калач.** *А в нас тхирь курей поїв.* **Тмр. Подг.** *В курник забрався тхирь.* **Екрт. Лиск.** См. также хір.

ТЮКАТЬ, ТЮКНУТЬ. 1. Тюкать, покнуть. **Повсеместно.** 2. (перен., только несов.) Осуждать. *Люди тюкають на дівчину, тієї вона ни потура на їх.* **Бчк. Петр., Стгл. Бог.** Ср. подейкувать.

ТЮЛЮ, межд. Отгонное для волков. *Я як закричу тюлю!* **Грн. Калач.**

ТЮЛЮКАТЬ, несов. Кричать «тюлю», травить волка. *Як набачим вавка, так треба тюлюкати.* **Бл. Пльб. Остр.**

ТЮРЯ, -і. Кушанье из кроше́нного в подслащённую воду кусочков хлеба. *Закусили торей.* **Нвб. Кант.** *Ехсти тюрю, молока нима.* **Реп.** *Давай торі навидимо абишо.* **Стгл. Бог.** **Повсеместно.**

ТЮТІНА, -и. То же, что отютнина. *Тютіна вже поспіла.*

Пер. Кант. *Дівчина рве тютіну.* **Пнв. Рос.**

ТЮТІ-ТЮТІ, межд. Подзывное для кур. **Бчк. Петр., Стгл. Бог., Реп.**

ТЮТЯ, -і. Курица (дет.). *Бабушко, чого ци тютя у кушілі сидить?* **Бчк. Петр.** **Повсеместно.**

ТЯГАТЬ, несов. Таскать. *Баба Ольга за ніст охляне, шо тоді тягас ютки, як кенді.* **Стгл. Бог.** *Поки тягав піріжки, поки всі витягав.* **Змс. Петр.** *Шо ти ото тягаси такі важкі мішки?* **Россилав би пополам.** **Мрч. Ольх.** *Приходиця і дитину скрізь тягати за собою.* **Грн. Калач.** **Повсеместно.**

ТЯГЛЮ, -а. 1. Рабочий скот и упряжь. *Висюно на тягло уся опора.* **Ломы Вороб.** *У його нима тягла.* **Блг. Подг.** 2. Скот. *У панов тягла було багато.* **Птр. Павл.**

ТЯГТИ, несов. Тянуть. *Хведула возик тяг-тяг та й бросив.* **Пдг. Рос. Сов.** **потягити.** **Повсеместно.**

ТЯМИТЬ, несов. Сообразжать. *Він же, як бовдур, нічого ни тямє.* **Стгл. Бог.** См. также шунить.

ТЯМКАТЬ, несов. То же, что тямить. *Та він уже койшо тямкати начив.* **Грн. Калач.**

ТЯМОВИТИЙ, -а, -с. Понятливый, сообразительный. *Хлопць гарний, тямовитий.* **Стмл. Петр.**

ТЯПКУВАТЬ, несов. Обрабатывать огород с помощью тяпки. *Город треба уже тьякувати, а то бур'яну багато.* **Втб. Подг.** *Тьякувати треба раньше город.* **Тмр. Подг.** *Пошли тьякувати картохи.* **Екрт. Лиск., Стгл. Бог., Птр. Павл.**

ТЬОВКНУТЬ, сов. Ударить. *Грудокою по стіклу тьовкнув.* **Бчк. Петр.**

ТЬОПАТЬ, несов. Идти, ехать медленно, с трудом; то же, что тащиться (разг.). *І чого б ти туди тьопала по слободі...* **Стгл. Бог.** *Та ці вона же схоче тьопати так далеко.* **Грн. Калач.** *Грязь налипла на ботинки, вони тьопують елі-елі.* **Бчк. Петр.**

ТЬОПАТЬ, несов. Торопливо есть (жидкое), черная ложкой; то же, что хлестать (прост.). *Тьопи борці.* **Стгл. Бог.** *Заходив колісь, Насипала йому, так він тьопи, як з загороди витирся.* **Бчк. Петр.**

У

УБИРАТЬ(-СЯ), УБРАТЬ(-СЯ). 1. То же, что вбирать(-ся). 1. *Зараз убираюсь і піду.* **Змс. Петр.** — *Убирайся скорій.* — *Та я його сама одіну.* **Стгл. Бог.** *Як умерла моя мати, дак позвала я людей — обмиди її, убрали.* **Лкв. Подг.** *Убралися і пішли на улиро.* **Блг. Подг.** 2. *Наряжать(-ся), украшати(-ся).* *Коней наряжуют, убирают у красне, ціпляють дзвонки.* *Це вже знають, шо свайба їде.* **Лкв. Подг.** *Красиво убірись.* **Ярк. Остр.**

УБІЛЬШКИ, нар. То же, что завбільшки. *Отакий убільшки і ни гавка.* **Стгл. Бог.** *Отакий виростиш убільшки.* **Стгл. Бог.** *Попала цюка у в'ятір — атака убільшки.* **Стмл. Петр.**

УБЛАГОТВОРИТЬ (ВБЛАГОТВОРИТЬ), сов. Сделать вполне довольным, удовлетворённым; то же, что ублаготворить (устар.). *Никч її ни ублаготвориш.* **Крн. Остр.** *Ну шо — всіх ублаготвориш?* **Сідай оддыхни.** **Стгл. Бог.** *Дитина плаче — нічим ни ублаготвориш.* **Бчк. Петр.**

УБО

УБОРОТАТЬ, *сов.* Побороти. *Ти мене ни лжайк, я тибє щє убаратаю.* Бл. Пльб. Остр.

УБРАННЯ, -я. То же, что вбрання. Три. Лиск.

УБУВАЧКА, -и. Обувь. *А я ни найду ніяк убувачьки, один чьобіт такий найшла, а другий шачій.* Стгл. Бог.

УБУВАЛО, -а. Обувь. *Убувало туді яке було: латті з лика плли або босяка.* Пдг. Рєс.

УБУХАТЬ, *сов.* Всыпать, влить, вбросить во что-либо сразу в большом количестве, вложить во что-либо, израсходовать на что-либо крупную сумму; то же, что вбухать (прост.). *Усі гроші на хату убухав.* Стмл. Петр. *Скіки я сахарю сюди вбухала, і все ни солодкий.* Стгл. Бог. См. также увалить.

УВАЖАТЬ, *несов.* То же, что **вважати**. — *Дуже солодкий, по-моїому.* — *Я такий уважаю.* Стгл. Бог.

УВАЖИТЬ, *сов.* Оказывать услугу. *І усім же треба уважити, а то тоде обєд не оберєся.* Урыв Остр., Стгл. Бог.

УВАЛИТЬ, *сов.* То же, что **убухати**. *Грошіє скількі увалила*

за кохту, а носить ни носє. Крп. Остр.

УВЕЗДЕНИЧКИ, *нар.* Весь день. *Так увезденички в огорді раком і стоїш.* Стгл. Бог.

УВЄСЬ, *мест.* Весь. *Увєсь хліб вивизли.* Крп. Остр. **Повсеместно.**

УВЄЧЕРІ, *нар.* То же, что **ввечері**. *Побули там увєчірі, поєвечеряли...* Грм. Кант.

УВИШКИ, *нар.* То же, что **ввишки**. *Отака увишки коляка, загострена...* Стгл. Бог.

УВІРИТЬСЯ, *сов.* То же, что **ввіриється**. *Іюа увірилась.* *Щяє би осильдочки або камси.* Бчк. Петр.

УВОЛІКТИ, *сов.* Втянуть, заташить. *Тільке уволік бу хлів сіно, і доц пішов.* Стмл. Петр. *Нашо ото ти уволік у хату лантух?* Нвгл. Вороб., Стгл. Бог.

УВОРЮВАТЬСЯ, *несов.* При вспашке захватывать плугом чужую землю. *Кажний год сосіди уворююця до нас.* Стмл. Петр. Ср. **укопуваться**.

УВРЯЖЕНИЙ, -а, -є. То же, что **уряжений**. *Се у услу ікона, вся увряжена.* Вск. Лиск.

УГАДУВАТЬ, *несов.* Угаивать. *Як угадує Вас, так то ніплохо.* Стгл. Бог. См. также **вгадать**.

УГІЛЛЯ (ВУГІЛЛЯ), -я (собир.). Уголь. *Угілля стало таке дороге.* Мрч. Ольх. *Самим же вугіллям топить ни будиш.* Стгл. Бог.

УГОМОЗИТЬСЯ, *сов.* Успокоиться, угомониться. *Насилу угомазилсь.* Бл. Пльб. Остр.

УГОМОНІТЬ(-СЯ) (ВГОМОНІТЬСЯ), *сов.* Успокоить(-ся), унять(-ся). *Дитину угамонила і пішла на вулицю.* Бл. Пльб. Остр. *Чи ти скоро угомонись?* Грн. Калач. *Що ти ніяк ни угомонись?* *Льгай уже!* Стгл. Бог.

УГОР, -а. То же, что **угорь**. *У його вся пика в уграх.* Грн. Калач.

УДВОХ, *нар.* То же, что **вдвох**. *Удвох з дідом живуть.* Стгл. Бог. **Повсеместно.**

УДЕНІШНИЙ, -я, -є. Дневной. *Уденішне малако прадала на базарі.* Бл. Пльб. Остр.

УДИВЕЦЬ, -вця. То же, что **одивець**. *У порціной нівєсти мазали калітку двєтем.* *Єі мог єзять удивець.* Грм. Кант. *Жінка вмерла, він оставєя удивець.* Грм. Кант. *За удівця ни піде вона.* *Так і сказала.* Бчк. Петр. См. также **удовець**.

УДОВА, -ої. Вдовая. *Як тільке удової пагано живеця.* Стмл. Петр.

УДОВЕЦЬ, -вця. То же, что **удивець**. *Урыв Остр.*

УДОВЖ, *нар.* То же, что **вловж**. *Що же оно за чьоловік: який удовиш, такий і втови.* Бчк. Петр. *Який удовжє, такий і втови.* Стмл. Петр.

УДОВЖКИ, *нар.* То же, что **вловж**. *Яку же її удовишки ишт?* Стгл. Бог.

УДОСВІТА, *нар.* То же, что **вдосвіта**. *Удосвіта встала, затопила пїч.* Крп. Остр.

УДРЯПНУТЬ (ВДРЯПНУТЬ), *сов.* Оцарапать. *Удряпула, аж кров біжить.* Шшш. Ольх. *Ни трогай кішки — вдрятїє.* Стгл. Бог.

УДЯГАТЬ, *несов.* Надевать верхнюю одежду. *Удягай мій кожух.* Ломы Вороб. **Повсеместно.**

УДЯГАТЬСЯ, **УДЯГТИСЬ**. То же, что **вдягаться**, **вдягтись**. — *Удягтись?* — *Можно і зав'язця.* — *Так і зделаси: удягнємось і зав'язжємось.* Стгл. Бог. *Удягаєся. І застїбайся зразу в хаті.* Стгл. Бог. **Повсеместно.**

УЖАКА¹, -и. То же, что жукака. *То ти одинаково – шо жукака, шо гадока.* Пнв. Рос.

УЖАКА², -и. То же, что їжак. *Ужасака звирнувся клубком.* Кри. Остр. *Поймали діти ужаску, посадили у погрип, щоб лавив миш.* Бл. Пльб. Остр.

УЖЕЖ (ВЖЕЖ), вводи. сл. Само собой разумеется, без сомнения, конечно. *Ужеже він мене пошле на саму хужу роботу.* Стмл. Петр. *Та вжеже він должен до нас зайти.* Стгл. Бог. Повсеместно.

УЖЕЖШО (ВЖЕЖШО). То же, что ужеж. *Та нам ужежшо прийшлося знать додому.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

УЗВАР, -у. То же, что озвар. *Бабушка вміс добрий варить узвар.* Лсв. Павл. *На столі був борщ, узвар.* Лкв. Подг. *Узвар ще гарячий.* Бнд. Кант. *Якій хороший узвар.* Бл. Пльб. Остр. *По-вашому узвар чі як?* Енд. Семил. *Узвар із яблук.* Ярк. Остр., Пнв. Рос., Ектр. Лиск.

УЗИРИТЬ, сов. Увидеть. *Вин узирив вавка.* Бл. Пльб. Остр. Ср. взріть, зирить.

УКЛЬОКНУТЬ, сов. Засохнуть. *Лозина укльокла.* Бл. Пльб. Остр. Ср. вклякнуть.

УКОВЗАТЬ, сов. Сделать скользким. *Хлопці тут так уковзали, шо, мабуть, і ти пройдиш.* Стмл. Петр.

УКОШУВАТЬСЯ, несов. При косьбе захватывать часть чужого сенокоса. *Вони укошуюцца до нас в пайок.* Стмл. Петр. Ср. уворюваться.

УКРАДЬКИ, нар. То же, что крадькома. *Украдьки ти роби, а лучше спроби.* Стмл. Петр.

УКУРНУТЬСЯ, сов. То же, что окурнуться. *Укурнувся з разбіку у річку.* Бл. Пльб. Остр.

УЛАТАТЬ, сов. Наложить заплату. *Улатать треба старий кужух.* Стмл. Петр.

УЛАШТУВАТЬ. Сов. к лаштувать. *Шо ж Ви с королями улаштували дістку?* Ви давайте або королів, або дістку. Стгл. Бог.

УЛАЯТЬ, сов. Уговорить. *Хош би ти улавила сваю мужа.* Бл. Пльб. Остр.

УЛЕБІЗІТЬ, сов. Склонить к чему-либо лестью, обещаниями; то же, что улестить (прост.). *Разі ти яго улебізиш.* Бл. Пльб. Остр.

УЛЕСЛИВИЙ, -а, -е (устар.). Обходительный, уважительный, ласковый. *То вроді така улеслива, а тоді як їори.* Змс. Петр.

УЛИЦЯ, -і. 1. То же, что вулиця 1. *Там широкa улиця, там узенька.* Трц. Лиск. **Повсеместно**. 2. То же, что вулиця 2. *Літом ходили на улицю.* Блг. Подг.

УЛІНЬ, -я. То же, что вулик. *Ульні він сам робив.* Пнв. Рос.

УЛІПЛЯТЬ, несов. Покрывать стену дома или сарая глиной, бросая её сильно и резко, чтобы она пристала. *Посликала жінок – хату думайм уліплять.* Бчк. Петр., Стгл. Бог., Змс. Петр.

УЛІТКУ, нар. То же, что влітку. *Цей год улітку було.* Стгл. Бог. *Улітку поїду в Москву.* Ектр. Лиск., Кри. Остр.

УЛЯКНУТЬСЯ, сов. То же, что возжахнуть. *Як вин улякнувся.* Бл. Пльб. Остр. Ср. лякаться.

УМІКАТЬСЯ, сов. Устать. *Умікався за цілий день.* Бл. Пльб. Остр. Ср. микаться.

УМОВЛЯТЬ, несов; Уговаривать. *Іван Надьку умовив вийти замуж.* Кри. Остр.

УМО'РЮВАТЬСЯ, **УМОРІТЬСЯ**. Уставать, устать. *На тім тижні хліб тика.* Ти знаси, як я коло його уморююсь. Стгл. Бог. *Дома*

так уморилася. Алф. Н.-Хоп. *Я так уморилась.* Кри. Остр. *Дуже уморилась.* Реп. **Повсеместно**. См. также вмориться.

УМУРЗИТЬСЯ, сов. То же, что замурзаться. *Іш, як ти умурзівся.* Бл. Пльб. Остр.

УНАДІТЬСЯ, сов. То же, что внадиться. *Унадився: їде і їде бізуговто.* *Учюра наші казали: ми до вас унадились – кажин день.* Стгл. Бог. *Раз привітила, а она й унадилась.* *Змс. Петр. Унадились Гантши кури в соляники наші.* Бчк. Петр. *Чього она соди унадилась?* Мрч. Ольх.

УНУКА, -и. То же, что онука. Енд. Семил. **УНУЧЕНЬКА**, -и. Уменьшит.-ласкат. к унука. *Унучинька, ни плачь.* Енд. Семил.

УПАДАТЬСЯ, несов. Ухаживать, переживать. *І як ти упадася за цією дитиною, радіси до неї.* Стгл. Бог.

УПАРА, -и. Запаренный корм для скота. *Ізділай упару для корови.* Бл. Пльб. Остр.

УПЕРЕД, нар. То же, что вперед. *Уперед всі казали «швидко», а титер – «бистро».* Стгл. Бог.

УПР'ЄТЬ, нар. То же, что **вп'єть**. *Так ми уп'єть тудя підимо. Ломы Вороб. Уп'єть прийшли. Пнв. Рос. Це уп'єть жога буде. Мрч. Ольх., Стгл. Бог., Змс. Петр.*

УПОДОВЖ, нар. То же, что **вподовж**. *На краю уподови так нічого ни росте: глуши биристок. Бчк. Петр.*

УПОПЕРЕК, нар. То же, что **впоперек**. *Я вже упоперек тирипливаю Дін. Бчк. Петр. Отут упоперек посадю гарбузи. Стгл. Бог.*

УПОРАТЬСЯ, сов. То же, что **впораться**. *Вана упоралась і пішла у клуб. Бл. Пльб. Остр. Вечером упоралась і піду в кіно. Реп. З усим упоралась, можно і оддохнуть. Змс. Петр.*

УПРАВЛЯТЬ(-СЯ), несов. Выполнять какую-либо работу, обязанность; заниматься хозяйством. *Я з вами ни встиваю управляця. Стгл. Бог. Скоро в дом пристарелих: уже у мени силов нима управлять тут. Твр. Бог. Пойду управляця, а то в мене і корова ни досна, и вічерять ни зготовлено. Урив Остр. Ср. вправляться.*

УПРИПУСКУ, нар. То же, что **вприпуску**. *Уприпуску – як їсть зелинь. Стгл. Бог.*

УПР'УГ, -а. Мера времени. *От полудня до вечера – упруг.*

Ст. Крш. Петр.

УПУРНУТЬ, сов. Нырнуть. *Хлотиць упурнув у воду. Екстр. Лиск. См. также пірнать.*

УПУСТИТЬ, сов. То же, что **впустить**. *Упустив відро в колодизь. Пнв. Рос. Хліб додолу упустила. Крш. Остр. Повсеместно.*

УРАЗИТЬСЯ, сов. (устар.). Прийти в голову, показаться. *Уразилось, шо отюг ни виключила – прийшлось виртаця. Стгл. Бог.*

УРАНИШНІЙ (ВРАНИШНІЙ), -я, -с. Утренний. *Наляеш міні уранішнього молока. Змс. Петр. Вишиш вранішине молоко в погріб. Стгл. Бог.*

УРАЇЦІ, нар. То же, что **вранці**. *Папка шо міні казав уранці... Стгл. Бог. Як видиржав ти весь піст та щє і в чистий чітвер уранці скунався – щітай очистився: можно на Паску іти слободно. Прв. Калач. Уранці заїду за вами. Екстр. Лиск. Повсеместно.*

УРОЗМАЗЬ, нар. Жидко, рамазней. *Хоть каша малочна урозмазь. Бл. Пльб. Остр.*

УРУНИТЬСЯ, сов. Дружно изойти. *Урунилось жито, закрас землю гарно. Ст. Крш. Петр.*

УРЯЖАТЬ, УРЯДИТЬ. Украшать, украсить. *Бачиш, як я йолочку красиво урядила. Стгл. Бог. На свальбу теремок уряжали. Твр. Бог. Хату гарно урядила молода. Крш. Остр.*

УРЯЖЕНИЙ, -а, -е. Украшенный. *На свальбу був поїзд. Коні уряжені. Стгл. Бог.*

УСАДІБНА, -и. То же, что **всадібна**. *Хіба ж на тій усадібні ни повиїдали усю кукурдузу. Бчк. Петр.*

УСИПАТЬ, сов. То же, что **вспнать**. *– Пірїжечки хароші – смитанки б усипать. – Щяє усипим. Борщю всипим, смитанки. Стгл. Бог.*

УСМІХАТЬСЯ (ОСМІХАТЬСЯ), УСМІХНУТЬСЯ (ОСМІХНУТЬСЯ).

Улыбаться, улыбнуться. Він усе усміхасця. Ломы Вороб. Вона всігда усміхасця. Крш. Остр. І оце шоб вона хоч коли осміюлась? Не, ніколи. Стгл. Бог. Дитина до неї осміхасця, а вона мовчить, як віця. Та не, віця ж до лягати миркоче. Бчк. Петр.

УСМІШКА, -и. Улыбка. *Весела усмішка у Дуньки. Крш.*

Остр. Казала з усмішкою. Екстр. Лиск.

УСТИГАТЬ, несов. Успевать. *Гнали попаску і опізнилась, а то ми устигасм до смирку. Бчк. Петр., Стгл. Бог. См. также встигти.*

УСТІЛКА, -и. То же, что **вустілка**. *Витягли устілки з чьобіт. Ньб. Кант. З устілками титїли буде. Хіба шо довгий чьоботи. Кль. Лиск.*

УСТОРЧ (УСТОРЧІ), нар. Поперек. *Ота вся сторона дротом загорожена, а моді лозою – усторч. Стгл. Бог. Отам усторч огородів. Стгл. Бог. Усторчі окація хай росте, а од Ганиш вирбасм. Бчк. Петр.*

УСТРОМИТЬ(-СЯ), сов. Втокнуть(-ся). *Кістка у горлі устромилась. Ломы Вороб. – Де ти голку діла? – Он у вушак устромила. Стгл. Бог. См. также встромять.*

УСТУПОМ, нар. Отступаясь, в стороне. *Хата уступом. Пнв. Рос.*

УСТЮК, -а. То же, что **остюк**. *Овес з устюками пополам, і на рушку ни приймуть. Бчк. Петр. Дивись, устюків скіки до тебе націплялось. Стгл. Бог.*

УТАКІЙ, -а, -е. То же, что **отакій**. *А тупер утакі*

маленькі і все знають. Плб. Кам.

УТВОРИТЬ, сов. Сделать что-либо предосудительное. Кум утворив: у кісто табаку сипнув. Бчк. Петр. То вже ні він і буде, як нічого ні утворить. Стгл. Бог.

УТИРОК, -рка. То же, что **втирач**. Втирись ось утиркою. Ярк. Остр. Я тобі подарю утирак палятиний. Бл. Плб. Остр. Вечором вишивали утирки. Евд. Кам. Раньше, було, понашививають утиркив. Твр. Кам. Ось вам утирок. Грн. Лиск. Се міне утирок дали, коли когось ховали. Урыв Остр. См. также рушник, утірка.

УТИРОЧОК, -чка. Уменьшит. к утирок. Нема в тебе малюнького утирочка на ноги? Урыв Остр.

УТИКАТЬ, УТЕКТИ. То же, что **втїкати, втекти**. Пивши утікас в курник. Крн. Остр. Я вїйшла на вулицю, а він утік од мене. Клб. Лиск. Утикати-то ми утекли, та мій дядько загубив обидві калкші. Твр. Бог. Корова утіка із очереди. Грн. Калач. Повсеместно.

УТИРКА, -и. То же, что утирок. Мамо, Ви забули положити міні утірку. Грн. Калач.

УТОВШ (ВТОВШ), нар. В толщину. Она з Горпину втовши стала. Бчк. Петр. Який удовж, такий і втовши. Стгл. Петр. См. также завтовшки.

УТОВШКИ (ВТОВШКИ), нар. То же, что **утовш**. Палка з руку мою втовшки, а він нею хлопця ударив. Бчк. Петр. Він утовшки, як човал. Стгл. Бог. **УТРИШНИК**, -а. Утренный удой молока. Я поставила утришник спарить у пч. Бл. Плб. Остр.

УТРЬОХ, нар. То же, что **втрюх**. Ми утрюх у ліс ходили. Ломы Вороб. Повсеместно.

УТУРИТЬ, сов. Быстро побежать. Утурила каза на гарот. Бл. Плб. Остр.

УТЮПИТЬСЯ, сов. То же, что **втупиться**. Ти до його балакаси, а він утюпиця хто зна й де. Стгл. Бог.

УТЯ, -яти. То же, что **вутя**. Ти ні бачів чьорного утяти? Грн. Калач.

УТЯЧИЙ (ВУТЯЧИЙ), -а, -е. Утиный. Я найшов утяче яйце. Ломы Вороб. Ми вутячі яйця ні їмо. Стгл. Бог. Вимий вутяче коричня. Змс. Петр.

УХВАТНИЙ, -а, -е. Проворный. Він на любі роботі ухватний. Ломы Вороб.

УХВОЙТЬСЯ, сов. (экспр.). Очень устать. Хату обдираза, красила. Та так ухвоїлась. Змс. Петр.

УХОДИНИ, -ни. То же, что **входини**. Кум міне на уходини кликав. Ломы Вороб.

УХОДОКАТЬ(-СЯ), сов. 1. Изнурить, лишить сил. Як орав, так уходокав кобизу, шо ні встас. Стгл. Петр. 2. Устать, лишиться сил. За день так уходокася, шо радий місту. Стгл. Бог. 3. Испортить, загубить. Ужє шос уходокав! Шшш. Ольх. Чьоботи за осінь уходокав. Стгл. Бог.

УХОПИТЬ, сов. Ухватить, схватить. Ухатив краюху хліба. Бл. Плб. Остр.

УХОРКАТЬСЯ, сов. Устать, измучиться. Я за цілий день ухоркався. Ломы Вороб.

УЦВІРИТЬ, сов. (экспр.). Сильно ударить. Він його як уцвірило по зубах. Ломы Вороб. Ср. зацідить.

УЦУПИТЬСЯ (ВЦУПИТЬСЯ), сов. Крепко ухватиться, уцепиться. Шо ти за мене вцупилась: я нікуди ні дінусь. Стгл. Бог. Ср. цунить.

УЧАДИТЬ, сов. То же, что **вчадіть**. Учаділа, так було скажлась. Бл. Плб. Остр.

УЧЕПІРИТЬСЯ, сов. То же, что **очепіриться**. Кошмиа

— так учіпіриця за стовп і дирецця. Бчк. Петр.

УЧИНЯТЬ, УЧИНІТЬ. То же, что **вчинять, вчинить**. Ми сьгодні учинїєм. Ски. Кант. Учїніла на застра — хліба спикти. Ектр. Лиск. Бабушка учинїє на вечір пирожки. Твр. Бог. Сейдїнь я ні учїняла, і кіста німас. Крн. Остр. Сьгодні учїняю на хліб. Бчк. Петр. Повсеместно.

УЧІТЕЛША, -і. Учительница. У коьому класі хароша учїтиша. Ярк. Остр. Дочка на учїтишу вивчїлась. Бчк. Петр.

УЧИТЕЛЬКА, -и. То же, что **вчителька**. Учїтелька пішла в школу. Бнд. Кант. Учїтишка додому приходила. Стгл. Бог. Повсеместно.

УЧОРА, нар. То же, что **вчора**. Умени учьора голова боліла здорово. Ломы Вороб. Учьора був концерт. Плб. Кам. Повсеместно.

УЧУВАТЬСЯ, УЧУТЬСЯ. То же, что **вчуваться, вчуться**. Усе міні його гогос учюवासця. Крн. Остр. Вчолось — хтось кричить. Крс. Петр. Повсеместно.

УЧУДИТЬ, сов. Удивить, насмешить. Ну ти і учудила. Крн. Остр. І ото шо-небудь уже він учудить. Стгл. Бог.

А тут хлопці шо учодили...
Плп. Кам.

УШАК, -а. 1. Брус дверной или оконной рамы. Ушаки вже пошити погнили. Грп. Калач. Він заціпився за ушак. Ппв. Рос. А ми селіто покрасили ушакі. Евд. Кам. Ударилась дитина лобом об ушак. Ломы Вороб. Ср. вушак. 2. Подпорка у стола (?). Прикасались ушакі у варот, треба замінить. Бл. Ппб. Остр.

УШИВАТЬСЯ,
УШИТЬСЯ. То же, что **вшиваться**, **вшиться**. Ушивайся скорій додому. Крп. Остр. Ушилаь Нина в город. Стгл. Бог. Він довго сидів, а тоді зразу ушився. Ломы Вороб.

УШИРШКИ (ВШИРШКИ), нар. В ширину, шириной. Метрів два вширшки мижка, і зразу же іде колхозне поле. Бчк. Петр. Ср. завширшки.

УШПЕТИТЬ, сов. Совершить, проделать что-либо неожиданное, необычное; то же, что выкинуть (разг.). Хлопці хіба ж ні ушпетили: колосо на хату знесли і драбину прибрали. Бчк. Петр.

УШТИВИЙ, -а, -с (устар.). Воспитанный, почтительный. Будь уштивою онукою! Лсв.

Павл. Хоть і маленька, а уштивва. Екстр. Лиск., Стгл. Бог.

УШТРИКНУТЬ, сов. То же, что **выштрикнуть**. Уштрикнути лозикку в плитиць. Реп. Палаць голкую уштрикнула. Стгл. Бог. Ср. устромить.

X

ХАВАЛЮ (ХАВИЛО), -а (груб.). Рот. Закрий своє хавало! Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ХАЗЯІН, -а. Муж. А ти без хазяіна приехала? Урьв Остр. **ХАЙ**, част. То же, что **нехай**. Ни давай йому кружчок, хай ні бовтасця. Стгл. Бог. Взяла мужи ситиула, розмішала, накрила рядничкою і тут же, на столі поставила – хай вихолона. Мпн. В. Мам. Гиля. гиля, хай засохнуть ваші жгили. Влс. Гриб. Она птичка вольна: коли хоче, хай литить.

Прв. Калач. Хай все лежить на місті. Дрк. Реп. Повсеместно.
ХАЛАБУДА, -и. 1. Шалап, навес от дождя. Під сіно ми натпули халабуду. Ппв. Рос. 2. Просторная, не по размеру одежда. Поцалил кусь халабуду.

Ломы Вороб. Нашо ти халабуду оцю носиш? Бчк. Петр.

ХАЛАБУДКА, -и. Сторожка, будка. Він усю ніч праспав у халабуці. Бл. Ппб. Остр.

ХАЛОША, -і. Штанина. Еслї придивися – на первий взгляд – як штани, як вроді халюшї – сюда й тудя. Алф. П.-Хов. Підкоти халюшї та забриди далі. Стгл. Бог. Повсеместно.

ХАЛУПА, -и. Небольшой, обычно бедный дом. В ці халупі живе моя бабушка. Реп. Моя халупа совсім завалилась. Ломы Вороб. Кутили сїбі халупу. Крп. Остр. Мало уже кажуть людей слово халупа. Екстр. Лиск. Выпнастрой халупу. Бл. Ппб. Остр. Ср. хата 1.

ХАЛЯВА, -и. 1. Голенище. Як ти ходиш, шо халяви всі повимазувані. Тмр. Подг. Генпрї з високими халявами. Ипн. 1 Кант. Халява – це постаринньому. Енд. Семцл. Положи брусок за халяву. Ломы Вороб. Пшла ні по дорозі, а напряду, так снігу набрала повні халяви. Змс. Петр. Повсеместно. 2. (перен., пренебр.). Очень рассеянный, невнимательный человек; то

же, что разиня (разг.). Бчк. Петр.

ХАЛЯВКА, -и. Уменьшит. к халява. Якби купив такі, шоб ото халявкі довгі. Стгл. Бог.

ХАЛЯНДРА, -и. То же, что **каляндра**. На полі халяндра вже цвіте. Реп.

ХАМ, -а. Грубый, наглый человек. Повсеместно.

ХАМЕЛЮ, нар. Скорей. Пока суд да діло, а він потихеньку хамлю с хати, тіко його й бачили. Лсв. Павл. Хамлю на себе така, гейша звали, отака коротенька, розітайкою була, її на себе і тікати у верби. Грм. Кант. Перестріли раз нас, а я хамелю-хамелю і тікати. Мрч. Ольх., Стгл. Бог.

ХАМКАТЬ, несов. (экспр.). Жевать. Він хамка, шо ні папала. Бл. Ппб. Остр. Ср. похамать.

ХАМЛЮГА, -и. То же, что **хам**. То такий хамлюга, шо він на все способний. Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ХАНАНОК, -нка (неодобр.). Баловень. Бачь ідолів хлопцї товцяця скрізь, як хананок. Стгл. Бог.

ХАНЬКА (ХАНКА), -и. Растение семейства тыквенных; патиссон (?). У туку ні гарбузів насадив, а ханьок.

Бчк. Петр. Ми пасіяли на гароді хавкі. **Бл. Пльб. Остр., Пльв. Рос. † Ханьки мнять.** То же, что мички мнять. **Стгл. Бог.**

ХАП, межд., в знач. сказ. **Цап.** Лисця підлізла та хап курицю і в куці. **Стмл. Петр.**

ХАРАБОР'Я, -я. Залохматившиися края одєжды. Уся адьожа у харабор'я. **Бл. Пльб. Остр.**

ХАРХАРИ, -ів, мн. Лохмотья. Скидай свої хархари. **Ломы Вороб., Бчк. Петр.**

ХАРЦІЗ, -а. Разбойник. Зараз ні діти, а якісь харцизи. **Ломы Вороб.**

ХАРЧАТЬ, несов. 1. Хрипеть. Ото в грудях шось так харчить... **Стгл. Бог. 2.** Храпеть с хрипом. Так мати ночью харчить. А я боюсь. **Крн. Остр.**

ХАРЧІ, -ів, мн. Еда, продукты. У нас іще с харчі. **Бл. Пльб. Остр.** Ти бачів: оно це й харчыми тирибира. **Стгл. Бог.** Харчі у нас там були гарні. **Грн. Калач.** Всі харчі в чоловік. **Реп.**

ХАТА, -и. 1. Дом. Там воронінькій приїхав, так зробив шакобітону хату. **Стгл. Бог.** Іди в хату. **Укр. Рос.** У них хата гарна. **Дрз. Ольх.** Як кажуть, нова сім'я — нова

хата. **Нкрб. Рос.** Близько хати росте сірсь. **Лгн. Семил. Повсеместно.** Ср. халуна. 2. Комната, Дом був маленькій — одна хата. **Срк. Бутур. 3.** Квартира. Ну, они видивились, коли они пішли, одомкнули хату, шось забрали, узjali і комнату підпалили. **Стгл. Бог. † Велика хата.** См. великий 1. Верка спить у великій хаті, тіки на дивані. **Стгл. Бог.**

ХАТИНА, -и. Первая, следующая за сенями комната, в которой обычно располагалась печь, кухня. Там здоровя хатина. **Нвб. Кант.** У хатині всігда порались. **Крн. Остр.** Куришь виходьти в хатину. **Грн. Калач.** Та оно же у всіх так: хатина й вилика хата. Ну, кой в кого це кімната. **Стгл. Бог. Повсеместно.**

ХАТИНКА, -и. Отдельное строение, в котором располагалась летняя кухня. Баби сиділи у хатинкі. **Пгр. Павл.**

ХАТКА, -и. Уменьшит. к хата 1, 2. Хата була маленька, нивиличка: дві хатки. **Срк. Бутур.** Це така хатка, як у мосі бабусі була. **Зме. Петр.**

ХАТЬОНКА, -и (пренебр.). Избѣшка. Построїли сначала такі хібарки — ну, плохенькі хатьонки. **Влс. Грнб. Підкопн**

дін-жат і купили хатьонку, тож таку маленьку. **Калач., Бчк. Петр., Стгл. Бог., Урив Остр.**

ХА ЯТЬ, несов. Неодобрительно отзываться о ком-либо, чём-либо, порочить; то же, что хаять (прост.). Вин мене усе хас. **Бл. Пльб. Остр.** Ни пада його хаять. **Крн. Остр.**

ХВАК, -а. В ткацком стане: пространство между нитями основы, в которое пропускают челнок. В хвак бросали чьовник. **Реп.**

ХВАТИРКА, -и. Ставня. Закрий хватирку, а то сонце свєте дуже. **Вск. Лиск.**

ХВЕРТКА, -і. См. хвіртка. **ХВЕРТОЧКА,** -і. См. хвірточка.

ХВЄСТ, -а. То же, что хвіст. Довги хвєст. **Грц. Лиск.**

ХВІЖА, -і. Вьюга, метель. У гарну хвижу ни виходь. **Кам.** Така б'є хвижа, шо нічього ни видно. **Крн. Остр.** Мите хвижа. **Ярк. Остр.** См. также хйба, хуга.

ХВИЛИПКИ, -ок. То же, что Пилипівка. Двадцять сьмого Хвилипки одмічють — починаєтця піст до самого Рїздва. **Прв. Калач.**

ХВИЛІНОЧКА, -и. Минутка. Годі хвиліночку. **Вск. Лиск.**

ХВІЛЯ, -і. 1. Волна. Хвилі наскочили на лотку. **Пер. Кант.** На ріцці здорові хвилі, а ти йдши на чьовні. **Реп.** Вітер піднявся, хвилі пішли, яка же там рибалка. **Стгл. Бог.** Вони у розлив поїхали на лоцці, а оно хвиля піднялась, і їх ото пирикинуло. **Бчк. Петр. Повсеместно.** 2. Буря. На дворі хвиля піднялась. **Крн. Остр.**

ХВИСТ, -а. То же, что хвіст. Кошачій хвист. **Ярк. Остр.** Кошачій хвист. **Мин. Калач.**

ХВІРМА, -и. Ферма. 1. Повсеместно. 2. Колхозное стадо коров. Ночю тиринали хвірму на пове місто. **Бчк. Петр.**

ХВІРТКА, -и. 1. Калитка. Засунута хвіртка, і собака чьортяча. Два полізуть, один с пазкую — собаку одганя. **Стгл. Бог.** Хвіртка в нас покосилась, слі на петях дєржисця. **Лєв. Павл.** Закрий хвіртку на завиртку. **Нвб. Кант.** Хвіртку ни причішила, так она усею нічь рипіла. **Рдч. Бог. Повсеместно.** 2. (перен.). Проходная. Скки же там робочіх: і йдуть, і йдуть, і

їдуть... І там жи на хвірці стоїть жєлиціна. Пропуска. Стгл. Бог.

ХВІРТОЧКА, -и. 1. То же, что **хвіртка** 1. *Хвірточку зачіняй.* Рдч. Бог. *Вітир открив хвірточку.* Рєп. *Закрий хвірточку на ціколаду, а то вітир одорве.* Тхр. Кам., Пів. Рос. 2. Уменьшит. к **хвіртка** 1. *Ота хвірточка, шо в озородарь.* Стгл. Бог. *Закрий хвірточку.* Урьв Остр., Грн. Лиск.

ХВІСТ, хвоста. Хвост. *Гляди, шоб ти хвоста ни одморозив.* Стгл. Бог. *У корови хвіст увесь у грязі.* Крс. Петр. Повсеместно.

ХВОРАТЬ, ЗАХВОРАТЬ. Болеть, заболеть. *Захворала я.* Дрз. Ольх. *Їж овоці, тоді ни будиш хворать.* Втб. Подг. *Дас святу воду, шоб чоловік пив цю воду, і тоді він ни буде хворать.* Мрк. Кам. *А титер дівчата білыи хворають: то кіста, каже, то апендицит.* Лєв. Павл. Повсеместно. См. также **хворіть**.

ХВОРИЙ, -а, -є. Больной. *І хворий кажуть.* Енд. Семил. *Не, она хвора, она така больна...* Стгл. Бог. *У мени батько хворий.* Влад. Лиск. *Догрались у кувінки, шо усі трєс лязжать хворі.* Бчк. Петр. Повсеместно.

ХВОРИТЬ, несов. То же, что **хворать**. *Так хворіть надоїло.* Крп. Остр.

ХВОРОБА, -и. Болезнь. *На мене напала хвороба.* Крп. Остр. *І віткля она бирєцяця ця хвороба...* Екстр. Лиск. *Нікто ни знає, шо воно в його за хвороба, а тіки здоров'я нима.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ХВОСТЯНКА, -и. Гулящая женщина. *Біга хвостянка слідам.* Крп. Остр.

ХВУСТКА, -и. Платок. *Хлопцям раньши дарили хвустки.* Крп. Остр. *Дай міні свою хвустку.* Ломы Вороб. *Хвустка вже грязна.* Тмр. Подг. См. также **хустка**.

ХЕКАТЬ, ХЕКНУТЬ. 1. Тяжело, часто дышать. *Ти чього хекаси — чи за тобою хто знаєсь?* Грн. Калач. *Пройшовся трошки, а хека, як був у ярмі.* Стгл. Петр. *Воли як хекають...* Ломы Вороб. 2. (перен.). Сильно ударить. *Кажє, на бабу корчїй напав.* *А він її хекнув в лоб.* Стгл. Бог.

ХІБА, -и. То же, что **хвижа**. *Всю нічь была хіба.* Екстр. Лиск.

ХІЖИНА, -и. Старый, ветхий дом. *Хіжина — це пагана хата.* Блг. Подг.

ХІЖКА, -и (устар.). 1. Помещение для снопов,

мякны, соломы. Лиск. 2. Сарай. *Він у хіжкі сидить.* Вєк. Лиск. 3. Чулан. *Моя мати з Прогоріого, так там кажуть хіжєка: піди в хіжєку.* — В чулан? — Еге. Стгл. Бог., Прг. Петр. 4. Летняя кухня. *Піді в хіжєку.* Вєк. Лиск.

ХІКАВКА (ХІКАЛКА), -и. Икота. *Після сухого хліба хикавка напада.* Бчк. Петр. *Хикавка, хикавка, піди до води. Кого стрішиш — того й напади: хочь бика, хочь корову, хочь дівчину чьорноброву.* Зме. Петр. *На мени напала хикалка.* Бл. Пльб. Остр. *Хикалка напала.* Ломы Вороб. *Чього це на теби хикалка напала?* Грн. Калач. Повсеместно.

ХІКАТЬ(-СЯ), несов. Икать(-ся). *Весь ранок хикаю.* *Мабудь, хтось згадує.* Зме. Петр. *Нихай йому лизенько хикнецяця.* Стгл. Бог.

ХІЛИТЬ(-СЯ), НАХИЛИТЬ(-СЯ). Наклонять(-ся), наклониться(-ся). *Треба хилить жєрдь.* Бл. Пльб. Остр. *Куди ти вішиш хілиш?* Крп. Остр. *Нахились ближєє.* Екстр. Лиск. *А він отак на бік хилицяця, хилицяця...* Пдк. Бог. *Нахилийся нижєє: шо в теби — чи спина ни гнєцяця?* Крс. Петр. *Вирба хилицяця до води.* Хрц. Калач. Повсеместно. 2.

Клонить(-ся), склонять(-ся). — *Ну а як він білыи — руський чи український? — По-мойому, білыи к руському хилицяця.* Стгл. Бог. *А-а-а, бан, куди він хилє.* Мрч. Ольх.

ХІНДЯ, -і. То же, что **пронасница** 2. *Його хиндя трясє.* Рєп.

ХІТАЛКА, -и (устар.). То же, что **коликханка**. *Я коло в'язка хиталку зробив.* Стгл. Петр., Ст. Крп. Петр.

ХИТАТЬ(-СЯ), ПОХИТАТЬ(-СЯ). Качать(-ся), покачать(-ся). *Нашо ти ногою хитасєи, як малєнький?* Стгл. Бог. *Ну похитайти мене!* Бчк. Петр. *Зуб хитасєця.* Шпш. Остр. *Чього ти тут стирчиш? Піди он с хлопцями похитайєи.* Пів. Рос. *Ходім похитасємось: я коло в'язка хиталку зробив.* Стгл. Петр. *Од вітру дерев'я хитаюцяця.* Пер. Кант. Ср. рохитать.

ХИТИЛЯТЬ(-СЯ), ПОХИТИЛЯТЬ(-СЯ). То же, что **хитать(-ся), похитать(-ся)**. *Ану, возьми дитину похитийй!* Грн. Калач. *Годі тобі хитиляцяця, іди в хату.* Грн. Калач.

ХІТЯЛКА, -и (устар.). То же, что **хиталка**. *Діти на хитялку пішли.* Нвб. Кант.

ХІБА́, част. Разве. *Хіба там швидко стоїть... Балакали, балакали... Стгл. Бог. Та хіба ж він мене послухав? Дрк. Реп. Хіба ти ні знав? Ломы Вороб. Хіба ти ще учишся? Клуб. Лиск. Повсеместно.*

ХІБАРКА, -и. 1. Маленький домок. *На маленьку хібарку собрали лісу. Крин. Остр. Та там він зробив паганьку хібарку. Грин. Калач. 2. Ветхий домок. Його хібарка скоро завалилася. Стгл. Петр., Реп. 3. Сарай. Хібарка – он у деда сарай. Енд. Семил.*

ХІР, хоря. То же, что **тхір**. *Хір задушив курицю. Реп.*

ХЛАК, -а (устар.). Флаг. *Хлак повісили на клубі. Крин. Остр. На сільсовстві висів хлак. Реп., Стгл. Бог.*

ХЛЕБТАТЬ, *несов.* Лакать, хлебать. *Возьме отаку бутляву вина та й хлебче. Стгл. Бог. Кішка молоко хлебче. Бчк. Петр. См. также хльобгать.*

ХЛІПАТЬ, *несов.* Производит резкие, отрывистые движения, звуки. *Так оно хліпало-хліпало, а тоді як дало вітпіль огнем. Стгл. Бог. Віконяця хліпа, піди причіни. Змс. Петр. Хліпять – с (словом), а кліпять нима. Ну, плаче – а хліпач. Двері хліпають, віконяця хліпа. Стгл. Бог.*

Хаявля хліпають по литкам. Мрч. Ольх.

ХЛІСКАТЬ, ХЛІСНУТЬ. 1. Бить, стегать, ударить, хлестнуть. *Ни хліскай коня, він і так пристав. Крин. Остр. Хто це хліска пит окном батогом? Ектр. Лиск. Узвяся хліскають по голові. Крин. Остр. Хлісни кабілу. Бл. Пльб. Остр.*

ХЛІСЬКАТЬ, **ХЛІСНУТЬ**. Хлебать, хлебнуть, глотать, глотнуть. *Ту водичку три рази, три рази, більш ні нада, а три рази хліснуть. Пльб. Бог. Борцю з млисом навирнув як слідує, тилер і ходе – водичку хліська. Стгл. Бог.*

ХЛІБ, -а. 1. Пищевой продукт, выпекаемый из муки; хлеб. *Хліб пикли житний. Нвгл. Вороб. Це я коли хліб пикла – у середу? Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Зерно, из которого готовится мука, идущая на выпечку такого продукта; хлеб. Привозили хліб на сарбі. Пльб. Рос. Хліб убирать нада. Грин. Кант. Повсеместно.*

ХЛІБЕНІЯ, -яти. Небольшая буханка хлеба. *Хлібіня уже стиклось. Ломы Вороб., Стгл. Бог.*

ХЛІБІНА, -и. Буханка хлеба. *Полові с кожної хати хлібіна. Стгл. Бог. Приходять,*

приносять хлібіну с собою. Свати. Грин. Кант. Кождий раз, як хліб пичють, знаю, шо у нас бабушка, як тіки перву хлібіну витягає, сразу прямо пальцем проширює і тирламає і кладе на вікно. Кажє, це покойник буде іти їсти. Тгр. Кант. Це я в магазіні купила хлібіну. Пльб. Рос. За обідом треба доїсти оцю хлібіну. Грин. Калач. Повсеместно. Ср. паляниця.

ХЛІВ, -а. 1. Специальный загон для скота, хлев. *Катухи там для скота. Катухи – это по-руські вроді, а по-нашому – хліві. Алф. Н.-Хоп. Корова у хліві. Дрз. Ольх. Корова стоїть у хліві, у теплом, а пирид хлівом – загорода, открити. Стгл. Бог. Піди закрий хлів. Дрк. Реп. Раньше хліві були хароші. Тгр. Подг. Повсеместно. 2. Сарай. У нас нигожий хлів. Грин. Калач. У хліві лжять уголь і дрова. Блд. Кант.*

ХЛОБУЗДИНА, -и. Хворостина. *Иди роби те, шо кажє, а то як возьму хлобуздину... Грин. Калач. См. также хлудина.*

ХЛОП, -а. О девочке, которая выглядит и ведёт себя, как мальчик. *Да в сх ни*

девчина, а хлоп якісь. Урив Остр.

ХЛОПЕЦЬ, -я. 1. Мальчик, подросток. *Таких валянків в слободі ні в кого нима в хлопців. Стгл. Бог. Хороший хлопць, як біз їх. Ну а з ними хто зна й шо. Змс. Петр. Чій то хлопць пішов? Дрк. Реп. Повсеместно. 2. Парень. *Хлопці, було вже знають, де ввечері дівчата гадать будуть. Прв. Калач. Повсеместно.**

ХЛОПЧАЧІЙ, -а, -с. Мальчишеский. *То хлопчачі ботинки. Пер. Кант. Та то же, мабуть, хлопчачі штани. Чи вони тилер ні розліваюцца? Стгл. Бог.*

ХЛОПЧИК, -а. Уменьшит. к **хлопець** 1. *Ну, матюкаєця хлопчик, шо поділаси. Пльб. Бог. Такий гарний хлопчик у Паньковичів. Мрч. Ольх. Повсеместно.*

ХЛОПЧИШКА, -и. Мальчик, мальчонка. *Сидить маленький хлопчишка, ну – ни хлопчишка, а рибьонек. Влс. Гриб. Ни знаю, чій він. Такий... нивалкий хлопчишка. Стгл. Бог. Повсеместно.*

ХЛОП'Я, -яти. То же, что **хлопчишка**. *Чісь хлоп'я плаче. Реп. Кума, ни видно там ніде мого хлоп'яти? Грин. Калач. Да там ще хлоп'я*

таке мале, а вже таке старакоче. Урив Остр.

ХЛОП'ЯТКО, -а, Уменьшит.-ласкат. к хлоп'я. Дивись, яке хлоп'ятко замазане. Урив Остр., Стгл. Бог., Змс. Петр.

ХЛУДИНА, -и. То же, що хлобуздина. Як озьму хлудину, так я тебе опірищу. Січас рідко вирвація таке слово. Стгл. Бог.

ХЛЮПАТЬ, ХЛЮПНУТЬ. Плескати, плеснути. На долявку, було, як чуть хлопнеш, так і замрзає. Пля. Кам. Диржи кружку гарно: дивись – хлопас. Стгл. Бог. Хлопні поросяті водичьки. Бчк. Петр. Ни хлопай воду. Ярг. Бутур. Пиристань хлопати, а то глаза болітимуть. Реп. Повсеместно. Ср. вихлопати, розхлопувати.

ХЛЯКА, -и. Желудок животного. Ми сьогодні варили юшку с хлякай. Бл. Пльб. Остр. Я хляки наварива. Будини їсти? Грн. Калач.

ХЛЯКИ, мн. Слизь, втекаюча из носа; то же, что сопля (прост.). Вин увесь у хляках. Бл. Пльб. Остр.

ХЛЯЛИЙ, -а, -с. Худой, тощий. Тяга хляє родилось. Пив. Рос. Ср. охлять, перехлять.

ХЛЯПАТЬ, ХЛЯПНУТЬ. Стучать, стукнуть; хлопать, хлопнуть. Шось десь хляпнуло, подивись, хто там. Урив Остр. Харош дверямі хляпати, поломайте. Урив Остр.

ХЛЯСКАТЬ, несов. То же, что ляскать I. Ох і хляска батих-аш чутно було за цілий кілометр. Бл. Пльб. Остр.

ХЛЪБТАТЬ, несов. То же, что хлебтати. Собака борці хлѣбѣс. Крн. Остр.

ХМАРА, -и. Туча. По небу хмари, коли б дощ ни пішов. Дрк. Реп. Весь день хмари висять, а дощю нима. Бчк. Петр. На небі хмар понагнало вітром. Мрч. Ольх. Давай сіно прибирати: хмари находять. Тхр. Кам. Повсеместно.

ХМАРИТЬ(-СЯ), НАХМАРИТЬ(-СЯ), безл. То же, что нахмарюваться, нахмариться. Небо з утра хмариця. Стгл. Бог. Шо-то стало хмариця. Пср. Кант. Хмариця. Як би до вечіра бурі ні було – туди усе нашому сінові. Бчк. Петр. Нахмарило. Може, дощік піде. Шрм. Рос. Шось хмарить, ходемте вже додому. Урив Остр.

ХМАРКА, -и. Облачко. Хмарки набігли – леші трішки стало. Бчк. Петр. Ніде й хмарки нима. Стгл. Бог.

ХМАРНО, нар. Пасмурно. Якио хмарно на Паску, літо засушливе видасця. Прв. Калач. Сьодні на дворі хмарно. Екстр. Лиск. Утром хмарно було. Ломы Вороб. Повсеместно.

ХМИЗ, -у. Тонкіе сухіе ветки; хворост, валежник. Зімою хату хмизом ни натопим. Лев. Павл. Хмиз тоже погорить, ни наба його викидати. Кльб. Лиск. Нарубали хмизу на дранку. Бл. Пльб. Остр. Коло Візьміня хмизу багато, там насобирати можно бистро. Бчк. Петр. Она пішла хмиз збирати. Пср. Кант. Повсеместно.

ХОБГТ, -ота. Верхня часть свиной шни. На хоботі уже сст сазьце. Грн. Калач.

ХОБОТЬЄ, -я. Мякина. Багата хобот'їв зділа кабіла. Бл. Пльб. Остр.

ХОВАТЬ(-СЯ), несов. I. Сов. заховати(-ся), сховати(-ся), спрятати(-ся). – А чього це тут отвѣртка? – Та от того ж хув'єгана ховала. Стгл. Бог. Ви ховайтись і ни виходити на вулицю. Влс. Гриб. Самольот, було, литить, а ми ховасьмось. Срк. Бутур. Дедушка йде, я црє заховаюсь, хай він пошука, де я. А Ви ни кажіть.

Стгл. Бог. Ну, титер ваша очіридь ховаця. Тхр. Кам. Повсеместно. 2. Сов. заховати, поховати. Хоронити, похоронити. На Паску умерла, увечірі, а на День Победи ховали отож. Стгл. Бог. Як це її (колдуноу) ховали, так потолок прорубали: она ни могла умерти, мучілась дуже і кричала: прорубайте потолок. Влс. Гриб. Вишавьакія, утоплишкіє – цих раньш і на кладбище ни пускали хоронити, ховали десь рядом. Чрк. Павл. Покойника ховати. Кажуть: поховали і ідути. Енд. Семил. Повсеместно.

ХОД, -а. I. Колѣса, насажненные на ось, как один из элементов ходовой части телеги. Один ход замінити прийдіця, пиредній. Бчк. Петр. 2. Телега со съѣмным кузовом. Сідай гарно на ход. Нвб. Кант. Буває одноконний ход, пароконний ход. Трн. Лиск. Запрягай пару коняй у ход, та пойдім за сіном. Пив. Рос. Возили сіно та полову на ходіх. Кльб. Лиск. Новий ход стоїть біз коліс. Грн. Калач. Привізли глини на ходу. Екстр. Лиск. Повсеместно.

ХОДАС, -а. Тележка на деревянных осях. Сядиш на ходас – і до базарю. Птр. Павл.

ХОДИТЬ, *несов.* Ходить. *Хвати тобі стоять, ходім додому.* Тхр. Кам. *Ходім на луки.* Иви. I Кант. *Ми ходимо в школу в Бичюк.* Змс. Петр. *Ну шо, вже позно, ходіть по домах.* Урыв Остр. **Повсеместно.**

ХОДОВІТИЙ, -а, -с. О коне (лошади) с хорошим бегом. *На конюшні... один ходовітий.* Бчк. Петр.

ХОЗЯЙН (ХАЗЯЙН), -а. 1. Хозяин. *В кауну Хрициния хазяйн або хазяйка крейдою рисували христї, нивилічкі.* Прв. Калач. **Повсеместно.** 2. Муж. *Загинув мій хозяєн.* Мрч. Ольх. *Січас, хазяйна покормю і нарку.* Бчк. Петр. **Повсеместно.** См. также **чоловік**.

ХОЛОДАЙКА, -я. Женская одежда из сукна для весны и осени. Полуудлиненная, свободного покроя. *Холодайка – рукав довгий, упизу тирлозесина чисьмою.* Ст. Крш. Петр. *В празник надіним холодайки.* Реп., Бл. Пльб. Остр., Пшв. Рос. 2. Короткая тёплая безрукавка. *Ідеш управляця – надівайти халадайку.* Бл. Пльб. Остр.

ХОЛОДЕЦЬ, -дця. 1. Студень. *Холодець ще ни заварився.* Пер. Кант. *Зварили холодець з голови.* Нвб. Кант.

Я люблю холодець розбирать: всі кісточки повисмоктую. Стгл. Бог. **Повсеместно.** См. также **холодне**. 2. Окрошка. *А холодець – перва страва літом була.* Кльб. Лиск. *Халадець мати біле добрай смитанай.* Бл. Пльб. Остр. *Холодець уже зробили.* Крш. Остр., Ектр. Лиск., Ярк. Остр. См. также **холодний борщ**.

ХОЛОДНЕ, -ого. 1. То же, что **холодець** 1. *Зарізала тила, варили халодне – з галави, з ног.* Бл. Пльб. Остр. *Ниси холодне. Чи оно ще ни застило?* Стгл. Бог. *Холодне мати только на празник варила.* Кльб. Лиск. 2. То же, что **холодець** 2. *Ми в обід холодне їли.* Стгл. Петр.

ХОЛОДНИЙ, -а, -с. Холодный. **Повсеместно.** ♦ **Холодний борщ**. То же, что **холодець** 2. *Літом всігда приятно поїсти холодного борщу.* Пшв. Рос. *Я скучилась біз холодного борщу.* Грн. Калач.

ХОЛОДНІШАТЬ, ПОХОЛОДНІШАТЬ. Холодать, похолодать. *На Второй Спас бири рукавиці про запас: вже холодніша.* Прв. Калач. *На дворі к вечеру*

похолоднішало. Стгл. Бог., Змс. Петр.

ХОЛЮПИТЬ, *несов.* (перс.). Выполнять тяжёлую работу. *Чи три сенок мій холупив.* Блг. Подг.

ХОРЕШЕ, нар. То же, что **гарно**. *Тобе, бачь, хореше, ти бізько живечи.* Урыв Остр.

ХОРОШЕ, нар. То же, что **гарно**. *Там хороше було.* Нвгл. Вороб.

ХРАМ, -у. Престольный праздник. *На храм уся родня собираецця.* Хрщ. Калач. *Приходьти до нас к храму.* Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ХРЕСТ, -а. Крест. *У руки хрест становлять.* Грм. Кант. **Повсеместно.**

ХРЕЩЕЦЬ, -тця. Укладка в 15 снопов. *15 снопів – хрещець.* Влад. Лиск. *Сідай під хрещець.* Ломы Вороб. *У хрещці п'ятнадцять снопів.* Ст. Крш. Петр. *Снопи клали в хрещці.* Крш. Остр. *Пишницю зложили в хрещці.* Реп., Бл. Пльб. Остр., Стгл. Бог.

ХРЕСТИК, -а. Крестик. *Я пошу ще хрестик.* Трц. Лиск. **Повсеместно.** См. также **хрестин**.

ХРЕСТИНИ, -тин. Крестины. *На хрестинах було багарько людей.* Реп. *Нас звали на*

хрестини. Крш. Остр. **Повсеместно.**

ХРЕСТИТЬ, *несов.* Крестить. *Тебе зовсем малянькою хрестили, ти й ни помочи.* Урыв Остр. *Я у їх хрестила старшу дівочку.* Пер. Кант. *Мене в Богучварі хрестили.* Бчк. Петр. **Повсеместно.**

ХРЕСТИТЬСЯ, *несов.* Креститься. *Кой-коли хрестися, щоб ніхто ни бачив.* Пльб. Бог. **Повсеместно.**

ХРЕЩЕНА, -ої. Крестная мать. *Я своєї хрещеної цітай ни знаю. Она просто якась знакома. Оказалась в церкві, як хрестили, і я до неї колись ще малою один раз ходила.* Стгл. Бог., Змс. Петр., Пер. Кант., Урыв Остр.

ХРЕЩЕНИЙ, -ого. Крестный отец. *А хто твій хрещени?* Урыв Остр., Бчк. Петр., Стгл. Бог. См. также **хрещений**.

ХРЕЩЕННЯ, -я. Крещение. *В кауну Хрициния хазяйн або хазяйка крейдою рисували хрестї, нивилічкі.* Прв. Калач. *Під Хрициния ходіть шідрукальнива.* Нвгл. Вороб. **Повсеместно.**

ХРЕЩИК, -а. То же, что **хрестик**. *А де се той хрещік, шо тебе батюшка давав?* Урыв Остр.

ХРОКАЛО, -а. Длинная жердь с прибитым к одному её концу куском железа или дерева – приспособление для того, чтобы загонять рыбу в невод. *Скіки тубі штурк хрокать нада?* Бчк. Петр.

ХРОКАТЬ, несов. Хрюкать. Свиня хрокає. Стгл. Бог. Повсеместно. Ср. рохкати.

ХРОПТИ, несов. Храпеть. Кіль чогось став хропти. Грн. Калач. На стину ляже та й хрое. Стгл. Бог. Повсеместно.

ХРЯКОТІТЬ, несов. С шумом теч в яму. Там усередені оказалась шось за дучька: ото поливаси, так вода тіки хрякотить. Видно, криси прорили. Змс. Петр.

ХРЯПНУТЬ, сов. (экспр.). Резко, звучно ударить. Хряпнув колякою по горбу, а цей титер ногу тьга. Бчк. Петр. Гвиди, шоб він тобі ни хряпнув по морді. Стгл. Бог.

ХРЯСНУТЬ, сов. Треснуть. Ни треба набирати побазато, а то чірпак хрясне. Ст. Крн. Петр.

ХРЯЩ, -а. Мел. Хрящом вибили кошарю. Крн. Остр. См. также крейда.

ХРЬОСНИЙ, -ого (в знач. суц.). То же, что хрещений. На могорич приходе батько, мата, хрьосні, староста. Лкв.

Подг. Носили вже кутю в святвечір. Дітей було багато. І жоначі носили. Тіко до своїх хрьосних. Прв. Калач.

ХТО, кого, мест. Кто. Полшають у дев'ять днів хто чім може: хто панпушки лич з мидком роздає, хто прянички, хто канхветиків купе – хто чім зуміє. Лкв. Подг. Повсеместно.

ХТОЗНА (ХТОЗНІ, ХТОЗНЯ), неизм. (из хто зна). Кто знает. А хтозні, чого його так назвали, ни знаю. Алф. Н-Хоп. Та цей платок хтозна колишній. Екстр. Лиск. Хтозня, шо тепер, робіця. Урыв Остр. Я хтозна коли прийшла. Тмр. Подг. Повсеместно.

ХТОНА, неизм. То же, что хтозна. Да хтона, як, яку ви ціну будити давати за ту тилушачку. Лкв. Подг. Хтона, коли я научусь шати. Тмр. Подг. На матір хтона колишню ютку надівали. Лкв. Подг. Хтона, коли він прийде. Крн. Остр.

ХТОСЬ, когось, мест. Кто-то. На свайбу ходили позивать хтось з родства. Лкв. Подг. Хтось пройшов по двору. Тхр. Кам. Треба когось кликати пособлять. Крс. Петр. Повсеместно.

ХУГА, -и. То же, что хвижа. *Колись же, як мило, казали хуга. А як же його написати оце слово (т.е. что писать после буквы у)?* Стгл. Бог.

ХУБА'ВІЙ, -а, -е. Красивый. Юткі хубави були. Вск. Лиск.

ХУДОБА, -и. 1. Домашний скот. Живе одна, вроді в достатку, худоба... Стгл. Бог. Худоби повин двір. Змс. Петр. Худобу заснали в кошарю. Крн. Остр. 1 скотина, і худоба говорять. Енд. Семил. Вставши до зорі, худобу вправили, їсти шось наварили... Прв. Калач.

Пришла с чіриди моя худоба. Бл. Пльб. Остр. Повсеместно. 2. Имущество. Худоба – це барашко. Енд. Семил. У діда кожух та валізці – оце й вся його худоба. Рен. Там у їх худоби... Екстр. Лиск. Тепер у всіх багато худоби. Крн. Подг. Покрали всю худобу. Трн. Лиск. 3. Приданое. Яка худоба багата. Птр. Павл.

ХУДОБИНА, -и. Единичн. к худоба 1. У дворі ніякої худобини. Стгл. Бог.

ХУДОТУТ, -а. Удод. Худотут кричить. Ивн. 1 Кант. Ср. додик.

ХУЖЕНЬКИЙ, -а, -е. Несколькo хуже, похуже. У мени твої сіміна, а перичь

хуженький. Калач. А в ліву руку – тут уже хуженька земля, звати Макертете. Твр. Бог.

ХУКАТЬ, несов. Дышать, согревая что-либо. На руки хукази, а они всдравно мерзнуть. Стгл. Бог., Змс. Петр.

ХУРТИНКИ, -нок (экспр.). Мелкие вещи, пожитки. Собирай свої хуртинки і вишвайся. Крн. Остр.

ХУСТИНА, -и. Платок. Надінь хустину, а то у полі вітур. Ольх.

ХУСТИНКА, -и. То же, что хустина. Стіко стоеє чя хустинка? Ст. Крн. Петр.

ХУСТКА, -и. То же, что хустка. Я купила собі нову хустку, тепер є шо надіть про празник. Ппв. Рос. Жінки всі в білих хустках. Пер. Кант., Бнд. Кант.

ХУСТОЧКА, -и. Уменьшит. к хустка. Такі красиві хусточки продавали. Тмр. Подг. Я купила на базарі хустачку. Бл. Пльб. Остр. Це міні дочка подарила хусточку. Рен. Пов'язуть хусточку, ідуть до церкви. Вск. Лиск.

ХУТІР (ХУТОР), -ора. Хутор. В церкву ходила на Паску. Хоть і в хуторі жила, но ходила. Грн. Калач. Іхали с хутора. Сбр. Остр. Як куда

отселення от сила, це хутор.
Блг. Подг. Ср. слобода.

ХУТОРЯНИ, -рян. Жителі хутора. Білогорські хуторяни.
Блг. Подг., Стгл. Бог., Бчк. Петр.

Ц

ЦАП, -а. Козёл. Я прив'язала цапа на височі.
Пів. Рос. У нашого цапа великі рога. Три. Лиск. Воночий, як цап. Грн. Калач. Він вая, як цап. Бл. Паб. Остр. Наш цап дома ні ночує. Ломы Вороб. Я там мимо Титяниного цапа боялась ходити: він як насупація. Змс. Петр. Коза у мени є, а цапа нема. Прв. Рос.

ЦАПОК, -пка. То же, що чепок. Никач ні відкрио цапок, дуже тужко він отворяція.
Дчн. Бог.

ЦАРИНА, -и. Луг. Оце вот царина, пасуть на царині.
Енд. Семил.

ЦВАК, -а. Стержень в ткацком челноке, на который надевается шпулька. Надінь на цвак цівку. Реп.

ЦВІЛІЙ, -а, -е. Заплесневелый, покритый

плесенью. Виклинь отой цвіліий хліб в свинячє. Стгл. Бог.

ЦВІЛЬ, -і. Плесень. Буває, що хліб поцвіте – цвіль. Масло цвілію взялося. Цвілію с стола воля. Стгл. Бог. Уся діжка цвілію взялась. Ломы Вороб. Хліб цвілію покрявся. Грн. Калач. Цвіль покрива хліб. Пер. Кант., Бл. Паб. Остр.

ЦВІРІНЧАТЬ, несов. 1. Стрекотать. Десь опять цвірінчить проклятий цвіркун. Грн. Калач. Коники в траві цвірінчать. Стгл. Бог., Бчк. Петр. См. также цвірчатъ, сюрчатъ. 2. Чиркать, члинкавать. Горобець десь цвірінчить. Пів. Рос. Підлітки під стріхою цвірінчать. Стгл. Бог. 3. (перен.). О детях: болгать без умолку. Хватє тібі цвірінчатъ. Реп.

ЦВІРКАТЬ, несов. 1. Стрекотать. Цвірка цвіркун пат пічю. Бл. Паб. Остр. 2. Чиркать. Гарабей цвірка у сінях. Бл. Паб. Остр.

ЦВІРКУН, -а. 1. Сверчок. Під лавкою завівся цвіркун. Реп. У куми в хаті цвіркун завівся. Дрк. Реп. Цвіркун завівся у хаті. Віткіля узявся – ні знаю. Бчк. Петр. Цвіркун де взявся. Крн. Остр. Десь цвіркун сюрчить. Ивн. 1 Кант. Ранше в старих хатах

цвіркунів багато було. Тхр. Кам. Повсеместно. 2. Таракан. Цвіркун под піль поліз. Крн. Остр.

ЦВІРЧАТЬ, несов. То же, что цвірінчатъ. 1. От гризняка ни цвіркун – десь уп'сть цвірчить. Грн. Калач.

ЦВІСТИ, **ЗАЦВІСТИ** (**ПОЦВІСТИ**). 1. Цвести, зацвести. Повсеместно. 2. Покриваться, покрываться плесенью. Чьоботи під кроваттю зацвілі. Грн. Калач. Пол увесь поцвів од мокроты. Мрч. Ольх., Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ЦВІТОШНИЦЯ, -і. Плошка для цветов. Одросток з хвікуса пирусоди в цвітошницю. Крн. Остр. Дядько зробив нам цвітошницю. Екрт. Реп.

ЦЕ, част. То же, что оце. Це ти от тих пір ни була дома? Екрт. Лиск. Це, значить, дивляція, яка вона хазяйка. Пів. Рос. Повсеместно.

ЦЕБЕ (**ЦОБЕ**), межд. Восклицание, которым поворачивали волов вправо. Цебе – шоб повъртали вправо. Стгл. Бог. Волов гонич, так по-хазлячі цобє, цоб. Блг. Подг. См. также цоб.

ЦЕБЕР (**ЦЕБАР**), -бра. 1. Ведро, прикреплённое к

колодцу. Цебар на колодізі весь розбився. Дрк. Реп. От колодізі хтось отчівив цебер. Грн. Калач. Ни пий воду с цебара. Реп. 2. Колодезный журавль. Подняла цебер. Ярк. Остр. 3. Колодезная цепь. Цебир до журавля прив'язали. Крн. Остр.

ЦЕБЕРКА, -и. Распряющееся сверху ведро. Нада внести цеберку, а то води у хаті немає. Вгб. Подг. Прляиси цеберку води. Укр. Рос. Там у цеберкі молоко стоить, так у банки потириливаї. Подг. Рос. Витягни води цеберку. Ломы Вороб. Стояла вода у цеберці, так за нічь взялася кривою. Мрч. Ольх. Ниси міні цеберку, я води набираю. Тхр. Кам. Пудложи хоть трянку нуд цибарку. Урыв Остр. Повсеместно.

ЦЕГЛА, -и. Кирпич. Ни нужно оту хату кувувать, вона с цегли. Ольх.

ЦЕЙ (ця, це, ці), мест. указат. То же, что оцей. Хіба це пісня? Ранше так була пісня. Бл. Паб. Остр. Цей год урожай на гарбузи. Тхр. Кам. Кажє, як міні ці діти вже надойли. Стгл. Бог. 1 в етіх курганах, в цих курганах, хоронили знать. Влс. Грнб. Повсеместно.

ЦЕП, -а. Цепь. — Прив'язи собаку на цеп. — Та вона ж наче на цепу. Чи од'язалась? Стгл. Бог. Повсеместно. См. также цепка, цепок.

ЦЕПІННО, -а (устар.). То же, что цепільно. Влад. Ляск.

ЦЕПІЛЬНО, -а (устар.). Рукотка цепа. У тебе ціпільно дуже довге. Ломы Вороб. Батька зділав ціпільна. Бл. Пльб. Остр. См. также ціпильще, ціпильно.

ЦЕПКА, -и. Ито же, что цеп. Цепкой прив'язиши, тоді ни втиче нікуда. Кльб. Ляск. Він як розогнав коний прямо на цепку — коні назад, гопки постановились... Лкв. Подг.

ЦЕПІОК, -пка. То же, что цеп. Сходи собаку на ціпціок прив'язи, а то одірвалася. Ольх., Стгл. Бог.

ЦЕРКВА, -и. Церковь. Вже святій вечір, люди у церкву пішли. Пдг. Рос. Підим у церкву малиця Богу. Бл. Пльб. Остр. Раньше у нашому селі була церква. Пнв. Рос. У нас свого батюшки німа, тіки по празниках приїждже, открива церкву й служе. Стгл. Бог.

ЦИБАТИЙ, -а, -е. Голонастий, двиноногий. Оно же здорове, оно [курча] таке циbate. Стгл. Бог. Дивись,

який півень цибатий. Ломы Вороб.

ЦИБУЛІНА, -и. Единич. к цибуля. Ось цибулина яка осталася між дрібну. Стгл. Бог. Покриши цибулину в борщ. Ломы Вороб. Вкриши туди і цибулину. Мрч. Ольх. Повсеместно.

ЦИБУЛИНКА, -и. Уменьшит.-ласкат. к цибулина. Подивись: отам у яціку ни завязалась яка цибулинка? Стгл. Бог. Дать тубі цибулинку до сала? Бчк. Петр. Повсеместно.

ЦИБУЛІННЯ, -я. Луковая шелуха, ботва. Цибулиня на городі остав. Пер. Кант. Яйця красиво цибулиням. Стгл. Бог. Кажуть, цибулиня треба оттопити і поприскати. Крс. Петр. У суботу яйця красять цибулиням. Прв. Калач. Повсеместно. См. также шулуцлатте.

ЦИБУЛЯ, -ї. Лук. Скоро нада буде цибулю копати, а то зенис. Гич. Подг. Сначаяла їсти борщ, а потом сало с цибулюю і с хлібом. Понятно? Стгл. Бог. На городі цибуля пагана виросла. Дрк. Реп. У цьом году буде багато цибулі. Дчн. Бог. З цибулі шкорзуютки, дак то волосся красить. Лев. Павл. І лук, і цибуля зовуть. Евд. Семил. Повсеместно.

ЦИБУЛЬКА, -и. Уменьшит.-ласкат. к цибуля. Зажарюсяця цибулькую та посним маслом. Твр. Бог. Піди цибульки нарави в борщ. Крс. Петр. Їди на базарь, купиши віночок цибульки. Срк. Бутур. Повсеместно.

ЦИКАТЬ, несов. Ругать, кричать. Усе ти на мени цикаси. Я тібі ни довжин. Бл. Пльб. Остр.

ЦІПКА, -и. То же, что пискляти. На ньом ціпка, усі руки у ціпках. Бл. Пльб. Остр. На ногах такі ціпки. Як їх вивисти. Крс. Остр.

ЦИПЛАК, -а. То же, что курча. Праправ у Проські ціплак. Бл. Пльб. Остр.

ЦИТЬ, межд. Окрик, обозначающий приказание замолчать; то же, что цыц (прост.). Цить, ни плачь. Ломы Вороб. Ану цить! Чього це ти ривеш? Грн. Калач. Цитьти, замовкніть! Стгл. Бог. Цить, ни плач, купю калачь. Бл. Пльб. Остр. Повсеместно.

ЦИЦЯ, -і (дет.). То же, что цицька. Ди, мама циці дасть. Стгл. Бог.

ЦИЦЬКА, -и. Женская грудь. Та дай йому чи цицьку чи шо — поки ж воно буде надриваця... Бчк. Петр. Дитина і царьки ни бере.

ЦИБУЛЬКІ, -льок, мн. Посадочный лук. Стгл. Бог., Змс. Петр.

ЦИГАРКА, -и. Папироса, сигарета. А хто ж учів тибє? Хто тобі цигарку давав? А в кого спічки були? Стгл. Бог. Ломы Вороб. Дітя пасмактала ціцьку і бросла. Бл. Пльб. Остр. 2. Сосок коровьего вымени. Ломы Вороб. ♣ Жаба цицьки дасть. Утонеш. Там така глибина, шо, як будькиши, так і все, і жаба цицьки дасть. Стгл. Бог.

ЦИБАРКА, -і. См. циберка.
ЦІВКА, -и. Деталь прядки или челнока ткацкого стана, на которую наматывается пряжа. Нужно на пряхі цівку замінять. Дрк. Реп. Цівка поламалась в вирстаті. Екрт. Ляск. Намотай на цівку шток. Реп. Цівки були з очерета. Нвб. Кант. Повсеместно.

ЦІДИЛОК, -лка. Металлическая или матерчатая седилка для молока. Помий цідилок, а тоді мазоко ціди. Стмл. Петр. Келишка цідилок зділа. Крс. Остр. Оце така марлічка — харона на цідилок. Екрт. Ляск. Помий цідилок і повись, хай сохне. Реп. Повсеместно.

ЦІЛЕЦЬ, -льця. Тот, кто целится. Ти цілець добрий, то

зразу попадеши. Стмл. Петр., Бчк. Петр.

ЦІЛИЙ, -а, -е. Целый. Повсеместно. † Ціле оберем'я. Очень много. Врем'я ціле оберем'я. Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ЦІЛИНА, -я. Целина. Цілина – як ніколи ти орана. Пів. Рос. Один сенок на цілині, другий у армії. Бчк. Петр. Повсеместно.

ЦІЛЯКОМ, нар. Целиком, полностью, вполне. – *Шо він там поїме. Приглухуватий. – Ни приглухуватий, а ціляком глухий.* Стгл. Бог. Гарні гості, ну ни ціляком гарні. Стгл. Бог.

ЦІЦ, -а (устар.). Ручное орудие для молотьбы; цеп. *Малатія ціцам жита.* Бл. Пль. Остр. *Хліб тоді молотили ціцами.* Ломы Вороб. *Молотили ранче і ціцами.* Пів. Рос. *Молотили ціцами, ціца такі були.* Срк. Бугур. Повсеместно.

ЦІЦІЛИЩЕ, -а. То же, что **цѣпильно**. З дурного ума побив ціцилице. Грн. Калач., Бчк. Петр.

ЦІЦІЛЬНО, -а. То же, что **цѣпильце**. Важке ціцильно. Реп., Ст. Крш. Петр.

ЦІРКАТЬ, несов. 1. Сов. **поціркать**. О звуке молока о пустой дойдинке и (в большей степени) о доенни, дающем низкий результат. Ціркала-

ціркала, а шо тут я надохла. Пора вже її бросать. Стгл. Бог. *Піду корову поціркаю.* Крн. Остр. См. также **націркаць**. Ср. **поцанать**. 2. Сов. **ціркнуть**. Сплівывать сквозь зубы, издавая характерный свистящий звук; то же, что **цыркать** (прост.). *Ни ціркай, а то по зубам дам.* Бл. Пль. Остр. См. также **чвыркаць**.

ЦІЦІ-БАБА, -и. Игра жмурки. *Награлась дівчара у ціці-баби і розбіглась.* Бл. Пль. Остр.

ЦМОКАТЬ, несов. Чмокать, причмокивать. *Шо ж цмокать. Треба шось робить.* Грн. Калач. *Як він гарна цмока.* Бл. Пль. Остр., Стгл. Бог.

ЦОБ, *межд.* Восклицание, с помощью которого поворачивали волов влево. *Волів нема, так тепер уже й забули, де цоб, а де чебе.* Стгл. Бог.

ЦОКОТУН, -а. Колокольчик, бубенец. *Їздили на конях, двос коней уряжали. На їх цокотуни були.* Лєв. Подг.

ЦУГІКАТЬ, несов. 1. Пиликать. *У гармоню цугікають.* Стгл. Бог. 2. (перен.). Медленно передвигаться. *Ни швидко їде, кажуть: їде, цугикає.* Стгл. Бог. Три дні

цугікали до Кривушів. Бчк. Петр.

ЦУКОМ, нар. Насильно, силой. *Його цуком сюда привили.* Ломы Вороб.

ЦУНІ, -(?). Сани. *На поле за соломою зимою їздили на цунях.* Дрк. Реп.

ЦУПИТЬ, несов. (экспр.). 1. С илой тянуть, тащить. *Його цуплять в кожний клас.* Кль. Лєск. Ср. **уцуниться**. 2. О морозе: крепчать, трещать. *Мороз здоровий на дворі цупе.* Крн. Остр.

ЦУПКІЙ, -а, -е. 1. О материале изделия: плотный, прочный; грубый, жесткий. *Рукавиці вроді теплі, та дуже цупкі; ни зогниш руку.* Бчк. Петр. *Виткала полотно, а воно же таке цупке.* Стмл. Петр. *Це такі штани, с цупкої матерії, ни поруцця.* Стгл. Бог. *Матерія дуже цупка й темна, для літнього плаття не підійде.* Лєв. Павл. *Хіба ж можно у таку цупку тилошаку дитину кутать?* Лєв. Павл. 2. Крепкий, твердый. *Канхвети такі цупкі.* Ольх.

ЦУРАТЬСЯ, несов. Сторониться, чураться. *Як пойдши у Вороніж, так ни цурайся й нас.* Стгл. Бог. *Ти нас ни цурайся.* Ломы Вороб. *Микола нас цурайця.* Бл. Пль.

Остр. *Сенок, ти матір ни цурайся.* Грн. Калач. Ср. **чураться**.

ЦУРЕЛЯ, -і. Обрубок дерева примерно в метр длиной. *Дрова попиляли цурелями.* Крн. Остр. Ср. **оцурпалок**, **цурпак**.

ЦУРИКА, -и (перен.). Потроха. *З німців тіки цурика поспалась.* Стн. Подг.

ЦУРКА, -и. 1. Большой обрубок, палочка. *Порубав на якісь цурки. Їх же швидко в грубу класти.* Стгл. Бог., Пер. Кант. 2. Палочка для закрепления свясла. *Цуркой давно перевесло в'язали.* Евд. Семил. 3. Приспособление в виде небольшой палочки для застѣгивания одежды. *З палок цурки діяали і застібаали кужухи.* Підг. Рос. 4. Кость ноги забитого животного. Пер. Кант.

ЦУРКИ, мн. Детская игра, в которой используется заостренная с двух сторон палочка; род чижика. *Було, отам на бугрі в цурки грали.* Стгл. Бог.

ЦУРП'АК, -а. Обрубок дерева, чурка, полено. *Отпиляли цурпак.* Экстр. Лєск. *Одрубав один цурпак шпалы.* Крн. Остр. *Тотим цурк цурткавали.*

Тмр. Подг., Твр. Бог. Ср. оцурпалок, цурупалок.

ЦУРУПАЛОК, -лка. Небольшой обрубок дерева. *Поддай міні отой цурупалок.* Грн. Калач.

ЦУЦЕНЯ, -ати. Щенок. *Сука була і привела досе цуцят.*

Сттл. Бог. У мени було цуцня, я його оддала сосідам. Дрк. Реп. Ми цуцня у сусідів взяли – таке потсине. Втб.

Подг. Десь випроси цуцня, а то біс собаки пахню. Крс. Петр.

Цуцня уже гавкати почало. Ломы Вороб. З цього цуцятити ни буде здорової собаки. Клб.

Лиск. Повсеместно.

ЦУЦЕНЯТКО, -а. Уменьшит.-ласкат. к цуценя.

Яке гарне цуценятко. Пив. Рос. Вивились цуцнятка. Грн.

Лиск. Повсеместно.

ЦУЦИК, -а. Самец собаки, пёс. *На мамку то ни гавка цуцик: мамка йому канхвети носе.* Сттл. Бог. У їх там цуцик отакій здоровенній.

Змс. Петр. Він упав у сніг, так якось його приставив додому, хазяїна. Такий ото цуцик.

Сттл. Бог. Шо він шо йдосі живе: він же, як цуцик, субі прихилиця ніде ни найде. Ст.

Крш. Петр. Там цуцик злий.

Дрз. Ольх. Повсеместно.

ЦЮКАТЬ, ЦЮКНУТЬ.

Стучать, стукнуть, рубить, рубнуть топором. *Сокирою цюкнув раз.* Сгн. Подг. Дід там коло дривини шось цюкає.

Сттл. Бог.

ЦЮЦЯ, -і (детск.). Собака, собачка. *Ни ходи туди, там цюця.* Пив. Рос. Ни підходь до цюці, а то вкусе. Сттл. Бог.

Повсеместно.

ЦЯВКАТЬ, несов. Пищать. Циплята у ситі цявкють.

Крн. Остр. Десь курця цявка. Ектр. Лиск. Ср. дзявкати.

ЦЯТАТЬСЯ, несов. Ухаживать, нянчиться, увиваться. *Над дитиною цятацяця.* Сттл. Бог. Чього ти цятаєся? Ударила його та й ни цятаєся. Сттл. Бог.

ЦЯЦЯ, -і (дет.). О чём-либо красиво. *Подивись, яка ось цяця.* Сттл. Бог.

ЦЯЦЬКА, -и. Игрушка. Дитина цяцьку в рот засунула та так і заснула. Лев. Павл.

Вони йому яких тікси цяцьок ни накутили. Бнд. Кант. Батя купив міні цяцьку. Грн. Калач.

Складуй цяцьки у коробочку. Ольх. Дай йому свою цяцьку, хай пограция. Ломы Вороб.

Повсеместно.

Ч

ЧАБАК, -а. Лещ. *Жариний чябак.* Реп. В Дону чябаків ловили. Сттл. Бог.

ЧАБАЧОК, -чка. Уменьшит.-ласкат. к чабак. *Чябаччок у н'ятьорку (сеть с ячейками определённой величины) ни пролізе.* Бчк. Петр.

ЧАВРІТЬ, несов. Болеть. *Я нікуди ни гожає, усю зиму чаврію.* Крн. Остр.

ЧАВУН, -а. Чугун. *Борц приставила в великому чявуні.* Сттл. Бог. Холодець варить лучче в чявуні, чім у коструді.

Пив. Рос. Кажин день чявун води кип'ятю. Мрч. Ольх. Чявуні рідко в кого остались, а то більш у кострудах варять.

Змс. Петр. Повсеместно.

ЧАВУНІЦЬ, -ниця. То же, что чявун; чугунок. *У пічі чявуніці с кашою і борцем і один чявун с помиями.* Лев. Павл. *Налий води в чявунець.*

Ектр. Лиск. Там у чявуніці с каша поросяттам. Пдг. Рос. Туді в чявуніці ячмінь варили, в пічі. Як звариця, ставили на покуть на ослінець, в сіно.

Прв. Калач. Повсеместно.

ЧАВУНЧИК, -а. Уменьшит. к чявун, чявунець. *Треба якийсь нивилицький чявунчик: скіки там нам з дідом треба тиї каші.* Сттл. Бог.

Повсеместно.

ЧАВУЧИТЬ, несов. Давить, мять. *Хіба же можно чявучить так хліб.* Бчк. Петр. См. также розчявучить.

ЧАГАРНИК, -у. 1. Лесная поросль, кустарник. *Я за двором весь чагарник вирубала.* Дрк. Реп. Чагарник росте швидко.

Ломы Вороб. Нада на городі чагарник вирубати, шоб ни мшав.

Тхр. Кам. Тут один чагарник, косить ніззя. Грн. Калач. Повсеместно. 2. (перс.). Мелочь. *У Йолоцькі [теляці] харощі стоять, а то таке – чагарник.* Сттл. Бог. Ср. пуголовок, пун'яшок.

ЧАДКО, в знач. сказ. То же, что чадно. *У нас у хаті чадко.*

Крн. Остр.

ЧАДНО, в знач. сказ. О наличии угара. *Рано верх ни закривай, а то чадно буде.*

Грн. Калач. У хаті у вас чадно. Ектр. Лиск. Шось наче як чадно: ти верх уже закрива? Сттл. Бог.

ЧАЙКА, -и. О худой девушке или женщине. *А ця*

чяйка ... хвора-хвора, а кажши день біга на роботу. Бчк. Петр.

ЧАКАНКА, -и. Занавесь, изготовленная из камыша. Мати купила на базарі чаканку на двері. Бл. Пльб. Остр.

ЧАКУША, -і. Бревно. Оцю чакуну порубай на дрова. Сгн. Подг.

ЧАЛБА, -и (устар.). Большая разливальная ложка, черняк. *Всі пообідали. А одна косілка далеко. Приїхали — нема нічого. А він до повара. А той с чялбою. Та начяли биця.* Стгл. Бог. Колись чялбою насплять у тазік, кругом посідають [на полі] і їдять. Стгл. Бог.

ЧАЛІК, -а. Окурок. Чалик бросив і ни докурив. Сгн. Подг. Тепер чалики подокуюрю. Сгн. Подг.

ЧАЛИТЬСЯ, несов. Держаться кого- или чего-либо. Ти, умучьок, чялься таких, як дядько Іван. Бчк. Петр.

ЧАНОК, -нка. Большая широкая кадка. Я у чанку купалась. Ломы Вороб. У нас чянок ни впазе в погріб. Грн. Калач. Ніколи мій чоловік ни просив нікого ні букарь поправити, ні джжки та чанка зробити. Ст. Крш. Петр.

ЧАПЛУХА, -и. Трава (какая?). На крейді росте чапалуха. Крн. Остр.

ЧАПАТЬ(-СЯ), несов. Медленно идти, плестись. Треба якось чяпация на гору. Крн. Остр. Вморяхась, сі чяпаю. Стгл. Бог. Ср. чвалать.

ЧАПЛІЛЬНО, -а. Деревянная ручка сковородника. Зроби міні чяплійно. Грн. Калач.

ЧАПЛІЙКА, -и. Сковородник. Хазяїці без чаплійки, як без рук. Лєв. Павл. Чяплійкою удобіши гарячу сковороду брати, чім тряпкой. Клб. Лиск. Набий чяплійку, а то нічим і сковороду витягати. Стгл. Петр. Повсеместно. См. также чяплія, чяпле.

ЧАПЛІЯ, -ї. То же, что чаплійка. Чяплією брала сковараду. Бл. Пльб. Остр. Я схватила чаплію і чаплійой Ёх на печці. Да вдарила Хведю по голові, і кров пошов. Пхв. Лиск. Чи ти ни бачив, де наша чяплія? Грн. Калач., Пив. Рос.

ЧАПЛЯ, -ї. То же, что чаплійка. Чяпльо витягаси. Вдл. Лиск.

ЧАПОРУХА, -и. Небольшой стаканчик для напитков, стопка. Дак він

чапоруху опроконе і мориция. Вєк. Лиск.

ЧАРКА, -и. Рюмка. Набий міні чярку водки. Рєв., Стгл. Бог.

ЧАРУВАТЬ, ПРИЧАРУВАТЬ (ОЧАРУВАТЬ). 1. Колдовать, околдовать. Люди балакають, шо вона його причарувала. Грн. Калач. 2. Подчинять своему обаянию, прельщать. Бісова дівчина — очарувала. Рєв. Вин усіх дівчат чярував. Бл. Пльб. Остр.

ЧАСНІК, -у. Чеснок. В зажарку клади чясник, буде туди і борці добріший. Мрч. Ольх. Ми сало созили с чясником. Ломы Вороб. Ти вже чясник посадила? Крс. Петр. Повсеместно.

ЧАСНИЧІНА, -и. Отдельная головка чеснока. Повсеместно.

ЧАСТІШ, нар. Чаше. Ти ходи до нас чястіш. Ломы Вороб. Повсеместно.

ЧАСТУВАТЬ, несов. (устар.). 1. Угощать. Чим же вас родичі чясту вали? Змс. Петр. 2. Преподносить подарки молодоженам. Скоро будуть чястувать. Ломы Вороб.

ЧАХІРЮВАТЬ, несов. Продолжительно болеть, чахнуть. Чяхирює і, скіки видно,

чяхирюватиме. Бчк. Петр., Стгл. Бог. См. также чєврїть.

ЧВАКАТЬ, несов. Чавкать. Та шо ти чвакаси, як поросє. Стгл. Петр., Стгл. Бог. См. также джвакать.

ЧВАЛЯТЬ, несов. (экспр.). Медленно, с трудом идти. Чваласи по грязі. Стгл. Бог. Ср. чапать.

ЧВІРКАТЬ, несов. То же, что піркать. 2. Шо же ти чвиркаси на пол. Грн. Калач.

ЧВІРКОТНІЯ, -і. Жидкая грязь. Дорога нігосє страшно: така чвиркотня, шо ни пройдиш. Стгл. Петр. См. также чвиркотнява.

ЧВІРКОТНІЯВА, -и. То же, что чвиркотня. Тепер скрізь сама чвиркотнява. Грн. Калач.

ЧВОРОХА, -и (экспр., неодобр.). Неповоротливая, неуклюжая женщина. От уже чвороха: ни поверниция, шоб шось ни зачіпити. Стгл. Бог.

ЧЄБЧИК, -а. Чабер. До чоє же пахуирий чєбчик. Тмр. Подг. Роблять по душку [для покойника] із сухоє чєбчика. Це така трава. А єслі його нема, то в подушку кладуть сіно. Мрк. Кам. См. также щєбрь.

ЧЄВРІТЬ, несов. То же, что чахирювать. Він довоє чєврїт,

а тоді виічівсь. Ломы Вороб. Ср. жевріть.

ЧЕЛЮСТИ, -ів. Отверстие русской печи, устье. *Челюсти в нічі треба підмазати, а то того й дивись, що пчіна в борць упаде. Стгл. Бог.*

ЧЕПІГА, -и. 1. Рукоятки плуга, обжа. *На плугові чепіги, ними руководить, держацяця за їх. Стгл. Бог. Ти чіпги джержи кріпше. Ломы Вороб.* 2. Созвездие (какое?). *Чепіга єсть на небі, на плугові чепіги. Стгл. Бог.*

ЧЕПОК, -пка. 1. Дверной крючок. *Нужник без чіпка уже ни нужник. Лєв. Павл. Закрий двері на чіпок, а то они отходять. Стгл. Бог. Щяс чіпок наकिनим і підим на город. Дрк. Рєв.* 2. Цепь. *Чіпок у тилія добрячий. Хрц. Калач. См. также цапок.*

ЧЕПУЖІНА, -и. Толстая палка. *Приниси он с-під яблуні чіпужину. Рєп.*

ЧЕПУРИТЬ (-СЯ), НАЧЕПУРИТЬСЯ.

Украшать, прихорашиваться, наряжатись, нарядиться. *Ну-у-у... Це вже як наше чіпуриця, так ни дождєся. Стгл. Бог. Вана чіпуриця на вечер. Бл. Пльб. Остр. Де ци ти так начіпурилась? Ломы Вороб. Куди це ти начіпурилась?*

Ектр. Лиск. Шо се ти в хаті чепуриши? Урыв Остр. Набуть, у гості пошла, шо так начіпурилась. Урыв Остр.

ЧЕПУРНИЙ, -а, -е. Опрятный, аккуратный; красивый. *Чіпурний – це окуратаий. Стгл. Бог. Та такій він чепурний. Мрч. Ольх. Така вже чіпурна. Ектр. Лиск. Яка в вас дєвчинка чіпурна. Урыв Остр. Хоч вона пагана, зато мужик у єї чіпурний. Крн. Остр. Дівчина чіпурна. Ярк. Остр., Тмр. Подг.*

ЧЕПУРУХА, -и. О девушке, женщине: опрятная, аккуратная. *То така чіпуруха, шо в неї всїгда порядок у домі. Стмл. Петр. Там вона така чіпуруха, шо геть твєс все. Грн. Калач. 2. Модница. Вона здорова чіпуруха. Крн. Остр.*

ЧЕПУШИТЬСЯ, несов. Возиться. *Викиним на двір, тоді підєш [кошке] за кишками, а тут нічого з ними чіпушиця, у хаті. Стгл. Бог.*

ЧЕРВА, -и, собир. Черви. *Чірва усю капусту поїла. Ломы Вороб.*

ЧЕРГА, -и. 1. Очередь. *Йому аби чергу одбуть. Ломы Вороб.* 2. Стадо хозяйских коров. *Хїба як бува, а то і запонки ніколи випрать: або*

чергу пасєи, або околє мажєи. Ст. Крш. Петр. 3. Стадо хозяйских овец. Ну, черга, пасти скотину. Овець черга. Коров – череда. Самє вівці – черга. А пасти – очерєдь. Стгл. Бог. Ср. череда.

ЧЕРГИКАТЬ, несов. 1. Двигать, водить с шумом, шорохом по чему-либо, скрести. *Дїд там у дворі чіргика – косу точє. Стгл. Бог. Голова бєльє шєсть чіргикаси своїми залєзчєкками. Бчк. Петр. – Чім ти там чіргикаси? – Та тєнку жє гострю. Грн. Кант.* 2. Ходить, не поднимая ноги, волоча ноги, шаркать. *Піднімай вище ноги, а то ідєш чіргикаси ними. Мрч. Ольх. Мамо! Ну чєго ти так рано встала? Людємьки всє сплять, а ти чіргикаси. Лєв. Павл. Ср. чєвгати.*

ЧЕРГІТ, -оту. Шум, скрип. *У хаті чєргїт стоїть од єньої работи. Бчк. Петр.*

ЧЕРЕВІКИ, -ів. Туфли, тапочки. *В Хрищеня кидали за ворота чірєвєки: куди носєк укажє, туди і замїж їти. Прв. Калач. Чірєвєки нада ставити на мїсто. Дрк. Рєп. Кутили нові чірєвєки, а они шєсь жємуть. Стгл. Бог. Я за мїсьць чірєвєки розбєв. Ломы Вороб. Помажє свєї*

чірєвєки кремєм. Ектр. Лиск. Чірєвєки – то тапочкє. Блг. Подг. Андрєїч, падай мїні жєсєнєскї трїпачнї чірєвєки. Бл. Пльб. Остр. Повсємєстєно.

ЧЕРЕДА, -и. Стадо хозяйских коров. *То в слєбоді булє дві чірєди, а тєтер і одна єлі набирасця. Стгл. Бог. Коров уже визнали в чєрєду. Змс. Петр. Чєрєду пасти будим умїсці. Скн. Кант. Давай стїпачи додому, а то уже чєрєда ідє ярєм. Тхр. Кам. Треба до чєрєди додому всїпєт, а то цє забрухають. Урыв Остр. Чірєда уже уся на тирлі. Крн. Остр. Чірєда вже пройшла, а він тїси корову виганя. Стмл. Петр. Повсємєстєно. См. также очерєдь 2.*

ЧЕРЕДНИК, -а. Пастух. *Чірєдник уже собрав скотину. Тмр. Подг. На собранї наняли чірєдника. Крн. Остр. Чірєдник у нас вчєрєя. Рєп. Чірєдники рано встаеть. Ектр. Лиск. Повсємєстєно.*

ЧЕРЕЗСІДІЛЕНЬ, -лєня. Часть конской сбруи – чересседельник. *Надїнь чірєссїдєлєнь на кобєлу. Крн. Остр., Пив. Рос., Стгл. Бог. См. также черессіделок.*

ЧЕРЕЗСІДЕЛОК, -лка. То же, что черессіделєнь.

Чересділком питтяви туже:
распряжуцця у дорозі. Бчк.
Петр.

ЧЕРЕПАШКА, -и.
Раковина, ракушка. Страшно
распанахав ногу чірипашкою.
Бчк. Петр. Колись же тут на
Дону ловили чірипашок,
вварювати. В обцім заготовляв
їх на шось. А на шо – толком
ни знаю. Чи на пугвиці... А тим
мясом свиней кормили. А як
їх вварювали, так од їх вонь
страшна. Стгл. Бог. Ср. ракуша.

ЧЕРЕПЕНІКИ, -ів.
Картофельные блины. Ми їли
чірипешки. Реп.

ЧЕРЕПОК, -пка.
1. Черепок. Повсеместно.
2. Кувшин с разбитым
горлышком. Стільки вже
насобирала чірипків... Тмр.
Подг.

ЧЕРЕП'ЯНИЙ, -а, -с.
Глиняний (о посуде). Глечки
чірип'яні, горшки. Лсв. Павл.
Чірип'яні були миски, полов'яні.
Стгл. Бог. У старину у нас
були тіки череп'яні миски.
Пив. Рос. Повсеместно.

ЧЕРЕСЛЮ, -а (устар.). Пож
плуга, чересло. Чересло – це
шо іде попереду лемеша. Воно
одріза землю, а ліміи підріза,
а полчка одвірта. Стгл. Бог.
У плузі востре чіресла. Бл.

Плб. Остр. Треба чірило
прикрутити. Ломы Вороб.

ЧЕРІДКА, -и. Стадо
хозяйських телят. Колись було
багато коров, і телят же
було багато. Їх і пасти ганяли,
ни прибывали, чк цяс. Черідка
була. Коров черида, а телят
черідка. Бчк. Петр.

ЧЕРІНЬ, -і. 1. Под русской
печи. Я чірінь ни побілила.
Ивн. І Кант. Кума, чи ти хліб
прямо на чірінь сажаси? Грн.
Калач. 2. Площадка над
сводом русской печи. Черінь
роспиклась до того, шо
тряпки загорілись. Бчк. Петр.
Чірінь яка гаряча. Ски. Кант.
Ох і гаряча чірінь на пічі!
Екстр. Лиск. На чірінь
простили ложник. Реп.

ЧЕРЯБАТЬ, несов.
Царапать. Ни чірябай скло. Бл.
Плб. Остр. Ср. карябать.

ЧЕСНИЙ, -а, е. Честный.
Повсеместно. + Чесна (нівста).
О девушке, сохранившей до
замужества целомудренность,
невинность. А тоді утрім
винесе ту же простино: яка же
она – чи чесна була, чи ни
чесна. Ідуть усі з биседю. Як
чесна нівста, они, як ідуть,
дак красні злагли нисуть. А як
ни чесна, дак, як іде беседа, а
они тут виносять почви,
наливають води, бируть тряпки

і вибивають об доски. Отакої.
Ну, це ж уже всі знають, яка
нівста. Лкв. Подг. Ср.
порчений.

ЧЕТИРЬОХРЕШКА, -и.
Вилы с четырьмя зубьями. С –
чітирьохрешка, і дварешка –
це вила. Енд. Семил. Ср.
двойчата, тройчата.

ЧИ, союз, част. 1. Идн. Чи
хто прийде до нас сьогодні чи
не? Ст. Криш. Петр. Чи це
твое діло? Екстр. Лиск. Ти
подиш сьогодні чи завтра?
Пив. Рос. Там уже Бог
оприділить, куди душа пйде:
чи в рай, чи в ад. Мрк. Кам.
Так хто з вас піде: ти чи
Микала? Тхр. Кам. 2. Разве. Та
чи він вивуватий... Стгл. Бог.
Повсеместно. + Чи пак. То
есть. Входит в речь как знак
приминания. Отой Василь,
чи пак Андрій, приходив. Стгл.
Бог. Ср. пак.

ЧИБУРХАТЬ,
ЧИБУРХНУТЬ (экспр.).
Ругаться, ругнуться. «Харошом»
хваліця: чібурхнів... Ви же
чібурхасті, ни дивитесь, шо
діти. І він чібурхнів. Стгл.
Бог.

ЧИЙ, -я, -с, мест. Чей. Чія
то дівчина пішла? Стгл. Бог.
Чій це тухлі під ногами
валюцця? Ану прибирати.
Бчк. Петр. Повсеместно.

ЧИЙСЬ, -ясь, -ссь, мест.
Чей-то. Чіась лопата лижисть,
ни знаю, чия. Дрк. Реп. Чісь
он тизя бігас. Тхр. Кам.
Повсеместно.

ЧИМАЛІЙ, -а, -е.
Довольно большой, немалый.
Та сумка чимала. Мрч. Ольх.
Кабана зарізали, так і нам
принесли мяеса. Такий,
чималій кусок. Стгл. Бог.

ЧИМАЛО, нар. Довольно
много, немало. Він там чимало
гроший заробив. Ломы Вороб.
Я чимало вже нарвав опеньків.
Грн. Калач. Я тобі дала
чимало картючок. Реп. А базів-
то там чимало. Плс. Бог.

ЧИМБАРЬ, -я. Специалист
по выделке кожи, кожевник.
Чімбарь вичіня кожів. Бл. Плб.
Остр. См. также чинарь.

ЧИМЧИКУВАТЬ, несов.
Быстро идти, поспешать. Яю
дитину видеш: та оно
чимчікує швидче мене. Дитина
чимчікує за матирею. В обцім,
слідом поспіца. Стгл. Бог.
Хто це чімчікує? Ломы Вороб.
Глянь, яка чімчікує по воду,
голову задрала. Бчк. Петр.

ЧИНАРЬ, -я. То же, что
чимбарь. Він такий чинарь, шо
ни спорте. Грн. Калач.

ЧИНІТЬ, несов.
Выдывать кожу. Оце п'ять
смухів треба оддати чинити.

Гри. Калач. Він ідосі кожсі чіне. **Ломы Вороб.**

ЧИРЯК, -а. Фурункул. У мени чіряк скочів. **Ломы Вороб.** Чіряк нападаєся. **Енд. Семил.** По всій спині чіряки пішли. **Стгл. Бог.**

ЧИРЬКА (ЧИРКА), -и. То же, что чиряк. Як балить чірка – аж темна у очях. **Бл. Пльб. Остр.** На руці сіла чірка. **Реп. Він.** мабуть, простудивсь, шо його на чірки погнало. **Гри. Калач.**

ЧИ СЛЕННИК, -а. Календарь. Подивись у числяник, який у нас сьогодні день. **Тхр. Кант.** Вирви листок із числяника. **Ст. Криш. Петр.** Я за той год числяник до сіх пор бирижу. **Клб. Лиск.** У нас нима числяника. **Екстр. Лиск.**

ЧИСНИЦЯ, -і (устар.). Часть паша, несколько ниток. – Ну, а Вам видно? – А шо міні – по чісниці брать? **Стгл. Бог.**

ЧИСТИК, -а. Специальная лопатка для очистки плуга от земли. Я чістик свій забув дома. **Ломы Вороб.**

ЧИСТИТЬСЯ, несов. О корове: освобождаться от помета после отела. Погляддай: як корова зачне чістиция, так батькові скажи. **Гри. Калач.**

ЧИТАЛКА, -и. Женщина, читающая молитвы над покойником. Чіталка молитви чітас, а ми всі стоємо навколюшках, а діти так стоять. **Чрк. Павл.**

ЧИЧЕРЬ, -і. Сырая погода с ветром. Де ти ходиш у таку чічір. **Ломы Вороб.**

ЧИП, чопа. Деревянная втулка, затычка бочонка. Заткни барило чіпом, а то вода вся витиче. **Ст. Криш. Петр.** Заткни чіп, щоб вода ни бігла. **Ломы Вороб.** Та барило ж чьопом і затикали, більш нічього. Воду в йому на поле брали. **Стгл. Бог.**

ЧИПАТЬСЯ, несов. Приставать. Ни чіпайсь, а то матирі скажу. **Бл. Пльб. Остр.**

ЧИПЛЯЛКА, -и. Вешалка. Повісь сумку на чіплялку. **Стмл. Петр.** Он на чіплялку вішай одежу. **Гри. Калач.**

ЧИПЛЯТЬ, несов. Цеплять, вешать. В сволок був забитий зубок із борони, а в кімнаті тоже в потолку було кольцо, тудя чіпляли коліску. **Гри. Кант.** Галя вчора була, завіски чіпляла. **Ольх.** Коний наряжають, убирають у красне, чіпляють звонки. **Льв. Подг.** Один мужчина на каждый кілок чіплав по латтю.

Срк. Бутур. Повсеместно.

ЧИПЛЯТЬ (-СЯ), несов. Цеплять(-ся). Чіпльй відро за крючок. **Криш. Остр.** Ни чіпльйєся на ходу за машину. **Екстр. Лиск. Повсеместно.**

ЧИПОК, -пка. Дверной крючок. А вранці проснулась, чус – нши чіпок откритсь, і як-будьто хтось із дому вишов. **Влс. Гриб.** На чіпок закривай двері, а то я боюсь. **Клб. Лиск.** Усі дрючки треба скласти в катух і закрити на чіпок. **Ст. Криш. Петр.** Закрий двері на чіпок. **Гри. Калач.** Прибий до хвіртки чіпок. **Стмл. Петр. Повсеместно. 2.** Цепь. Надінь чіпок на собаку. **Криш. Остр.**

ЧИЧЬОРИ, мн. Оладьи из тертого картофеля. Чічьори – це такіє же шувльєпаки. **Енд. Семил.**

ЧИКВИРИТЬ, несов. Мести, пуржить. На дварі чківря як чківирить. **Бл. Пльб. Остр.**

ЧКВИРЯ, -і. Метель, пурга. Вони попали в чківрю. **Кмн. Кам.** Всю зиму така чківря була. **Тир. Подг.**

ЧМАКАТЬ, несов. Чавкать. – Це же він [гудик] чнос, шо ми вчєряєм. – Чус, шо чмакаєш та сьорбас. **Стгл. Бог.** Ни чмакай як пороса. **Реп.** Треба якось окуратіши їсти, ни

чмакать. **Гри. Калач.** Чмака, як парася. **Бл. Пльб. Остр.**

ЧМАЛЕНІЙ, -а, -е (неодобр.). Сумасшедший, очумелый. Чи він дурний, чи чмаленій? – А який це – як чмаленій? – Дурний – дурак совсім, а чмаленій... **Стгл. Бог.** Шо ти смієся, як чмаленій? **Пшв. Рос.** Корова бжєтьє, як чмалена. **Ломы Вороб.**

ЧМАНІТЬ. Невос. к очманіть. Там така вонь: побудиш трохи і чманієш. **Стгл. Бог.**

ЧМИХАТЬ, несов. 1. Смеяться, улыбаться, произвожда звук носом, губами. І нічього чмихать – чудного нима нічього. **Стгл. Бог.** 2. Чихать. Здорово ни нада чмихать. **Криш. Остр.** Ти шось сьогодні самє чмихаси. **Гри. Калач.**

ЧМИШИТЬ, несов. Фыркать, раздувать носдри. Ни чмиши носом, ни чуди людей. **Льв. Павл.**

ЧМИЛЬ, чмеля (чміля). Шмель. Чміль сіє на корову – зєони. **Екстр. Лиск.** Я там чміля слухав. **Ломы Вороб., Стгл. Бог., Змс. Петр.**

ЧМОКАТЬ, ЧМОКНУТЬ. Чмокать, чмокнуть. **Повсеместно.**

ЧМОКОТИННЯ, -я. Жидкая грязь. Там у лісі страшне чмокотиння. Грн. Калач.

ЧМУТ, -а. Клоун, шут. Приставлений малий – як чмут. Крн. Остр.

ЧОБІТ, -ота. Сапог. Я вискочила у сіни, а він сіг, так я вирнула, убула у чоботи та й ходю вез день. Стгл. Бог. Мій Іван нові чоботи собі кутив. Втб. Подг. Чоботи хромові. Скн. Кант. Були одні чоботи на смирех. Плт. Бог. У мене один чобот порвався, нада нові кутиш. Дрк. Реп. Вбуй чоботи, а то на дворі грязько. Мрч. Ольх. Повсеместно.

ЧОВГАТЬ (ЧОВГІКАТЬ), несов. Шаркати, шмыгати. Шо ти човгикаси, як старий дід? Піднімай ноги! Стгл. Бог. Хвораю. Лижать ни лижу, а так – тіки шо човгаю. Стгл. Бог. Човга штаньми по пічі, ни злазе. Бчк. Петр. Леше човгай, а то чобіт ни настачи. Грн. Калач. Ср. чиргикаць.

ЧОВЕН, -вна. Лодка, выдолбленная из ствола дерева; чёлн. Одну вирбу як ізрізали, так п'ять човнів. Один кряже ростіяли – і два човни. Стгл. Бог. Зараз

човнів цітай нима – самі лотки. Змс. Петр. В човні була дірка, і він набрався повни води. Кלב. Лиск., Дрк. Реп., Бчк. Петр.

ЧОВНИК, -а. 1. Деталь ткацкого стана, челнок. Даткалась, шо нима пряжі. Астався сват, чавник да цівка. Бл. Пльб. Остр. Зроби новий човник. Реп. 2. Деталь швейной машинки, челнок. У старих машинках човник довзенький. Кмн. Кам., Змс. Петр., Стгл. Бог.

ЧОГО, нареч. Почему. Чого ти йо; о ни балакаси людськи? М҃ ч. Ольх. Чого ти ни витила лозока? Ст. Крн. Петр. Повсеместно.

ЧОГОСЬ, нареч. Почему-то. Чогось ти зажурился. Ти б міні розказав. Тхр. Кам. Чогось я замерзла. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЧОКА, -и. Стержень в оси, предохраняющий колесо от соскакивания. Чока вискочила, і колесо спало. Ломы Вороб. Повсеместно.

ЧОКУХА, -и. Большой деревянный молот. Адиси чакуху пат сарай. Бл. Пльб. Остр.

ЧОЛОВІК, -а. 1. Человек. Иван хоть скандале, так похожий на чоловіка, а ваи

Ежак. Задирикуватій. Стгл. Бог. Чи він ото живе чоловіком? Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Мужчина. Ви колись по радіу ни слухали, як рак балакав с чоловіком? Стгл. Бог. Один чоловік каже: титер, як война буде, так будим воювать в рукопашну. Стгл. Бог. Потом убиратю його. Як чоловік умре, так надівають костюм. Мрк. Кам. Повсеместно. 3. Муж. Ніколи мій чоловік ни просив нікого ні букаря поправити, ні дїжки та чанка зробити. Ст. Крш. Петр. Колись же, цс ми дівчатами були, казали: «Приїхала с чоловіком». А титер же так ни кажеи. Стгл. Бог. Мати пішла до чоловіка систри. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЧОРНОБРИВЦІ, -ів. Цветы бархатцы. Чорнобривці цвітють все літо. Змс. Петр. Насажала чорнобривці: до чого ж я їх люблю... Стгл. Бог. Чорнобривці пустили парості. Реп. Повсеместно.

ЧОРНОТРОП, -у. Земля, ещё не покрытая снегом. Вчора був чорнотроп, а сьогодні сніг. Стгл. Бог. Ходила в Бичьок іще по чорнотропу. Стгл. Бог.

ЧОРТМА, неизм., в знач. сказ. (бран.). Нет. Пішов

давню, та й чортма ідосі. Ломы Вороб. Пора йти на автобус, а його чортма. Стгл. Бог.

ЧОСКА, -и. Зуд. Чоска – це чешеця. Енд. Семил.

ЧОХЛА, -и. Манжет. Ану застигни міні оцю чохла, а то я піяк ... Стгл. Бог. Чохли вишивали в кохтах. Пхв. Лиск. Пришій кудзак до чохла. Ломы Вороб.

ЧУВАЛ, -а. Большой мешок. Возьми чувал та сходи за травою. Пив. Рос. Повни чувал приису, і вони як за себе кинуть. Кלב. Лиск. Повни чувал трави. Ивн. І Кант. Подуцїли с колхоза п'ять чувалів зерна. Тмр. Подг. Три мішки забрано. Ни мішки, а човали кропов'яні. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЧУВИЛКОУ, нар. О способе повязывать платок: надвинув на глаза, с концами, завязанными сзади. Дівчата пов'язали чувилкою – пішли город тлякувати. Лсв. Павл.

ЧУДНИЙ, -а, -е. 1. Смешной. Ох, отой дядько ж і чудний. Грн. Калач. Така чудна людина. Мрч. Ольх. Повсеместно. 2. Любящий пошутить. Такий чудний був. Шо-небудь приштукує. Стгл. Бог. 3. Странный. Чудні ви

люди. Стгл. Бог. Який ти чюдний. Хіба можна так із-за пустяка турбуватися? Ст. Кри. Петр. Чюдний якийсь ти... Кри. Остр. Повсеместно.

ЧУДНО, нар. 1. Смішно. Міні з його всігда чюдно було. Киб. Лиск. Чього тобі чюдно? Кри. Остр. Вам чюдно, а міні хоть плачь. Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Странно. Вона до мени на Ви, а міні аж чюдно: я ж ні привикла. Стгл. Бог.

ЧУКАТЬ, ПОЧУКАТЬ. Нянчить ребѣнка, слегка подбрасывая его на руках. Иди, бабушка почюка. Стгл. Бог. Ого, тебе чюкають уже й ні піднімиш, ба який ти здоровий виріс. Змс. Петр. Почюкай дитину на руках. Дрк. Реп. См. также чукикать.

ЧУКАТЬСЯ, несов. Нянчиться, возиться. Шо ти ти з ним чюкаєся? Вкладай його вже. Стгл. Бог. Ср. нюнькаться.

ЧУКИКАТЬ, ПОЧУКИКАТЬ. 1. То же, что чюкать. Йому нарвицяря, коли його чукикають. Екстр. Лиск. Батю, почюкикайти мене. Грн. Калач. 2. Качать ребѣнка (часто на ногу). Да моя

хресничка, лапушечка, іди я тибе почюкикаю. Лєв. Павл.

ЧУК-ЧУК, межд. (детск.). Слова, которые произносятся, нянча ребѣнка, слегка подбрасывая его на руках. Ой, чук-чук-чук, наловив дід цюк... Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ЧУЛАН, -а. Чулан. В чюлані бодня с сазом. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЧУНІ, чунь. 1. Лѣгкие тапочки. Чуні мої розбились. Кри. Подг. Міні пошили чуні. Кри. Остр. У чюнях по двору ходять. Кмн. Кам. 2. Сапоги из толстого сукна. Бабушці купили на базарі чюні. Грн. Калач.

ЧУПАХА, -и. Грязнуля. Сьодня ти чюпаха. Реп.

ЧУПРИНА, -и. Чуб. Вин як схватив яго за чуприну. Бл. Пльб. Остр. Батько взяв сына за чюприну. Реп. Він його як схватив за чюприну, так так ото ключок і вирвав. Стгл. Бог.

ЧУПРУН, -а. Вихор. Ни таскай мене за чупрун. Бл. Пльб. Остр.

ЧУРАТЬСЯ, несов. Боятся. Чього ти мене чюраєся? Мрч. Ольх. Ср. цураться.

ЧУРЯКІ, -ів. Тапочки. І чурякі, і поремєнькі. Енд. Семил.

ЧУТЬ (ЧУТЬ). 1. несов. Слышать. Ти чюси, шо тобі кажуть, чи нє? Втб. Подг. Чюєм, кажє, наші балакають. Так ми повибігали та й кричимо «Ура!» Стгл. Бог. Тимоша жив, так чюси, міні приспилось: откриває двері. Влє. Грїб. Ти мене чюси? Укр. Рос. Можє, ви чує. Пгр. Павл. Ти чюси, шо я кажє? Кри. Подг. Повсеместно. 2. безл. Чувствується. То сорочка тепла була, а це тонєсєньку надїла, так чути... Стгл. Бог. 3. Слышно, в роли сказ. А тобі оце чути, шо собака гавка? Я прихоринь приб'ю ближєє до вїкна, шоб луччє чути було. Стгл. Бог. Побїгла на улиро, взяла її рвота уцє, чуť було аж у хату. Ольх.

ЧУХАТЬ(-СЯ), несов. 1. Сов. почухать(-ся). Чєсать(-ся), почєсать(-ся). Шо ти самє чюхаєся: чи в теби там воші завилєсь? Стгл. Бог. Я ото жє підойшла та ото жє глadio ї, за вушко там почиохла... Плє. Бог. Почушай міні спину. Ломы Вороб. Пиристань чюхацяря, як порєся. Реп. Повсеместно. 2. Сов. начухаться. Делать что-либо

медленно, возиться. Поки ти будиш чюхацяря? Так ми й опоздаєм. Стгл. Бог. Поки почиохацяря, поки поверняцяря...

Змс. Петр. ЧУХМАРИТЬСЯ, несов. (экспр.). Интенсивно чєсаться. Чього ти чюхмарись? Шо там такє? Стгл. Бог. Ой, доцїк іде, тучька хмарицяря, сидить дїд на пічі та й чюхмарицяря (частушка). Стгл. Бог.

ЧУХНУТЬ, сов. Однокр. к чюхати (здесь перен.). – Так Михайла чухнули тіки? – Лоб трошки подряпали. Стгл. Бог. **ЧУХРАТЬ, ОБЧУХРАТЬ**.

1. Обрывать с ветки, прутика и т.п. листья, колосья одним движением руки. На ось, обчюхрай лозинку – поганянь коний. Стгл. Бог. 1 бабушка моя чюхрає зерничко, уже спїлє в чювал і пришеє повин чювал. Твр. Бог. Чюхрає лозину. Бл. Пльб. Остр. Хюпці вєє лозу обчюхрали. Реп. 2. Очищать ствол дерева от ветвей, сучьев. Бири сокиру і чюхрай дубки. Грн. Калач. 3. Сов. почухрать (экспр., перен.). Идти, пойти. Давай, чюхрай далі. Стгл. Бог. Кудись почюхрав туди до лісхозу. Змс. Петр. 1 прийшлось нам

тоді чохрать пішкадрлом.
Гри. Калач.

ЧУ-ЧУ, межд. Отгннное для свиней. Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ЧУШ-ЧУШ, межд. Подзвннные для свиней. Бчк. Петр. См. также паці-паці.

ЧХАТЬ, несов. 1. Чихать. Собака чхув. Смг. Кант. Повсеместно. 2. Идти пешком. Оце ти будиш чхать усто дорогу. Гри. Калач.

ЧХУР, -а. Стриж. Щодня пацани чхурів тут у кручах дируть. Бчк. Петр. Уже чхури прилитили. Стмл. Петр. См. также щур.

Ш

ШАВКОТІТЬ, несов. Шепелявить. Шипить, шавкотить, у яму дивація, а витить все-таки ни дурак. Бчк. Петр.

ШАГАРКАТЬ, несов. Рыскать в поисках чего-либо. Чього ти шагаркаси зранку в столі? Бчк. Петр. Ср. шаландаться, шалаться, шастать, швайдать.

ШАЛАВА, -и (бран.). Развня, растяпа. От шалава.

Похи шлявся, а він автобус пройшов. Стмл. Петр.

ШАЛАНДАТЬСЯ, несов. (экспр.). Шляться. Шо ти шаландася де треба, де й ни треба. Мрч. Ольх., Стгл. Бог. См. также шалаться. Ср. шагаркать, шастать, швайдать.

ШАЛАПУТНИЙ, -а, -е. Непутёвый, взбалмошный. Нихай мене ни лякають, шо він шалопутний, я все равно його любитьиму! Лев. Павл. Шо з нею балакають? Вона же шалопутна. Стгл. Бог. До чього ж оці хлопці шалопутні. Тмр. Подг. См. также шалоплений.

ШАЛАТЬСЯ, несов. (экспр.) То же, что шаландаться. Десь шалалась – весь день ни було. Змс. Петр. І де оце до цих пір можно шалація? Стгл. Бог.

ШАЛЕНІЙ, -а, -е. Бешеный, шальной. Дитина шалена, як і родитілі. Бчк. Петр. Шо ти бігаси, як шалений? Стгл. Бог. Ср. сказаний.

ШАЛІНА¹, -и. Тонкая жердь. Шалина – це... ну, ворячина така довга. Ворячина так та товста, а шалина довга, а тоненька. Стгл. Бог. Він... у лотку... і зробив шалину вилику, шоб опирація. Стгл. Бог.

ШАЛІНА², -и. Тёплый мати сплила пухову шалину.

ШАЛІНКА, -и. Уменьшит. к шалина 2. Купила у магазіні шалинку. Бл. Пльб. Остр. Тепла шалинка. Ярк. Остр.

ШАЛОПЛЕНІЙ, -а, -е. То же, что шалопутний. Ой, та нашо ж она його прийняла? Він такий же шалоплений. Мрч. Ольх.

ШАНУВАТЬ, несов. Оказывать уважение, ухаживать. Мужика свогого нада шанувать. Ольх.

ШАПАРЮВАТЬ, несов. Искать, шарить. Шо ти тут уже по моім карманам шапарюєси? Ольх. См. также шукать.

ШАПІЧЧЯ, -я (собр.). Крупные шляпки подсолнуха. Тіки шо цітасця шапіччя, а насіння у середині нема. Бчк. Петр.

ШАПЛІК, -а. Расширяющаяся кверху кадушка. Посолили огірки в шаплік. А більш у нас шаплика нема. Нвб. Кант. У шаплиці гарно купація, тіки зарез у йому купація ни стануть. Бид. Кант. Ср. шерітвас.

ШАПЧІНА, -и. Ягоды шиповника. У лісі багато шапчіни. Гри. Калач. Треба

головной платок, шаль. Мині шапчіни шарвать на заварку. Стмл. Петр. См. также шипшиня.

ШАРАХВАН, -а. Юбка. Шарахван був ділний. Петр. Павл. Купила в магазіні шарахван. Бид. Кант. Син набрав на шарахван. Скс. Кант.

ШАРПАТЬ, несов. Царапать. Брось шарпать вікно. Бл. Пльб. Остр.

ШАРПОНУТЬ, сов. (устар.). Ударить с силой. Ни лязь, а то шарпону по спені. Кри. Остр.

ШАРУДІТЬ, несов. Шуривать. – Шось на горіці шарудить. – Миші або кішка. Стгл. Бог. Шось за шихванером шарудить, чи ни миша. Пер. Кант.

ШАРЧА, -ати. Щенок. Мене укусила шарча за ногу. Бл. Пльб. Остр. Шарча же зле стало. Ломы Вороб., Бчк. Петр.

ШАСТАТЬ, несов. Бродить, шнырять; то же, что шастать 2 (прост.). І де оце можно шастать до цих пір? Стгл. Бог. З вулиці прийде, у столі шаста, шаста, а там хліб сухий один. Бчк. Петр. Хватає тібі шастать, іди дадому. Бл. Пльб. Остр. Ср. шагаркать,

шаландяться, шалаться, швайдять.

ШАТИРИТЬСЯ, несов.

1. Тереться. *Ох, ти ж і любиш по ногах шатириця. Брись! Іди віціль.* Стгл. Бог. 2. (перен.). Околячиваться. *На бригаді десь шатирився: у карти грав, нібось.* Бчк. Петр. Ср. вишатириється.

ШАХВА, -и. 1. Навесной шкафчик для посуду. *Сьогодні цілий день прибирала у шахві: пилюгу витирала, тарілки мила слодоновою, стакани віхтем протерла.* Мрч. Ольх. *Постав миски у шахву.* Нвб. Канг. 2. Шаф. *Повна шахва южесок.* Скв. Канг.

ШАХТЬОРКА, -и.

Совковая лопата. *Майш це шахтьоркою пісок кидать.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ШАШІЛЬ, -елі. 1. Моль.

Шашіль обоснувала увесь кустом білим. Бчк. Петр. *Ти подумай, що зробилось: валянки усі побила шашіль.* Мрч. Ольх. *Паів шашель шапину.* Бл. Пль. Остр. *Шашиль усю вовну побила.* Ломы Вороб. *Шашиль поточів кужух.* Реп. 2. Небольшие червячки, которые заводятся в продуктах при длительном хранении. *В муці завилась шашель.* Грн.

Калач. *Шашиль яблука на горіці поточила.* Стгл. Бог.

ШВАЙДАТЬ, несов.

Ходить без дела. *Ну швайдай по хаті.* Крн. Остр. *Швайдає с хати на хату.* Крн. Остр. См. также швендять. Ср. шагаркать, шаландяться, шалаться, шастать.

ШВАЙКА, -и. Толстое шило. *Тут шилом нічого ни зробили, тут нужна швайка.* Стгл. Бог. *Швайкай чівот збрую колям.* Бл. Пль. Остр. *Проколи дірку швайкою.* Ломы Вороб. *Солдат швайкою і молоко їсть.* Бчк. Петр., Нпс. Рос.

ШВАХА, -и. Портниха. *Шаха юпку пошис.* Прв. Калач.

ШВАЧКА, -и. Портниха. *Бабушко, нашо Ви мел положисли? – Мех? Це жє, як швачка, так всігда у неї мел.* Стгл. Бог. *Швачка катуу скуртєва.* Крн. Остр. *Одвисла шить швар.* Ектр. Лиск. *І модиска, і портниха, і швачка кажуть.* Енд. Семил. *Довга нитка – мілива швачка.* Лев. Павл. Повсеместно.

ШВЕНДЯТЬ, несов. То же, что швайдять. *Шо ти тут швендяти? Ломы Вороб., Стгл. Бог.*

ШВИГАТЬ, **ШВИГНУТЬ**. Лгать, лягнуть. *Яка корова ни буде швигаря, як мухи кусають.*

Ст. Крн. Петр. *Того жє і швигаря, шо педзки кусають.*

Бчк. Петр. *Ряба тилушка бросила швигаря.* Грн. Калач. *Корови – вони разні, консино: с таки – і б'юця, і швигоця.* Твр. Бог. *Корва ногою швигнула – і прямо по циберці.* Стгл. Бог.

ШВИДЕНЬКО, нар. Быстренько. *Скажи, шоб мама швиденько додому бігла, а то там дві п'яниці.* Ольх. *Ни плач, синок, я швиденько вирнусь.* Грн. Калач. *Іди додому швиденько.* Пль. Рос. *Я на візосіпеді швиденько змотаюсь.* Змс. Петр. Повсеместно.

ШВИДКА, -ої (в роли суц., эф.). Понос. *Швидка у мени напала.* Крн. Остр. *У теби ни швидка напала?* Крн. Остр. **Швидка Настя** (устар., эф.). То же, что швидка. *Чього ти бігаси біс конця: чи швидка Настя напала?* Змс. Петр.

ШВИДКИЙ, -а, -с. Быстрый. *Питро швидкий, кого хочси нажсине.* Грн. Калач. *Ти дивись, яка ти швидка: с тобою ни зойдиш.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ШВИДКО, нар. Быстро. *Хотіла швидко назвать, та совсім забула.* Стгл. Бог. *Коні*

як швидко біжать. Ломы Вороб. *Шось ти швидко вирнуєш. Чи нема нікого дома?* Змс. Петр. *Она дуже швидко балакає, нічого ни поймає.* Втб. Подг. *Інтірісувались жє, у кого луччі коні, і які швиче висковат на оту жє гору.* Лкв. Подг. *Йди ни так швидко, а то я тебе ни догоню.* Прв. Рос. Повсеместно.

ШВИНДЯ, -і. О непоседливом человеке. *Ну ти жє у нас і швиндя... Грн. Калач., Бчк. Петр.*

ШВИНДЯТЬ, несов. Ходить туда-сюда, снова. *Чього його швиндять? Посидь хоть тришки на місті.* Грн. Калач. *Швиндя по хаті, нічого ни робе.* Бчк. Петр. *Шо ти швиндяєш сюди-туди? Хочь двері зачипляй.* Стгл. Бог.

ШВІРИНЬ (**ШВИРИНЬ**, **ШВИРИНЬ**), -рня. 1. Металлический стержень, шкворень. *Тяля уже здореве, його нада принятиє на великий швіринь.* Твр. Кам. *Вин його швіринем як второв.* Твр. Подг. 2. Пест. *Просо в ступі довки швіринем.* Крн. Остр. *Де це наш швіринь дівся?* Ектр. Лиск. *Наш швіринь у сусідки.* Реп. См. также шворинь.

ШВО, -а. Шов. *Та йому же на животі шво положили.* Стгл. Петр., Грн. Калач.

ШВОРІНЬ, -рня. То же, что швірінь. *Як побидеш теля припинать, возьми шворінь, він лижеть у сараї.* Дрк. Реп. *Ми шворнім худобу прибавсем.* Хрц. Калач. *Закривай двері на шворинь.* Стг. Подг. *Шворінь дуже довгий.* Ломы Вороб.

ШВОРКА, -и. Верёвка, бечёвка. *Коньчик шворки на ший у корови тіпається.* Кלב. Лиск.

ШЕЛЕПКАТЬСЯ, несов. (экспр.). Ходить, бродить. *Чього ти тут шелепкаєся?* Стгл. Бог. Ср. *зашелепкаться, пришелепкаться.*

ШЕЛЬПАТЬСЯ, несов. Бродить. *Де ти усю ніч шельпався, бродяга?* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ШЕРЕБЕРТЮ, нар. Беспорядочно. *Все в сундук покідала шербертю.* Крн. Остр. Ср. *шкереберть.*

ШЕРСТКИЙ (ШОРСТКИЙ), -а, -е. Шероковатый. *На буряках робе, так руки полопались, шерські зробились.* Бчк. Петр. *Руки такі шорсткі. Дай крем, помажу абошо.* Стгл. Бог.

ШЕ'РШЕНЬ¹, -шня. Насекомое семейства ос; шершень. Повсеместно.

ШЕРШЕНЬ², -шня (-шеня). Мелкий осенний лёд, идущий по реке. *На Дону несе шершень. Дрібні льод замрза і несе шершень. Осінню. І його так прислоня, прислоня де-небудь, замрза і образується із шершеня лід. На таких озерах нима шершня: раз оно замрза льод на місці. А на Дону тіки шершинь.* Стгл. Бог.

ШИБЕНИК, -а. Шалун, озорник. *У мене онук такий шибеник росте.* Кלב. Лиск.

ШИБКА, -и. 1. Оконное стекло в пределах одной ячейки переплёт. *Схватив grabарку-лопату – і по вікнах. Дві шибки вибив, а оно зімою.* Стгл. Бог. *Ни дави, а то шибку видавиши.* Змс. Петр. *Подивись: хто-то в шибку стукас.* Дрк. Реп. *Вен вибив шибку.* Вск. Лиск. *Хлоці розбили шибку мягцем.* Дрз. Ольх. Повсеместно. 2. Окно. *Морози були здорові, а топки нагано, так шибки замрзали.* Пср. Канг. *Иди закрый шибки.* Пср. Канг.

ШИВОРИТ, -ота. Стоячий воротник. *Ти ни уміши шить:*

все у тебе шиворит на шиворит. Тхр. Кам.

ШИВОРОТИ, -ів. Шся. *Начялось все с того, шо заболіли шивороти.* Кלב. Лиск. Ср. *в'язи.*

ШИЙ! **ШИЙ!** Межд. Понукание коровам и телятам к поению. *Кричу ший, ший, а вона побрела на ту сторону.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ШИМОНУТЬ, сов. (экспр.) Сильно ткнуть чем-либо колющим, режущим. *Она картохи чістила, а він сукався, так і шимонула йому в руку.* Бчк. Петр. *Він такий, шо може і шимонуть.* Грн. Калач. *Голкою шимонула в палиць...* Стгл. Бог. Ср. *ширять.*

ШИНКА, -и. Деталь ткацкого станка: дощечка, скользящая по пряже. *Шось шинки ни ладять.* Ломы Вороб.

ШИПШІНА, -и. То же, что шанчина. *Давай наместо робить с шипшини.* Ломы Вороб. *У Западні багато шипшини.* Бл. Пלב. Остр. *У нас в саду росте шипшина.* Ектр. Лиск. *Зацвіла шипшина.* Крн. Остр. *Поколола руки шипшиною.* Реп. *Треба отут десь посадить шипшину.* Змс. Петр. *Зазь на хату за*

шипшиною. Мрч. Ольх. Повсеместно.

ШИРІТВАС, -а. Большая деревянная лохань, кадка. *Намочі пратво в ширітвасу.* Крн. Остр. *Сколотив тоді зол'єм ву ширітвас.* Дрк. Реп. *Ми в ширітвасі всігда купались.* Кלב. Лиск. *В старину більшо було из полотна и прали в ширітвасі.* Тхр. Кам. *В ширітвасі мати купала дітшиок.* Реп. Ср. *шанлик.*

ШИРЯТЬ, **ШИРНУТЬ**. Тыкать, ткнуть; пырять, пырнуть. *А вилка – це вроді як колти ти покойнику, ширяси вилкою. А должна быть одна ложка (на поминках).* Срк. Бутур. *Під бік як ширне його.* Стгл. Бог. Повсеместно. Ср. *шимонуть.*

ШИТЬЯ, -я. Шитьё. *У меня січєш ишття спрашино багато.* Стгл. Петр. Повсеместно.

ШИТЬ, несов. 1. Шить. Повсеместно. 2. Быстро ходить туда-сюда. *Та ни ший ти под ногами.* Бчк. Петр.

ШИШКА, -и. 1. Шишка. Повсеместно. 2. Булочка особой формы с украшением, которую получали гости на свадьбе. *Ице тикли шинки на свайбу и роздавали.* Лкв. Подг. *На, ось я тобі с свайбу итинку привисла.* Стгл. Бог.

Шишки – то ж як дари ідуть, шишки роздають, а коровай стоить. **Зім. Бог.** Тоді почали шишки кидать з машини. Я одну шишку вловила. **Пер. Кант.** Шишку всім на вторий день свайби дають. **Клб. Лиск. Повсеместно.**

ШИШКАСТІЙ, -а, -е. Шишковатий. У красного півня шишкастий гребінь. **Гри. Калач.** Ніс якийсь шишкастий. **Стгл. Бог., Бчк. Петр., Мрч. Ольх., Тхр. Кам.**

ШКАБАРЧАТЬ, *несов.* (експр.). Умничать. *Ни шкабарчала б ти на себи подивись.* **Бчк. Петр.**

ШКАВРЯК, -а. Человек невысокого роста. *Да він був шкавряк.* **Гри. Павл.**

ШКАНДИБАТЬ, **ДОШКАДИБАТЬ** (**ПРИШКАНДИБАТЬ**). Идти, прийти (прийти), прихрамывая. *Так шкандибать ти будиши довго.* **Гри. Калач.** *Шкандибас на адной назі.* **Бл. Пльб. Остр.** *Ногу натерла – сні дошкандибала.* **Стгл. Бог.** *Сам пришкандибас, чи підвизли?* **Змс. Петр.** *См. также шкандилять, шкатильтать.*

ШКАНДИЛЯТЬ, *несов.* То же, что шкандибать. *Шо це ти шкандиляси?* **Ломы Вороб.** *Нога болить, ходю –*

шкандиляю. **Стгл. Бог. См.** также шкатильтать.

ШКАПА, -и. Лошадь. *Бригадір звелів дати шкапу.* **Ектр. Лиск.** *Положи шкапі сіна.* **Реп.** *Шкапа раньши звали і кобилу, і коня.* **Енд. Семил.** *Раньши у кожного була своя шкапа.* **Тхр. Кам.**

ШКАРАЛІСТ, -а (устар.). Подгорелый хлеб. *Отой шкараліст викін у помийницю.* **Кри. Остр.**

ШКАРБУН, -а (пренебр.). О старом, немощном человеке, сле передвигающем ноги. *Шкарбуни ви, шкарбуни. Чього ви туди повзите?* **Стгл. Бог.** *Задумав шкарбун другий раз жепиця.* **Бчк. Петр.**

ШКАРУБКІЙ, -а, -е. Шершавий, заскорузлий. *Сорочька така шкарубкя, хочь викадай.* **Стгл. Петр.** *Помазала я сараї, а воно висохло і якесь шкарубкє зробилося.* **Ольх.**

ШКАТИЛЬГАТЬ, *несов.* То же, что шкандилять. *Микола на одну ногу шкатильтас.* **Кри. Остр.**

ШКЕРЕБЕРТЬ (**ШКЕРЕБЕРТЯ**), *нар.* Кувырком. *В хаті все перевернуто шкереберть. Шо ти тут шукає?* **Стгл. Бог.** *Усе у хаті шкереберть.* **Мрч. Ольх. Ср. шеребертью.**

ШКВАРИТЬ, *несов.* 1. Сов. нашкварить. *Жарко топить, натопить. Як ми нашкварили у хаті.* **Бл. Пльб. Остр.** *Здорово нашкварили у хаті.* **Ломы Вороб.** 2. Сов. ушкварить. Быстро бежать, идти; припустить (о дожде). *Дивись, он зайць шкваре по Лісні.* **Гри. Калач.** *А він доць як ушкварив...* **Стгл. Бог.**

ШКВАРЧАТЬ, *несов.* 1. Шипеть при поджаривании; то же, что скворчать (прост.). *Само шкварчить так, шо аж міні їсти захотілось.* **Бчк. Петр.** *Само уже шкварчить.* **Ломы Вороб.** *На сквороді мяско шкварчить.* **Пив. Рос. Повсеместно.** 2. (перен.). О пении скворцов. *Шкварчить, шкварчить з ранку самого: гніздо роби.* **Бчк. Петр.** 3. (перен.). Бойко говорить. *Хвасте тобі шкварчить біз толку.* **Бчк. Петр.**

ШКВИРЯ, -і. То же, что хвижа. *Така шквиря була вечіром, за малим шибки ти побіао. Я як знала: це в обід познімала барахло з вирьовки. А воно ожиледилося – наслуду розвішала по хаті.* **Мрч. Ольх.** *На вулиці шквиря.* **Пив. Рос.**

ШКВОРИНЬ, -рия. См. шворинь.

ШКІРКА, -и. Загрибок у кошки, собаки. *Кішка за шкірку тяга кошиаєт.* **Бчк. Петр., Стгл. Бог.** 2. Задняя часть шеи человека. ♦ **Взяць за шкірку.** 1. Взять за шиворот. *Ану отчітись! А то ось возьму за шкірку і викину, як кошиаєт.* **Стгл. Бог.** 2. Припереть к стенке в споре. **Бчк. Петр.**

ШКОБИРГАТЬ, *несов.* См. шконирагать.

ШКОДА, -и. 1. Убыток, изъян, вред, порча; то же, что шкода (прост.). *Поб'єм шо-небудь – ото ж тобі і шкода.* **Стгл. Бог.** *Свині ночю в огород зайшли, так шкоди наробиши.* **Змс. Петр.** *У погрібі кішка шкоди наробила.* **Дрк. Реп.** 2. Что-либо недозволенное. *Ни ліз би ти в шкоду.* **Втб. Подг.** *Ти ж знаєси, шо то шкода, а лізиши.* **Стгл. Бог.** *Корови так і лізуть у шкоду.* **Ломы Вороб.** 3. Тот, кто наносит вред, убыток злонамеренно или из озорства; то же, что шкода (прост.). *Він у нас хороний хлотаць, тільки шкода дуже здорова.* **Кри. Остр.** *Ох ти ж і шко-о-ода...* **Стгл. Бог.**

ШКОДИТЬ, **НАШКОДИТЬ**. Делать, сделать, устраивать, устроить

шкоду; то же, что шкодить (прост.), нашкодить. *Пацаи, то й жси, шо шкодив... Оно ни собража: це ж нильзя такого робить.* Стгл. Бог. *Це він навиде хлопців, та понатоптують, та нашкодять шо-нібудь.* Стгл. Бог. *Йди да ни шкодь дяди ж там.* Екстр. *Лиск. Кури шкодять на городі.* Грн. Калач. Повсеместно.

ШКОПИРТАТЬ, ШКОПИРТНУТЬ.

1. Спотыкаться, споткнуться. *Шкопиртує, ну не впас.* Стгл. Бог. *Ишов – шкопиртує.* Змс. Петр. *Ни такий п'яний: шкопирта на кождому шагу.* Лев. Павл. *Ни лєзь до мєня, а то як дам, так будиш литить і шкобиртать.* Стмл. Петр. *Ні в чьому хлопціві ходить, послідніми чьобітьми шкобирта; послідні та ще й порвані.* Бчк. Петр. *Та він як шкопиртує чіриз плитить та й упав.* Мрч. Ольх. 2. Падать, упасть. *Я у ту канаву двічі як шкобиртує, бжк здорово забив.* Бчк. Петр. Ср. дошкопиртять.

ШКОРИНКА, -и. Корка хлеба, плода. *Та хліба нима? Самі шкоринки?* Змс. Петр. *Шось от хліба й шкоринка отстала.* Стгл. Бог. См. также шкуринка.

ШКОТА, -и. 1. Нора. *Ну, оце як викопують лисцинят, так кажуть: у шкоти. То кажуть у дуці, то у шкоти. Шкота... По стєну яр, а в яру лисця викопує дучку.* Стгл. Бог. *По полю такі шко 'ти гаврахи порили.* Тмр. Подг. *У шкоту залізла [лисиця].* Ст. Криш. Петр. *У чулані шкота: мийи зробили.* Пер. Кант. 2. Собачья конура. *А они с собакою в одній шкоті, і собака поки лизала, поки й залізала (рану кошке).* Стгл. Бог.

ШКРЬОБАТЬ, несов. Шаркать. *Чього ти тєняли ноги – шкрьобаси, як дідую старий?* Бчк. Петр. *Шо ти ото шкрьобаси тими чьобітьми? Аж вредно.* Стгл. Бог.

ШКУРАТИНКА, -и. Уменьшит. к *шкураток*. *Розвидиєсиця, так я ползю достану шкуратинку та зашию ваялюк.* Стгл. Бог.

ШКУРАТОК, -тка. Небольшой кусок кожи (для заплатки на ваденки и т.п.). *Найишов шкураток? Ну, латай.* Стгл. Бог. *Тут шкуратки ваялюця.* Ломы Вороб.

ШКУРИНА, -и. То же, что шкоринка. *Шкуруну ніхто ни хоче їсти.* Ломы Вороб.

ШКУРИНКА, -и. Корка, мелуха. *Троцимає, тіки шкурунки одлітають.* Шпш. Ольх.

ШКУРИТЬ, **ПОШКУРИТЬ**. Снимать (снять, поснимать) кору с предназначенного для строительства дерева. *Пошкурь оті дубки – хай сохнуть.* Ломы Вороб. *Треба оті дрючки, шо на хату, шкурить.* Стгл. Бог.

ШКУРКА, -и. Пенка на кипяченом молоке. *Ни знаю, чи воно старилось молоко.* *Шкурка пожовтіла.* Стгл. Бог. *А ти шкуруку з молока любиш?* Змс. Петр. *Добра така шкурка.* Трц. Лиск. *Ти їси шкуруку з молока?* Пив. Рос.

ШЛАПАК, -а. 1. О человеке со своеобразной походкой: выбрасыванием ноги в сторону при ходьбе. *Наче шлапак: ни ходє, а лази прямо.* Бчк. Петр., Стгл. Бог. 2. (перен.). О неуклюжем человеке. *От уже шлапак!* Стгл. Бог.

ШЛАПША, -і (несодобр.). Неповоротливый, несообразительный, рассеянный человек; то же, что растяпа (разг.). *От уже шлапша: нічього ни зробє як треба!* Стгл. Бог. *Расті бальшой та ни будь шлатшой!* Стгл. Бог.

ШЛИНДАТЬ, несов. Ходить взад-вперед. *Шо ти шлиндаси сюди-туди?* Стгл. Бог.

ШЛЬОНКА, -и. Белая овца. *Шльонка – це белая овечка.* Енд. Семил.

ШЛЯХ, -у. Основная дорога. *А Вовка живе у крайній хаті воззі шляху.* Втб. Подг. – *Ти в який магазин: в цей чи на шлях?* – *Та піду, мабуть, на шлях.* Змс. Петр. *Дін як розоллєся, так тут ни пройдиш, треба їхати кругом, аж на Мамоньський шлях.* Стгл. Бог. *Вийди на шлях, там машиною поїди.* Кри. Остр. *Мині аби добравця до шляху.* Грн. Калач. Повсеместно.

ШЛЯЩИНА, -и. Линейка, вставляемая между верхним и нижним рядами основы в ткацком стане. *Хто жє це шлящину поламає?* Ломы Вороб.

ШМАГАТЬ, **ШМАГНУТЬ**, 1. Хлестать, хлестнуть. *Шмагни лозинку, шоб дошкулило, а то дуже розходився.* Стгл. Бог. 2. Ловить рыбу удочкой, таская же к другой. *Шмагає рибу: на сушку, навєрно.* Бчк. Петр. 2. Быстро работать ложкой во время еды. *Вимирхавє, так шмагає борць за мізую душу.* Стгл. Бог. 3. Быстро идти.

Кума з відром уже имага.
Наче ж на роботу рано ще.
Бчк. Петр.

ШМАРИТЬ, *несов.*
Хлестать. *Шо ти шмарє
кабиду батігом?* Бл. Піб.
Остр.

ШМАТ, -а. Большой кусок.
*Отакентий имат сала одрізав
і наворагує.* Стгл. Бог., Три.
Лиск., Стгл. Бог.

ШМАТОК, -тка. 1. Кусок
(наше хлеба). *Возьми в карман
хоть хліба шматок.* Грн.
Калач. *Тільки здів шматок і
вп'ять пизда.* Стгл. Петр.
Одріж шматок хліба. Ектр.
Лиск. *Кинь цуцикові хліба
шматок.* Ломы Вороб. Дала
їй із собою шматок сала, яєць
десяток та свичячого жиру.

Мрч. Одьх. Повсеместно. 2.
Пучок; букет. *Шматок бузини
постав у банку.* Крн. Остр.
Нарвала шматок цвітів. Крн.
Остр. 3. Кусок ткани, лохмотья.
*То її шматки лижать у
карзині.* Бл. Піб. Остр.

ШМАТУВАТЬ,
РОЗШМАТУВАТЬ
(ПОШМАТУВАТЬ),
НАШМАТУВАТЬ (экспр.).
Энергично рвать, резать,
разорвать (нарвать), порезать.
Пили і ну вишиті шматувать.
Крн. Остр. *Як зачіпився за
коляку, так і розшматував*

сорочку навніз. Стгл. Бог.
*Свиденько скороди
нашматували і додому.* Змс.
Петр. *Шо ти його ото такими
кусками пошматувала?* Бчк.
Петр.

ШМОРГАТЬ
(ШМОРКАТЬ),
ШМОРГНУТЬ
(ШМОРКНУТЬ). 1. Дёргать.
Та все її шморга за намисто.
Стмл. Петр. 2. Шмыгать,
шмыгнуть (носом). *Шо ти
ото шморгаші біс конця?*
Піди висякайся. Стгл. Бог. —
*Діду, муки нема. Дід шморкнув
соплями і поїхав на
Моловатку.* Ммн. В. Мам. См.
таже шморигать.

ШМОРГАТЬ,
ОБШМОРГАТЬ. Обрывать,
оборвать листья, колосья и т.п.
*Поросяті щірацю одну варю: в
току шморгаю.* Бчк. Петр.
*Обиморгай міні оту лозину —
копий поганять.* Стгл. Бог.

ШМОРИГАТЬ, *несов.* 1. То
же, что шморгать. *Коло доски
шморигать почіна.* Бчк. Петр.
*Ну довольно тобі шморигать,
ни риви.* Грн. Калач. 2. То же,
что шморгать. *Треба колоски
шморигать.* Ломы Вороб.

ШНУРИ, -ів. Тонкая витая
верёвка, шнур. — *Шнури
шукать на мизрежу.* — *Та шо в*

теби — нема шнурів? Стгл.
Бог. См. также шнурівка.

ШНУРІВКА, -и. То же, что
шнури. *Та шо в теби — нема
шнурів? Ото ж хароша
капронова шнурівка.* Стгл. Бог.

ШО, *мест., союз.* Что. *Шо
якби підняв землю і подивився,
шо они (умершие) роблять...
Лкв. Подг. З чім у теби
піріжки? Змс. Петр. Носять
кутто дуже рано. Прийдуть і
мочять: шо казати, ни знають.
Копилыки сразу подостають,
шоб гроші клав. Раньше совсім
ни те було.* Прв. Калач.
Чього тобі треба? Стгл. Бог.
Повсеместно.

ШОБ, *союз, част.* Чтобы.
*Начінають стрибать, де
можно пиристрибнуть, шоб
додому дойти, шоб у хату
дойти — в воду ни влізти.*
Калач. *Шоб ти туди білий ни
ходиш!* Стгл. Бог. *І першим як
зайде мужик (на старый
Новый год), сразу сажаси на
поріг, шоб квочка сідала рано,
курчат виводила.* Нвгл.
Вороб. Повсеместно.

ШОВКОВІЦЯ, -і. То же,
что стюгина. *Дітшавки бігають
за шовковицюю.* Пив. Рос.
Вкусні ягоди с шовковиці.
Ектр. Лиск.

ШОРКАТЬ,
ПОШОРКАТЬ. Чиркать,

почиркать. *Чім ти там
шоркаси так? Аж вредно.*
Стгл. Бог. *Треба трохи косу
пошоркати.* Бчк. Петр.

ШОРОХАТЬ,
НАШОРОХАТЬ. Пугать,
напугать. *Ти мені його
шорохай, а то уроду зробиш.*
Крн. Остр. *Шось курчат
нашорохало — побігли в куці.*
Стгл. Бог.

ШОСЬ (ШОСЬ ТАКЕ),
мест. Что-то. *Нибесними силами
тож хтось руководить. Так,
як нами прихсідатиль,
прихсідент. Шось-то с.* Лкв.
Подг. *Шось найти можно, як
побачиш папоротник.* Пис.
Бог. *Шось йому зробилося, та
ото й усе.* Зім. Бог. *Наче як
чьогось ни хватас...* Стгл. Бог.
Шось такє привизла автослужка.
Бнд. Кант. *Хочещія чьогось
такого...* Ни знаю, якого. Лск.
Павл. Повсеместно.

ШПАК, -а. Скворец. *Уже
шпакі давно пришитили.* Грн.
Калач. *Шпакі всі вишиті
пообшивали.* Змс. Петр. *Вишиті
посліли, так шпакі налітають
і клюють.* Дрк. Рев. *Шпак —
це така птиця носата.* Бнд.
Семвл. Повсеместно.

ШПАКІВНИЦЯ, -і.
Скворечник. *Шпакі живуть у
шпаківниці.* Бнд. Кант.

ШПА́РИТЬ, *несов.* (експр.). Употребляется вместо того или иного глагола для обозначения действия, выполняемого с особой силой, страстностью, азартностью и т.п.; то же, что шпарить (прост.). *Так шпаре, що ни догонити.* Кри. Остр. *Сонце шпаре – на вулицю хочь ни висувайсь.* Стгл. Бог. *Він коло доски шпаре, як наче по книзці.* Бчк. Петр.

ШПАРУВА́ТЬ, *несов.*
1. Сов. **пошпарувать**. Заделать трещины, щели в глиняной помазке стен, потолка; штукатурировать. *Хату давно ни шпарувала, а треба б уже.* Стгл. Бог. *Втиред пошпарують дірки заліплять, а моді мажуть.* Стгл. Бог. *Ми шпарували хату.* Бл. Пльб. Остр. *Помогни шпарувать сарай.* Рен. *Начала шпарувать около у два часа і тільки кончила.* Кри. Остр. **Повсеместно.** 2. Сов. **зашпарувать**. Запустить без надлежащего ухода. *Обуву можно зашпарувать: роззуєси, та ни оботрили, так ото ж она зашпарована й буде.* Стгл. Бог. *Скотину зашпарувать можно.* Стгл. Бог.

ШПАРУ́НА, *-и.*
Отслоившийся, упавший кусок штукатурки, глины, побелки.

Я як мажу, так самі шпаруни: то там упаде, то там. Стгл. Бог. *Бувало, в нічі: борець поставив, а ни накриси, а она шпаруна в його й упаде.* Лев. Павл. *Шпаруна ситаря.* Ломы Вороб. *Шпарунами заліпи дірку.* Шпаруни розміси і ліпи оплять. Кри. Остр. *Тільки помазали, і вже шпаруна напала.* Екр. Лиск. Ср печина.

ШПЕНІ́К, *-а.* Шпенёк, гвоздь, крючок. *Повісь пальто на шпенік.* Кри. Остр. *На шпенік нитки надінь.* Кри. Остр. *Там якийсь шпенік стирчить.* Стгл. Бог. 2. (перен.). Человек небольшого роста, ребёнок. *А ти, шпенік, чього сюди понав?* Стгл. Бог.

ШПИГА́ТЬ, ШПИГНУ́ТЬ. Колоть, уколоть, кольнуть. *То в мене це око боліло і в вухо штигало, а тепер цей глаз болить.* Стгл. Бог. *Голькою можно штигнути.* Змс. Петр. – *А у Вас під лопаткою ни штигало?* – *Штигало.* Стгл. Бог. *В ногу штигнуло.* Лев. Павл. *Днём ни боліло, а лощю начало штигати.* Стгл. Петр. *Мені штига в бік.* Кри. Подг.

ШПІ́ЛЬКА, *-и.* Булавка. *Застибнись хоть шпилькою.* Ст. Кри. Петр. *Шпильку хто-то загубив.* Кльб. Лиск. Це

малі шпилькі. Твр. Подг. *Шпилькою вколалась.* Стгл. Бог. *Подивись, там у козці шпилька.* Пер. Кант. **Повсеместно.**

ШПИХО́РЛЯТЬ (ШПУХИРЛЯТЬ), ШПИХО́РНУТЬ (ШПУХИРНУТЬ) (експр.). С силой толкать, толкнуть. *Як я вишисла його у руках у карідор та шпихорнула, так до мене ни підходив.* Стгл. Бог. *Шо ти ту дитину шпихоряєси? Одстань.* Стгл. Бог. *З крильця усих шпихуря, у хату ни пуска.* Бчк. Петр. См. также **штурнуть**.

ШПИ́ЧАК, *-а.*
1. Заострённая палочка, колючка, остриё. *Гострий же й шпичак!* Пер. Кант. *На шпичак иржавий налив, так усю ногу оборвало.* Бчк. Петр., Стгл. Бог. 2. Корни подсохших с остатками стебля. *Ми збирали шпичаки на палі для топки.* Бл. Пльб. Остр.

ШПІ́ЧКА, *-и.* Молодой камыш. *Он росте шпичка.* Пер. Кант.

ШПО́РИШ (ШПУРИШ), *-у.* Спорыш. *Нарви утятям шпурину.* Ольх. *Трав багато: звіробой, біссмертник, шпурини...* Твр. Бог. *Я люблю, як по двору шпорини.* Змс. Петр. *Коло двора шпорини*

росте. Урив Остр. *Од печині шпорини с корнем готовлять.* Лев. Павл. **Повсеместно.**

ШТОВХА́ТЬ (-СЯ), ШТОВХНУ́ТЬ. Толкать(-ся), толкнуть. *Ни штовхайся, а то политиш отуда аж насеред хати.* Стгл. Бог. *Я штовхала-штовхала двері...* Смг. Кант. *Отчітись, а то так штовхну...* Змс. Петр. *Воно ни сесе, а тіки штовха.* Грн. Калач. *Катя мене штовхнула, а я упала в калюжу.* Рен. **Повсеместно.**

ШТРИКА́ТЬ, ШТРИКНУ́ТЬ. Тыкать чем-либо острым. – *Уже машинкою ни вишиси? – Та шо ж тут вишиси машинкою.* Думася, *міні оце охота голкою штрикати...* Стгл. Бог. *Голькою штрикнув під ніготь, ото і нарвало йому.* Бчк. Петр. *Хвате жаб штрикати, пора вже ума набирацця.* Грн. Калач. **Повсеместно.** Ср. **виштрикнути, поштрикати**.

ШТУ́РЛЯТЬ, ШТУ́РНУТЬ. То же, что шпихорлять. *Ма-а, ну чьо він мене штурля...* Пер. Кант. *Она як штурнула його от себе, так він і политів.* Пер. Кант.

ШУ́ВАЛЬ, *-і.* Мелкие ненужные вещи. *С кухні усю*

шуваль повинисимо геть.
Мрч. Ольх.

ШУГА, -и. Хищная птица из ястребиных. Я в колхозі курчат сторожила, шоб їх шуга ни покрала. Було, литить, а ти кричиш: шугу, шугу! **Стгл. Бог.** Сьогодні вп'єть шуга курча вкрала. **Стмл. Петр.** Щодня курчата пропадають і пропадають. Послідила за квочкою, а вона шуга їх хвата. **Бчк. Петр.** См. также шугай, шуліка, шульпіка.

ШУГАЙ, -я. То же, что шуга. Шугай уп'єть прилітїв. **Ломы Вороб.**

ШУГАЛКА, -и. Стержень с кружком на конце для сбивания масла, У маслянці паламалась шугалка. **Бл. Пльб. Остр.**

ШУГАТЬ, ШУГНУТЬ. Прогонять, прогнать, пугать, отпугивая, кого-либо; то же, что шугать (прост.). Ану шугни курей з огородин. **Змс. Петр.** Та шугу ж і шугали. Кричали: шугу, шугу. **Стгл. Бог.** Ми шугали ястриба. **Бл. Пльб. Остр.** Шугни піди горобців та курей с току. **Бчк. Петр. Ср. пришугнуть.**

ШУГУ́, межд. Отгонное для хищных птиц, охотящихся на цыплят. Я кричу: шугу! А

він знай своє робе. **Гри. Калач.** Я в колхозі курчат сторожила, шоб їх шуга ни покрала. Було, литить, а ти кричиш: шугу, шугу! **Стгл. Бог.**

ШУКАТЬ, несов. Искать. — Шо ти там шукаєш? — Та голок. **Лев. Павл.** Каже, нема нівєсти. А чо ж ти, кажу, ни шукаєш? **Сбр. Остр.** Тебе мати шукає. **Дрз. Ольх.** Шо там його шукать, як він по всій свободі; ти тут будиш, а він у тім краї. **Стгл. Бог.** Тоді костьор палимо, собі подружок шукаємо. **Пле. Бог. Повсеместно.**

ШУЛІКА¹, -и. То же, что шуга. Шуліка украла куря. **Рев., Стгл. Бог.**

ШУЛІКА², -и. 1. Куница (?). Вчора шуліка міні у капкан попалась. **Ольх. 2.** О человеке: любощатный. Олька Совина як шуліка: ну усє пролазе. **Ольх.**

ШУЛУПЛАТТЕ, -я. То же, что цибулиня. Зниш з цибулі шулуплатте. **Кри. Остр.**

ШУЛЯК, -а. Завявший, но не сформировавшийся до конца, оставшийся мягким, пустым кочан капусты. Шулякі з капусты оддай корові. **Кри. Остр.** Капусту

прибрали, остались самі шулякі. **Стгл. Бог.**

ШУЛЯЧОК, -чка. Уменьшит. к шуляк. Капусту прошлий год ни було і сейгод нема. Так, поросли шулячки. **Стг. Подг.**

ШУЛЬПЕНИК, -а. Оладья из тертого картофеля. Шульпеники, либо картошники. Чічори — це такіє же шульпеники. **Енд. Семил.**

ШУЛЬПІК, -а. См. шульпіка.

ШУЛЬПІКА, -и. То же, что шуга. Шульпик сразу ціля уб'є. **Клб. Лиск.** Дивись, шульпіка он літа. Гони її! **Стгл. Бог.** Шульпіка дєсь пацїть: гнїздо, навєрно, близько. **Бчк. Петр.** Шось шульпіка закружила коло курчат. **Ектр. Лиск.** Шульпіка курча соватила. **Кри. Остр.** Ужє за тижєдинь четвіро курчат шульпіка вкрала. **Стмл. Петр., Ломы Вороб., Ярк. Остр.**

ШУЛЬПОТІТЬСЯ, несов. Плескаться. Жабията так шульпочиця. **Стгл. Бог.**

ШУПІТЬ, несов. То же, что тянуть. Він нічого ни шупе. **Стгл. Бог.**

ШУРДІКАТЬ, несов. (экспр.). С шумом двигать взад-вперед. А тоді рубель і качаяка. Щєс отог, а тоді же

уто шурдікали ото ж рублем. **Пле. Бог.**

ШУРИН, -а. Шурин. До шурина поїду. **Дрз. Ольх.**

ШУРТАПІННЯ, -я. Лохмотья. Падбири свої шуртапіня, а то пазакідаю. **Бл. Пльб. Остр.**

ШУРХАТЬ, ШУРХНУТЬ. 1. Проваливаться, провалиться. Воно там ни глибоко... Він дєсь шурхне (под лёд), а ви отвічять будити. **Стгл. Бог.** Однїво шурхнув у воду, а другу положив на лёд, та й дивився, поки Микола підійшов. **Бчк. Петр.** Як кобила шурха глибоко. **Ломы Вороб. 2.**

(перен.) Прыгнуть во что-либо. С печі прямо шурхнула в валяці, і тіксі її й бачіли. **Лев. Павл.**

ШУРХАЧКА, -и. Рыхлый, проваливающийся снег. Проська любє шурхачку. **Бл. Пльб. Остр.**

ШУРЯК, -а. Шурин. До мени шуряк приходив. **Ломы Вороб., Рев.**

ШУТІЙ, -а, -є. Безрогий. Один або обєс роги позбивані у корови — ото шуа. А совсім нема — шуа. **Стгл. Бог.** Шуа корова задрала хвіст і побігла. **Гри. Калач.**

Щ

ЩА́БЕЛЬ, -бля.

Перекладина в бортах телеги, ступень приставної лестниці. *Щаблі такі в гарбі, в повозі. Щаблі забивають, а тоді дошками застилають.* Стгл. Бог. *Щаблі і в хаті він пороби, а драбину собирать придидця на вулиці.* Бчк. Петр. *З гарби повпадали щаблі.* Грн. Калач. *Тут половину щаблів нема.* Ломы Вороб., Змс. Петр.

ЩАРИ́ЦЯ, -і. См. щирниця.

ЩЕ (ЩЕ́, ШЕ), нареч., част. Ещѐ. *Мішки... соломи туди натовкають, завязують, ще там, може, водичкою поллють – і на мороз. Туді оно сковзьке таке, що німожно.* Прв. Калач. *Щѐ б чього, та більш нічого!* Стгл. Бог. *Чи ще що буде?* Змс. Петр. *Я ще ни завтрікав.* Ломы Вороб. **Повсеместно.**

ЩЕБРЕ́ЦЬ, -ю. Тимьян. – *Я в чай кладу липу, мняту, щібрець. – А де ти щібрець рвеш? Тут же близько нима? Він десь по пісках?* Змс. Петр. *Коло Чыгуватого по пісках щібрець росте. Ми ходили купця і нарвали.* Стгл. Бог.

Ходім нарвем щібриаро. Ломы Вороб. *На вигані щібрець.* Бл. Плб. Остр. *Один раз щібриаро наварила – ни помогло.* Бчк. Петр. См. также щєбрик.

ЩЕ́БРИК, -а. То же, что щєбрь. *На клайбіці росте щєбрик.* Рєп.

ЩЕДРУВА́ЛЬНИК, -а. Тот, хто ходит щєдрувать. *Під Хрицствия ходють щідрувальники. – Щідрувальників треба? – Треба. А як скажуть «ни треба»: (в ответ) Ваша дівка нивклеба.* Внтл. Вороб.

ЩЕДРУВА́ТЬ, несов. Ходить по дворам в канун Нового года с поздравительными песнями. *Щідрують одні дівчатка.* Ппв. Рос. *Ми щідрували цілий вечір.* Бл. Плб. Остр. *Скоро дівчатка будуть щідрувать.* Ломы Вороб. *Щідровочька щідрувала до віконця придала: чього, бабо, натикла – ниси міні до вікна.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ЩЕ́ЛЕНИ, -ів, мн. Челюсть. *Михайло Козак позихав і щєлпи набік звирнув.* Стгл. Бог. *Такі кислі [яблука], що аж щєлпши зведе.* Змс. Петр. *Щєлпши Васьці на бік звирнули.* Крн. Остр. 2. Желваки. *Росердився, аж щєлпши ходють.* Стмл. Петр.

ЩЕНЯ́¹, -яти. То же, что щєня. *Щиня – маленька собака.* Енд. Семня. Ср. **зінський** (зінське щєня).

ЩЕНЯ́², -яти. Крот. *Щиня поназортало кучі.* Грн. Калач. *Щєня усю картоху на вгороді вибрало.* Мрч. Ольх.

ЩЕ́ПАНЦ, -ів, мн. Клєцки. *Щєпанці з прісного тіста: щіплєши і кидаси з картошкодо.* Лиск. Ср. рванці.

ЩИ́РИЙ, -а, -е. 1. Усердний, старательный. *То дівчата, а то щірий. Посидють, а оно ни йде: ни дуже щіре, щоб схватилось та побігло.* Стгл. Бог. *На щірого коня і батога ни треба.* Ломы Вороб. *На речі він дуже щірий.* Крн. Остр. 2. *Пронрылявий. Він такий щірий, шо усе достане собі.* Крн. Остр.

ЩИ́РИЦЯ, -і. Травянистое растение щирца (amaranthus). *Піди щіриці нарви пороссті.* Стгл. Бог. *У щії жінки слух'яні діти: усю щирцию на городі самі потяпкували.* Лев. Павл. *Щирци злила весь город.* Рєп. **Повсеместно.** См. также щірий.

ЩИ́РИЙ, -ю. То же, что щирниця. *Изорки оцей здорові щірий, а то на той год тут*

стільки сміття віросте. Урив Остр.

ЩИ́РИШИЙ, -а, -е. Ср. ст. к щирий 1. *Хто щіріший, висить води.* Стгл. Бог.

ЩИ́РО, нар. Усердно. *Та він так їй щіро сарай делов.* Дрк. Рєп.

ЩИ́РОСЕРДИЙ, -а, -е. Внимательный, участливый. *Такий уже щіросердий.* Стгл. Бог.

ЩІ́ТКА, -и. Самодельная щетка для побелки из пищиків (см. пищики 2) или осоки. *Я осоки на щітку нарізала.* Ломы Вороб. *С пищиків хароші щітки, тулучіши колєсь і на продажу в'язали.* Стгл. Бог. *В осні по піску ростуть пищики, треба сходити нарвать на щітку. Хоч рвать-то врьод: руки поріжши. Треба брать ножик або ще щє шось...* Змс. Петр.

ЩОВЕ́Й, -в'ю. Щавель. *Дітей за щов'єм послала – хай на борщ носять.* Бчк. Петр. – *Ходім сходим по щовей. – Та шо в теби в огороді нима? – Є. Тіки я хочю з лук. Міні здаєця – він добрий.* Ну а шо полєзний, тут нічого й казать. Змс. Петр. *На луках ще й вода ни зойде, а ми вже пішли по*

скороду, по щовей... Стгл. Бог.

ЩОВЕЧОРА, нар. Каждый вечер, ежевечерне *Щовечора* заходе за ним. **Ектр. Лиск.**

ЩОЛОК, -у (устар.). Щелочная вода, полученная путём её пропускания через подсолнечную золу. *Позавчора щолоку надслала, та так гарно голову вымила.* **Дрк. Рен.** Раньше мылом ни стирали, а щолоком. **Тхр. Кам.** Колись як золили, так ото же і заливали сорочки чи шо там ще в жлукті щолоком. **Стгл. Бог.**

ЩУЛИТЬСЯ, несов. 1. Щуриться, жмуриться. *На сонце як дивися – щурися.* **Стгл. Бог.** 2. Щериться. *Геть, а то кобила вкусе: дивись, як щуряцца.* **Стмл. Петр.**

ЩУР, -а. То же, что *щур*. *По кручі – там щурі. Пчьол їдять на льоту.* **Алф. Н.-Хон.** Коло Пиресипки по кручі – там щурі. **Стгл. Бог., Пнв. Рос.**

ЩУРЯТА, -ят. Птенцы стрижа. *І оце по кручі вїзде дірки. А там же щурята, гльозда... нисурця там.* **Алф. Н.-Хон.**

ЩУРЯЧИЙ, -а, -е. Прилагат. к *щур*. *Щурячий*

срок. Ну, щурі там. **Алф. Н.-Хон.**

ЩУРАСТИЙ, -а, -е. Близорукий. *Сваха щураста.* **Грн. Павл.**

ЩУРИНА, -и. Щука. **Евстр. Рос.**

ЩУЧАЧИЙ, -а, -е. Щучий. *Ходить, будимо їсти щучацю юшку.* **Стмл. Петр., Стгл. Бог.**

Ю

ЮДА, -и. Жадина, скряга. *От юда. Зроду у його нічьою ни розжживеся.* **Стмл. Петр.**

ЮЗЖАТЬ, несов. Визжать. *Вин усе юзжжить.* **Бл. Пльб. Остр.**

ЮН, -а. Рыба выюн. *Володька ловив юнів.* **Крн. Остр.**

ЮШЕЧКА, -и. Уменьшит.-ласкат. к *юшка* 3. *Я як коли захвораю, а дідові варить припаде. «Я юшччку, бабо».* *Так він такого наваре...* **Стгл. Бог.**

ЮШКА¹, -и. 1. Жидкость. *Бавку ростиччятили, так ни тіко помадори поїл, а ї юшку попили.* **Стгл. Бог.** *Супу наварила – одной юшки.* **Енд. Семил.** 2. Отвар. *Той овсяной юшкой печень лечут.* **Лсв. Павл.** 3.

Суп (чаще картофельный) в противопоставление борщу. Попробуй, яка юшка добра получилась. **Грн. Лиск.** *Ну шо же варить: борщ чи юшку?* **Стгл. Бог.** *На спіданне варили юшку.* **Крн. Остр.** *Юшка дуже салона.* **Бнд. Кант.** *Зварим сводня юшку на вєчєрє.* **Дрк. Рен. Повсеместно.** 4. Соус. *Мати юшку з боклажан добру робила.* **Клб. Лиск.** **† Юшкою** умыться. *Кровью умыться. А той ото як заїде в морду, так він так і умився юшкою.* **Стгл. Бог.**

ЮШКА², -и. 1. Крышка или задвижка в дымоходе, выюшка. *У нас щєє гас, юшкі.* **Вск. Лиск.** *Закрий юшку, а то вилує.* **Бл. Пльб. Остр.** *Закрий трубу юшкою.* **Ектр. Лиск.** 2. Выюшки, которыми закрывают и регулируют по величине отверстие в плите, в котором помещается чугуи или другая посуда. *Юшки треба плотно закривать, шоб ни було диму.* **Нвб. Кант.**

Я

Я, неизм. Сокращённое от *як*. *Тоді я який шєдист, гавка страшно.* **Стгл. Бог.**

ЯБЛУКО, -а. Яблоко. *І яблука, і крижсовник єсть.* **Енд. Семил. Повсеместно.**

ЯБЛУНЯ, -і. Яблоня. *Яблуня наша зацвіла.* **Иви. І Кант. Повсеместно.**

ЯБЛУНЬКА, -и. Уменьшит.-ласкат. к *яблуня*. *Яблунька дуже красиво цвіте.* **Нжкм. Тал. Повсеместно.**

ЯВРАХ, -а. То же, что *гаврашок*. *Хлопці, ходить яврахів ловить.* **Крн. Остр., Ектр. Лиск., Пнв. Рос., Бл. Пльб. Остр.**

ЯВРАШОК, -шка. То же, что *яврах*. *В голод і яврашкє ловили і варили.* **Клб. Лиск.**

ЯГІДКА, -и. Уменьшит.-ласкат. к *ягода* 1. *Дивись, які гарні ягідки, сивенькі.* **Стгл. Бог.**

ЯГНЯ, -яти. Ягненок. *Здасть то ягня, поросє, то корову – і денєшкє його.* **Инд. Петр.** *Заголи ягня в хлів.* **Нвб. Кант.** *Ягвїта пізні, ще малі.* **Стгл. Бог. Повсеместно.**

ЯГОДА, -и, мн. 1. Ягода. **Повсеместно.** 2. Только мн. *Ежевика. – Ходім по ягоди. – Та їх, мать, ще немає, ни поспіли.* **Стгл. Бог.** *Ходили по ягоди, а їх шєє мало.* **Змс. Петр.**

ЯГОДЕЦЬ, -(?) Общес название телят. **Евстр. Рос.**

ЯДЕРЧКО, -а. Подсолнечное семечко. Ядерчкыча у пацонуха подавлять, і олія пахуцяя получаіцца. Клуб. Лиск.

ЯЄШНЯ, -і. Яичница. На завіткі жарыла яєшню. Бид. Кант.

ЯК, нареч., част., союз. 1. Как. Як тобі і расказать, шоб ты записала. Прв. Калач. Як балакаіць? Ярк. Остр. Як бистро ты хочіш все зробіць. Ст. Крш. Петр. Повсеместно.

♦ Як за себе кинуть. Очень быстро съест. Повин човаз прынису, і вони як за себе кинуть. Клуб. Лиск., Стгл. Бог. 2. Когда. Як прыйди празнік Пітро. Пив. Рос. Рвуть, як она поцвіте. Лев. Павл. За царя Пацька, як была зымля тонка та кожухані гроші. Стгл. Бог. Повсеместно. 3. Если. Це ще як она прыйде. Стгл. Бог. См. также якичко.

ЯКБІ, союз. Если бы. Якбі ты раньшэ прыйшоў, пошлі б в кіно. Крш. Остр. Якбі така гроза та ще і ночцю (о ситуации минмой угрозы). Стгл. Бог. Якбі тыменьчэ встрыгала, воно было б луччэ. Змс. Петр. Повсеместно.

ЯКІЙ, -а, -с, мест., част. Какой. Який сьгодні день?

Прбг. Кант. Та яка весела была жыцця, дэвоцкі. А цяг не. Твр. Бог. Якій год твбі пошов? Крш. Остр. Якій у вас хліб добрый. Ломы Вороб. Повсеместно.

ЯКІЙСЬ, мест. Какой-то. Якійсь хлопец бросіў коло двора лісапет. Ст. Крш. Петр. Якісь чьорт кинув міні камінюку чырыз плитін. Клуб. Лиск. Ходила тут якась жейнка, питала, ці нима продажніх картох. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЯКІЧКО (ЯКІЧКА), неизм. То же, что як. Якичка там було хороше! Экстр. Лиск. Ой, якичко ж його пак звать? Стгл. Бог.

ЯКОСЬ, нар. 1. Как-то, как-нибудь. Та він якось ні дуже і охотівся туди йти. Стгл. Бог. Якісь же треба жыць. Змс. Петр. Я його ось якісь надавно бачыў. Бчк. Петр. Якісь хочэцця, шоб було все гарно. Бид. Кант. 2. Как-нибудь, однажды. Треба до його якісь зайти. Ломы Вороб.

ЯКШО, союз. Если. Якшо я тобі ні нужна, чього до мени ходай? Лсв. Павл. Повсеместно.

ЯР, -у. Овраг. Вен у яру застрыў. Вск. Лиск. Дід Пітро прывіз сюти, а Сылка ще десь

вызе. Він бабі й каже: «Сылка іде і отам у яру стойць — колісо розламалось». Стгл. Бог. Повсеместно. См. также ярк. Ср. срок.

ЯРАНДАК, -а. Пароконная телега для перевозки сена, соломы. Запрягай ярандак. Грш. Калач. Привези солому на ярандаці. Ст. Крш. Петр. Ср. гарба.

ЯРОК, -рка. 1. То же, что яр. Овраг? Ярок, кажуть. Влад. Лиск. За нашым сілом ярк такій злыбокый, шо і ні тирейдеш. Тхр. Кам. Колісь цей ярк був злыбокым, а титер заріс очіретом. Ст. Крш. Петр. 2. Неглубокый овраг. Ваш хлопец у ярку. Дрз. Ольх. В нашій месноці багато ярків. Бид. Кант. У яркі Ёх іспустили мимо острых могил. Твр. Бог. Тыля пасецця в ярку. Крш. Остр. Ярок повный воды. Ярк. Остр. Повсеместно. Ср. срок. 3. Канава. З ярків натичэ в огород, і так пагано тоді садить. Клуб. Лиск.

ЯСЕНОК, нка. Ясень. У нас у лісі багато ясінків. Трш. Лиск., Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ЯСНА, -ен, мн. Дёсны. Із ясін кров іде. Бчк. Петр. Зубів нима — кутуляю якісь яснами.

Стгл. Бог. Шось ясна заболілі. Экстр. Лиск.

ЯТІРЬ, ятера. То же, что в'ятір. Мужыки бируть ятірь, коли ідуць ловить рыбу. Пив. Рос.

ЯТРОВКА, -и (устар.). Жена мужліна брата. До мени ятровка часто прыходе, да і дуже міні помагас. Дрк. Реп. У мосі жейці дві ятровкі. Пив. Рос. Ятровка була в гостях. Экстр. Лиск. Ми в одній хаті колісь жылі і з ятровкой вьсёгда ладили. Тхр. Кам.

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие	3
Украинский алфавит	4
Сокращённые названия населённых пунктов	5
Список условных сокращений	10
Словарные статьи	
Н	11
О	49
П	72
Р	163
С	191
Т	224
У	241
Х	250
Ц	264
Ч	271
Ш	284
Щ	300
Ю	302
Я	303

Научное издание

Авдеева Мария Тихоновна

СЛОВАРЬ УКРАИНСКИХ ГОВОРОВ ВОРОНЕЖСКОЙ ОБЛАСТИ

Том II

Н–Я

Компьютерная верстка:

В. В. Диденко, С. А. Заболотная

Подписано в печать 19.11.2012. Формат 60×84/16. Усл. печ. л. 17,8.
Тираж 200 экз. Заказ 1081.

Издательско-полиграфический центр
Воронежского государственного университета.
394000, г. Воронеж, пл. им. Ленина, 10. Тел. +7 (473) 259-80-26
<http://www.ppc.vsu.ru>; e-mail: ppc_center@ppc.vsu.ru

Отпечатано с готового оригинал-макета
в типографии Издательско-полиграфического центра
Воронежского государственного университета.
394000, г. Воронеж, ул. Пушкинская, 3. Тел. +7 (473) 220-41-33